ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 517

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 2 Noembrie 1930

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIATIUNII" SIBIIU

Andrea del Sarto

Italienii au bunul obicei să prăznuiască sfinții și artiștii. Poporul acesta evlavios are, poate mai desvoltat ca oricare altul, simțul pietății comemorative. Florența, capitala artei și a spiritualității italiene, este orașul în care te întâmpină la tot pasul o placă de pomenire: aici a locuit Dante, colo a stat Michelangelo, Machiavelli, Beato Angelico, Da Vinci, Galileu ori Lorenzo Magnificul...

Pe o stradă ce duce înspre Universitatea de azi și Piața Annunziatei, o altă placă de marmoră înseamnă casa în care și-a dat sfârșitul acum patru sute de ani pictorul Andrea Del Sarto: 28 Septembrie 1530. Coincidența datei va fi o justificare a intenției noastre de a aminti pe unul din cei mai populari dintre pictorii marii Renașteri, alături de Leonardo da Vinci, de Michelangelo, Bramante, Raffaello ori Tiziano.

Faima acestui pictor florentin (pe care frații Goncourt îl socoteau „le premier dessinateur de la physionomie moderne"), a cunoscut adevărate momente de mare glorie în tot decursul veacului romantic, o lucrare a sa vânzându-se în 1850 cu 175.000 franci aur. Amintim de îndată că, în timpul vieții sale, cel mai bun afresc îi fusese comandat pentru suma de 200 lire și un sac de grâu! Era totuși vorba de o operă pentru care Stendhal se declarase gata să întreprindă o nouă călătorie în Italia, spre a o mai putea contempla odată: La Madonna del Sacco.

Această Madonă, împreună cu alte câteva afrescuri din curtea interioară a mânăstirii Santissima Annunziata — „Nașterea Sfintei Fecioare" ori „Adorația Magilor" — reprezintă cea mai înaltă expresie artistică în întregul operii lui Del Sarto și, totodată, unul din cele mai luminoase momente în evoluția picturii moderne.

După obiceiul meșterilor italieni, ori decâte ori aveau nevoe să înfățișeze în compozițiile lor un decor uman în jurul personajului principal, fără să se preocupe de anacronismul pe care-l săvârșeau, foloseau prilejul ca să introducă în afresc prietenii, protectorii, rudele, copiii ori artiștii de seama lor. Așa a făcut și Del Sarto: într'un ungher de afresc și-a zugrăvit auto-portretul (de altfel singurul autentic, cu totul deosebit de cele apocrife, care ni-l înfățișează ca pe un tânăr diafan și visător; de fapt meșterul Andrea era un om voinic, grăsuliu, roșcovan la față, cu gură pofticioasă și privire ascuțită). Așa dar, pictorul a descoperit cel mai discret colț pe care și l-a păstrat sieși; amănuntul îi caracterizează discreția și în viață. In schimb, pentru personajul principal al compozițiilor sale, de obicei Fecioara Maria, s'a servit aproape statornic de un singur model: propria-i nevastă; iar acest amănunt îi caracterizează biografia, în care pasiunea pentru Lucreția Del Fede se transformă într'un adevărat cult. Pentru această femee meșterul Andrea s'a întrecut pe sine în artă și a cunoscut cea mai dureroasă dramă din viața unui om: lupta cu propria-i fire. Căci fără pasiunea pentru această capricioasă Lucreție, Del Sarto, om blajin, cinstit și cumsecade, n'ar fi fost în stare să-și compromită bunul renume, lipsindu-l pe regele Franței de arvuna pe care i-o dăduse, spre a se întoarce la Paris, cu credința că pictorul se va putea despărți de aceea pe care nimic n'a egalat-o în marea-i pasiune. „Cette femme — observă Stendhal, contemplând-o în chip de Madonă — avait le front avancé et comme divisé en deux par une ligne verticale. Est-ce là la bosse de la méchanceté féminine?". Ca o adevărată Xantipă, această bizară și adorată florentină, căreia meșterul i-a închinat tot ce agonisise mai scump din hărnicia artei sale: gloria, — s'a dovedit aceeași până la urmă: lăsându-l pe Andrea să moară singur, într'o odăiță de lângă prăvălia sa, în care părăsea neisprăvită o nouă icoană a Madonnei Lucreția. La 28 Septembrie 1530, Andrea Del Sarto murea de ciumă, în vârstă abia de 44 de ani, după ce, prin ușa întredeschisă, își ceruse iertare dela Lucreția și-l conjurase pe confesor să adaoge în testament un codicil prin care declara dorințele-i de pe urmă: s'o înzestreze pe copila sa vitregă. Madonna Lucreția, firește, nu-l veghiase la căpătâiu de frica molimei, cât și din pricina clipelor de groază pe care le trăia în acele zile întreaga Florență: asediul unor trupe mercenare, foametea și ciuma. Așa că Andrea del Sarto, fusese dus la groapă nepetrecut de nimeni, apoi înmormântat în cripta bisericii Dei Servi, pe care o zugrăvise odinioară.

Neplâns de Lucreția, Andrea Del Sarto își dădea prematurul sfârșit în anii de adevărată maturitate artistică și de categorică afirmare a personalității sale. Dar Raffaello Sanzio murise încă mai nevârstnic. Del Sarto nu l-a ajuns nici prin artă, nici prin înrâurirea asupra urmașilor. Cu toate că se întreceau seniorii, abații, Papii și Regii să-l onoreze cu comenzile lor; cu toate că Michelangelo cel zgârcit în laudă îl lăudase, laolaltă cu Tizian și ceilalți artiști contimporani.

După mărturia acestora, Del Sarto a fost un om blajin, cași arta sa. A fost un om echilibrat, neambițios, legat de Florența, de Lucreția și de tihna prăvăliei, singura pasiune proeminentă a existenței sale de pașnic târgoveț toscan rămânând iubirea pentru Madonna Lucrezia căreia i-a jertfit tihna, reputația și onoarea. Căci în adâncul sufletesc al acestui spirit cu adevărat modern, în adâncul apei adormite a artei sale diafane, se învolbura patima. Artistul a ferit-o de expresia artistică. Și a păcătuit. Căci de-ar fi ascuns mai puțin în artă adevărata lume a sufletului său sensual și chinuit, ar fi scăpat de cea mai gravă învinuire ce-i putem aduce astăzi: lipsa de dramatism și răceala excesiv de corectă a creațiunilor sale.

Opere de-ale pictorului nostru se pot admira în Italia, la Viena, Dresda, Petrograd, Berlin, Paris, Madrid, ori Londra. Faptul acesta denotă și interesul mondial pe care l-a trezit de mult. Dacă nu mă înșel chiar și în Galeriile Curții noastre regale dela Sinaia și București se găsesc unele lucrări ale meșterului comemorat astăzi. Dar cel ce-ar voi să-l cunoască în ce are el mai de seamă, va trebui să-l caute în Florența lui; și-l va descoperi fără greutate în afrescurile de prin refectoriile și curțile interioare ale mânăstirilor de acolo, înseninând cu jovialitatea scenelor domestice și grația feminină a îngerilor cele mai luminoase dintre „Diminețile florentine" ale lui John Ruskin. Il va descoperi, mai ales, în lucrările dela Pitti (acolo se află „Disputa Trinității" și „San Giovannino"), sau în cea mai celebră și populară dintre compozițiile sale dela Uffizi „La Madonna delle Arpie" (astfel denumită pentru cele patru harpii care împodobesc piedestalul pe care se înalță Fecioara cu Pruncul în brațe. Să fie oare cel mai adecvat motiv de împodobire a monumentului de ingratitudine feminină?) Cei care dintre noi au trecut cândva prin cea din urmă sală dela Uffizi — și suntem atâția! — au încă vie în amintirea ochilor imagina acestei capodopere de noblețe compozițională și de perfectă armonie de penumbră și inspirație idilică. Marea artă a Renașterii florentine ține să-și spună cuvântul din urmă, în așteptarea lui Carlo Dolci. Clarobscurul lui Da Vinci trăește acolo un moment de emoționantă expresivitate, iar mania imitației lui Michelangelo întâlnește în arta lui Andrea o curagioasă rezistență.

Lipsit de adâncime psihologică și de tragismul cotropitor al marilor creatori contimporani lui, complăcându-se prea adeseori în savanta mânuire a formulelor Frumosului abstractizat și dând cea mai elocventă dovadă că perfecțiunea tehnică nu poate satisface unanimitatea cerințelor estetice în materie de artă, Andrea Del Sarto rămâne printre cei mai desăvârșiți desenatori ai epocei sale, remarcându-se prin armonia compozițiilor, prin ritmica monumentalismului în oarecare contrast cu grațiozitatea sensual-morbidă a clarobscurului cromatismului său. Pentru contimporani era „Andrea care nu dă niciodată greș", „Andrea senza errori". Pentru noi rămâne un mare colorist și unul din cei mai fanatici îndrăgostiți de cultul frumuseții armonice.

Andrea del Sarto — Portret

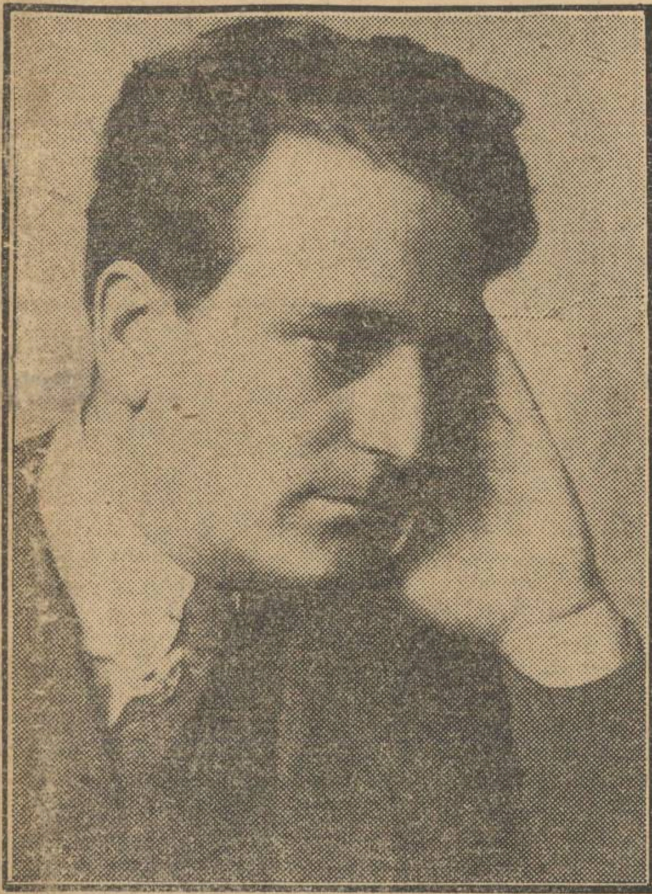
Popularitatea și universalizarea numelui său i-au fost asigurate mai mult decât prin aceste calități intrinsece, prin simpatia pe care i-au arătat-o mulți dintre poeții și dramaturgii celebri din epoca Romantismului îndrăgostit de exotism și legende. Scriind drama sa de tinerețe „André Del Sarto", Alfred de Musset nu putea să uite că biografia pictorului, așa cum ne-a fost transmisă de Vasari, cât și rolul pe care l-a jucat în viața lui Lucreția Del Fede, îi ofereau cel mai nimerit prilej de răsbunare literară contra infidelei Georges Sand. Cu mai multă verosimilitate psihologică, poetul englez Robert Browning înfățișează în una din poemele sale un aspect mai adânc din viața sufletească a pictorului toscan, pe care o consideră drept simbol al eternei lupte dintre mirajul perfecțiunii artistice și incapacitatea omenească de a se înfrânge pe sine, în această luptă cu idealul, pe culmea celor mai înalte năzuinți.

Din această luptă artistul a ieșit înfrânt. De patru veacuri și mai bine, zâmbetul malițios al Madonei Lucreția îi contemplă înfrângerea, pe tronul împodobit cu harpii. Doar gingășia îngerilor dela picioarele Madonei adie o aripă de nevinovată mângâere peste lespedea mormântului, în care a fost pecetluit pe furiș, neplâns și nemângâiat, acel pentru care se cheltuește acum râvna comemorărilor postume.

ALEXANDRU MARCU

Sinucidere

Sufletul meu singur s'a oprit.
L'ai chemat tu,
L'a chemat Dumnezeu
Sau poate-a fost numai o părere.
(Așa s'aud câte-odată chemări din tăcere).
Eu stau lângă sufletul meu
Cum stă totdeauna cineva lângă-un bolnav.
Atâta mă mai ține pe pământ.
Trebue să-l veghez fără nădejde:
Să deschid ziua, larg, geamurile
Și să păstrez noaptea o mică luminiță
Fiindcă pe'ntunerec sufletele mor mai ușor.
Nu-mi pot lăsa sufletul singur
După ce eu însumi l-am rănit de moarte.
Cu gândul meu îi prelungesc clipele vieții.
Nu-i pot cere iertare fiindcă nu mă mai cunoaște,
Nu mă iartă fiindcă nu mai poate vorbi.
Stăm amândoi ca doi streini, muți,
Ne privim fără ură și fără lacrimi
Fiindcă sfârșitul e-aproape și-l auzim amândoi.
Nu mai este timp ci numai așteptare,
Și toate'n jur sunt altfel ca'nainte.
Afară trebue să fie acel cineva care ne-așteaptă
Și de care nu mă mai tem.
Nu mai știu în ce lume și în ce veac suntem.
Acum sunt toate tot una de vechi și de departe.
Stau alături de mine însumi fără să mai pot gândi.
Tot ce va mai fi se va'ntâmpla dela sine
Așa cum se petrec toate după moarte.

DEMOSTENE BOTEZ

Cel dintâi drum al meu la Galați

Anevoința plecării

de SPIRIDON POPESCU

După credința mea deatunci, numai Dumnezeu ar fi putut ceti în sufletul închis al tatei.

Era în ajunul sfântului Petru. Tata mă lăsase să plec la săcere, la boerescul bunicăi după mama. Nici un cuvințel precum că în ziua aceia are de gând s'o ia undeva. Cred că nici mama nu știuse. Pe dânsa n'ar fi răbdat-o inima să nu-mi fi spus că tata are să mă ia și pe mine. Cât să fi fost de mare mulțumirea cu învoirea la săcere... aș fi lăsat toate baltă, ca să fiu și eu de față și la pregătirea pornirii la Galați.

Când mai rămăsese soarelui numai o palmă de drum până la amiază, m'am pomenit cu mama. Mi-a spus că mă chiamă tata să mă ia la Galați.

Trecusem de zece ani. O veste ca aceia, la care nici nu îndrăsnisem cu tot dinadinsul să visez, m'a uluit de bucurie. In cele dintâi clipe nici n'aș fi putut spune dacă picioarele îmi mai atingeau pământul, ori sburam într'al nouălea cer până acasă.

Tata trebăluia pentru plecare. S'a făcut că nici nu m'a văzut când am venit, măcar că dasem năvală pe poartă ca o furtună. Inhămase pe Roaiba și umpluse coșul căruței cu iarbă verde. S'ar fi cumpănit să plece înainte de sosirea mamei, de n'ar fi băgat de samă, când a uns osiile cu păcură, că trebuesc cioplite alte cue la capete, din lemn de corn, ca să fie mai de nădejde, la un drum de peste trei poște de loc.

— Iacătă-ți-l!—face mama, arătându-mă cu degetul, când a ajuns și ea din urmă. Nu voia să vie, nici în ruptul capului! — adaugă ea, făcând cu ochiul pe furiș la tata.

— I'auzi mă! — întreabă el, fără să zâmbiască și fără să-și ia ochii dela cioplitul cuelor de corn.

— Nu-i adevărat! — mă răpăd eu, cu spaimă... nu cumva din pruja mamei să iasă răsgândirea tatei!...

— Apoi dacă-i așa.... spune el tărăgănat, în vreme ce mie îmi ticăia inima ca unui impricinat, când se citește hotărîrea, sărută mâna mătei și sui în căruță!

Firește că n'am așteptat altă poftire. Tata și-a supus barda în iarba din căruță și am plecat.

Tata, Dumnezeu să-l erte, n'a râs, nu m'a desmerdat si n'a glumit cu mine niciodată, în toată copilăria mea. Râdea, făcea haz de toate nimicurile, glumea cu toată lumea, numai cu mine nu.

Ținea cu orice preț să cred eu că inima lui nu-i de foc, cum o simțea el, ci-i un biet bulgăre de ghiață... Noi fusesem cinci copii la părinți. Eu eram cel mai mare. Ceilalți patru muriseră.

Cum am înțeles eu mai târziu, bietul tata se temea să nu se aleagă din mine cine știe ce alintătură. „Că doar — cum spunea el de multe ori, în vorbă cu altă lume — numai din slăbiciunile părinților se isvodesc toate stricăciunile fiilor!"

Alături de nemărginita fericire, care mă copleșise la pornire, mi se strecurase în suflet și o trecătoare tângă, cât a ținut drumul prin sat, până la gardul țarinei. In miezul zilei de lucru, pe vremea plecării noastre să fi dat cu pușca și n'ai fi prins picior de copil de vârsta mea prin sat. Ani dearândul — mie mi se păreau nenumărați — de după Sântămăria Mare, numai ce-i vedeai cocoțați în vârful carelor încărcate cu prisosul din rodul pământului lor. Se duceau la Galați cu alde tată-său. In trecerea lor pe lângă casa noastră, îmi dădeau cu sic-sic... că adică eu nu mă duceam la Galați ca dânșii. Și pentru sporirea veninului din inima mea, lucrul era cu totul adevărat și fără leac!... Tatei nu i se dase pământ la 1864, pentrucă era meseriaș, iar eu nu puteam merge ca dânșii, în vârful carului cu producte! Tocmai de aceia aș fi dorit eu strașnic să le bat acum din pumni... dar n'am avut cui... erau cu toții duși la săcere! Eh! dar durerile copilăriei sunt scurte...

Cum am ieșit pe poarta țarinei, s'a agățat de mine o întrebare și-mi băteam capul, cât m'ajungea pe vremea aceia, să-i găsesc un răspuns. „De unde și până unde, mă rog, să dea peste mine un noroc așa de mare... să mă ia tata la Galați?" Aceasta era întrebarea, care aducea după dânsa pe altele.

Să fi fost la mijloc stăruința mamei? Nu-mi prea venea să cred. Nu știu bine de câte ori mă săruta ea, dar nu uitam deloc cât de des mă bătea pe zi. Mă bătea pentru nebunii — adică, după socoteala mea, pentru nimica. Alteori mâncam bătae pentru că nu mă 'nduram să-mi las cine știe ce bunătate de joc și... să-i fac ei treabă! Niciodată nu-i ceream mamei să mă sărute, ori să mă desmerde în urma unei bătăi; ea însă, câad îi treceau toanele mă săruta și mă desmerda, fără voia mea. Când o vedeam că înhață lopățica mămăligei, pricepeam încotro merge treaba și o rugam să nu mai lovească; dar am băgat de seamă că rugămintea mea o întărâta și mai rău și mă croia și mai apăsat. De la o vreme, mi s'a învârtoșat inima și n'o mai rugam. Răbdam și nici nu mai crâcneam.

Cu mama, va să zică, eram într'un veșnic războiu și, din această pricină, nici nu-mi venea să cred că mă găseam eu pe drumul spre Galați, după rugămintea ei. Ba, îmi trecea prin minte, că stăruința ei, întovărășită mai totdeauna cu isbucniri de lacrimi, l'ar fi împietrit și mai tare pe tata și nu m'ar fi luat. El, după cântărirea tuturor faptelor cunoscute de mine până atunci, nu se lua „după capul femeii"... ci lua hotărîrile numai după capul lui, care trebuia să rămână, fără nici o stingherire „cap de bărbat".

Așa dar, mama trebuia scoasă din socoteala drumului meu.

Rămânea treaba, cu ochi și cu sprincene, că numai tata singur chibzuise și hotărîse. Atunci însă cădeam în altă nedumerire și mai grea. Tata fusese de multe ori la Galați. Nu era doar pentru întâiași dată când făcea el drumul pentru pământ!

Cum prindeam de veste că vrea să plece undeva, începeam să-l scâncesc și să-l bocesc cu nădejdea că doar-doar să-i scot din gură vorba cea mult așteptată de mine... că mă ia. Mă lăsa să plâng până mă făceam tobă și... rămâneam totdeauna cu buzele umflate. Pleca fără mine și pace bună!

Intr'un rând am cercat-o și altfel. Se pregătea de drum la Murgeni. Eu tăceam și așteptam. Mă gândisem că poate scâncitul, apoi urletul meu îl desgusta și-l făcea să nu mă ia. Și n'a fost să fie nici asta. Iac'așa!... de plâns îi rău, de tăcut tot nu-i bine. Ce era de făcut? Am luat o hotărîre... care să-l facă să n'aibă încotro. Am tulit-o pe malul Prutului, pe cărarea de sub vii, cu gândul năsdrăvan să-i ies înainte tocmai la Valea Dobrei, unde să se pomenească cu mine lângă căruță. El mergea pe drumul Vădenilor — drum mai lung — iar eu, ca un copoiu, care vrea să tae calea epurelui, țineam cărarea mai scurtă. Socoteala a fost bună... numai că a ieșit cum nu se poate mai prost!... De pe drumul lui se vedea cărarea de sub vii. Mă zărise și-mi tot arăta biciușca cu care întețea pe Roiba la drum. Eu înțelegeam despre ce-i vorba, însă nu-mi venea să cred că tata o să-și împlinească amenințarea. Tata nu mă bătea niciodată. Cu două bătăi, pe care le-am mâncat dela dânsul, în toată copilăria mea, se poate spune, pe sfântă dreptate, că nu mă bătea. Ii știam de frică cât șapte, dar îmi făcea bucurii numai din pornirea lui, când găsea el potrivit, iar nu după dorințele mele nestăpânite.

In întâmplarea cu Murgenii gândeam și eu că tata, când m'o vedea cât am alergat — să dea inima din mi-

(Continuare în pag. II-a)

ne şi mai mult nu! — peste jumătate din drumul până la Vlădeni, o să-şi calce pe inimă şi o să zică „hai în căruţă”! Şi n'a fost chip nici aşa! A dat bice Roaibei, când a fost în dreptul meu şi s'a uitat spre „Dealul Brăilei”— ca şi când nu l-ar fi văzut niciodată până atunci — iar eu... am rămas în marginea drumului gâfâind, cu mânile întinse spre căruţă şi m'am întors înapoi cu lacrămile pe obraz!

Incurcătura mea în căutarea răspunsului dorit, mai venea şi din altă parte. Simţeam, din ţinuta lui blândă faţă de mine şi din îngăduinţa cu care privea multele mele sburdălnicii, că-i eram drag ca lumina ochilor din cap. Cunoscându-i marea lui iubire, nu pricepeam cum de-l răbda inima să mă vadă şi să mă audă scâncind ceasuri întregi, fără să se înduioşeze şi fără să-mi facă pe voe.

Pe vremea aceia eu nu ştiam, cum era el încredinţat, că viaţa nu-ţi dă decât prea puţine lucruri din cele ce doreşti şi că, dacă vrei să fii fericit în lume, trebue să ai, încă din copilărie, deprinderea cu adevărul cuprins în zicătoarea că: „Nu tot ce sboară se mânâncă!”

(Va urma) SPIRIDON POPESCU

Viaţa legendară a Eleonorei Duse

O foarte interesantă lucrare biografică a apărut de curând în Germania, consacrată Eleonorei Duse, semnată E. A. Reinhardt. Ocupându-se de această lucrare în **„Les nouvelles littéraires”**, d. Jean-Louis Vandoyer aduce, pe lângă multe amintiri personale, şi o bună caracterizare a artei celebrei tragediane, fie după cartea lui Reinhardt, fie după date proprii.

In privinţa repertoriului ei din epoca începutului, d. Vandoyer spune că nu era de o calitate literară transcendentă: Dumas-fils, Sardou, Sudermann şi Ibsen. Eleonora Duse mediteraniza — am putea zice — Heda Gabler, Rosmersholm şi Casa Păpuşilor. Nimic mai puţin nordic decât jocul, fizicul, temperamentul ei. Un joc pur instinctiv. Se lăsa dominată de simţuri şi de inimă, o inimă care nu se putea reprezenta abstract. Puterea ei asupra publicului nu se datora, ca aceea a Sarei Bernhardt unei miraculoase puneri la punct, unei excepţionale şi infailibile perfecţiuni technice. Ea lucra prin ţipăt, mimică şi fizionomie. Dacă Sarah captiva, Duse se dădea cu totul spectatorului. Excela în a exprima adâncimea unui sentiment printr'o domoală mişcare a umerilor, printr'o ridicare a sprâncenelor, printr'o îndoitură a grumazului. Dacă ar fi venit pe lume cu treizeci de ani mai târziu, ar fi fost probabil astăzi steaua cinematografului vorbitor. A fost ultima încarnare, cu totul romantică, a acelei Commedia dell'Arte, veneţiană ca şi ea. „La Dame aux Camélias”, „La Femme de Claude”, „Magda”, erau pentru Duse adevărate „canevas“; nu le cerea mai mult decât să reziste, să fie docile, să suporte bogăţia palpitantă ce le-o împrumuta. Azi când Eleonora Duse nu mai este, n'o mai putem asocia din memorie personagiilor al căror nume le lua, dar, care, la rându-le, luau sufletul ei. Sarah a fost şi a rămas: Phèdre, Hamlet, Lorenzaccio. Eleonora Duse n'a fost niciodată decât Duse. Nici unul din rolurile ei n'a botezat-o.

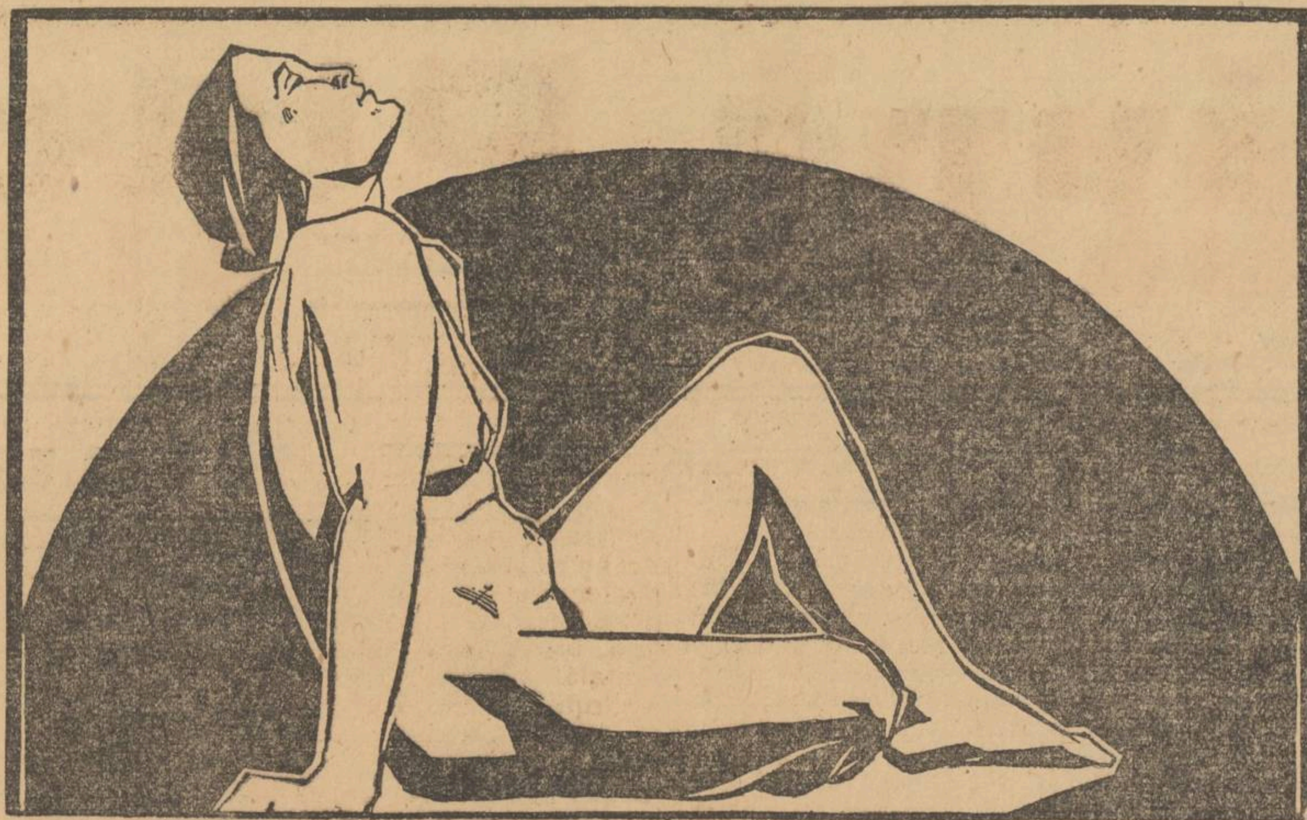
In mai multe rânduri cercă Eleonora Duse să încarneze personagii al căror prestigiu este anterior artistei care vrea să le facă să trăiască. Cleopatra a tentat-o; visă şi pe Antigona. Dar, fără îndoială că şi ea va fi simţit-o: destinul ei nu vroia ca ea să se devoteze fiinţelor fabuloase, ci să creieze puţin câte puţin viitorul unei fiinţe pe care timpul s'o facă fabuloasă, la rândul ei, şi care va fi ea însăşi: Eleonora Duse. Contrar celor mai mulţi comedianі, care fac să depindă viaţa de arta lor, Duse îşi dădea arta vieţii; nu putea să disocieze existenţa profesională de existenţa privată, care, împreună, se pot separa distinct în trei epoce, fiecare compunându-i o fizionomie şi un repertoriu diferit.

Prima pasiune a „femeii” este o pasiune nenorocită. Necunoscută şi săracă, la 20 ani, mica Duse este brutal părăsită de către un mediocru Don Juan napolitan, şi născu, tăinuit, un copil care muri în leagăn. Ea întâlneşte atunci eroinele lui Dumas fils, în care părinţii noştri au crezut cum credem sau crezurăm noi în cele ale lui Porto-Riche şi Bataille. Puse în situaţii analoage cu sine, aceste victime îi semănau. Duse le dădea sufletul îndurerat, umanitatea profundă ce le lipsea.

Mai târziu, când viaţa ei se leagă de aceea a lui Gabrielle d'Annunzio, ea părăseşte vechile roluri — Denise şi Francillon — şi, din sclavie amoroasă, se consacră dramelor în care emoţia se afla sub dependenţa literaturii. Frumuseţile lor prea lucrate erau deasemenea puţin făcute ca să fie servite de geniul Eleonorei Duse, ca şi pentru a o servi. Marea improvizatoare se dedă umil la o interpretare în care cea mai mică invenţie, cea mai mică săritură personală îi sunt interzise. Autorul Giocondei, Gloriei, Francescăi da Rimini, nu permitea nici o iniţiativă, nici o libertate interpreţilor săi. Repertoriul Eleonorei Duse era pe atunci alcătuit din spectacole de un fast exterior nemaivăzut, pentru care ea cheltuia o avere; şi femeia aceasta care ar fi putut să joace fără decor, uniform îmbrăcată în rochiile ei lungi şi negre, pe care le iubea, se văzu înconjurată de puneri în scenă, de costume, de cortegii şi figuraţiuni. Un sacrificiu zadarnic... Piesele lui D'Annunzio erau totdeauna fluerate.

Veni o a treia epocă: o femee îmbătrânită, ruinată, resemnată singurătăţii ei. Atunci Duse devine marea interpretă a lui Ibsen. Ea numeşte pe Ibsen „liberatorul” ei; şi joacă, cum nimeni n'a jucat vreodată: Femeia Mării, Romersholm, Hedda Gabler, Casa păpuşilor. Piesele lui Ibsen, pentru cu totul alte raţiuni decât cele ale lui Dumas fils, par astăzi lipsite de substanţa vitală; dar ele furnizau Eleonorei Duse teme de care era însetată. In declinul ei, Duse revenea la singura artă care era făcută pentru ea; aceea care-i oferea „situaţiuni”; ocazia, cum zicea ea, de a fi aprinsă, „de a arde totdeauna”...

Personalităţile ilustre ale scenei, spune d. Jean-Louis Vandoyer, nu supravieţuesc timpului decât numai dacă femeia poate să se manifeste cel puţin tot atât cât artista. Marile amoruri crează marile legende. M-elle Mars, Rachel, nu sunt decât morţi pomeniţi de istoria măruntă; amorul o face însă pe Adrienne Lecouvreur nemuritoare. Şi în viaţa Eleonorei Duse aduce destinul pe cel mai mare poet liric al timpului. El făcu Eleonorei Duse tot răul pe care-l poate face un om care nu iubeşte unei femei care încă iubeşte. Perechea d'Annunzio-Duse, cu amorul tomnatec al Eleonorei va trăi în istoria inimilor ca şi perechile Rousseau-Warens, Vigny-Dorval, Hugo-Drouet, Musset-Sand. Ea poartă în sine tot ceeace trebue adevărului ca să devină legendă. — *G. B.*

STEFAN ZWEIG

Casanova, maestru al autoportretului

Casanova nu caută niciodată să explice cauza şi rostul lucrurilor, şi nu lipseşte astfel toate fenomenele de orice caracter viu; nu, el lasă totul în neorânduială, în libertate, în coexistenţa autentică a hazardului, fără alegere şi fără cristalizare.

Pentru el, totul e situat pe aceiaşi linie de importanţă: numai să-l amuze (singurul criteriu de a măsura valorile care există în universul lui!).

Nu există pentru el nici mare nici mic în morală sau în realitate; el nu cunoaşte nici binele nici răul. De aceia, discuţia lui cu Frederic cel Mare nu va fi reprodusă cu mai multe amănunte sau cu o emoţie mai mare decât conversaţia pe care o avusese cu o prostituată şi pe care o rezumă cu zece pagini mai sus. El va descrie cu aceiaşi obiectivitate şi cu aceiaşi bogăţie de amănunte un bordel din Paris şi palatul de iarnă al împărătesei Ecaterina.

Casanova

Vorbeşte cu tot atâta seriozitate atunci când precizează câte sute de ducaţi a câştigat dela faraon sau de câte ori într'o noapte şi-a posedat metresa, ca şi atunci când reproduce pentru istoria literaturii convorbirea lui cu Monsenior de Voltaire; nu atribue nici-unui lucru pe lume o importanţă morală sau estetică şi de-aceia universul său are un echilibru atât de minunat şi de firesc.

Memoriile lui Casanova nu sunt altceva, din punct de vedere intelectual, decât notele unui călător inteligent care străbate priveliştile cele mai interesante ale vieţii; dar tocmai faptul acesta nu le dă un caracter filosofic, ci mai degrabă un aspect de *Baedeker* istoric, un *Cortigiano* al secolului al XVIII-lea, o amuzantă cronică scandaloasă, un fel de secţiune integrală dealungul vieţii de toate zilele a unei epoci omeneşti.

Nimeni nu izbuteşte mai bine decât Casanova să ne înfăţişeze existenţa de rând, şi, prinurmare, cultura secolului al XVIII-lea, balurile, teatrele, cafenelele, hanurile, bordelurile, vânătorile, mânăstirile, fortăreţele. Aflăm astfel, prin intermediul lui, cum călătoreau odinioară oamenii, cum mâncau, cum jucau, cum dansau, cum locuiau, cum iubeau şi cum petreceau, — aflăm care erau moravurile şi manierele alese, cum se vorbea şi cum se trăia altădată. Şi, la această mulţime nemaipomenită de fapte, de realităţi practice şi obiective, se mai adaugă întreg acel tumult ameţitor de chipuri omeneşti cu care s'ar putea umplea douăzeci de romane şi din care s'ar putea aproviziona o generaţie — ce spun? — zece generaţii de povestitori.

Câtă risipă de oameni! Soldaţi şi prinţese, popi şi regi, tâlhari şi măsluitori, negustori şi notari, castraţi, codoşi, cântăreţi, fecioare şi cocote, scriitori şi filosofi, înţelepţi şi nebuni, cea mai captivantă şi mai bogată menagerie umană din câte au strâns vreodată autorii într'o carte. Şi, în acelaşi timp, există o margine în reprezentarea interioară a fiecărei figuri; nici-una nu face obiectul unei psihologii complecte, nici nu-i epuizează posibilităţile. Intr'o zi îi scria el însuşi lui Opitz că îi lipseşte talentul psihologic, arta „de a recunoaşte fizionomiile interioare”; de-aceia, nu trebue să mire că, de atunci, numeroşi autori şi-au scos mustul din această vie meridională.

Sute de romane şi de drame datoresc Memoriilor sale figurile şi situaţiile lor cele mai bune, şi nici astăzi această mină nu e încă epuizată: după cum zece generaţii au scos din *Forum Romanum* pietre pentru construcţii nouă, tot astfel câteva generaţii literare vor împrumuta dela acest risipitor o serie nesfârşită de piedestale şi de figuri.

Dar figura cea mai proeminentă din aceste Memorii, personajul de neuitat, devenit proverbial şi popular, va rămânea, mai presus de toate, Casanova, această încrucişare îndrăzneaţă de om al Renaşterii şi de cavaler de industrie ultra-modern, acest bastard coţcar şi genial, poet şi aventurier pe care nu putem înceta de a-l admira.

Inţepenit în scări, ca şi compatriotul său de bronz Coleoni, el îşi întinde picioarele rătăcite în mijlocul vieţii şi priveşte cu un aer dispreţuitor, pe deasupra secolelor, nepăsător la mustrări şi la batjocuri: Casanova se teme mai puţin decât oricine de-a se lăsa demascat, dojenit, criticat, batjocorit şi dispreţuit; el nu face nimic pe ascuns, şi, în realitate, îl cunoaştem mai bine decât pe proprii lui fraţi şi veri, — până în fundul inimii şi chiar până în măruntaie, — pe acest flăcău voinic, pe acest exemplar uriaş şi inepuizabil de virilitate.

E cu desăvârşire de prisos să-l analizăm în chip amănunţit psihologiceşte, să căutăm într'însul motive ascunse şi tăinuite: Casanova vorbeşte totdeauna deschis şi fără ocol. Fără mofturi, fără jenă şi fără sfială, el ia vesel pe cititor de braţ, îi povesteşte cu nevinovăţie aventurile lui cele mai frivole, îl duce în camera lui, până în faţa patului răscolit, în laboratorul său de şarlatan şi de escroc.

(Sfârşitul în numărul viitor).

Trad. de P. ALEXIAN

A apărut în editura **Societăţii Române de Filosofie**

FILOSOFIA CONTEMPORANA a ISTORIEI

de **N. BAGDASAR**

Un volum elegant de 320 pagini. Preţul lei 180. Comenzile se fac la Administraţia **„Revistei de Filosofie**, str. Rozelor 9, Bucureşti, VI. In provincie se expediază contra-ramburs.

Cea mai senzaţională lovitură a sezonului !!!

Cele mai noui şlagăre muzicale, perfect imprimate, numai pentru preţul de

20. — (DOUAZECI) LEI

„O, Donna Clara”

„Ich würde Sie so gern mal wiedersehen!” (Te-aş revedea cu-atâta drag) text şi muzică de Frank Anatole, cântată de tenorul Bloeme.

„De vrei să mă săruţi vreodat', să fii îndrăgostit”.

„Wann sagst du ja? (Când spui da?)

„Auch du wirst mich einmal betrügen” Şi tu ai să mă'nşeli odată. Marele succes din filmul „Două inimi într'un vals”.

„Am urmărit un vis” de Frank Anatol.

„Darf ich um den nächsten Tango bitten?” (Daţi-mi următorul tango, doamnă).

„Veronica, der Lenz ist da! (Veronica a sosit primăvara) text de Rotter, muzică de Jurmann,

Etc. Etc. Etc.

Toate acestea pe extraordinarele cărţi poştale-plăci „Weco” (Tonbild-postkarte), cea mai nouă senzaţie a anului.

Poate fi cântată la orice gramofon de sute de ori, şanţurile sonore fiind de o rezistenţă extraordinară, **imprimate chiar pe ilustraţii.**

COSTUL 20 LEI BUCATA

De vânzare la toate magazinele de muzică şi librării.

Reprezentanţa generală şi depozitul pentru România: **„Novitas”**. Bucureşti IV, str. D. Onciul 11.

Placa nu este lipită pe deasupra, şonţurile sonore fiind imprimate direct pe fotografie!

Nu se sparg, sunt flexibile şi rezistente şi pe lângă cântecele cele mai noui, aveţi ilustratele cele mai frumoase!

INTERESANTUL ŞI SUGESTIVUL ROMAN-UTOPIC

„CATACLISMUL“

al cunoscutului romancier şi sociolog american Upton Sinclair a apărut într'o îngrijită traducere românească datorită d-lui dr. A. Mibashan.

Puţine cărţi au revoluţionat lumea ideilor şi a convingerilor ca scrierile de o vigoare neîntrecută ale lui Sinclair. Nu există o limbă europeană, în care să nu fi fost tradus acest ilustru luptător pentru dreptate şi adevăr.

„CATACLISMUL”

este romanul social ,în care teoriile şi evoluţia materialismului istoric sunt împletite într'un şir de aventuri minunat descrise, din cari nu lipseşte şi o doză puternică din umorul savuros şi inventiv al celebrului romancier.

Cartea a apărut în editura „Adevărul”, în excelentele condiţii technice şi se găseşte de vânzare în orice librărie.

Cronica teatrală

Regia autonomă a Teatrului Naţional din Bucureşti şi-a înscris în repertoriu, cum era şi firesc, în afară de piesele de prestigiu dramatic recunoscut şi câteva spectacole pe care le-am numi „de mare atracţie”.

Nu e vorba de bagatelizarea repertoriului şi nici de scoborîrea nivelului intelectual în cadrul căruia trebue să activeze, şi sub noua ei organizare, prima noastră scenă, ci pur şi simplu de introducerea unor variaţii dramatice în care nu calitatea înalt culturală şi educativă să predomine, ci spectaculosul şi agreabilul.

„Femeia şi paiaţa”, realizarea dramatică a lui Pierre Frondaie după romanul cu acelaşi titlu al lui Pierre Louys intră în această ultimă categorie. E povestea eternă a iubirii. E jocul primejdios al dragostei, care smulge voinţa oamenilor celor mai voluntari, care nărueşte orice împotrivire, care îngenunche toate sufletele.

Concha Perez iubeşte pe Don Matteo Diaz, tot atât de mult şi de sălbatec cum o iubeşte şi el pe dânsa, — dar ea nu vrea dragostea banală a clipei, e prea mândră spre a se lăsa cumpărată, şi svârlită ca celelalte femei pentru câteva nopţi în hora capricioasă a aventurilor lui Matteo; ea vrea dragostea lui întreagă, cu permanente sacrificii şi pentru totdeauna. Şi izbuteşte curând să-l vadă pe Don Juan-ul de ieri, târându-i-se la picioare, înebunit de suferinţă.

Intocmai ca în vestitul tablou al lui Goya, ea făcuse din Don Matteo o paiaţă pe care o svârlea şi-o tortura cum voia.

In ziua însă când Concha Perez înţelege că îl stăpâneşte deplin, când Don Matteo exasperat o bate fără milă, ea îi cade la picioare şi e de data asta ea însăşi robită.

* * *

O piesă în care divertismentul primează: muzică de scenă, dansuri, cântece.

Acţiunea romanului lui Pierre Louys nu conţine nimic ce ar putea favoriza o gradată dezvoltare dramatică. Drama e lăuntrică, e în sufletele personagiilor. Pierre Frondaie, presărând elemente de spectaculos în cinci pitoreşti tablouri spaniole, a imprimat culoarea şi viaţa necesare desfăşurării acţiunii teatrale.

Piesa s'a jucat la noi în decoruri minunat evocatoare şi într'un ritm plin de vioiciune.

Doamna Marioara Zimniceanu a dat rolului Conchei Perez toată pasiunea sălbatecă de viaţă şi de iubire, nuanţând cu o măestrie de mare artistă fiecare stare sufletească, fiind neînduplecată şi duioasă, cochetă şi rea, plină de graţie şi de frumuseţe.

Incă o dată am avut prilejul să admirăm bogăţia de resurse scenice a doamnei Zimniceanu, care nu numai se confirmă cu fiecare nouă interpretare, dar se şi diversifică necontenit. Talentul d-sale se dovedeşte, astfel, mereu proaspăt şi mereu în ascensiune.

Marioara Zimniceanu

Siluete foarte simpatice au creat doamnele Eugenia Zaharia, Elvira Godeanu, Maria Voluntaru, Maria Negrea, Lolo Manu, Sonia Cluceru.

Domnii Bălţăţeanu şi Stăncescu au adus contribuţii merituoase la succesul spectacolului.

Meritul cel mare revine însă domnilor Soare Z. Soare şi Al. Feodorov, din a căror strânsă colaborare reprezentaţia aceasta a câştigat o atât de frumoasă biruinţă artistică.

H. LAZU

A apărut:

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

No—7, 8. Iulie — August 1930

CU URMATORUL SUMAR:

Jean-Bart . . . . *Pentru o pîne.*
Paul Zarifopol . . . . . . *Tehnica artistică şi cealaltă tehnică.*
Ion Minulescu . . . . . . *Moartea dresorului de sticleţi (Versuri).*
H. G. Wells . . . . *Despre individualitate şi nemurire.*
A. Marcu-Balş . . . . *Contribuţii la „Chestia Stere“.*
Demostene Botez . . . . . *Călătorii (Marsilia).*
Al. Rosetti . . . . *Lingvistica în cercetarea monografică.*
P. Frunză . . . . *Moartea lui Caizer.*
Dragoş Protopopescu . . . *Dezamăgire. — 23 Septembre (Versuri).*
Al. R. . . . . *Note pe marginea cărţilor (Chestionar folkloristic).*
Dr. S. Irimescu . . . . . . *Intinderea tuberculozei în Romînia (Măsurile de combatere).*
Al. A. Philippide . . . . . *Cronica literară (Paul Morand şi Americanomania).*
V. G. Beldie . . . . *Cronica agrară (Criza agricolă).*
Thomas Greenwood . . . . *Cronica externă (Impresii din Turcia de azi).*
Izabela Sadoveanu . . . . *Cronica ideilor (Tînăra literatură europeană).*
P. Nicanor & Co. . . . . . *Miscellanea (Amurgul partidelor politice.—Romîneasca de după război.*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate. — Bibliografie

PREŢUL 60 LEI

Citiţi azi **Realitatea No. 196**

:: Cu numeroase ilustraţiuni şi un bogat sumar ::

5 culori — 10 lei

Cultura Polonă

Din groaznicul cataclism care a cuprins lumea întreagă, Polonia renaşte proaspătă şi tânără, însetată de activitate şi de viaţă nouă.

Toată istoria Poloniei nu e decât o luptă continuă pentru a împăca Occidentul cu Orientul, difuzând cultura occidentală şi apărând-o împotriva hoardelor barbare din Răsărit.

Nici înăbuşirea vieţii politice prin împărţirea ţării între Rusia, Germania şi Austria, nici împrejurările vitrege care au urmat, n'au putut întrerupe aci activitatea culturală. Mai mult chiar: influenţele exercitate de popoarele cu o cultură înaintată, ca Franţa, Germania şi Italia, au fost absorbite în organismul creator al poporului polonez, dând la iveală o cultură proprie, cu totul deosebită de celelalte culturi slave, ca şi de cea occidentală, într'un cuvânt, o cultură pur naţională şi originală.

Monumentul lui Jan Kochanowski la Zwolen

Poporul polonez absoarbe şi digeră cu o prodigioasă facilitate toate ideile nouă, toate comorile intelectuale, literare şi artistice ale vecinilor săi cu o cultură mai înaintată. Graniţele stau deschise pictorilor, sculptorilor, savanţilor, scriitorilor şi negustorilor. Cracovia devine astfel în scurtă vreme un centru strălucit de cultură şi de viaţă europeană.

Apropiindu-se de cultura germană, Polonia, însetată de idei nouă, în forţa ei tânără şi primitivă, găsi un contact fericit şi imediat cu *humanismul*.

Universitatea din Cracovia, atrage, prin reputaţia ei, studenţi de pretutindeni. Aci a distrus Copernic sistemul ptolomeian; aci s'au desvoltat libere principiile Reformei; aci se puteau desăvârşi toate revoluţiile morale, intelectuale şi ştiinţifice; aci găseau adăpost legiunile de străini alungate de inchiziţia italiană şi spaniolă, de masacrele hughenote din Franţa sau de persecuţiile religioase din Anglia şi din Scoţia. Polonia îi primea pe toţi, tolerantă şi liberală.

Influenţele germane, humanismul şi reforma au contribuit la formarea unei culturi naţionale în secolul al XVI-lea, — epocă în care Polonia atinge punctul culminant al desvoltării sale, când facultăţile intelectuale şi spirituale ale poporului polonez sunt în plină înflorire.

Jean Kochanowski

Polonia a sărbătorit anul acesta a patru suta aniversare a naşterii lui Jean Kochanowski, făuritorul genial al limbii şi culturii naţionale poloneze şi predecesorul inspirat al romantismului.

In *seicento* polonez, Jean Kochanowski e unul din spiritele cele mai avansate.

Prin ştiinţa lui profundă, prin lărgimea orizontului său mental, Kochanowski stă alături de cei mai vestiţi humanişti germani, francezi, englezi, italieni şi flamanzi. Meritul său cel mai de seamă e că a izbutit să elibereze literatura poloneză din jugul imitaţiilor străine, creând o poezie originală. Deasemeni, el a utilizat cel dintâi în literatura poloneză o limbă adevărată, mlădioasă, pură şi capabilă să redea toate însuşirile spiritului şi ale inimii.

Şi, fiindcă „geniul unui popor se confundă cu geniul limbii sale", Jean Kochanowski, creatorul limbii poloneze, a fost şi creatorul geniului naţional polonez, aşa cum au fost, pentru ţara lor, un Ronsard sau un Dante.

Poezia lui Kochanowski e o sinteză între antichitate şi creştinism. Psalmii traduşi de el alcătuesc cel mai frumos model de traducere. Iar cele nouăsprezece elegii pe care le-a scris după moartea fiicei sale Ursula, sunt impregnate de un lirism duios şi impresionant. Niciodată disperarea şi durerea părintească n'au fost turnate într'o expresie poetică mai sublimă.

Literatura

Rolul artei şi al literaturii în evoluţia culturii poloneze a fost enorm. Viaţa, forţele şi speranţele naţiunii se concentrau în artă şi poezie.

Mikievici, Slovaţki şi Krasinski au fost, după revolta din 1830, profeţii Poloniei.

Mikievici a fost poetul celei mai sublime inspiraţii, atingând o înălţime de expresie poetică necunoscută până la el în Polonia.

Jules Slovaţki, un adevărat maestru al formei, s'a înscris cu entuziasm în lupta pentru triumful ideii pure, izbutind deopotrivă în poezia lirică, în cea epică şi în teatru.

Sigismond Krasinski e creatorul profetic al tragediei ce se ocupă de viitoarele lupte sociale, apologist al patriotismului înalt şi al dragostei creştineşti.

In inspiraţia lor creatoare, o singură idee îi călăuzeşte pe aceşti trei poeţi, un singur sentiment îi leagă: iubirea de ţară şi durerea de-a o fi pierdut; o singură nostalgie au, o singură dorinţă: independenţa patriei.

Romantismul polonez, îmbibat de ideologia libertăţii, rămâne naţional în esenţa lui, cu toată influenţa exercitată de Goethe, de Byron şi de Schiller.

Chopin

Ţara care l-a dat pe Paderewski, despre a cărui operă ne vom ocupa pe larg altădată, l-a dat şi pe Chopin, artistul care a întrunit gloria şi cultura poloneză în forma cea mai fericită, împrăştiind acordurile-i muzicale în toată lumea.

E interesant că se ştie că opera lui Chopin a fost întâmpinată la început cu multă neîncredere. In epoca romantismului, în care a apărut, Chopin era socotit revoluţionar ca artist şi romantic ca om. Astăzi, cei ce au pornit războiu împotriva romantismului muzical, recunosc valoarea reală a muzicii chopiniene.

Şi, astfel, se limpezeşte şi neînţelegerea din jurul acestei muzici, precizându-se definitiv că Chopin n'a ridicat motivele şi cântecele populare la nivelul umanităţii, — ci substanţa intimă, ritmul, culoarea, ideia şi sufletul poporului său se menţin de totdeauna la acest nivel. Trebuia numai un tălmăcitor de geniu care să ştie s'o spună, în artă.

Muzica lui Chopin e expresia cea mai pură a geniului naţional, clădită pe disciplină strict artistică.

Chopin, creatorul muzicii naţionale, a îmbogăţit cultura universală cu valori nouă şi eterne. El a revelat, prin intermediul sunetelor, elementele fundamentale ale sufletului polonez : nostalgia, dragostea de libertate, iubirea de ţară şi mândria misiunii sale istorice.

„Polonia tânără"

După revolta din 1863, romantismul politic îşi pierdu cu desăvârşire creditul. Epoca romantismului artistic şi literar dispare deasemeni. In locul ei apare pozitivismul, odată cu crepusculul nostalgiilor şi al speranţelor sublime.

Henri Sienkievici, Boleslav, Prus, Eliza Orzeskova şi alţii se străduesc, în operele lor, să smulgă spiritele din atmosfera de deprimare totală care le cuprinsese şi care putea deveni fatală naţiunii.

Ultima decadă a secolului al XIX-lea e momentul în care se naşte literatura nouă, cunoscută sub numele „Polonia tânără".

Bătrânii erau încă în plină putere creatoare când tinerii începură să fâlfâe stindardele revoluţionare, declarând război de moarte pozitivismului şi artei cu tendinţă.

In fruntea mişcării „artă pentru artă" e *Stanislaw Pşibişewski*, apostolul independenţei complecte a artei, al libertăţii absolute de inspiraţie, precursorul ideilor nouă şi creatorul inspirat al unei noui culturi artistice.

Cracovia

Centrul de desvoltare al „Poloniei tinere" a fost Cracovia, oraşul trecutului şi al amintirlor scumpe. Fiecare piatră, aci, e o pagină de istorie, aproape fiecare casă e o preţioasă relicvă de artă.

Goticul, Renaşterea, Barocul, arta tuturor timpurilor e înfăţişată aci. Timpurile de glorie, de tristeţe şi de speranţe sunt imortalizate în lemn, în piatră, în marmură şi în bronz.

A. Bourdelle — Mikievici

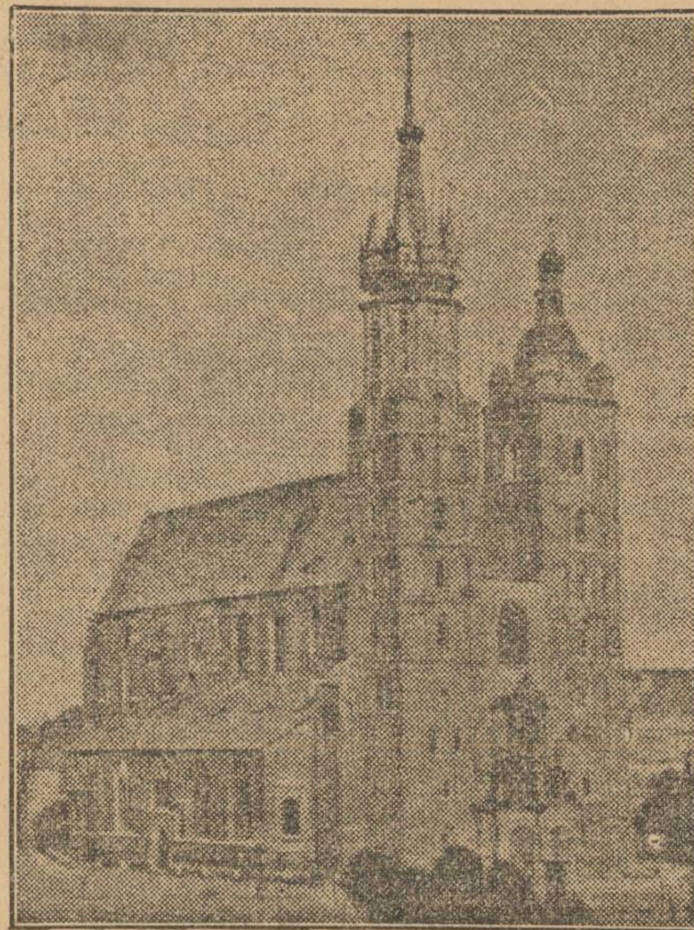
Oraşul acesta, odinioară capitala Poloniei, adăposteşte catedrale, muzee, catacombe în care se odihnesc regii, eroii şi profeţii neamului.

In Cracovia a trăit şi a scris *Stanislaw Wyspianski* (1868—1907), poetul cel mai original al „Poloniei tinere". Wyspianski a fost un pictor genial şi un mare poet dramatic, al cărui elan creator aminteşte renaşterea. Tot el a introdus neoromantismul în poezia poloneză. Tehnica lui dramatică, întregită prin cunoaşterea profundă a artei vechi, i-a permis să contopească tragedia greacă cu drama fantastică şi romantică. Unind pictura cu muzica şi cu drama, el crează o formă unică de artă, care nu e nici pictură literară, nici literatură picturală, nici ilustraţie muzicală, afectată şi inutilă, ci o creaţie cu totul nouă, întreagă şi armonioasă.

Tot în Galiţia, la Cracovia, la Lwow şi la Zakopane, a trăit şi şi-a scris opera *Jean Kasprovici*, poetul care a ridicat cu mândrie stindardul umanităţii deasupra unei epoci laşe şi mediocre. Ţăran de origină, el realizează prin opera lui legătura strânsă dintre pământ şi popor.

Un alt scriitor de origină ţărănească, dar mult mai cunoscut, e *Wladislaw Reymont*, al doilea Polonez, după Sienkievici, laureat al premiului Nobel. Natură prin excelenţă activă, optimistă, el ia viaţa aşa cum e şi nu se înspăimântă de lupta continuă a umanităţii. Dimpotrivă, iubind viaţa, iubeşte şi această luptă. Opera lui capitală, „Ţăranii", e un monument ridicat de el poporului şi ţării sale.

Ştefan Zeromski e de-o organizaţie psihică cu totul deosebită. El cercetează cutele cele mai tăinuite ale lucrurilor şi ale sufletului omenesc, scormoneşte rănile pentru a da glas suferinţei şi mizeriei şi a îndemna pe oameni la acţiune.

Cracovia — Biserica Notre-Dame

Sienkievici scria romane istorice pentru a întări inimile, *Zeromski* încearcă să revoluţioneze spiritul, împiedicându-l să cadă în sclavie, şi-şi împlineşte această misiune în toată conştiinţa responsabilităţii sale umane şi artistice.

Polonia de azi

Polonia se redeşteaptă. Incepe o viaţă nouă. Generaţia tânără ia frânele ţării. O literatură şi o artă nouă încep să se desvolte. Totul trebue reconstruit din temelii. Literatura acestei epoci, ca şi arta şi muzica, fu cuprinsă de aceiaşi frământare ca şi viaţa politică. Voinţa hotărîtă de a ţine piept curentului impetuos al vieţii, de a se adapta condiţiilor nouă, provoacă cercetări înfrigurate, programe şi directive nouă.

Literatura trebue să prindă rădăcini în realitatea vieţii contimporane, devenind organul cugetărilor şi sentimentelor Poloniei moderne de astăzi. Din această tendinţă de-a extrage un sens nou din comorile trecutului, din lupta necurmată pentru perfecţionarea formei şi pentru găsirea expresiei artistice a epocii, s'a născut opera lui *Jules Kaden-Bandrowski*.

Proza lui reflectă trăsăturile caracteristice ale societăţii contimporane. Concepţia lui artistică îmbrăţişează şi aprofundează viaţa şi realitatea. Acest autor e socotit drept iniţiatorul nouei proze poloneze.

Sophie Nalkowska e un scriitor remarcabil prin forma şi preocupările pur intelectuale ale romanelor sale, prin laconismul său artistic.

Scriitorii contimporani se grupează în Pen-Clubul din Varşovia, al cărui preşedinte, Ferdynand Goetel, e cunoscut cetitorilor străini graţie numeroaselor traduceri franceze şi germane ale operelor lui.

Poezia ce a caracterizat totdeauna literatura poloneză se menţine şi azi la un nivel foarte înalt. Poeţii tineri, fără a se desprinde de legăturile trecutului, venerând tradiţia poetică, rima, ritmul şi extazul, sunt combatanţii epocii actuale şi fac astfel legătura dintre trecut şi prezent, dintre eri şi mâne.

Zakopane

Scriitorii polonezi au contribuit în cea mai largă măsură la expansiunea teritorială a Poloniei până la ţărmul mării. Marea devenise o condiţiune esenţială a independenţei statului. Poezia şi arta au descoperit, deasemeni, farmecul şi frumuseţea munţilor polonezi.

Partea occidentală cea mai înaltă a Carpaţilor se numeşte *Tatra*. E un masiv de munţi ce se deosebesc prin formele exterioare şi prin compoziţia lor geologică. Intre aceşti munţi sunt numeroase lacuri — „ochiuri de mare" — alimentate de zăpezi şi de izvoare subterane. La picioarele munţilor se află staţiunea climaterică Zakopane, care atrage vara şi iarna numeroşi turişti polonezi şi străini.

Kazimierz Tetmajer, poet liric, e cântăreţul Tatrei, al naturii sălbatece şi măreţe, al locuitorilor mândri şi independenţi.

Zakopane are un stil şi o artă proprie. Stilul şi arta aceasta se manifestă în vechile costume ale locuitorilor munteni şi în costumele lor pitoreşti, care au inspirat armonia culorilor şi temele pictorilor. Muzicienii se inspiră din motivele dansurilor şi cântecelor lor. Arta decorativă şi ţesătoria alcătuesc chiar un stil zis de Zakopane.

Varşovia

Viaţa intelectuală, concentrată odinioară în Cracovia şi în Zakopane, se desvoltă astăzi în Varşovia tot atât de puternică şi de vie ca şi în Lwow, Wilna şi Poznan, unde există cercuri literare şi artistice, teatre şi muzee.

Cu drept cuvânt s'a spus că Varşovia e „Parisul Nordului". Viaţa are aci o pulsaţie rapidă, capitala fiind reşedinţa guvernământului, a autorităţilor centrale şi a corpului diplomatic.

Aci se găsesc cele mai impresionante urme ale trecutului, castelele regilor, biserici monumentale, columna regelui Sigismund, parcul Belvedere — reşedinţa mareşalului Joseph Pilsudski, — şi numeroase monumente de arhitectură modernă.

E oraşul femeilor frumoase, al eleganţei, al spiritului ales, al teatrelor ce egalează prin nivelul lor artistic cele mai bune teatre europene, oraşul prin excelenţă intelectual, monden, ospitalier, vesel şi viu.

Polonia e o ţară interesantă, locuită de un popor care a suferit mult, dar care-şi păstrează totuşi o vigoare excepţională şi un elan vital incomparabil.

Date culese dintr'un studiu al lui A. de GUTTRY

Arta poloneză contemporană

După redobândirea independenţei Poloniei, procesul de diferenţiere a lumii artistice în grupuri călăuzite de concepţii şi directive deosebite începu să se desfăşoare foarte repede.

Artiştii polonezi, grupaţi în numeroase asociaţii în afară de asociaţiile profesionale şi de societăţile prietenilor artelor frumoase, alcătuesc astăzi o comunitate împărţită pe diferite clase.

Societatea artiştilor polonezi „Sztuka" („Arta") din Cracovia, cea mai de seamă societate de pictori şi sculptori, a fost întemeiată în 1897, la câţiva ani după moartea marelui pictor polonez J. Matejko, autor a numeroase compoziţii istorice rămase celebre.

In „Sztuka" s'au întrunit cei mai buni impresionişti polonezi care erau în acelaşi timp şi profesori la şcoala de belle-arte din Cracovia.

Impresionismul polonez se deosebeşte foarte mult, prin caracterul său, de impresionismul francez. Pictorii impresionişti ai Poloniei se preocupă mai puţin de principiile teoretice, de analiza luminii şi a culorii. Ei se folosesc de cuceririle impresionismului francez, dar această nouă manieră nu le slujeşte în realitate decât ca mijloc de a se manifesta în pictură prin opere ce înfăţişează poporul şi priveliştile poloneze.

De aceia, operele impresioniştilor polonezi sânt caracterizate mai ales printr'un sentiment profund, un sentiment specific polonez, exprimat de obiceiu printr'un colorit limpede, vioiu, într'o tonalitate hotărîtă.

Printre cei dintâi impresionişti polonezi, doctorul M. Tréter socoteşte — în afară de Potkovinsky, mort foarte tânăr, pe Pankievici, profesor la Academia Cracoviană, pe Falat (mort în 1929), excelent aquarelist, pictor al peisagiilor de iarnă şi de vânătoare, pe Khelmonski, creatorul peisagiului intim, nu numai în pictură, dar şi în gravură şi în litografie. Tot între fruntaşii impresionismului polonez e aşezat şi Viciorkovsky, meşterul peisagiului polonez şi al tipurilor caracteristice din popor.

Aksentovici, pastelist distins, Mehoffer, autor de vitralii, Malcevsky, simbolist de mare expresivitate, Boznamska, excelent portretist, Ketiersky, aquarelist de mult avânt tineresc, Weiss, incomparabil pictor nudist, sânt, alături de marii pictori Jarotsky, Sihuţky şi Panci, artiştii cei mai reprezentativi ai poporului polon.

Varşovia — Piaţa Castelului

Peisagiştii Filipchievici, Kamoţki şi Ceaicovsky sunt deasemeni membri în „Sztuka".

Printre membrii decedaţi ai societăţii „Sztuka" trebuesc amintiţi: Stanislawski, Wojtkievici, Noakowski, Lentz şi Wyspianski.

In afară de aceste organizaţiuni, mai există la Varşovia „Rytm", asociaţie care alimentează reacţiunea împotriva impresionismului şi ai cărei membri înfăptuesc compoziţii îngrijite , cu caracter linear şi într'un stil cu totul original. In „Rytm" s'au grupat : Eugen Zak, Borowski, Scocilas, Stryjenska, Rogusky şi sculptorul

(Continuare în pagina IV-a)

Kuna — apoi, ca o categorie deosebită, Gottlieb, Kramsztyk, Pruskowski, Wasovici şi Witkowski.

Societatea artiştilor din Vilna se menţine în linia clasicistă a tradiţiei. Şeful acestei şcoale e Slendzinski.

In „Jeduorog“ şi Plastyka“ sânt grupaţi tinerii postimpresionişti : Fedkovici, Hrynkowski, Mierzejewski, Rubezak, Zavadowski, Bochenski, Dolziţki, Elster, Lam şi Samliţki.

Extrema dreaptă, care respectă cu credinţă tradiţia, e reprezentată de grupul „Pro Arte“ (Kropcinski, Lasoţki, Ziomek, etc.

Extrema stângă e reprezentată de grupul „Praesens“, format mai ales din tineri arhitecţi şi din câţiva pictori post-cubişti şi constructivişti.

Printre sculptorii polonezi de seamă se remarcă în primul rând Ksaw, Dunikowski şi Wittig, apoi Losczka şi Szukalski.

Arta grafică, în deosebi gravura în lemn, s'a desvoltat graţie iniţiativei lui Skoczylas, profesor la şcoala de Belle Arte din Varşovia.

In „Asociaţia artiştilor grafici“ şi în grupul „Ryt“ sânt înscrişi cei mai buni gravori.

Arhitectura poloneză — ca şi arta decorativă — a înregistrat, după războiu, un nou impuls de desvoltare, folosind cu succes elementele moderne.

Cei mai bună revistă de artă poloneză, „Artele frumoase“, apare lunar, cu o cronică foarte bogată şi cu numeroase ilustraţiuni, oglindind întreaga mişcare artistică a Poloniei contimporane.

Tablete

Geneza şi Apocalipsa

Dumnezeu a făcut frunzele, una câte una, florile, poamele. Le-a plouat, le-a luminat, le-a crescut. A făcut primăvară, vară şi toamnă — şi iarnă. A dat drumul vântului, le-a scuturat, le-a îngheţat şi le-a strâns laolaltă. O movilă.

Dumnezeu a făcut tot aşa iarba, ca să măsoare zilele. A strâns-o toată şi a făcut o a doua movilă, de o potrivă cu cea dintâia.

Dumnezeu a făcut timpul, ceasurile, minutele, secundele şi a desfătat viaţa cu mărgăritarele lor de apă şi lumină, de rouă. A secerat odată timpul, l-a făcut grămezi şi movilă. A treia movilă, de o potrivă cu celelalte două.

Dumnezeu a făcut tot aşa gândul şi visul, cu neînchipuitele lui podoabe şi dragostea o dată cu ele — şi le-a scuturat odată, ca pe o floare de salcâm, albă, albastră şi trandafirie şi a făcut din ele altă movilă, de opotrivă cu celelalte trei.

Şi pe om l-a făcut de asemeni şi l-a doborât de asemeni şi a făcut din toţi oamenii un muşuroi. Cinci movili deopotrivă au rămas în pustietate. Şi numărul frunzelor, al ierbii, al clipelor, al gândurilor, al visurilor şi al oamenilor a fost întotdeauna acelaş, numerele ivindu-se şi pierind numai părechi.

Peste cele cinci muşuroie, umblă singur Dumnezeu şi se joacă pe nisip cu greerele, care sare dintr'un muşuroi într'altul. Atunci îşi va deschide gura întâia oară Sfinxul şi va da urlet a toată lumea şi va muri şi el.

Ingerii

Tu n'ai văzut niciodată îngeri pentru că îngerii vin numai după ce adorm copiii şi pleacă atunci când copiii încep să-şi deschidă ochii. Nu s'au deslipit bine genele şi îngeri au şi zburat. Fiecare copil are un înger al lui care-i poartă de grije când mama doarme, obosită. Dar şi mama doarme iepureşte şi îngerul stă bine de pază. Dacă n'ar fi îngeri, copiii ar uita să se mai scoale şi nici nu ar visa frumos. Ingerii, noaptea, ca să nu li se urască, se joacă în somn cu fetiţele şi cu băeţii, îi descântă, îi farmecă şi-i fac să vadă 'n cer, în lumea poveştilor frumoase. Căci şi în somn li s'ar urî copiilor dacă nu ar fi îngerii să li se arate.

Când vine noaptea, coboară din cer întâi stolurile de îngeri, ca porumbeii şi după ei se arată şi Dumnezeu, care se fereşte atât de lumina soarelui cât şi de ferestrelor, unde lucrează omul cu condeiul pe hârtie. Când trece Dumnezeu pe la spatele lui, zâmbeşte, şi omul se simte mai însufleţit de dogoarea răcoroasă neştiută a trecerii lui Dumnezeu pe lângă zid şi fereastră.

Cum crezi tu că s'ar deschide florile şi ar face bucatele spic, dacă n'ar veni în fiecare noapte îngerii şi Dumnezeu să ajute munca oamenilor, de peste zi ? Ingerii vin, desmiardă copiii şi ies binişor în câmp şi în grădini, ca să sufle'n flori şi să le deschidă. In florile de mac, se găsesc de multe ori câte câteva albine, care n'au avut timp să se întoarcă la prisacă. Le iau adormite, fără să ştie, ca şi copiii, şi le duc la stupii lor, prin întuneric. Ca să vadă îngerii, le este de ajuns scânteierea stelelor. Ştii câte stele sunt pe cer ? câţi şi îngeri ? Stelele arată fiecărui înger locul unde trebue să se întoarcă, după ce a isprăvit. Dacă n'ar fi acest semn, îngerii s'ar încurca prin întuneric şi i-ar prinde lumina zilei pe pământ, ceeace ar fi foarte rău, căci ar muri toţi de sfârşală şi ar rămânea copiii fără de îngeri şi n'ar mai fi cine să trezească florile albastre. Cine ar număra atunci bătăile de inimă ale copiilor şi răsuflul lor ? Şi cine ar frământa atâtea boabe de struguri şi le-ar pune'n ciorchini, pentru copii ? Un înger face câte patru, cinci boabe pe noapte şi fără îngeri viile s'ar sălbăteci.

Mai e rău o singură dată, atunci când prea osteniţi, îngerii se culcă în pat cu copiii şi adorm lângă ei. Ce se întâmplă e greu de spus, dar aşa se face că moare un copil. Ingerul uită să-i numere inima şi să-i dea din aripi adierile de noapte, care-l ţin în viaţă până ce pruncul se deşteaptă. Scapă şirul şi adoarme pe inima lui mică şi sperioasă, ca pe o rândunică şi o striveşte. E pedeapsa îngerului să moară — şi moare şi copilul, care nu poate trăi fără înger. Şi tot atunci moare din fiecare floare câte una, din toate florile de pe lume : un mărgăritar, o tufănică, o garoafă, o lalea şi un ochi cu pleoapele albe, de muşeţel...

T. ARGHEZI

In editura **Societăţii Române de Filosofie** a apărut:

B. SPINOZA (250 de ani dela moarte)

Un volum de 450 de pagini pe hârtie velină fină, care cuprinde un interesant studiu asupra filosofiei lui Spinoza, datorit d-lui dr. I. BRUCAR, un profund cunoscător al spinozismului şi Etica lui Spinoza, tradusă din latineşte de prof. S. Katz. Volumul costă 250 lei, se găseşte de vânzare la Administraţia **Revistei de Filosofie,** str. Rozelor 9, Bucureşti, VI. In provincie se trimete ramburs.

Tăcerea

LEONID ANDREIEV

Intr'o noapte de Mai, cu lună, pe când cântau privighetorile, intră în odaia părintelui Ignatiev nevasta lui. Avea înfăţişarea suferindă, şi lampa mică tremura în mâna ei. Apropiindu-se de soţul ei se răzimă de umărul lui şi zise oftând:

— Tată dragă, hai să mai mergem odată la Veruşca!

Ignatiev se uită peste ochelari la preoteasă, se uită lung, cu insistenţă, până ce dânsa se aşeză pe divan.

— Cum sunteţi voi amândoi... fără milă! zise ea rar şi apăsat şi pe faţa ei bună se arăta o grimasă dureroasă, parcă ar fi vrut să arate prin asta ce oameni răi sunt bărbatul şi fata ei.

Ignatiev zâmbi şi se sculă. Inchise cartea, îşi scoase ochelarii, îi puse în teacă şi rămase pe gânduri. Barba lui mare, neagră, străbătută de fire argintii se ridica încet de respiraţiile lui adânci.

— Ei, haide! a zis el.

Olga Stepanovna se sculă repede şi cu o voce blândă:

— Te rog numai să n'o certi! Tu ştii cum e ea...

Porniră pe scara îngustă de lemn spre mansardă. Inalt cum era, Ignatiev se plecă să nu se lovească cu capul de tavanul etajului de sus, şi respinse cu dispreţ haina albă a nevestei care'l atinsese uşor de obraz. Era supărat, căci ştia că n'are să iasă nimic din convorbirea cu Vera.

Văzându-i intrând, Vera îşi adumbri cu o mână ochii, pe când cealaltă rămase întinsă pe plapoma albă care mai nu se deosebea de mână atât era aceasta de albă şi de rece.

— Veruşca.... începu mama, dar îi veni să plângă şi tăcu.

— Vera! — zise tatăl căutând să îmblânzească vocea lui aspră şi tare, — Vera, spune-ne, ce-i cu tine?!

Vera nu răspunse.

— Vera, oare noi, maică-ta şi cu mine, nu merităm încrederea ta? Nu te iubim? Mai ai tu pe altcineva decât pe noi? Spune-ne nouă suferinţele tale şi aibi încredere în mine, om bătrân, că are să-ţi fie mai uşor. Uite-te la mama ta cum sufere... Şi crezi că mie mi-e mai uşor? Eu, tatăl tău, să nu ştiu ce amărăciune te roade!...

Vera tăcea. Ignatiev urmă:

— Contra voinţei mele ai plecat la Petersburg — dar nu te-am certat şi ţi-am trimis bani regulat. Acuma poftim! Petersburgul tău! Ai văzut?

Ignatiev tăcu şi în mintea lui se înfăţişă nelămurit cine ştie ce nenorocire. Departe, între nişte oameni străini şi indiferenţi e Vera lui, şi ei au nenorocit-o.

— Petersburgul n'are nimic de-a face, zise Vera posomorâtă, închizând ochii. Eu n'am nimic. Duceţi-vă mai bine la culcare că e târziu.

— Veruşca! oftă mama, spune-mi mie tot...

— Ah, mamă! o întrerupse Vera cu nerăbdare.

Ignatiev se aşeză pe un scaun, zâmbind ironic.

— Prin urmare nu-i nimic, toate-s bine? întrebă el.

— Tată — răspunse aspru Vera, ridicându-se în pat, ştii că te iubesc pe d-ta şi pe mama, dar... Lasă, acum sunt cam plictisită. Au să treacă toate. Acum ar trebui să mergeţi să vă culcaţi, şi mie mi-e somn. Mâine sau altă dată... om vorbi.

Ignatiev se sculă atât de repede încât lovi scaunul de perete. Luă pe nevastă-sa de braţ şi zise:

— Hai să mergem!

— Veruşca!...

— Să mergem, îţi spun!... Dacă a uitat şi pe Dumnezeu, atunci noi!... Ce suntem noi?...

Cu sila aproape a scos-o pe Olga Stepanovna din odaie

★

Din acea zi Ignatiev încetă de a mai vorbi cu fiica lui. Ea însă parcă nici nu băga de seamă. Ca şi înainte stetea culcată în odaia ei sau se plimba şi foarte des îşi ştergea ochii cu dosul palmelor. Se simţea parcă apăsată de aceşti doi oameni care acum tăceau şi aşteptau.

O săptămână după aceia Vera a ieşit la plimbare seara, ca de obiceiu, şi n'au mai văzut-o vie, pentrucă în aceiaşi seară ea s'a aruncat sub un tren care a omorât-o.

A îngropat-o Ignatiev singur. Nevastă-sa n'a fost în biserică, pentrucă primind vestea despre moartea Verei — a avut un atac de apoplexie, i se paralizaseră mâinile, picioarele şi limba şi aşa paralizată şedea culcată într'o odaie întunecată. A auzit cum au ieşit din biserică, cum au cântat în apropiere de casa lor şi s'a străduit să-şi ridice mâna să facă cruce, dar mâna nu s'a dat supusă; a vrut să zică: „La revedere, Veruşca" — dar limba stătea grămadă 'n gură, şi avea femeia o înfăţişare atât de liniştită încât ai fi crezut că se odihneşte sau doarme; doar că ochii erau pe jumătate deschişi.

In biserică şi la înmormântare era lume multă şi toţi încercau să surprindă în mişcările şi în vocea lui Ignatiev semnele suferinţei. Nimeni nu-l iubea, pentrucă era sever şi mândru, zgârcit şi lacom. Toţi doreau să-l vadă suferind. Ignatiev simţea privirile pline de ură şi se străduia să-şi îndrepte spatele voinice şi late; nu se mai gândea la moartea fiicei sale, ci cum să se păzească să nu arate suferinţă.

Aşa voinic şi drept a mers Ignatiev până la cimitir şi aşa s'a întors înapoi.

Intrând din lumina de afară în odaia nevestii, cu greu a putut să o vadă; dar când a văzut-o, s'a mirat că e atât de liniştită şi că ochii îi sunt fără lacrimi şi fără amărăciune: erau muţi, stăpâniţi de o tăcere grea.

— Ei? Cum te mai simţi?

Dar gura şi ochii tăceau. Privi lung ochii verzi care păreau negri de dilatarea pupilei şi în ei nu se vedea nici tristeţe, nici supărare.

— Atunci mă duc în odaia mea, — zise Ignatiev, căruia i se făcuse rece şi groază.

Trecu în sufragerie unde totul era curat şi în ordine ca de obicei. Lângă fereastră atârna o colivie, dar era goală şi cu portiţa deschisă.

— Nastasia! — strigă Ignatiev; dar în odaia liniştită vocea lui însuşi i se păru prea puternică şi se ruşină că strigă aşa de îndată după înmormântarea fiicei sale. — Nastasia! chemă el mai încet bucătăreasa, unde e canarul?

— Nu ştiu unde a zburat.

— Dar dece i-ai dat drumul? — se răsti supărat Ignatiev.

Nastasia începu să plângă şi să-şi şteargă ochii cu colţul basmalei de pe cap, şi răspunse printre suspine:

— Sufletul Domnişoarei... se putea să-l ţinem închis?...

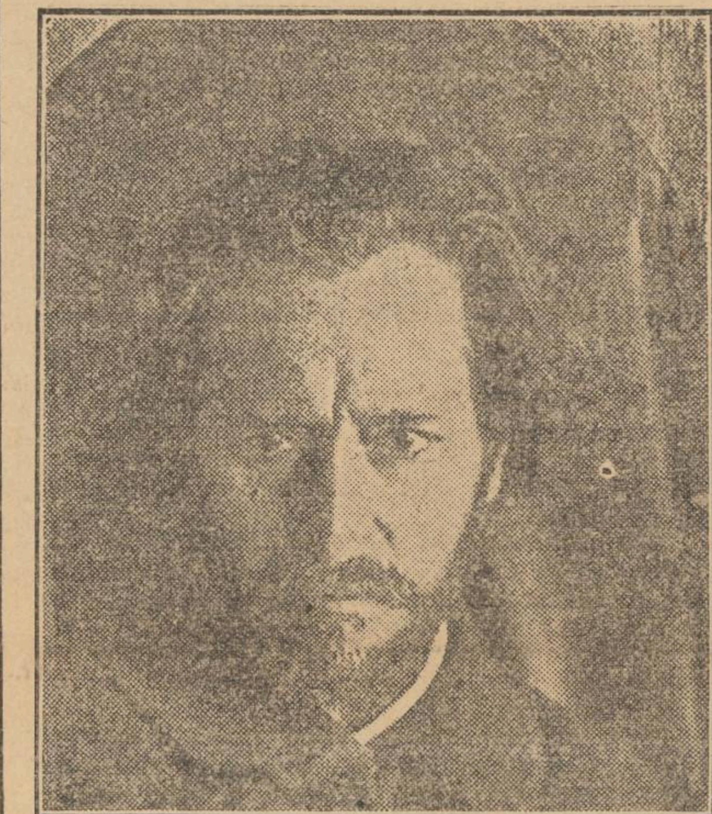
Lui Ignatiev i se păru că veselul canar gălbior, care cânta totdeauna cu capul lăsat într'o parte e într'adevăr sufletul Verii, şi dacă n'ar fi zburat el, Vera n'ar fi fost moartă cu totul.

Incruntându-se ţipă:

— Ieşi afară! — şi înainte ca Nastasia să iasă bine adăugă : Dobitoaco !

★

Din ziua înmormântării tăcerea a intrat în căsuţa mică. Nu era linişte, pentrucă liniştea nu e decât lipsa sunetelor, pe când lui Ignatiev i se părea că tot ce tăcea în jurul lui ar fi putut vorbi, dar nu poate. Când intra în odaia nevestii şi întâlnea privirea ei nemişcată, i se părea că tot aerul din odaie e de plumb. Răsfoia cărţile Verei unde părea că s'au imprimat vocea şi privirea ei.

Leonid Andreiv

Apoi se uita lung la portretul ei pe care ea îl adusese de la Petersburg. I se părea că vede ca o sgârietură pe obrazul portretului. De ce oare trenul îi lăsase capul neatins, nu rănise decât trupul? Dar îi era groază să se mai gândească la detaliile morţii Verei. Se uita la ochii portretului. Erau frumoşi, negri, cu gene lungi, a căror umbră îi închidea parcă în rame îndoliate. Pictorul necunoscut şi talentat le dăduse o expresie curioasă. Ori cum ar fi aşezat portretul, lui Ignatiev tot i se părea că ochii îl urmăresc, dar că nu zic nimic, că tac; şi tăcerea era atât de senină încât i se părea lui Ignatiev că o aude.

Astfel în fiecare dimineaţă, după ce sfârşia slujba la biserică, Ignatiev intra în salon, arunca o privire coliviei goale, se aşeza în fotel, închidea ochii şi asculta cum tace casa. Colivia tăcea încet şi delicat, se simţea în tăcerea ei tristeţe şi lacrimi, şi un râs care a murit departe. Tăcerea nevestii apăsa grea ca plumbul şi îl îngrozea atât de tare încât în zilele cele mai calde lui Ignatiev i se făcea frig.

Era un chin pentru el această tăcere şi el însuşi ar fi vrut să o schimbe în cuvinte, dar o putere ameţitoare îl ţinea nemişcat, întins parcă pe o sârmă. Şi undeva, la mare depărtare, sârma începu să vibreze şi să sune încet, timid şi plângător. Cu groază şi cu bucurie Ignatiev prinse acest sunet şi, strângând în mâini braţele fotelului, a întins capul înainte, aşteptând să ajungă până la el sunetul. Dar sunetul se întrerupse şi nu se mai auzi.

— Ce prostie! — exclamă Ignatiev sculându-se de pe fotel.

★

Afară din casă Ignatiev vorbea mult: la biserică cu dascălii şi enoriaşii, la prieteni unde juca cărţi. Dar acasă, când se gândea, i se părea că a tăcut toată ziua. Asta era pentrucă cu nimeni nu putea el să vorbească despre ce se gândea într'una: „de ce s'a omorât Vera?".

Tot nu-i venea să creadă că n'are să poată afla niciodată răspunsul. In fiecare seară îşi amintea timpul când stătea la patul ei, în mijlocul nopţii, şi o ruga: „spune!" Şi i se părea că vede pe Vera ridicându-se în pat zâmbind şi vorbind... Dar ce spune ea?... El nu putea înţelege. Ignatiev se scula din pat, întindea mâinile împreunate şi tremurând striga: „Vera!"

Iar răspunsul era tăcerea.

Intr'o zi Ignatiev intră în odaia Olgăi Stepanovna unde nu fusese de o săptămână, se aşeză într'un colţ şi, ferindu-se de privirea ei apăsătoare, începu:

— Vreau să vorbesc cu tine despre Vera. Auzi?

Ochii nu răspundeau nimic şi Ignatiev continuă cu vocea poruncitoare:

— Eu ştiu că tu crezi că din cauza mea a murit. Crezi că am iubit-o mai puţin decât tine?... Eram sever, dar ea, tot ce vroia dânsa făcea. Si tu... tu n'ai rugat-o să rămâie, şi n'ai plâns aşa bătrână cum erai, până te-am oprit eu să mai plângi? Ce puteam să fac dacă n'a vrut ea să-şi deschidă sufletul nouă? In cap... de unde ştiam eu ce avea ea în cap?!

Ignatiev se lovi cu pumnul peste genunchi.

— Nu ne iubea! — asta e. Pe mine să mai zic... eu sunt un tiran... Dar pe tine crezi că te iubea?... Şi ce moarte şi-a ales.... neomenească, a murit în noroi...

Când Ignatiev se uită la nevastă-sa, ea era în nesimţire. Când şi-a venit în fire după câteva ceasuri, ochii ei nu ziceau nimic; nu se putea şti dacă ţine minte ce-i spusese Ignatiev sau nu.

★

Intr'o după masă Ignatiev se duse la cimitir, întâia dată după moartea Verei. Era linişte şi pustiu, de parcă ziua caldă ar fi fost o noapte luminată. Lui Ignatiev i se părea că el e acelaş ca mai înainte, nu băga de seamă slăbiciunea din picioare şi faptul că barba lui albise, parcă ar fi nins peste dânsa. In fundul stradei lungi şi drepte se vedea poarta albă a cimitirului.

Inainte de a găsi mormântul Verei, Ignatiev rătăci multă vreme printre cărăruşe înguste şi morminte uitate, monumente înverzite, gratii rupte, pietre grele care parcă crescuseră din pământ. Lângă una din aceste pietre era mormântul Verei. Era acoperit cu iarbă îngălbenită. Ignatiev se aşeză pe mormântul vecin să se odihnească, şi se uita lung la cerul senin care era într'o linişte deplină. In jurul lui, de asemenea, domnea liniştea cu nimic asemănătoare, pe care o găseşti numai în cimitire când nu e vânt care să mişte frunzele. Şi din nou i s'a părut lui Ignatiev că asta nu e linişte, ci tăcere.

Ignatiev privea cu atenţie iarba mormântului şi nu-şi putea închipui că dedesubt e culcată Vera; apropierea aceasta i se părea de neînţeles şi îi turbura tot sufletul. Aceea pe care Ignatiev o închipuia dispărută pe vecie într'o adâncime neagră era aci lângă dânsul... şi totuşi nu avea să se mai întoarcă. I se păru că dacă are să pronunţe un anumit cuvânt sau să facă o anumită mişcare, Vera ar ieşi din mormânt.

Ignatiev îşi scoase pălăria neagră şi zise şoptind: „Vera!".

Dar i se făcu frică să nu-l audă cineva. Se urcă pe mormânt şi se uită pe deasupra crucilor, dar nu văzu pe nimeni. Strigă cu voce mai tare: „Vera“! şi i se păru de neînţeles că acest strigăt rămânea fără răspuns.

Ignatiev se mai uită odată prinprejur, se apleca pe pământ şi puse urechea pe iarba aspră.

— Vera, spune!

Şi cu groază simţi Ignatiev că intră ceva din mormânt în urechea lui şi că Vera îi vorbeşte, — dar că îi vorbeşte cu aceiaşi lungă tăcere. Tot mai groază i se făcea; şi când Ignatiev se ridică cu greutate, era galben ca un mort şi i se părea că tot cerul tremură şi saltă. Cu greu îşi îndreptă spatele, îşi şterse genunchii, făcu semnul crucii peste mormânt şi plecă cu paşi regulaţi. Dar potecile încurcate îl făcură să se rătăcească.

— „M'am rătăcit", zise Ignatiev oprindu-se şi râzând ca să-şi facă curaj. Şi fără să stea la gânduri o luă la stânga, căci nu ar fi fost chip să stea locului. Tăcerea îl alunga. Ea se ridica din mormintele înverzite, eşea prin toţi porii pământului, respira prin crucile posomorâte şi cenuşii. Ignatiev păşeşte tot mai iute. Se loveşte de gratii, sare peste morminte, îşi înţeapă mâinile în sârmă ghimpată. E stăpânit numai de gândul să iasă din cimitir. Incepu să alerge, înalt, cu rasa desfăcută şi cu părul vâlvoi. Dacă l'ar fi văzut cineva, s'ar fi îngrozit mai rău decât dacă ar fi văzut un mort ieşit din mormânt.

In fine zări Ignatiev bisericuţa cimitirului. In pridvor, pe o bancă, dormita un bătrân, şi lângă el două babe, cerşetoare, se certau.

Când a ajuns acasă era târziu, dar în odaia Olgăi Stepanovna era lumină. Fără să-şi schimbe hainele sau să-şi scoaă pălăria, plin de praf, Ignatiev intră iute la dânsa şi se aruncă în genunchi.

— Mamă!... Olga!... fie-ţi milă de mine! Inebunesc! — Şi a început să plângă cu zgomot chinuitor, ca acei care nu plâng aproape niciodată. Işi ridică privirea şi, încredinţat că are să se întâmple o minune şi că nevastă-sa are să vorbească şi să-l compătimească, îşi întinse tot corpul lui mare spre dânsa. El întâlni privirea ochilor verzi. In ei nu văzu nici compătimire, nici supărare. Erau muţi şi tăceau.

Şi întreaga casă tăcea în întuneric şi pustiu.

din ruseşte
de SOFIA DOBROGEANU-GHEREA

Gelozie

Tu urmăreşti din sală
Un dans la patefon —
O muzică banală,
Un cântec monoton.

Pe aria săracă
De cânţi doar un catren,
Presari discret pe placă
Lumină şi polen.

Iar dacă sare clanţa
Şi-i *el* printre cei mulţi, —
Tu altfel cânţi romanţa
Şi altfel ştii s'asculţi.

NACASSA

O pagină de umor universal

SERGIO TOFANO

O invenţie senzaţională şi un pian automat

Profesorul, care nu voia să fie deranjat, locuia tocmai peste drum de domnişoara care avea un pian automat, şi domnişoara, care-şi punea pianul în mişcare de dimineaţă până seara, îl supăra nespus de mult pe profesorul care nu voia să fie deranjat. Dela fereastra unuia la a celuilalt, nu erau decât trei metri de stradă, şi când profesorul se cufunda în cine ştie ce studii mai adânci, care aveau să-i deschidă larg drumul spre glorie, îl scoteau din sărite nişte ţipete asurzitoare: *Marquita! Marquita!*

Domnişoara care cânta la pianul automat avea, fără îndoială, un talent muzical de mâna 'ntâiu. Familia ei îşi dăduse seama de asta când era mică de tot: într'o zi spărsese o cutie cu muzică, silindu-se s'o pună să cânte. Rudele au luat atunci hotărîrea să o facă pianistă. Unchiu-său, un tip foarte original, fu de părere să înveţe trombonul, pentrucă nu întâlneşti oricând o femee care să cânte din trombon, dar tată-său preferase pianul, pentrucă e un instrument mai estetic, cu toate că mai totdeauna eşti obligat, când cânţi, să te întorci cu spatele la public. Dar pianul e scump. Şi pentrucă avea un prieten care vindea în rate piane automate, se mulţumi deocamdată cu un pian automat, numai ca să întreţină instinctele muzicale ale fetei.

Fireşte, ea ar fi vrut un pian „adevărat", un pian lung, cu coadă, lung cât o zi de post şi lucios ca o tingire, pentrucă e foarte practic într'o casă: aşezi pe el fotografiiile familiei, căţeluşii de porţelan de Sèvres, statuetele de ghips şi tot ce poate împodobi un salon respectabil şi distins. Dar invocând dimensiunile mici ale salonului şi faptul că ar fi trebuit să se deschidă fereastra ca să facă loc pentru coadă, tată-său o convinsese să devină o virtuoasă cu câteva discuri de carton perforat.

* * *

Marquita! Marquita! Profesorul care nu voia să fie deranjat lovea cu pumnul în masă că-i sărea cerneala din călimară până aproape de ochelari. Pianul automat cânta de zor. Profesorul, exasperat, îşi muia ţigara în călimară şi-şi punea tocul în gură.

Era un ilustru naturalist care răsturnase toate teoriile darwiniene, pentrucă, după convingerea sa, nu oamenii se trag din maimuţă, ci maimuţa din om. După părerea sa, maimuţa ar ocupa în scara zoologică o treaptă superioară aceleia pe care se află omul. Dovada e că maimuţa are o coadă, pe câtă vreme omul nu are. Pentru om acesta e un semn de inferioritate evidentă; coada nu e numai o armă de apărare, dar şi un instrument prehensiv; ba mai mult, din punct de vedere decorativ, e un ornament incontestabil. In loc de coadă, omul nu posedă decât un rudiment neînsemnat: coccisul, la capătul coloanei vertebrale. Ca să ajungem să înzestrăm speţa umană cu un apendice atât de important, ar trebui să facem să se dezvolte coccisul.

In acest scop, profesorul căruia nu-i plăcea să fie deranjat, inventase „apa de crescut". Nu era vorba de-o doctorie care să-ţi facă sânii mai mari sau să-ţi rotunjească talia; câteva injecţii cu acest lichid erau suficiente ca să-i crească oricui o coadă să rămână şi maimuţele paf.

Cel puţin aşa afirma inventatorul, căci, în practică, nu găsise încă pe nimeni care să se supună unei experienţe. Nici servitorul său, credincios ca un câine, nu primise să-l facă pe cobaiul, deşi stăpânu-său îi făgăduise o pipă de spumă de mare. Profesorul se simţea nenorocit văzând cum i se înăcreşte în sticlă invenţia miraculoasă, ca un vin răsuflat, fără a-i putea dovedi efectele.

Era şi mai exasperat atunci când, în mijlocul cercetărilor, pianul automat îi trimetea în birou accentele (de sigur patetice, dar destul de chinuitoare) ale romanţei *Marquita*. A rezistat o zi... două... trei. Dar în a patra zi n'a mai putut răbda, pentrucă servitorul, — credincios ca un câine,—îi gătise din zăpăceală nişte ochiuri cu vaselină în loc de unt. La cele dintâi note ale *Marquitei*, apucă obiectul ce-i era mai la 'ndemână şi-l svârli pe fereastră, spre casa din faţă. Proectilul străbătu strada, intră în sanctuarul armonios şi se sparse în spatele pianului automat cu un sgomot îngrozitor de sticlă spartă. Artista fugi speriată înainte de a-şi fi terminat declaraţiile către *Marquita*.

* * *

Dar în dimineaţa următoare, când numita artistă a intrat sfioasă în sanctuarul armonios, un strigăt de bucurie izbucni din pieptul ei. In locul pianului automat, îi fu dat să vadă un pian cu coadă lungă cât o zi de post şi lucios ca o tingire.

Profesorul care nu voia să fie deranjat svârlise în pian sticla cu „ apa de crescut"!

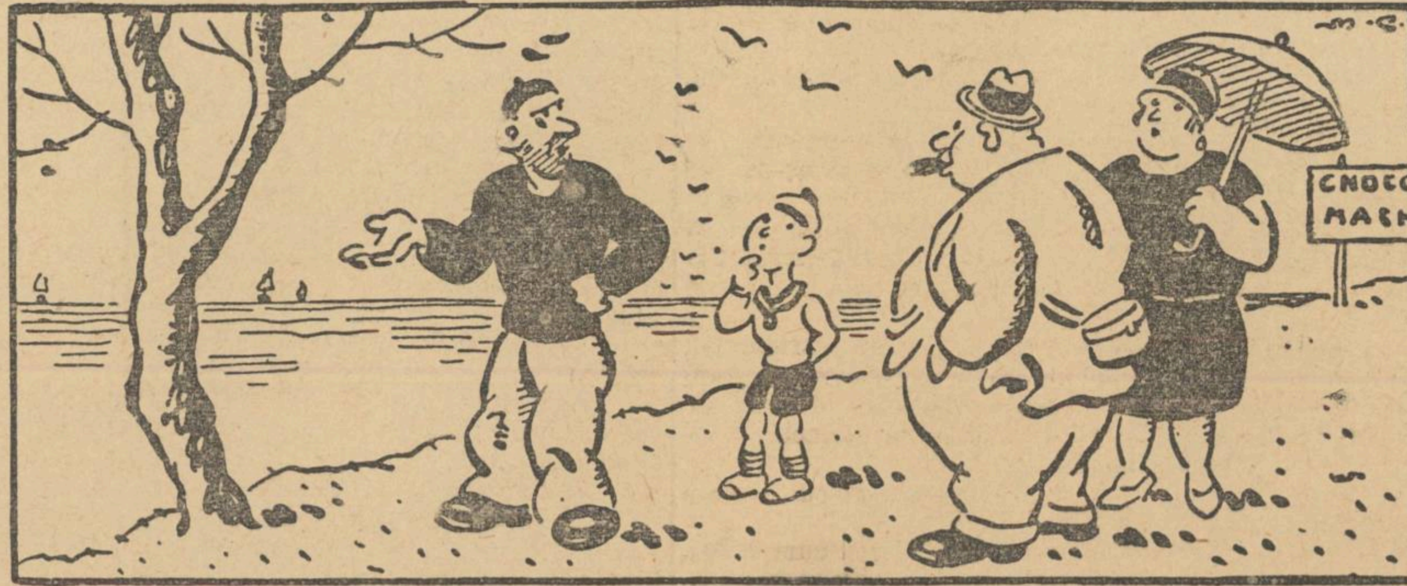
Trad. K. B.

Artă modernă

— Nu e rău portretul,.. dar ai uitat să-mi faci gura.
— Un mare artist, doamnă, nu se ocupă niciodată de amănunte!

Exagerare

Pescarul marsiliez : — Când vremea e senină, se vede de-aici coasta Africei, — iar când marea e foarte liniştită se aude şi urletul leilor !..

XANROF

Reprezentaţie extraordinară

Pe vremea când începe povestea asta, Sarah Bernhardt era în plină glorie.

— „Mă rog, ce dracul îi trebue publicului?" exclamă patetic d. Truc, directorul Teatrului Naţional din Picpus, oprindu-se, tremurând de mânie, în faţa secretarului general — administrator — casier — controlor şef al teatrului, care îşi curăţa, melancolic, cu o scobitoare, unghiile îndoliate... „Ce-i trebue ? Nişte brute nemaipomenite! Nici nu se deranjează să vie, când pentru 2 fr. 50 la orchestră, 3 franci loc în lojă şi 25 centime la galerie le dau în aceeaş seară: *Faust, Două orfeline* şi *Surprizele divorţului!*"

— Şi toate jucate de aceeaş trupă!... insinuă discret secretarul — administrator — casier — controlor şef.

— Tocmai aici e meritul cel mai mare ! spuse d. Truc cu profundă convingere.

Totuş, observaţia asta îl pusese pe gânduri. Vorbele de adineauri i se învârteau în minte mereu. Se aşeză la biurou şi, scriind repede câteva rânduri pe o foaie mare de hârtie, întrebă pe umilul şi multiplul lui funcţionar:

— Cât mai ai în cassă?
— 237 de franci!...
— Cât mai ai de plătit până la sfârşitul lunei?..
— 4627 franci şi 17 centime!
— Bine! Mai poţi avea credit la tipografie?
— Nici pentru cinci parale!
— Foarte bine!... Ai să iei cei 237 de franci... Ai să te duci la tipografie şi ai să-i spui să tipărească asta!...

Şi întinse un proiect de afiş conceput astfel:

Teatrul Naţional, Municipal şi Liric
din
Picpus
Săptămâna viitoare
Mare Reprezentaţie extraordinară
DAMA DE LA MAXIM
cu concursul d-nei
Sarah Bernhardt
în rolul principal
Biletele s'au pus în vânzare
Nota. — Preţul locurilor nu va fi mărit.

— Dar, spuse timid secretarul — casier — administrator — controlor şef, sunteţi sigur?...

— Du-te de pune să tipărească asta! Şi mâine să fie afişat în tot Picpusul! spuse d. Truc cu tonul cu care Napoleon îşi trimitea Garda să cucerească o redută.

Apariţia afişului produse mare vâlvă printre paşnicii locuitori ai cartierului. Anunţul că preţul locurilor nu va fi mărit, hotărî chiar pe cei mai şovăitori să alerge la cassa teatrului.

Dar, vai! Toate locurile fuseseră cumpărate! Nu mai rămăsese nici un loc liber !

Insă — pe când spectatorii se întorceau plictisiţi, un individ misterios şi prost îmbrăcat, ieşi de la cafeneaua din faţa teatrului şi se oferi, filantropic, să le cedeze locurile de care aveau nevoie, în schimbul unei urcări de preţ care varia — după mutra clienţilor — între 20 şi 50 franci... la 10 franci.

A doua zi şi în zilele următoare, cu cât locurile se făceau mai rare, preţurile crescură : dela 50 se urcară la 100...120... 150 franci... la 10 franci!

A cincea zi, când nu mai rămăsese nici măcar un strapontin liber, individul misterios dispăru, nu însă înainte de a fi avut cu d. Truc o convorbire secretă, în urma căreia directorul, radios, intră la secretarul general — administratorul — casier — controlor şef care morfolea melancolic o bomboană acră, şi îl întrebă:

— 4627 de franci îţi trebue pentru sfârşitul lunii ?
— Da, domnule director!

— Iată banii! spuse d. Truc, scoţând cu un gest larg, patru hârtii de 1000 de franci, şase hârtii de 100 şi o hârtie de 50, dintr'un portofel care, cu toată această operaţie, rămase încă destul de umflat şi plin.

De uimire, casierul fu cât pe ce să se înece cu bomboana:

— Cum? va să zică e serios? Aţi angajat pe Sarah Bernhardt?

— Prost mai eşti ! spuse d. Truc lovindu-l prieteneşte cu palma peste cap.

— Bine, dar dacă n'aţi angajat-o... n'are să joace... Şi dacă nu joacă, asta înseamnă o escroc...

— Ce spui? strigă sever d. Truc, jignit. Nu cumva te îndoeşti de cinstea mea?... Dacă Sarah Bernhardt nu vine, avem să dăm banii înapoi!..

— Să dăm banii înapoi? spuse casierul, a cărui frunte se îmbrobonă de sudoare... Bine, dar atunci???

— Avem să dăm banii înapoi, urmând preţul stabilit de cassa teatrului, natural! adăogă d. Truc surâzând: 2 franci 50 fotoliu de orchestră, 3 franci loc în lojă şi 25 centime galeria... Dacă au fost dobitoci care au plătit mai scump la un traficant de bilete, asta nu ne priveşte pe noi!

Şi, aprinzând o minunată ţigară, d. Truc ieşi, foarte vesel, în timp ce subalternul lui îl privea din urmă cu o admiraţie quasi-religioasă.

Trad. de A. P.

Din umorul scoţian

Despre avariţie

Călătorind, un scoţian ajunse într'un oraş şi închirie o cameră la un hotel. Ferestrele camerei lui dădeau spre biserica oraşului. Privind pe fereastră şi observând că biserica avea un ceas la clopotniţă, se repezi iute şi-şi opri din mers ceasul său de buzunar.

* * *

Femeia unui scoţian era aproape în agonie. Intr'o seară, pe când bărbatul trebuia să plece la o farmacie pentru medicamente, spuse soţiei sale :

— Ascultă, dragă ! Dacă vei muri în lipsa mea, te rog să nu uiţi să stingi mai întâi lumina (electrică).

* * *

Un scoţian încălecase pe cal în sens invers (adică cu faţa la coada dobitocului) şi întâlnindu-se cu un trecător, acesta-l întrebă :

— Hei, dece ai încălecat aşa?

Scoţianul îi răspunse liniştit :

— Pentrucă ieri, calul meu, mâncând fân, a înghiţit din întâmplare şi un penny (un ban de zece).

* * *

Un circ ambulant, de curând sosit într'un orăşel din Scoţia, afişă cu litere mari numărul senzaţional al reprezentaţiunilor :

„O tânără fată în stare să stea nemâncată timp de trei săptămâni".

Uimiţi, Scoţienii citiră şi recitiră afişul, dar în seara reprezentaţiei circul rămase gol. Nici un spectator în arenă.

...Tânăra fată capabilă de a sta nemâncată timp de trei săptămâni primi, în schimb, 7149 cereri în căsătorie.

* * *

Intr'un sat scoţian se putea vedea o casă ruinată pe care locuitorii obişnuiau s'o arate turiştilor ce treceau pe acolo. In mijlocul ruinelor se zărea un schelet.

— Ce este asta, întrebă cineva ? O casă locuită de stafii ?

— A, nu! E vorba de doi fraţi care au moştenit pe un unchiu al lor. Şi cum niciunul din ei n'a voit să-şi asume cheltuelile de înmormântare, bietul schelet a rămas pentru totdeauna acolo.

* * *

Un scoţian era atât de avar, încât se ducea în fiecare zi în piaţă, pipăia cu amândouă mâinile toate bucăţile de carne pe unde le vedea, natural fără a cumpăra nimic, apoi se întorcea acasă ca să se spele pe mâini şi să-şi prepare supa cu apa provenită din spălarea lor.

* * *

Artur Mc Murphy, brav cetăţean din Aberdeen, primise cadou un aparat de radio, putând astfel să asculte slujba duminicală. Ascultă dar întreaga slujbă foarte atent şi în cea mai mare reculegere şi deodată isbucni în râs.

— Artur! Dear me! ţipă soţia-i, ce te-a apucat să râzi de-o slujbă sfântă?

Dar omul nostru nu înceta să râdă şi, în mijlocul hohotelor de râs, zise femeii sale:

— Cum, nu înţelegi ? Tocmai acum, în momentul acesta, umblă paracliserul ca să facă chetă !...

* * *

Un Englez, un Irlandez şi un Scoţian au decis să organizeze un banchet sub forma unui „pique-nique" : adică fiecare din ei să aducă câte ceva.

— Eu am să aduc două kilo de carne, zise Englezul.
— Eu voiu aduce prăjituri bune, spuse Irlandezul.
— Şi eu, voiu aduce pe frate-meu, zise Scoţianul.

Comunicate de G. B.

ANECDOTE

Dialog de unul singur

Un domn se duce la cabina telefonică a cafenelei, unde găseşte alt domn stând la aparat şi tăcând. După un timp, văzând că cel care ocupa cabina nu scoate o vorbă, deschide uşa şi-i spune:

— Domnule, văd că dumneata nu vorbeşti; lasă-mă, te rog, pe mine să telefonez, căci sunt grăbit.

— Nu mă deranja, domnule, răspunde cellalt, stau de vorbă cu nevastă-mea.

Psihologie

Călătorul: —Mai am timp să-mi iau rămas bun dela nevastă-mea?

Conductorul trenului: — Depinde de când sunteţi căsătoriţi.

Distracţie de savant

Un profesor american, invitat la o serbare, este poftit să se servească cu o prăjitură de pe tava pe care i-o ţine în faţă un servitor negru. Se hotărăşte să ia un cartof de şocolată, când deodată servitorul îi şopteşte:

— Scuzaţi, domnule, e degetul meu.

Cumplită pedeapsă

Oratoarea, la o conferinţă de abstinenţă: — Şi bărbatul meu era închinat garafei, dar l-am convins să se desveţe; şi când s'a hotărât să se lase de băutură, l-am luat de gât şi l-am sărutat...

O voce din public: — Bine i-ai făcut!

Servitoare discretă

— Mariţo, du-te în dormitor şi adu-mi scrisoarea de pe masa de toaletă.

— Care, coniţă, aceea unde vă spune fratele d-stră că s'a logodit, sau cea dela doamna Popescu, care vă vorbeşte de parada de Duminică?

Gospodină emerită

Bărbatul : — Ascultă, dragă, de ce te crezi obligată să dai de mâncare la toţi cerşetorii care ne trec pe la uşă?

Nevasta: — N'ai idee ce plăcere îmi face, când văd că-mi mănâncă cineva mâncarea fără să-i găsească defecte.

Un om prudent

Clientul restaurantului, nemulţumit: — Unde e patronul? Să vie imediat aici.

Chelnerul: A plecat chiar acuma. S'a dus să mănânce.

Deducţie logică

— De ce eşti aşa de amărâtă, Mario?

— De, mamă, eu credeam că Georges mă iubeşte, dar acuma m'am convins că n'are de gând să mă ia în căsătorie.

— Cum aşa?

— Mi-a făcut cadou o cutie de hârtie de scrisori cu iniţialele mele; o să-mi ajungă cel puţin pe un an!

Eternul feminin

Domnişoara se urcă, pentru prima oară, împreună cu prietenul ei, într'o barcă cu pânze. El îi dă o funie în mână. Deodată vine o vijelie şi el răcneşte: „dă drumul la funie". Ea se face că n'aude. „Dă drumul la funie", mai strigă el încă odată, dar e prea târziu. In clipa următoare, barca e răsturnată cu ei cu tot. Pe când tinerii se agaţă cu disperare de marginea bărcii, el o întreabă:

— De ce n'ai vrut să dai drumul la funie?

— Pentru că nu permit să strige cineva aşa la mine, răspunde ea ofensată.

Fetele de astăzi

La restaurant, două femei tinere stau faţă în faţă. Una a isprăvit de mâncat şi-şi aprinde o ţigară, pe când cealaltă începe masa. Vizibil enervată de faptul că doamna din faţă fumează, ea spune:

— Sper că nu vă jenează faptul că mănânc pe când fumaţi?

— Nu, răspunde cealaltă, atâta timp cât nu mă împiedicaţi să aud muzica.

La index!

— Ce-am auzit, Ionel? Inveţi papagalul să înjure?

— Da' de unde; îi spun numai ce cuvinte nu trebue să întrebuinţeze.

Dovada

Un domn, dat în judecată pentru beţie pe stradă, protestează în faţa curţii :

— Nu eram câtuşi de puţin beat, domnule preşedinte, gardistul nu ştie ce spune. Unde e cellalt gardist ?

— Cum cellalt gardist ?, — întrebă mirat preşedintele.

— In momentul arestării mele erau doi gardişti.

— Apoi vezi, răspunse zâmbind preşedintele, — tocmai de asta eşti în faţi tribunalului.

De-ale lui Shaw

Zilele trecute, Bernard Shaw a asistat la o piesă a unui confrate. La sfârşitul reprezentaţiei, Shaw se duse la garderobă unde-şi lăsase pardesiul. Câţiva tineri se reped să-l ajute la îmbrăcat. Shaw refuză, ei insistă şi în cele din urmă unul dintre tineri izbuteşte. Shaw îşi potriveşte mânecile pardesiului şi, morocănos, exclamă:

— Aşa mi s'a furat portmoneul acum câteva zile!...

Problemă chinuitoare

— Când l-am întrebat pe tatăl tău de zestre, a tăcut. A vrut oare să-mi amintească că tăcerea e de aur?

Lecţie

Marele fizician Roentgen, descoperitorul razelor X, ţinea prelegeri la facultatea de Ştiinţe din München, unde era greu urmărit de studenţi, din cauza aridităţii materiei ce-o preda.

Văzându-i cum se distrează în timpul cursului, savantul german se adresă studenţilor săi: „Dacă domnii, care vorbesc între ei, ar face tot atât de puţin sgomot ca şi domnii care dorm, cred că ar fi mai bine pentru domnii, care vor s'asculte".

Cronica cinematografică

Inventar

Avem în sfârşit şi o actriţă română care să poată apărea în mod onorabil pe ecran.

Este Pola Illery. Nu zic că va fi vreodată o mare celebritate. Poate, la urma urmelor, că da. Insă pentru moment se mărgineşte a juca excelent un rol relativ greu. Dar asupra acestei chestiuni, aci sau aiurea, vom mai reveni. Obicinuiţi a repeta că, în materie cinematografică, tot ce e românesc e prost, considerăm cazul Illery un mic adevărat eveniment, care merită să insistăm puţin asupră-i. O vom face însă altă dată.

O surprindere aproape egală mi-a adus-o filmul însuşi. Căci „Subt acoperişurile Parisului" e producţie franceză, adică făcută cu actori francezi. Şi totuşi este un film bun. Un film adevărat. Chiar valsul piesei, cântecul „Sous les toits de Paris" este perfect ales. O melodie de acelea adormite şi inepte, cum sunt cântecele semi-populare franceze, făcute să fie intonate în cor şi aproape în acelaş timp de vocile de măgari în călduri pe care le au în genere Parizienii. Excelent. Şi încă o calitate. Afară de acest vals care e numai un pretext pentru a ne reprezenta diverse măşti la diversele etaje ale unei case, — nu mai există nici-o atracţie muzicală —dansantă. Vă puteţi imagina ce fericire: Nici-un dans!

Un film, cum se zice în mod mai pretenţios : „de atmosferă". Lumea „fortifurile", a apaşilor de centură. Foarte bun tânărul cel slab, şi de asemeni excelent alfonsul cel „costeaud". In schimb cellalt, rolul oarecum principal, era făcut de Albert Préjean cu acea indefinisabilă anosteală caracteristică actorului francez. In toate : în conduita lui fizică, în felul de a vorbi sau de a se mişca, în intonaţie, în felul de a rula umerii şi de a umbla, — actorul francez are ceva băţos, artificial şi nesărat. Nu ştiu de ce. Probabil fiindcă nu are acel tradiţionalism sportiv care dă anglo-saxonilor supleţe, o naturaleţe în mişcări, ceva alunecos şi sigur în toate deplasările trupului, într'un cuvânt o nobleţe corporală incontestabilă.

Desigur Préjean face rolul unui *Francez*. Deci ar părea că tocmai *trebue* să fie anost fiziceşte. Dar nu-i aşa. In materie de artă nu *eşti* ceva, ci *joci* ceva. Şi toată lumea ştie că nu există acrobaţie mai grea decât să *joci neîndemânarea*. Trebue foarte multă dexteritate pentru a executa bine stângăcia. Acel „şteif", acea înţepenire specific franceză — gesturi convenţionale şi disgraţioase — trebue să fie oarecum *stilizată* de un om foarte mlădios pentru a deveni artistică. Chiar frumuseţea trebue jucată. O femee ca să joace frumuseţea are nevoie mult mai mult de supleţe, de ştiinţa echilibrului trăsăturilor şi mişcărilor decât de contururi perfecte. Şi ca să revenim la Préjean : aci — ca şi în alte filme — deşi la urma urmelor se achită de rol, are mai mult ca alţii, acea disgraţie corporală specifică bărbatului francez.

* * *

Un film cu Billie Dove şi Edmund Love. Optzeci la sută numere de music-hall, şi douăzeci cinematograf propriu zis. Simţeam bine în juru-mi, în staluri, agasarea publicului ori de câte ori sosea iarăşi câte un număr, întrerupând acţiunea. Căci într'adevăr minunat joacă amândoi actorii americani. Un *nu* spus de Ed. Love, adică nu spus, căci filmul e mut, ci *jucat* — face, ca artă scenică, cât toată comedia franceză pachet.

Vorbeam adineauri de Préjean, de felul său stângaci de a juca dezinvoltura. Avem ocazia să vedem la Edmund Love invers : cum se poate juca dezinvolt stângăcia. Căci eroul filmului are, în piesă, un accident, în urma căruia braţul stâng îi rămâne anchilozat. Braţul atârnă inert. Love face asta perfect. Braţul lui stâng nu-i paralizat, e mult mai mult decât atâta : joacă paralizia, ca un actor. Şi e remarcabil cum observăm tot timpul infirmitatea tocmai prin contrast cu eleganţa de mişcări a infirmului.

Cum spuneam : filmul acesta, din pricina numerelor de varieteu, este în realitate redus doar la câteva scurte scene, înecate într'un ocean de plictiseală. Dacă în loc de a cheltui bani, timp şi energie cu căutarea şi organizarea dansurilor de ambe sexe ale filmului, regisorul şi-ar fi întrebuinţat eforturile la aranjarea de scene între Billie Dove, Edmund Love şi alţi actori de talie egală, am fi avut lucru bun. Aşa,— filmul a fost incontestabil ratat. Imi amintesc de „Pentru o noapte de dragoste" al lui Billie Dove şi Paul Lucas ; sau de un alt film al cărui nume îmi scapă, şi unde Edmund Love joacă împreună cu Coolen Moore. Ce bucăţi desăvârşite! Şi asta, desigur tocmai pentru că toate silinţele erau concentrate exclusiv asupra bunului joc al actorilor.

* * *

Un film insuportabil a fost „Cântăreţul vagabond" cu Ted Lewis. Se simţea, remarcabil de limpede, că puţina „intrigă" a filmului era doar pretext pentru diverse concerte de Jazz-band, îngrozitor de aceleaşi, executate cu sempiterna sfătoşenie profesională şi veselie comercială a americanului-standard.

In ordinea filmelor proaste — este foarte curios cum o bucată aşa de ratată ca „Nu te iubesc decât pe tine" (Hans Stüve şi Mady Christian) a ţinut aşa de mult afişul. Apoi e curios de ce Hans Stüve este încredinţat că-i convin rolurile de medic, de tânăr savant ocupat. Este la el asta o manie pe care nimic nu o justifică. Cât despre actorul care face pe cântăreţ, surâde tot timpul, par'că cine-va i-ar porunci să „facă frumos". Aud că se intenţionează să se reia filmul. Din ce în ce mai curios.

* * *

„Un trous dans le mur" are un merit: nu pretinde să fie cinematograf. Este *teatru*, în plin. Merită toată aprobarea filmele care sunt francmente *revistă* (ca „Broadway Melody", „Love Parade"), sau francamente concert muzical (ca „King of Jazz") sau francamente teatru, ca de pildă „Enigmaticul" sau filmul de care ne ocupăm: „Un trous dans le mur", cu Dolly Davis şi Jean Murat. Este o piesă ca oricare alta de pe bulevard : nici mult mai proastă, nici mult mai bună. Remarcabil este cum a îmbătrânit Dolly Davis. E de nerecunoscut. Imi amintesc cât de graţioasă era pe vremea când juca minunatul „Cinci zile la Paris" cu Rimski, sau alte filme cu André Roanne. Dar ce putem face ? Este o fatalitate în acest fenomen de ca să zicem aşa „inflaţie" a stelelor... Eram să uit : foarte bun cap are şi bine joacă artista care face pe fata bătrână. Dar ce importanţă are ? Sunt, pe bulevardele pariziene sute de artiste egale. Oricât talent ar avea, teatrul acesta nu-i artă. Doamne fereşte.

Tarakanova este tipul filmului de carton „fastlux". La urma urmelor nu-i neplăcut de văzut. Şi câteodată ni se dau colţuri frumoase. Nici artista nu e rea. Dar ceiace strică tot e domnul Olaf Fiord, care joacă exact ca un automat. Filmul e franţuzesc. Ceiace se recunoaşte după oarecare preocupare de artă, caracteristică filmelor franceze. Căci trebue să mărturisim : francezii au multă bună voinţă. Ei îşi dau seama că nu-i pot concura pe americani decât făcând lucru „mai subţire". Poate că, odată şi odată, tot francezii vor readuce cinematograful la locul lui adevărat. Pentru asta nu trebue prea mult. Pentru asta Francezul n'are de făcut decât două lucruri : să facă de mic sporturi, şi — mai ales — să nu vorbească. S'ar mai putea adăoga un al treilea : să vadă cum joacă americanii, şi să joace *ca ei* scenarii cât mai *neamericane* cu putinţă...

* * *

Excelent — realmente fără nici-un cusur — a fost „Cei patru draci" al lui Murnau — cu Janet Gaynor. Charles Morton, şi alţii. Dar vom reveni.

D. I. SUCHIANU

„Aş vrea să ştiu"

I. SULIŢEANU — Botoşani.

Care sunt operele literare ale lui Porto-Riche?

Georges de Porto-Riche, autorul dramatic francez, de curând decedat, a debutat în literatură cu un volum de poezii, care l'a făcut cunoscut. Trecu însă repede la genul dramatic şi scrise încă din prima sa tinereţe piesele: „Le vertige", „Un drame sous Philipe II", „Les deux fautes". Succesul său în teatru datează însă din 1888, cu ocazia reprezentării piesei „La chance de Françoise". Urmă apoi „Amoureuse", Le passé", „Le vieil homme" şi „Le marchand d'Estampes".

Marea valoare a teatrului lui Porto-Riche constă în profunda cunoaştere a sufletului feminin, pe care-l analizează cu o deosebită pătrundere în cele mai subtile colţuri ale vieţei afective.

Cele mai caracteristice, pentru valoarea lor psichologică, sunt: „Amoureuse" şi „Le vieil homme",

BÂRSAN IOAN — Ploeşti.

Ce se înţelege prin „conştiinţă"?

In sensul ei strict etimologic, conştiinţa este cunoştinţa, pe care o luăm despre un fapt, în momentul în care se produce.

In limbajul curent însă conţinutul acestei noţiuni variază dela înţelesul vag de a şti, a-şi da seamă, până la auzul precis al unei observaţiuni interioare, al unui instrument propriu de psichologie sau reflexie. Totuş, diversele înţelesuri ale cuvântului conştiinţă pot fi ataşate la două principale: **conştiinţa psichologică şi conştiinţa morală.**

Conştiinţa psichologică reprezintă facultatea ce-o avem de a ne observa pe noi înşine; iar conştiinţa morală, acel discernământ natural al binelui şi al răului, „instinctul divin" de care vorbeşte Rousseau sau „raţiunea practică" a lui Kant.

In această accepţiune, un examen de conştiinţă este o meditaţie practică asupra actelor şi intenţiilor noastre; iar libertatea conştiinţei, libertatea de a forma o opinie personală asupra binelui şi răului.

Se opun uneori între ele noţiunile de ştiinţă şi conştiinţă, pentru a marca conflictul între legile fatale ale naturei şi libertatea voinţei.

Insfârşit, conştiinţa, în sensul de cunoaştere a actelor şi prevederea consecinţelor lor, este pentru alienişti, un criteriu de responsabilitate.

V. IULIAN — Ploeşti.

a) **Care e cel mai înalt „sgârie-nori"?**

Clădirea de curând terminată la New-York pentru casa Chrysler, atinge acest record, având o înălţime totală de 309 m., de la pământ.

b) **Ce este o embolie?**

Perturbaţia provocată în sistemul circulator, când se interpune un corp străin într'o arteră sau vână, prin care trece sângele.

I. LEON — Botoşani.

Există o operă de Taine tradusă în româneşte?

Da. In Biblioteca „Minerva" (editura „Cartea Românească"), găsiţi în mai multe numere, capitolele principale ale monumentalei opere de Hippolite Taine: **„Philosophie de l'Art".**

I. V.-Loco.

Ce deosebire este între glumă şi humor?

Aceea dintre speţă şi gen. Gluma nu este decât una din formele humorului, desigur cea mai accesibilă, mai populară, dar nu şi cea mai interesantă.

Gluma este manifestarea prin excelenţă simplă şi spontană a humorului, nefiltrat prin spiritul unei educaţiuni literare.

De vânzare pretutindeni.

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 329

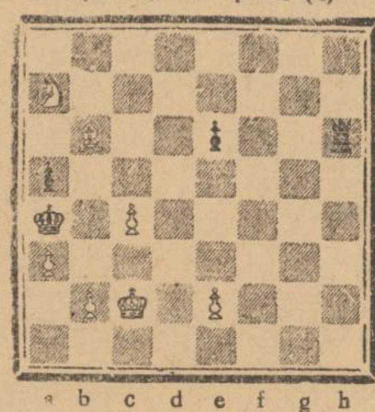
— Din concursul nostru de probleme —

Motto : «N. N. III»

(inedită)

Negru:

Ra4, Th6, Pa5 şi é6 (4).

Alb:

Rc2, Ca7, Nb6, Pa3, b2, c4 şi é2 (7)

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PROBLEMA No. 328

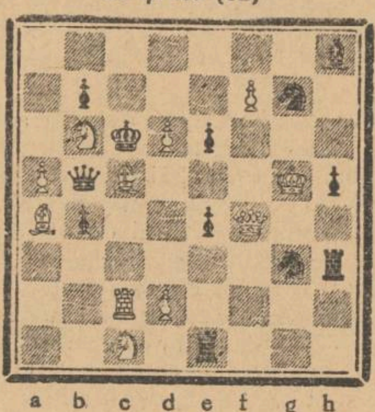
— Din concursul nostru de probleme —

Mottto : „Semiramis"

(inedită)

Negru:

Rc6, Db5, Té1 şi h3, Cg3 şi g7, Nh8, Pb4, b7, é4, é6 şi h5 (12)

Alb :

Rg5, Df4, Tc2, Cb6 şi c1, Na4 şi c5, Pa5, d2, d6 şi f7 (11

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

* * *

Publicăm problema de mai sus din nou, diagrama fiind greşit apărută în numărul nostru anterior.

Problema No. 322 fiind incorectă o anulăm.

PARTIDA No. 143

Jucată la Olimpiada şahistă din Hamburg în Iulie 1930.

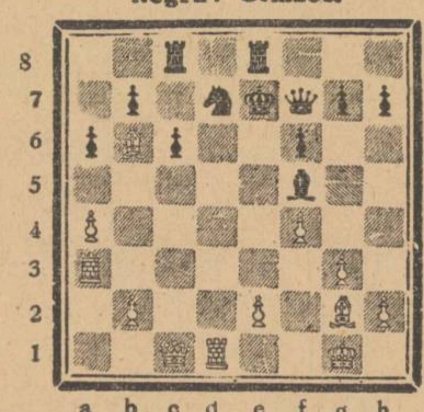
Alb: W. Winter. **Negru : E. Gemzöe**

Gambitul damei

1. d2—d4, d7—d5; 2. c2—c4, c7—c6; 3. Cg1—f3, Cg8—f6; 4. Cb1—c3, d5×c4; 5. a2—a4, Nc8—f5; 6. Cf3—é5, Cb8—d7; 7. Cé5×c4, Dd8—c7; 8. g2—g3, é7—é5; 9. d4×é5, Cd7×é5; 10. Nc1—f4, Cf6—d7; 11. Nf1—g2, f7—f6; 12. 0—0, Ta8—d8; 13. Dd1—c1, Nf8—é7? 14. Cc4×é5, Cd7×é5; 15. Cc3—d5! Dc7—d6; la Da5, ar fi urmat N×é5, f×é (c×d, Nc7!); C×é7, R×é7, Dg5+ cu avantaj decisiv pentru alb. 16. Cd5×é7, Dd6×é7; 17. Nf4—é3, a7—a6; 18. Né3—b6, Td8—c8; 19. Nb6—c5!, Dé7—f7; 20. f2—f4, Cé5—d7; 21. Ta1—a3!, Ré8—d8; 22. Tf1—d1, Th8—é8; 23. Nc5—b6+!, Rd8—é7;

Poziţia partidei după a 34 a mutare a negrului

Negru : Gemzöe.

Alb : Winter.

24. Td1×d7+!, Ré7×d7; 25. Dc1—d2+ şi negru abandonează.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Orice elev al cursului superior de liceu trebue să citească:

ARTA ŞI MORALA
de **F. Brunetière**

E discursul marelui critic francez, cu privire la moralitatea în artă, care a stârnit şi mai stârneşte încă atâtea comentarii.

ARTA ŞI MORALA
de **F. Brunetière**

E o cărticică bogată în învăţătură şi mai e un bun îndreptar pentru cunoaşterea unei părţi din mişcarea spirituală şi din preocupările criticei.

ARTA ŞI MORALA
de **F. Brunetière**

A apărut în **Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 129.** şi se găseşte la toate librăriile, la depozitarii ziarelor noastre şi direct la biroul de vânzare al Editurii „Adevĕrul". **Preţul 8 lei.**

Curiozităţi

Ford şi Amorul

Atitudinea Americanului faţă de femei e caracterizată prin lipsă de măsură. Sau exagerată idealizare sau dispreţ exagerat. Şi cum Americanul ştie să ascundă, europenii vorbesc, în cărţile lor de reportaj american, numai despre supranaturala adorare a femeii în Statele-Unite. De fapt bărbatul e jefuit de toate forţele şi dolarii lui, atât înainte cât şi după căsătorie, de „idolul" lui, care-i e superior şi ca fantezie şi ca simţ al libertăţii. Tirania pe care o suferă bărbatul în America a fost transformată în lege morală, cu groaznice sancţiuni la cea mai mică infracţie. Chaplin a fost silit, spre a se elibera, să plătească iubitei lui soţii un milion de dolari, căci toată lumea se declarase de partea „bunelor moravuri".

Puritanismul, asociaţiile feminine şi cluburile burgheze n'au înţeles niciodată cuvântul „geniu". Chaplin, bunăoară, e pentru toată această lume un simplu măscărici, dator să se supue moravurilor erotice în vigoare. Ba trebue să se supuie cu atât mai mult, cu cât el reprezintă ţara în străinătate, ceiace nu e cazul cu ceilalţi cetăţeni americani, care se supun totuşi moralităţilor ipocrite. Căci moravurile erotice nu tolerează bărbatului să aibă o personalitate, nici măcar în propria-i căsnicie.

Industria, care are nevoe de soţie ca de consumatoarea cea mai sigură, susţine aceste moravuri. Ford are tot interesul ca toţi lucrătorii lui, prin pretenţiile soţiilor, să rămâe nişte simpli aducători de bani şi furnizori de dolari. Pretenţiile soţiei susţin industria şi industria susţine moralitatea curentă. Ce s'ar face magazinele americane, dacă soţiile n'ar umbla toată ziua după târgueli? Toate reclamele magazinelor, toate cinematografele şi toate bisericile se adresează exclusiv soţiei americane. Fantezia lor în risipă e de neînchipuit. Când se vorbeşte de relaţiile dintre mamă şi copil, se înţeleg rufe pentru baby en gros şi en detail. Când se vorbeşte de cămin, se sub-înţelege reclama unei societăţi de obiecte culinare.

Sub apăsarea morală a ultimului război, părerile erotice ale tinerilor au fost revoluţionate. Ei nu vor să se mai împace cu vechile moravuri, soldaţii au adulmecat la amantele lor din Franţa o adiere a ceiace este adevărata iubire. Ei au răspândit versiunea că realizarea unei căsătorii nu e numai o ideologie cavalerească urmată de deziluzii, ci mai curând ceva într'adevăr plăcut, care vine dela inimă şi mişcă inima. In Europa acest eveniment se numeşte iubire şi sânt oameni care cu acest subiect scriu versuri, multe versuri şi multe melodii.

Nu e de crezut ca lupta tinerilor americani europenizaţi să aibă succes. Organizaţia, trustul şi nivelarea aduc rezerve noui vechilor, „bunelor" moravuri. Ideia lui Ford: fiecărui bărbat, căsuţa, automobilul şi soţia lui, va birui şi mai temeinic pe toată linia. Masculinizarea femeii, care a venit din America, e o dovadă a siguranţei acestei idei. In America femeile au fost totdeauna pe picior de egalitate cu bărbaţii; bărbăţia Americanelor nu înseamnă: vreau să fiu egală cu bărbatul! ci: vreau să domin şi mai bine viaţa erotică. Masculinizarea femeii înseamnă reducerea voluntară, catastrofală a bărbatului, care declară: Eu vreau să fiu soţ incolor, nu vreau să am alte dorinţi, decât să câştig dolari ca marele Ford.

Voi suprima toate fanteziile mele, inclusiv cele erotice, căci fantezia e un semn al personalităţii. Personalitatea e tabu. Trăiască deci buna organizare a sentimentelor!

Dar priviţi cu atenţie: dela socialism la Ford o cale lungă, în şanţurile căreia putrezesc ultimele resturi ale iubirii. — *A.*

Creerul omului şi limba maimuţelor

Convingerea că funcţiunile intelectuale ale omului sânt legate fiecare de o anumită parte a suprafeţei creerului este una din cele mai vechi ipoteze medicale. Gânditorii materialişti, care considerau sufletul şi mintea ca pe nişte expresii ale funcţiilor chimice şi fizice, credeau că creerul posedă nervi pentru gândire, tot aşa cum piciorul are muşchi pentru mers, sau mâna muşchi pentru prins. Aceste idei simpliste au fost apoi înlocuite de tendinţa de a localiza fiecare funcţiune a omului într'o anumită parte a suprafeţei creerului.

In secolul trecut se credea că problema aceasta e rezolvată. Suprafaţa creerului fusese împărţită în compartimente bine distincte şi fiecărui compartiment i se atribuia o funcţiune precisă. Dar un studiu aprofundat al creerului omenesc comparat cu cel al animalelor superioare a adus în curând convingerea că această compartimentare conţine lacune grave şi că creerul mai prezintă o sumă de enigme pentru cercetători. In special comparaţia creerului uman cu cel al maimuţelor a permis să se tragă încheeri importante. Anatomistul Brodmann a stabilit că toate mamiferele, împreună cu omul, au acelaş tip primitiv de construcţie a creerului. De curând, anatomistul Beck a examinat acea parte a creerului care era considerată ca locul vorbirii. Această localizare, datorită lui Broca, trecea drept absolut sigură. Dar comparaţia cu creerul cimpanzeului a infirmat această credinţă, de oarece s'a constatat că, între cimpanzeu şi om nu există nici o deosebire importantă în ce priveşte acea parte a creerului. Cum se face atunci că graiul omului e cu mult mai complicat decât cel al maimuţelor ?

Beck, în unire cu alţi specialişti, a ajuns la concluzia că ceea ce trecea înainte drept sediul vorbirii este în realitate sediul unei alte facultăţi şi anume al auzului, care e la fel de dezvoltat la om şi la cimpanzeu.

Este posibil însă să se răstălmăcească altfel descoperirea lui Beck şi să se scoată altă concluzie, cel puţin tot atât de importantă. E posibil ca în adevăr circumvoluţia lui Broca să fie sediul vorbirii; din faptul că în această privinţă, nu e nici o deosebire esenţială între om şi maimuţă s'ar putea trage concluzia că maimuţele şi omul sânt la fel de bine dotate pentru vorbire şi că, dacă maimuţele au rămas în urmă, faptul acesta se datoreşte unor cauze laterale, nu unei incapacităţi organice.

Dar concluzia aceasta este prea modestă pentru secolul nostru de cacialma şi de căutare a surprizei cu orice preţ. De aceia unii cercetători afirmă nu numai că maimuţa nu e mai puţin dotată pentru grai decât omul, ci chiar că ea posedă o limbă tot aşa de dezvoltată ca şi cea umană. Americanul Garner (se putea să nu fie american ?) a înregistrat la gramofon, într'o menajerie, adevărate discursuri ale maimuţelor şi a stabilit un dicţionar voluminos al graiului lor. Aşa dar mândria specială a omului, bazată pe posesiunea graiului articulat, n'ar fi deloc îndreptăţită.

Cărţi şi Reviste

IOAN PETROVICI: Impresii din Italia
Editura „Casei Şcoalelor"

Intr'o conferinţă recentă asupra lui Titu Maiorescu, d. I. Petrovici face observaţia justă că în trecutul nostru politic, avem câte-va figuri mari, care prin talentul cu care şi-au expus ideile, ar fi putut trece printre scriitorii români de seamă. Şi ne citează ca exemplu pe Alex. Lahovary şi Petre Carp, ale căror discursuri magistrale conţin adevărate perle literare.

Acelaş lucru se poate spune şi despre *„Impresii din Italia"*, noul volum al d-lui Ioan Petrovici. Sub forma modestă a unor descrieri de oraşe şi obiceiuri, profesorul de filosofie ne dă măsura gustului artistic şi a talentului său literar. Fără voe, merg cu gândul spre *„Voyage en Italie"* a lui Taine şi spre *„La vie errante"* a lui Maupassant.

O descriere de călătorie e un lucru riscat. In nici un soiu de gen literar nu poţi urmări mai metodic felul cum realitatea trece prin filtrul unui creer bine sau rău înzestrat. De aceea, e de multe ori mai instructiv să citeşti despre un oraş sau ţară o descriere făcută cu talent de cât să faci tu însuţi călătoria. Impresiile tale proprii pot fi copleşite adesea de măreţia locurilor văzute, de noutatea lucrului sau poate şi de o indispoziţie a momentului, pe când impresia unui scriitor de talent e selectivă, vioae şi-ţi pătrunde în inimă. Prin comparaţii minunate, autorul pune în relief atâtea locuri şi lucruri noui, iar observaţiile sale pline de spirit caracterizează atât de bine anumite situaţii, că fără să vrei te cuprinde dorul de a te vedea şi tu rătăcind odată prin împărăţia fără seamăn a artelor de tot felul şi a muzicii : Italia.

Ioan Petrovici

Ca ori-ce talent literar, d. Petrovici e un aristocrat al gândirii. Simţi cu emoţie cum îl interesează şi-l mişcă tot ce e artă subtilă, tot ce e gust ales ; sau cum îl dispune spre ironie fină tot ce e certat cu estetica şi cu bunul simţ.

Descrierea Veneţiei abundă în impresii noui şi neprevăzute, care ne redau bătrânul port medieval cu tot trecutul lui evocator, pentru-ca la urmă să ne arate cât de banală e constatarea celor care se plâng că s'a stins viaţa din trecut a oraşului. D. Petrovici dă faptului o explicaţie, pe cât de nouă, pe atât de logică :

„Nu atâta s'a stins viaţa, cât este şi aci, ca pretutindeni, *altă* viaţă".

Descrierea Romei e pe de-a'ntregul literară, apropiindu-se de clasicism prin expunerea ei metodică şi bogăţia comparaţiilor :

„Roma antică e un arhipelag de insule semănate în cuprinsul Romei actuale; forul Roman, forul Traian, forul lui August, etc."

Până şi gluma reuşită îşi face apariţia la locul şi la timpul potrivit.

„Cardinali, abaţi, seminarişti, forfotesc pe uliţi în trupe compacte, şi dacă ar fi şi pe acolo erezurile de la noi, *nu ţi-ar ajunge o duzină de batiste să-ţi faci la fie-care, nod lângă nod....*"

Humorul autorului ne prezintă paragrafe în care contrastele sunt scoase în evidenţă cu toată dibăcia. Aşa e descrierea Neapolului, care apropie pe autor de talentul lui Maupassant, precum şi capitolul intitulat *Verona* mai ales în paginile unde sunt descrise casa şi mormântul Julietei, la care — ca să ajungi — *eşti silit să străbaţi un parc de vite destinate tăerii.*

Raitele d-lui Petrovici prinse în ritmul gândului său bogat în atâtea cunoştinţe deşteaptă şi unele amintiri istorice, cum e în capitolul intitulat „In preajma unei statui", în care d-sa găseşte prilejul fericit să ne schiţeze, iarăşi cu talent, personalitatea lui Napoleon al III.-lea.

O fericită inspiraţie de ordin technic a făcut ca volumul să fie îmbogăţit cu o serie de ilustraţii foarte reuşite, care ne reamintesc operele publicate de marile edituri din Paris.

I. A. BASSARABESCU

MICHEL GINSBURG: „Rome et la Judée".
(Paris, Jacques Pavolozky)

Autorul a întreprins să scrie studiul raporturilor dintre Roma şi Iudeea, dela primul contact din epoca lui Antiohus al V-lea (164-162), până la transformarea Iudeei în provincie romană. Cartea debutează cu un capitol în care autorul încearcă, după Mommsen şi Taübler, o clasificare a tratatelor încheiate de Romani cu popoarele străine şi ajunge la concluzia că alianţele (foedera) se repartizau în foedera iniqua (tratate de detitio — de închinare, de supunere — şi tratate de clientelă) şi foedera aequa (tratate de prietenie şi tratate de alianţă). Studiul acesta, trebue s'o recunoaştem, era util, căci istoria raporturilor dintre Roma şi Iudeea până în epoca instalării prinţilor clienţi pe tronul lui Iuda se rezumă într'o lungă serie de tratate. Fără îndoială că parcurgând textul Macabeilor şi povestirile lui Iosif, nu e totdeauna uşor să găseşti, fie textul original, fie, cel puţin, dispoziţiunile fixate. Autorul a muncit conştiincios şi a reuşit să degajeze în mod perfect spiritul de care era animată politica romană: Roma se servea de Iudeea ca o contrapondere puterii asiriene, neezitând să proclame pe Iudei amici şi aliaţi ai poporului roman, dar prietenie şi alianţă fără prea mare eficacitate, căci, în momentele de primejdie, Roma îşi întorcea faţa, îşi spăla mâinile şi nu furniza nici un ban şi nici un soldat. Apoi, când ameninţarea asiriană dispăru, Roma, deşi părea a-şi fi schimbat atitudinea, continuă a-şi urma linia ei de conduită: ea puse în fruntea Iudeei regi cari erau creaturi ale Romei, cărora Augustus şi succesorii lui le dădeau şi le luau puterea, până în momentul când Iudeea fu socotită destul de coaptă ca să fie prefăcută în provincie romană.

Intreagă această parte a lucrării e de lăudat. Dar istoricii dreptului vor regreta poate că autorul n'a împins ceva mai departe studiul organizării politice şi administrative a Iudeei, mai ales după anexiune. Aceasta ar fi permis adâncirea chestiunii raporturilor dintre jurisdicţia prezentă şi procurator în exercitarea justiţiei criminale, pe care autorul o tranşează cu o simplă trimitere la „Strafrecht"-ul lui Mommsen. — G. B.

CLAUDE FARRÈRE: Le Chef"
(Ed. Flammarion, Paris)

Roman politic, roman de aventuri, de amor, „Le Chef" — „Şeful", este o carte demnă de talentul lui Claude Farrère. Cine este şeful? Vasco Ortigâo, un portughez îndrăgostit de independenţa ţării sale. Ca toţi revoluţionarii, Vasco e încredinţat că patria lui suferă şi n'are decât o grijă, să o scape cât mai curând de stăpânii care o tiranizează şi să o readucă nu numai la deplina libertate, din care s'ar naşte repede anarhia, ci doreşte să-i mai dea şi sensul metodei de acţiune pentru a-i întări încrederea în viitor.

Vasco Artigâo este un fiu al poporului, dar nu va iubi o fiică a poporului; aceea care va face din Vasco sclavul ei este soţia fostului preşedinte de consiliu urât de toată lumea, marchizul de Veiza. Impinsă de soţul ei în braţele lui Vasco — scopul, se ştie, scuză mijloacele — Maria-Pia se înebuneşte după omul acesta temut, în care descoperă o sensibilitate vecină uneori cu slăbiciunea. Lângă Maria-Pia Vasco este încă conducătorul mulţimilor, tribunul poporului, sau numai un amant însetat de voluptate? Şi când Maria-Pia revoluţia nereuşind, se decide să se întoarcă lângă bărbatul ei bolnav şi să-l lase de acum înainte pe Vasco să lucreze, acesta se va lăsa cumva cu totul desnădejdei? Nu, sau cel puţin nimic nu se va observa din durerea lui secretă; redevenit stăpân, puterea lui îl va consola de pierderea iubitei. Dealtfel, nimic nu ne spune că nu va întâlni-o iarăşi, cândva.

D-l Claude Farrère a abordat un subiect dificil, dar interesant şi plin de actualitate. Din acest furnicar de idei şi pasiuni răsare limpede figura energică şi hotărâtă a acestui şef naţional, care va scăpa Portugalia de cangrena Parlamentarismului. Căci, fie zis în treacăt, d. Claude Farrère n'are aerul a nutri o preferinţă marcată pentru regimul parlamentar. — G. B.

HENRI POURRAT: La Ligne Verte
Ed. N. R. F.

La Ligne Verte este o culegere de studii în care autorul îşi arată mai ales dragostea de natură şi de cei ce trăesc mai aproape de ea cu cântecele, legendele şi arta lor simplă. Descrieri lungi şi povestiri domoale într'un stil cam abundent lasă să se întrevadă pe ici pe colo convingerile acestui scriitor, am putea zice mai degrabă poporanist decât populist, cum se obişnueşte a se zice în Franţa noului curent care a făcut obiectul atâtor anchete interesante. Henri Pourrat a început prin a fi regionalist şi anume a căutat să redea pitorescul regionalist începând cu *„Gaspard"*, roman în două volume. Dar în volumele sale ulterioare el se ridică treptat la o concepţie mai largă: pământul şi omul în legătură cu el. Chiar în romanul *Gaspard*, eroul, Gaspard el însuşi nu este un tip pur de Auvergnat cum e de pildă, moşul Granier. In *„Mauvais Garçon"* iarăşi regionalismul deşi se simte, nu e totuşi interesul de primul plan. Şi chiar în *„Ceux d'Auvergne"* e vorba mai mult de ţăran „omul care trăeşte în prietenie cu natura", decât de „Auvergnat". Aceasta se vede şi din text şi din desene.

Concepţia lui Henri Pourrat este că omul care trăeşte în sânul naturii ajunge la o cunoştinţă mult mai bogată şi mai plină a lumii şi se uită, ca şi ţăranul, plin de neîncredere la introducerea maşinii în lucrul câmpului. Se teme ca ţăranul să nu-şi piardă darul de intuiţie naturală a universului prin acest maşinism care-l desparte din ce în ce mai mult de natură. Mai mult: îl face ca din prietenul naturii să devină tiranul ei şi în locul legăturilor de prietenie să introducă regimul violenţei.

E multă imaginaţie şi senzibilitate în operele lui, care sunt cam stufoase şi nu sunt compuse cu destulă disciplină şi fermitate, ceiace se simte mai mult în aceste studii, adunate sub titlul „La ligne Verte".

„MRS DALLOWAY" de Virginia Woolf
Tradusă din limba franceză de S. David

Caracterul romanului actual şi al celui englez în special este că în loc de a ne da „un crâmpeiu din viaţă", într'o povestire construită în jurul personagiilor, ne dă numai fărâmiţe de viaţă, clipe din viaţă adese incoherente şi fără legătură. Această technică serveşte adesea pentru a masca lipsa de talent, un procedeu pentru a da iluzia realităţii sufleteşti şi a da cititorului impresia că este pus direct în contact cu această realitate.

Virginia Woolf însă a izbutit să creeze în acest roman o capodoperă, izbutind ca prin adăugirea clipei lângă clipă în solilocul interior al eroinei, să zugrăvească nu numai viaţa interioară a eroinei, Clarisa, dar şi ambianţa, lumea ei proprie, care pătrunde în ea, îi crează şi personalitatea şi atmosfera, climatul interior răsfrânt din cel exterior. Romanul e lipsit de orice pretenţiune filosofică, totuşi se simte, în emoţia fină şi complexă ce se degajează de această operă, o ascuţită preocupare metafizică: conştiinţa tragică a luptei dintre ceiace numim noi sănătate sufletească şi între viziunea estetică, poetică a lumii. Este un monolog interior ca la Proust, dar realizat cu o artă şi într'o complexitate de perspective, care-i dau un echilibru imaterial desăvârşit şi calitatea unei adevărate opere de artă. Lumea exterioară nu rămâne „à coté" ca la Proust, dar se infiltrează şi creiază lumea interioară dând unitate şi continuitate personagiului, într'o reprezintare în diferite aspecte şi totuşi cu o vădită identitate. — *I.*

Benedetto Croce şi arta „barocă" în Italia

Se ştie că Benedetto Croce, profesor de filosofie la Universitatea din Neapole, care a făcut din cursul său de estetică o ştiinţă nouă, este unul din maeştrii cugetării contimporane. Impreună cu filosofia unui Bergson, filosofia sentimentului a lui Croce se opune ambiţiunilor ştiinţifice ale secolului al nouăsprezecelea. Pe lângă istoria contimporană şi trecutul local, viaţa napolitană a fost marea distracţie a vieţii lui, de aproape 40 ani încoace.

Benedetto Croce dă azi rezultatele acestei experienţe într'o frumoasă lucrare asupra „Vârstei barocului". Arta barocă cunoaşte azi o adevărată popularitate. Se poate spune că este ultima formă a artei care a domnit asupra întregii Europe şi chiar asupra Americei latine. Exact, gustul barocului se defineşte prin încărcătură, acumulare de efecte. Termenul meşteşugului vine fără îndoială dela spaniolul „barucco", care desemnează o perlă de formă neregulată. Benedetto Croce ţine mai mult la vocabula şcolastică „baroco", figură artificială a silogismului. Autorul se mărgineşte de altfel mai mult la studiul literar, lăsând la o parte artele plastice şi muzica. Aceasta-i înguestează mult subiectul — afirmă d. Louis Gillet în **„Revue des deux mondes"** — căci marii oameni ai Italiei din secolul al şaptesprezecelea au fost arhitecţi, pictori şi sculptori.

Arta barocă începe în jurul anului 1600. Secolul al şaptesprezecelea, care în Italia se numeşte „seicento", este o foarte săracă epocă literară. Marele maestru al barocului este autorul lui „Adone", celebrul cavaler Marin. Numele lui reprezintă azi un amestec de îngâmfare şi preţiozitate. Dar cât trăi, fu aclamat de întreaga Europă. Ciudata lui poemă este o imensă rapsodie de 45.000 versuri în care se găsesc de toate, dar nici un atom de adevărată poezie. —G. B.

Literatura distractivă

Nici o carte de literatură nu pomeneşte în Germania de Alice Berend, totuşi scrierile sale se citesc foarte mult. Are, ca şi principesa Litchnowska, simţul ridicolului mărunt, de toate zilele, vodevilesc. Ultimul său roman, „Herr Fünf" este plin de humor pe această temă.

Schroeck este, ca toţi muzicanţii tipici, un zăpăcit şi un uituc. El a scris o operă şi a supus'o aprecierii comitetului teatral. In aşteptarea rezultatului se amestecă într'o bandă de vilegiaturişti care merg la mare. Comedia şi încurcăturile prin care trece muzicantul, încep cu rătăcirea viorii acestuia şi sfârşesc cu intrarea muzicantului ca îmblânzitor de lei într'o trupă de circ unde mersese ca spectator. Acesta este genul şi romanul e scris cu multă vervă.

O istorie a Bulgarilor în englezeşte

Bulgarii se bucură de mult interes şi sunt la preţ în opinia popoarelor din Apus. Steven Runciman a scris de curând o Istorie a primului Imperiu bulgar în care evocă scoborârea tribului hunic al Bulgarilor din aşezările lor dela nord în spre Marea Neagră, ca pe unul din cele mai impresionante epizoade romantice. Istoria aceasta deşi foarte bine scrisă şi documentată, este mai mult o ilustrare decât o contribuţie esenţială la istoria Europei din aceste vremuri. In special asupra politicii eclesiastice a acelor vremuri întunecate, zugrăvită prin luptele între bisericile de răsărit şi de apus pentru a-şi alipi pe Bulgarii creştinaţi. In istoria acestui prim Imperiu al Bulgarilor, autorul englez urmăreşte mai ales să pună în evidenţă puternica lor conştiinţă naţională, perseverenţa lor îndârjită care se dovedeşte şi în Istoria lor modernă, până în ziua de azi. — *I.*

CETIŢI — SENZAŢIONAL

CURIOZITĂŢI DIN CHINA ŞI JAPONIA

CUPRINSUL:

La Bergen; La Tokio; Oraşul sfânt; Nara; Cum trăesc şi cum mor Japonezii; Spitalele la Yokohama; Kamakura; Cum mănâncă japonezii; Femeea japoneză; Moda japoneză; Caracterul Nipon; China; Peking; Bucătăria chineză; Templul Dalai Lamei; Nankin;

Incercări asupra fenomenelor psihice anormale

de Inginer Henri Tillmann, membru al Institutului General Psihic din Paris. La Şaraga. Episcopiei 3 bis, Bucureşti, Volumul lei 75. Provincie contra ramburs sau mandat. D-nii studenţi plătesc lei 40 volumul.

Specificul roman în „Georgica"

Ce spirit exprimă „Georgica"

Istoricul Meyer în primul volum al operei sale (Introducere în studiul societăţilor antice) discutând mersul evoluţiei umane şi factorii decisivi, interni şi externi, ai devenirii istorice, se opreşte la următoarea concluzie:

> Sunt trei grupe de opoziţiuni care revin fără 'ncetare în viaţa popoarelor : evenimente şi înrîuriri externe de o parte, condiţiuni şi motive interne de alta; tradiţie, imobilitate şi supunere trecutului de o parte, progres, liberă mişcare, luptă contra celor vechi şi creaţie nouă, de alta ; tendinţe universale, având reşedinţa în massa omogenă, de o parte, tendinţe individuale, emanând dela personalităţi particulare, de alta.
>
> In toate aceste grupe nu lipseşte : dintr'o parte elementul individual, din cealaltă factorul general. Unul fără altul nu poate creia nimic, deşi amândoi stau într'o perpetuă opoziţie şi luptă. Dacă factorul general reprezintă veacurile, bătrâneţea, principiul morţii, factorul individual reprezintă raza viitorului, tinereţea, principiul regenerator [1]).

Urmărind în cuprinsul *Georgicelor* lui Virgiliu elementul specific roman şi în deosebi sentimentul moral şi religios (cum va reieşi din fragmentele ce producem), o întrebare răsare în mintea cercetătorului.

Ce reprezintă acest document în concertul manifestărilor spiritului roman contimporaran? Oare *Georgicele* pot fi luate numai ca operă individuală, numai ca pură creaţie de artă literară a unui autor de primul rang cum a fost Virgiliu? Şi — presupunându-i acest caracter, oare putem ajunge în privinţa lor la o concluzie după care să le rubricăm într'una din cele două alternative formulate de istoricul german ?

Cu alte vorbe, este opera aceasta un document al spiritului progresist din Roma, sau se constitue numai ca mărturie a factorului colectiv, a elementului conservator roman ?

Pentru a răspunde unor astfel de întrebări, se cuvine să înlăturăm mai întâi obiecţia ce se poate ridica pe chiar temeiul unei afirmări a poetului şi, în al doilea rând, să desprindem din operă elementele exotice şi incidentale, pentru a considera într'însa numai specificul roman.

In *Georg. II*, Virgiliu spune că doreşte să cânte şi în oraşele romane, poemul din Askra.

Ascraeumque cano Romana per oppida carmen [2]).

El se socoate un al doilea Hesiod. Afirmaţia trebuie luată cum grano salis. Oricâte apropieri formale s'ar putea stabili, să observăm că între *Erga* şi *Georgica* sunt osebiri de spirit, peste care nu se poate trece cu uşurinţă. Şi mai întâi este diferenţa dintre realităţile sociale ce stau în spatele fiecărei opere. Oricum le-am privi aceste scrieri sunt documentele unor suflete ce nu seamănă nici sub raportul subiectului creator nici sub acel al materialului psihic intrat în compoziţie.

O schiţare a situaţiilor cât de elementară ni-o va arăta. Societatea greacă din veacul lui Hesiod era în plină disoluţie; ordinea politică aristocrată şi ţesătura economică agrariană ce o susţinea (cum o citim în poemele homerice) se sfărâmau sub ochii ţăranului din Askra, fără ca o nouă ordine să-i ia locul la timp. De aici haosul — moral şi material.

Epoca lui Virgiliu este sub toate raporturile un moment de echilibru ; şi iată de ce.

Oricât de sălbatică devenise uzura şi regimul capitalist al Romei din vremea sa (suntem în jurul anului 30 în d. Hr.), ne aflăm într'o fază economică mult superioară celei greceşti din timpul lui Hesiod. In tot cazul nu poate fi vorba de haos.

De altă parte, în politică avem de a face cu un imperialism triumfător, dorit şi aşteptat să sosească după lunga serie de lupte interioare care înmormântaseră câteva generaţii. Dar acum — la 31 în. d. Hr. — cel puţin idealul „păcii" şi al liniştei era atins.

Ce poate fi prin urmare comun între cele două realităţi sociale? şi în ce chip pot semăna operele literare isvorâte din asemenea medii ? Faptul că amândoi poeţii au un material de tratare quasi-acelaşi ? E o asemănare superficială ; e analoagă aceleia dintre două statui ce reprezintă în aceiaşi marmură întruchipări de esenţă şi însuşiri osebite. Materialul poate fi acelaşi, ideea reprezentată e cu totul alta.

Intr'adevăr, ce semnificaţie are poezia în sine, la unul şi la celălalt autor ?

In lumea lui Virgiliu poezia nu era o necesitate a sufletului decât în măsura în care devenea tot mai imposibil exerciţiul liber al activităţii politice. Arta în genere devenea, acum, o distracţie superioară a clasei înalte din Roma, clasă căreia i se întrerupsese brusc, odată cu scufundarea republicii, şi sportul periculos al politicii.

La Hesiod —care trăise viaţă de ţăran necăjit — lectorul simte numaidecât o corespondenţă caldă şi directă între realităţile vieţii şi conţinutul operei *Erga;* pe când în *Georgice*, (fără să le tăgăduim inevitabila relaţie sufletească cu omul şi societatea contimporană), apar cu evidenţă încă atâtea elemente ce n'au nimic de a face cu acea relaţie.

Să scoatem din discuţie deci în primul rând sugestia greacă de care se resimte, dealtfel, întreaga operă a lui Virgiliu; căci Homer, Hesiod şi Theocrit — ca să nu mai vorbim de alexandrini — sunt tot atâtea modele de artă ce stau înaintea poetului latin. Să desfacem şi mitologia de împrumut : o erudiţie care a turnat plumb în aripile atâtor poeţi greci şi romani. Să eliminăm şi elementul dinastic, incidental, totuşi aşa de mult presurat în opera întreagă; şi să pipăim numai sensul materialului rămas, pentru a scruta ce este acolo spirit colectiv roman şi ce constitue contribuţia personală a poetului ? Ce este „tradiţie, imobilitate, supunere trecutului" şi cè „liberă mişcare, luptă contra celor vechi, creaţie nouă ?"

Continuarea în numărul viitor.

CEZAR PAPACOSTEA

1) *Geschichte des Altertums*, p. 173 s. u.

2) *Georgica* II, 176.

DUPĂ VACANŢĂ

Trebue să răscumpăraţi vremea lecturilor inutile şi banale

ORICE IUBITOR AL CĂRŢII VA CITI :

ARIEL sau **VIAŢA LUI SHELLEY**

de ANDRÉ MAUROIS

apărută în Editura „Adeverul" într'o excelentă traducere romînească

INSEMNĂRI

Colaborarea d-lui Tudor Vianu

D. Tudor Vianu ne adresează prin „Curentul" o scrisoare, în care d-sa — cu aere de scriitor capabil să susţină o publicaţie numai prin numele său — declară că de acum înainte „Adevĕrul Literar" va fi lipsit de preţioasa-i colaborare.

Această scrisoare ne-a amintit că d. Tudor Vianu a fost acum câtva timp colaboratorul nostru. Insă, — trebue să recunoaştem, — absenţa d-sale nu ne-a costat prea mult.

Oricum, sântem gata să trecem şi peste această cumpănă. Dacă nu vom reuşi însă să ne consolăm sau dacă publicul nu ne va mai ceti din pricina lipsei d-lui Tudor Vianu, — vom închide revista.

D. Tudor Vianu s'a hotărît să nu mai colaboreze la o revistă (unde dealtfel — graţie unei fineţe de tact — nici nu mai colabora), fiindcă noi ne-am atins de reputaţia scriitorească a d-lui Crainic şi de mijloacele inavuabile de existenţă ale „Gândirii".

D. Tudor Vianu nu crede că „Gândirea" se desfătează în subvenţiile citate de noi. D-sa judecă lucrul, desigur, după onorariile primite. Doar d. Nichifor Crainic nu-i prost să-i spună de unde şi cât a încasat... Şi nici onorariile date scriitorilor nu-s în proporţie cu subvenţiile.

Conţinutul scrisorii — să zicem că merge... Forma însă este detestabilă. Un scriitor, chiar la furie, nu face astfel de epistole : „Cu regretul de a mă fi aflat cândva în tovărăşia d-tale, care trebue s'o fi preţuit atât de puţin pe a mea, te rog să crezi în reciprocitatea sentimentelor mele".

Aşa nu se scrie decât spre ziuă, în tovărăşia turbulentă a d-lui Nichifor Crainic — la „Leul şi Cârnatul"...

Şi dacă aceasta-i noua fază a evoluţiei d-sale stilistice, — d. Tudor Vianu ne-a făcut un serviciu scutindu-ne de tovărăşia-i, pe care nu i-am cerut-o... Deaceia, refuzul de colaborare nu trebuia să se producă decât la o cerere a noastră. Iar cum această cerere nu s'ar fi produs, — d. Vianu ar fi trebuit să declare că pe viitor d-sa nu ne va mai ruga să-i publicăm articolele.

Cum s'a pus însă chestia, colaborarea d-lui Tudor Vianu căpătă o altă importanţă — ceiace nu-i cazul...

M. SEVASTOS

Cincantenarul lui Offenbach

Acum cincizeci de ani, în anul morţii sale, 1880, timp de trei luni toate ziarele şi toate revistele s'au ocupat de acel care, din 1842, data sosirii sale la Paris, s'a identificat cu viaţa publică a acestui oraş : Jacques Offenbach.

Născut în Colonia la 1819, Offenbach a venit la Paris numai cu violoncelul, — singura lui avere. In urma unui concurs a fost admis cu leafă de 83 franci pe lună în orchestra Operei Comice. Trecu apoi la Theâtre-Français, iar la 5 Maiu 1855 dădu prima reprezentaţie a celor „Doi orbi". Pentru descrierea carierei următoare a lui Offenbach ar trebui un volum întreg. Toată lumea fredonează încă şi astăzi arii din faimoasele sale opere şi operete; La vie parisienne, La Belle Hélène, La Grande Duchesse, La Périchole, La Fille du Tambour Major.

După ce s'a retras de la direcţia Teatrului Gaîté, pe care l'a condus în ultimul timp, a plecat în America unde a dat concerte un an întreg, 1876, întorcându-se mulţumit sufleteşte şi materialiceşte. Intors la Paris a fost răpus de boala care l-a dus în mormânt. După o îndelungă şedere în casa lui de la Saint-Germain-en-Laye, chinuit de boală şi de neputinţa de a lucra ca mai înainte, şi-a dat sufletul într'o criză de plămâni, în ziua de 5 Octombrie 1880, în momentul când termina tocmai nişte corecturi la ultimul act din „Povestirile lui „Hoffmann."

Dostoiewschi şi Europa

Pentru Dostoievschi, Europa este antiteza religioasă şi culturală a Rusiei. Franţa este catolicismul, Germania este protestantismul. El judecă Rusia şi vrea s'o vadă mai bine din Europa, unde a trăit mult timp. Europa aceasta este pentru el, constată d. Th. G. Masaryk în *„New und Süd"*, un lucru sfânt şi teribil. In Roma el vede patria marelui lui duşman : Inchiziţia. In Franţa nu vede decât reprezentarea ideei catolice. Comuna din Paris este proba că pozitivismul nu poate schimba lumea şi prezice Franţei soarta Poloniei. Londra şi Englezii, prea insulari, prea aparte, l'au reţinut puţin. Simpatizează cu ideile liberale ale lui Gladstone în chestiunea balcanică. El a studiat însă şi a văzut mai de aproape Germania şi pe Germani. A văzut-o aservită armelor şi îndreptându-şi spada către Franţa.

Cei patru ani petrecuţi în Europa l'au desgustat. El judecă puţin pe celelalte naţiuni, afară de Polonia : mondenă, aristocratică şi iezuită. Nu se ocupă de chestiunea evreiască, importantă pentru Rusia. Dar se pronunţă pentru completa egalitate, numai că Evreii vor trebui să facă primul pas.

Reabilitarea Lucreţiei Borgia

Femeia este slăbiciune, afirma Shakespeare... Şi reputaţia unei femei este tot atât de fragilă ca şi fiinţa ei; sau, dacă vreţi, mai capricioasă, mai expusă la fantezille modei, mai supusă la invenţiunile poeţilor şi — cine ar fi crezut-o — la ficţiunile istoricilor. Căci istoricii ascund de obiceiu, sub aparenţa lor de înţelepciune, o frivolitate de multe ori paradoxală. Ei care ar trebui să controleze legendele, le transmit mai totdeauna mai departe şi cu mare grijă să nu le altereze, până când într'o zi, unul din ei, prins de bănueli, începe să revizuiască condamnările care par definitiv fixate în opiniunea secolilor. Aşa a făcut anul trecut d. Guglielmo Ferraro care scăpă pe Messalina şi Agrippina de greutatea imputărilor lui Tacit. Şi la fel încearcă anul acesta d. Frantz Funck-Brentano să spulbere unele din gravele acuzaţii pe care istoria le aduce Lucreţiei Borgia.

A fost într'adevăr această prinţesă aşa de monstruoasă, ca şi tatăl şi fratele ei, după cum a arătat-o istoria pe care Victor Hugo a adus-o chiar pe scenă? In plin soare al Renaşterii italiene această Lucreţie libidinoasă şi criminală apare ca un demon de temut; femee fatală, ea este incarnaţia cea mai frapantă a răutăţii infernale. Dar dacă totuşi acuzatorii ei s'au înşelat, se întreabă d. Frunck-Brentano într'un remarcabil studiu apărut în „Revue bleue"? Dacă, mai cu seamă, acuzatorii ei, însufleţiţi ei-înşişi de o infernală viclenie, au ţinut cu tot dinadinsul să ne înşele? Cu siguranţa şi preciziunea unui judecător de instrucţie, acuzator la rândul său, d. Franck-Brentano stabileşte critica mărturisirilor lor. Cele trei elemente din care avea să se nască această legendă monstruoasă avură loc între luna August 1500, când Lucreţia îşi pierdu pe cel de al doilea bărbat, Alphonse d'Aragon, ucis aproape în braţele ei, de către fratele ei, Cezar Borgia, şi începutul anului 1502, când Lucreţia se recăsători cu Alphonse d'Este, moştenitorul ducatului de Ferrara.

Mai întâi, în vara anului 1501, papa Alexandru VI, părăsind Roma în fruntea unei armate, lăsă, se zice, conducerea Bisericii fiicei sale, care nu avea pe atunci decât 20 de ani. Fapt desigur destul de ciudat, afirmat de către maestrul de ceremonii pontificate, Burkard, în „Darium"-ul său. Nu negăm ciudăţenia faptului, spune d. Funck-Brentano în studiul lui. Totuşi nu trebue să-i exagerăm importanţa. Şi, mai întâi, nu era vorba decât de chestiuni temporale, chestiuni civile. Domeniul spiritual al bisericii rămânea în afara atribuţiunilor tinerei femei. Apoi, în această administrare temporară şi limitată, Lucreţia era subordonată lui George Costa, cardinal de Lisabona. Alexandru al VI-lea cunoştea spiritul drept, hotărât şi prudent al fiicei sale, ceeace îl îndemnă s'o lase să-i ţie locul în afacerile de administraţie ale bunurilor papale. Afară de aceasta, orişice greşală sau nepotrivire ar fi comis Lucreţia, Burckard care detesta familia Borgia, s'ar fi grăbit desigur s'o noteze în „Darium". Nu este vorba dar decât de un comision de scurtă durată, căci călătoria Suveranului pontifice ţinu numai câteva zile.

La sfârşitul acelui an „Darium" relatează un mare scandal, acel al unei serbări nocturne care ar fi fost odată la Vatican, unde Lucrezia ar fi prezidat o trupă de cincizeci de neaire. Şi asupra acestei serbări amănuntele sunt ignobile. Povestea lui Buckard este cu totul imaginară; el nu asistase la acea serbare, iar ambasadorii din Florenţa, care erau pe atunci prezenţi la Roma şi Vatican, dau o povestire cu totul alta. E vorba numai de câteva curtizane pe care Cezar Borgia le adusese în apartamentul lui particular şi cu care, el şi Papa, au râs şi au petrecut noaptea. Nicăeri nu se vorbeşte de prezenţa Lucreţiei. L. Thuasne, în prefaţa lui la „Darium", pune şi el în bănuială faptul acesta: „Ne miră foarte mult că Lucreţia a luat parte la acea serbare, mai ales în acele momente când, logodită cu Alphonse d'Este, se ţinea totdeauna, potrivit caracterului ei, într'o mare rezervă". Familia d'Este, care domnia la Ferraro, era una dintre cele mai vechi şi mai respectate familii din Italia.

Rămâne cea mai scandaloasă dintre imputări: aceea bazată pe cele două bule relativ la un copil cu numele de Giovanni: Alexandru VI declară într'una că acel copil e al lui Cezar, în alta că e propriul lui copil. Dar mama? Despre mamă nu se pomeneşte nimic. Să fie Lucreţia? Copilul ei cu fratele sau tatăl ei? Istoricii au crezut-o, afirmând că ea a dat naştere unui copil în 1498. D-l Funck-Brentano a cercetat cu mare atenţie documentele vremii şi a demonstrat falşitatea acestei afirmaţiuni. Concluzia lui este categorică: Lucreţia n'a avut nici un copil la 1498.

Lucreţia nu era aşa dar femeia monstruoasă cum a arătat-o până acum istoria ci, din contră, bună, blândă, neambiţioasă şi gata oricând să-şi refacă viaţa, de atâtea ori întreruptă de diferite evenimente neplăcute, pe care obişnuia să le uite. — *G. B.*

In jurul formulei fericirii

In cartea d-nei Tarrida del Marmol intitulată „Problemas Transcendentales", publicată la Barcelona în editura revistei: *„La Revista blanca"*, găsim formula $F = q. \frac{P}{a}$ ca expresiunea matematică foarte simplă a fericirii generale.

In această formulă q reprezintă un coeficent ce depinde de un număr oarecare de cantităţi finite, *P* este progresul obţinut şi *a* cantitatea de autoritate obţinută existentă.

Formula arată că fericirea este proporţională cu progresul şi invers proporţională cu autoritatea; ea mai arată că fericirea nu ar creşte numai prin mărirea progresului, ci şi micşorând pe *a*, adică autoritatea (constrângerea); progresul nu poate deveni infinit, dar autoritatea poate deveni zero. In acest caz avem : F=q înmulţit cu P supra O = infinit adică în caz când autoritatea-ar deveni zero, fericirea ar deveni infinită şi prin aceasta nesusceptibilă de a mai creşte, deci scopul vieţii ar înceta de a mai exista...

De aci rezultă că autoritatea, oricât de neplăcută, trebuie să existe pentru ca posibilitatea creşterii fericirii să existe. Insă va trebui să realizăm astfel de cantităţi pentru progres (P) şi autoritate (a) încât să căpătăm maximum de fericire (F.).

Aceste zise să venim la cazuri concrete petrecute la noi în ţară şi să le lămurim cu ajutorul acestei formule.

Pe fiecare zi se construesc automobile din ce în ce mai puternice, mai comode, cu mai mare viteză; avem maşini cu 8 cilindri. Deci progresul (P) a crescut şi ar fi trebuit să crească şi fericirea (F). Dar iată ce s'a întâmplat: automobilul are nărav să umble numai pe pământ, şoselele noastre însă îl silesc să umble şi prin aer, pentru că nu avem şosele şi în cazul acesta constrângerea, adică autoritatea (care la noi se confundă cu nepriceperea sau venalitatea) a crescut şi atunci deşi P a crescut, F a rămas pe loc.

Avem maşini de cale ferată foarte puternice, avem vagoane luxoase, vagoane Pullmann, deci P (progresul) a crescut, dar ce folos? şi în cazul acesta nepriceperea sau venalitatea au crescut, iar F. a rămas tot pe loc, ba cred că a dat şi înapoi.

Aş putea să citez la infinit cazuri asemănătoare. La infinit... Vorba vine! Las' că n'aş putea, apoi citând mereu astfel de cazuri, autoritatea ar descreşte mereu şi conform formulei am ajunge la... fericirea infinită şi în acest mod scopul vieţii ar înceta pentru noi... deci mă opresc la aceste două exemple. — *I.*

Enigma vieţii D-nei de Maintenon

Care să fi fost enigma vieţii celebrei doamne de Maintenon — se întreabă d. Victor Giraud în *„Revue des deux mondes"*, ca să se plângă că e mai tristă cu cât se află mai în culmea succesului său pe lângă Ludovic XIV şi ca să fi suscitat după moartea ei, atâtea noi şi atâtea predilecţii tot atât de pasionate ? Secretul vieţii acestei soţii legitime, dar nedeclarată, a lui Ludovic al XIV, nu pare inaccesibil d-lui Victor Giraud. Nu e de ordin politic ci numai psihologic şi sentimental. M-me de Maintenon se explică prin propriul ei caracter. Trăsătura ei caracteristică şi fundamentală este poate o arzătoare sete de consideraţie ; nepoată a marelui d'Aubigné, este, prin aceasta, corneliană ; ea este sclava „gloriei sale"; acest orgoliu bine plasat fu resortul moral care o menţinu dreaptă şi, fără îndoială, pură în societatea aceea aşa de amestecată care frecventa casa soţului ei Scarron.

Că a fost curtată, aceasta este inevitabil. S'a şi vorbit de un oarecare Villarceaux, care părea a fi unul dintre cei mai indiscreţi fanfaroni. Până unde a fost dus acest roman, nu se poate şti. E greu să te pronunţi asupra virtuţii oamenilor de altădată. Văduva Scarron deveni apoi guvernanta copiilor ilegitimi ai lui Ludovic XIV; nu din ambiţie, ci numai din dorinţa de a-şi asigura traiul. Şedea foarte prost din punct de vedere comercial şi Regele-i promisese cinci mii de franci la începutul acestei delicate misiuni. Dealtfel ea se ataşă adânc de elevii ei. Pe această cale neaşteptată, ea cuceri pe Rege ; cum se explică „uniunea ciudată" pe care acceptă s'o contracteze cu el ? S'a insistat asupra motivelor religioase şi morale ale deciziunii ei ; d. Victor Giraud crede cu multă dreptate, că şi inima ei va fi vorbit în sensul acela. Dece n'am crede dar că şi M-me de Maintenon va fi iubit pe Rege ? Şi că din partea ei n'a fost numai ambiţie şi lăcomie, cum s'a crezut până acum ?

Dar triumful ei a fost fără fast şi aproape fără fericire : Nu se bucura de consideraţia pe care uneori o doria şi pe care trebuia, ca soţie legitimă, s'o aibă. Deaceea în culmea puterii sale scria : „Nu vedeţi că mor de tristeţe într'un noroc pe care altul nici nu l'ar putea închipui". Insuşi Ludovic al XIV, de pe patul lui de moarte, îi zise : „Imi pare tare rău că nu te-am putut face fericită." Şi regretul Regelui, d. V. Giraud îl crede întemeiat. De aceia el cere puţină milă din partea istoricilor pentru această femee cu inima tandră şi larg înţelegătoare. Iar soluţia enigmei vieţii ei zădărnicite trebue căutată numai în inima ei.

Viaţa domestică în America

Acum cncizeci de ani America era ţara şi naţiunea căminului. Marea problemă pentru bărbat şi femee era să-şi aibă căminul lor. Dar un vânt de nebunie, poate şi războiul, a vânturat tot. Femeia s'a obişnuit să lucreze şi să trăiască afară. Locuinţele sunt prea scumpe ; trăeşte fără cămin, ca la Soviete.

Pentru a avea un confort uşor — scrie d. Maude Lynch în *„New-York Forum"* — toată lumea locueşte în apartamente, unde nu se face nici o muncă domestică ; se mănâncă în oraş, spălatul la fel, etc. De copii nu se mai ocupă nimeni; sunt lăsaţi în seama profesorilor, servitorilor, bonelor. Recreaţiunile nu se mai petrec decât în oraş. Viaţa căminului a dispărut. Tineretul se plictiseşte în casă şi nu visează decât aventuri în afară.

Totuşi gustul cercetării personale va mai putea păstra încă ceva din viaţa intimă (home). Automobilistului încă îi place garajul său particular ; inventatorul încă vrea să ridice planuri la el acasă ; tânărul să-şi fabrice acasă un aparat de radio. Mai este apoi lectura care ţine pe om, în anumite ore, acasă. E vorba acum dacă aceste gusturi vor putea învinge viaţa din afară şi plăcerile ei : cinematograf, etc. Altfel zis — încheie Lynch — vom deveni o naţiune de exploatatori sau o naţiune de personalităţi ? — *g. b.*

A apărut

MANUAL DE SOCIOLOGIE

pentru clasa VII-a secundară

de D. I. Suchianu, Conferenţiar universitar.

Carte aprobată de Ministerul Instrucţiei Publice

E un elegant volum, cuprinzând într'un stil foarte literar, toate problemele sociologiei generale precum şi ale sociologiei religioase, economice, juridice, politice, estetice, linguistice şi educaţionale.

Comenzile se primesc la Editura „ADEVERUL"

Citiţi azi:

LECTURA No. 299

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

ANNA CARAVAIEV

OCHII VRĂJITORI

— Roman din lumea Sovietică —

Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari

Obiecţiune întemeiată

— Miss Universe ! ?.. Cum asta ? Venus şi Marte şi-au trimis candidate ?...

Inţelegere desăvârşită

— La ora asta îmi vii acasă ? Poţi să te întorci de unde-ai plecat !

— Ai puţintică răbdare, draga mea. Nu se redeschide înainte de şase dimineaţa.

Ultimele noutăţi apărute în vitrina

Librăriei Universala ALCALAY & Co.

Calea Victoriei Nr. 27, colţ Bulv. Elisabeta 1

Keyserling : Psychanalyse de l'Amérique	Lei 387
Keyserling : Analyse spectrale de l'Europe	„ 292
Prince de Bülow: Memoires, tome I	„ 234
Bach Lydia: Histoire de la révolution russe, tome I	„ 195
Herriot Ed.: Europe	„ 98
Wasserman J.: La vie de Christophe Colomb, trad. de l'Allmand)	„ 98
Grinko G.: Le Plan Quinquenal dans l'U. R. S. S.	„ 98
Pater W.: Portraits imaginnaires (trad. de l'anglais)	„ 156
Puaux R.: Découverts des Americains	„ 78
Stendhal: Napoléon	„ 78
Charles-Royer : L'Amour en allemagne (Choses vues)	„ 98
Rozanov: L'apocalypse de notre temps (trad. du russe)	„ 98
Barrés: Les Grands Problémes du Rhin	„ 195
Bessedovsky (ancien Conseiller des Soviets à Paris) : oui j'accuse	„ 98
Loti Pierre : Pays Basque (impressions)	„ 78
London Geo: Deux mois avec les bandits de Chicago	„ 78
Hubert Jacques: Français Garde a Vous (la Guerre Aérochimique	, 98

Se primesc abonamente la toate revistele şi ziarele române şi străine cu preţurile originale.

Comenzile pentru provincie se expediază şi contra-ramburs.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 518

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 9 Noembrie 1930

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Pe marginea „Insemnărilor" lui Dinicu Golescu

In toamna asta se împlinesc o sută de ani dela moartea lui Dinicu Golescu.

Un prilej minunat să răsfoim din nou însemnările de călătorie ale acestui boer valah, care în anii 1824, 1825 și 1826 a vizitat Ungaria, Austria, Bavaria, Italia de nord și Elveția.

„Insemnare a călătoriei mele Constandin Radovici din Golești făcută în anul 1824, 1825, 1826" — așa sună, modest, titlul cărții lui Golescu, apărută în românește, la Buda, în 1826, „în crăiasca tipografie a Universității ungare".

Intr'o prefață „Către cititor", Golescu recunoaște că „la noi nu s'au văzut acest fel de carte". Și mai departe: „Infrenat de cunoștința micșorării mele în științe și ascultării întru învățături, nu aș fi îndrăznit niciodată să apuc condeiul. Dar cum puteam, ochi având, să nu văz, văzând, să nu iau aminte, luând aminte, să nu asemăn, asemănând să nu judec binele și să nu poftesc a-l face arătat compatrioților mei!"

Aceste rânduri definesc limpede atitudinea lui Golescu în călătoria lui și scopul pentru care își așterne pe hârtie însemnările.

Aceste însemnări ale lui Golescu dovedesc în primul rând o curiozitate veșnic trează și o dorință de documentare exactă. Golescu se interesează de tot ce vede, se informează amănunțit despre toate lucrurile noui pe care le întâlnește și le notează conștiincios pe toate, comentându-le.

Dinicu Golescu

Insemnările lui Golescu nu sunt un simplu jurnal de voiaj, așa cum la aceeaș epocă scriau în Occident o mulțime de scriitori. Preocuparea principală a lui Golescu nu este de a se distra privind și admirând; contemplația lui are întotdeauna un substrat moral. Nu poate „văzând, să nu ia aminte, luând aminte să nu asamene"; nu poate să nu compare, să nu judece. Preocuparea asta de a trage foloase și învățături îl urmărește tot timpul.

Este o atitudine care, nouă celor de astăzi, ni se pare destul de străină. Ne-am obișnuit, călătorind în străinătate, să nu mai privim „luând aminte". E drept că în suta de ani care a trecut dela călătoria lui Golescu lucrurile s'au schimbat... Să nu ne grăbim să spunem că s'au schimbat cu totul. Multe din observațiile lui Golescu se pot potrivi și astăzi foarte bine. Insemnările lui sunt la tot pasul punctate cu comparații între starea de lucruri din Europa și cea din Muntenia de pe vremea lui. Toate aceste comparații Golescu le face cu amărăciune, pentrucă toate sunt în defavoarea țării lui. După fiecare descriere mai interesantă Golescu adaugă câteva „cuvântări deosebite", comentarii ale lucrurilor văzute și experimentate de el în Occident, și care sunt adevărate predici morale, pline de sfaturi înțelepte și de aprigă critică socială la adresa compatrioților lui valahi.

Asta nu împiedică deloc ca însemnările lui Golescu să fie în acelaș timp de un mare interes literar.

Este un prilej de delectare lectura însemnărilor lui Golescu. Descrierea marilor orașe occidentale pe care le vizitează e plină de culoare, de pitoresc și de savoare. Explicațiile pe care le dă Golescu sunt câteodată de o delicioasă naivitate. Este (sau ar trebui să fie) celebră descrierea vaporului, care pe vremea aceea era o noutate senzațională chiar pentru Europa întreagă, nu numai pentru noi:

„Vaporul este o corabie care merge pe mare cu un meșteșug, ce este în cămara corăbiei, iar afară se vede numai un coș de fier, lung ca de 4 stânjeni, prin care iese fumul, și două roate mari de fier întocmai ca roatele de la mori ce umblă în apă, una de o parte afară din corabie și alta de ceilantă parte, într'o osie de fier, care este mai înaltă decât fața apei de șase palme, roatele intră în apă o parte și 3 părți rămân afară. Această osie cu roatele întorcându-se foarte iute, gonește corabia atât de tare, încât simte trupul omului cum corabia sparge marea și roatele lasă în urmă două coade de spumă lungi. Și cum or pune în cuptor un lemn mai mult, se dudue toată corabia. Inăuntru, unde este acel meșteșug, nu lasă pe nimeni să bage seama, dar după oarecare băgare de seamă ce am putut face este un cuptor zidit în cămara corăbiei, care are un coș de fier drept în sus prin care iese fumul; la spatele cuptoriului împotriva garii, un alt coș de fier, care este scos din cuptor înspre mehanica ce au, prin care iese căldură cu abureală, întocmai ca la cazanul care scoate rachiul, la care la fund îi arde focul și capacul strânge lacrimă de abureală; așa acel abur al coșului mișcă cea dintâiu roată unde sunt poate întreite decât la un ceasornic, și cea din urmă roată prin dinții ei, și prin dinții ce sunt pe osie de fier, sucește osia dimpreună cu roatele. Și căci aburul este care face cea dintâi mișcare a roatei, de aceea când dau foc mai mult, prisosindu-se aburul, silește toate roatele și se cutremură toată corabia".

Fie că vorbește de vapor, de „Cabinetul firesc" (adică Muzeul de istorie naturală) din Viena, de Domul din Milan, de așezămintele culturale, sau de spitalele orașelor pe care le vizitează, Golescu se îngrijește mereu să descrie cât mai exact și să explice cât mai amănunțit, pe limba tuturor, tot ce vede. Când ne gândim cât de săracă era limba noastră în epoca lui, nu putem decât să admirăm ingeniozitatea cu care Golescu găsește expresii plastice și precise pentru lucruri de care compatrioții lui n'auziseră vorbindu-se niciodată. Lămuririle lui, dealtfel, nu se referă numai la astfel de lucruri.. De foarte multe ori explică compatrioților lui fapte pe care aceștia le cunoșteau prea bine. Iată-l, de exemplu, explicând ce este luxul: „Intr'acest cuvânt lux se cuprind toate felurimile de cheltueli cele de prisos, cum și cheltuiala cea mai mare decât veniturile! Apoi urmează și pofta, nu numai de a face orice vede la altul, ci și mai scump, ne mai socotind de i se cuvine sau nu, și de are venit pe cât are acela pe care el va să-l întreacă cu podoaba". Și Golescu nu pierde prilejul să plaseze obișnuitele lui comentarii pline de amărăciune. „Din care pricină, iată sărăcia și stângerea de familii ne-au călcat, în hula gurii lumii am căzut și condee străine ne-au zugrăvit. Ce ne vom folosi când noi între noi vom voi să le ținem ascunse, și vom crede că nu sunt știute, în vreme ce toate neamurile le citesc, fiind scrise de aceia ce ne pismuesc..." Și mai departe: „Luxul și luarea cea fără dreptate ne-au stîns de pe fața pământului.."

Tonul, după cum se vede, este aprig și tăios. Amatorii de comparații, care ar vrea să măsoare evoluția morală a societății românești, din epoca lui Golescu până azi, ar putea, după pasagii ca cel de mai sus, să facă triste și dureroase considerații. Din acest punct de vedere, lectura lui Golescu ca și aceea a lui Filimon, poate fi foarte utilă. Literatura noastră este una din cele mai sărace în opere de satiră socială. Eminescu a fost o excepție în cercul Junimei, care practica zeflemeaua cu atâta seninătate și nepăsare. Trebue să ne întoarcem la Golescu și la Filimon pentru a găsi acest spirit amar și mușcător al satirei, pe care Caragiale — jouisseur și zeflemist — nu-l are...

Dar să nu vorbim decât de calitățile estetice ale Insemnărilor lui Golescu. Există. Golescu scrie cum ar vorbi, simplu, natural, limpede. N'are ceeace se numește un stil literar. Preciziunea și fidelitatea descripțiilor îl preocupă, mai mult decât frumusețea frazei și expresia artistică. Totuș arta îl interesează. Dovadă descrierea palatului dela Schönbrum, a castelului Nymphenburg, a bibliotecii și a muzeului din München. Și aici Golescu știe să găsească, dacă nu expresia cea mai frumoasă, vorbele cele mai nimerite pentru a reda cu exactitate ceeace observă.

Golescu a fost, la noi, primul europenizant. Pe vremea lui spiritul occidental putea încă să apară ca un panaceu atotputernic pentru starea primitvă dela noi. Golescu are o încredere oarbă în acest spirit europenesc. Dealtfel, din călătoria lui prin Europa nu observă (sau nu redă) decât lucrurile bune pe care le întâlnește. E preocupat mereu să adune exemple și învățăminte de folos. Dela el încoace situația s'a cam schimbat. Dela Europa n'am învățat *numai* lucrurile bune. Și, în acelaș timp, ne-am deprins să observăm și în occidentalismul atât de prețuit odinioară părți nesănătoase și putrede.

Poate, totuș, că și astăzi, călătorind prin meleaguri străine, n'ar fi rău să privim „luând aminte", așa cum făcea Dinicu Golescu. Am avea, probabil, multe lucruri pe care n'am avea nevoie numaidecât să le imităm pentru că sunt occidentale — dar am avea, de observat, desigur, încă multe alte lucruri pe care de o sută de ani încoace credem că le-am asimilat, dar care ne sunt încă străine.

AL. A. PHILIPPIDE

Reproș

Ne întâlnim în parcuri și pe stradă, —
Vorbim de dragoste, și mă privești
Cu ochii moi și umezi de naiadă.
Am chiar impresia că mă iubești...

Dar când ne despărțim târziu la poartă,
Te urmăresc cu ochii până treci.
Eu nu vreau spațiul să ne despartă;
Tu dreaptă mergi cu pașii duri și reci.

Aș vrea din urmă să te strig în noapte
Și apriga-mi dorință să-ți arăt:
In loc de zâmbete, clipiri și șoapte —
O singură privire îndărăt.

YACASSA

Constantin Radovici din Golești*)

Vom vedea ce fel de idei erau să aducă cu ei în țară cei d'intâi emisari ai gândului românesc către Apusul civilizat; dar ceeace trebue să ne mire mai mult este de a găsi cugetări absolut noi pentru mintea românească în capul unui boer mare ce nici nu era măcar un tânăr înflăcărat ci un om în vârstă și așezat. Acesta e vestitul boier din acel timp, patriot și prieten al țăranului, Constantin Radovici din Golești.

Ideile acestui om vrednic și priceput au fost expuse de el, nu întâmplător, ca acele pornite din acelaș gând și simțire ale lui Mălinescu din Moldova, ci în chip cugetat și rumegat, pe larg și frumos, în limba neaoșe românească, în o scriere întreagă care caută să le întrupeze.

Cartea lui Golescu, **Insemnare a călătoriei mele făcută în anul 1824, 1825, 1826,** este de o nespusă însemnătate pentru cunoașterea timpului în care autorul a scris-o, căci ea este o necontenită asemăluire a celor ce scriitorul vedea în țările civilizate, cu starea de întunerec și barbarie în care zăceau cele românești.

Golescu este împins la critica așezămintelor țărei lui prin o îmboldire lăuntrică neoprită; căci spune el în chip însemnător: „Cum puteam, ochi având, să nu văd; văzând, să nu ieau aminte; luând aminte, să nu aseamăn; asemănând, să nu judec binele și să nu pohtesc a-l face arătat compatrioților mei?" (Către cititor). Ideea lui fundamentală este că, „noi am rămas în urma tuturor neamurilor". Din acest punct de vedere critică Golescu portul damelor române, care ar fi stăpânite de un groaznic lux, pe când în străinătate găteiile ar fi așa de simple. Golescu însă apasă mult mai cu seamă asupra stărei ticăloase a norodului din țara lui, asemănată cu aceea a norodului din țările luminate prin care a trecut. Uneori el face asemăluirea prin arătarea numai cât a ceea ce-i lovește privirea în locurile văzute de el.

Așa bunăoară găsește el ceva cu totul neobișnuit în starea oamenilor, chiar dela granița Țărei Românești, Sașii din Brașov care ar locui „în case de zid prin sate; cu câte trei și patru odăi cu geamuri pe la ferestre; cu paturi, cu lavițe, mese, lăzi, scaune, toate vopsite; oglinzi chipuri, ceasornice, rânduri de așternuturi destule, și de masă cu prisos, și ori câte vase spre gătirea bucatelor și întrebuințarea mesei, și în veci îmbrăcați curat; iar Sas cu picior gol nu se va învrednici nimene să vază".

ѪСЕМНАРЕ

А КЪЛЪТОРІЙ МѢЛЕ

КОНСТАНДИН РАДОВИЧЙ

ДИНГОЛЕЩЙ

ФЪКУТЪ

Ѫ АНИЙ 1824. 1825. 1826.

Reise-Beschreibung von Konst. Golesti.

ЛА БУДА

Ѫ Крѣаска Типографіє а Унїверсітацій Унгарѣ

1826

Pagina titlu a primei ediții a scrierii lui Constantin Golescu

La țăranii din Austria face aceleași băgări de seamă: „Oamenii sunt vrednici și toți în toate lucrurile lor temeinici și regulați; arătura le e foarte dreaptă și semănătura linee (linie) pe urma plugului. Plugul tot de fier; până și roatele lui nu au nici bucățică de lemn, și să-i vadă cineva și cât sunt de bine și curat îmbrăcați la vremea muncei"; și iarăși revine Golescu asupra faptului care-l lovise mai mult, de sigur prin asemănarea lăuntrică a minței cu starea oamenilor din țară, „că picior gol peste putință este de a se vedea, măcar aibă și 10 copii; toți cu cizme în picioare trebue să fie".

Dar Golescu nu se oprește numai la aceste comparații între starea norodului celui de jos din alte țări și acel dela noi. Sub îmboldirea durerei de asemenea rău, el face un tablou îngrozitor al stărei țăranilor români, din care să reiasă ticăloșia lui. Văzând el bogăția și buna stare a sătenilor din țările Europei, el vrea să-și dee seama de pricinile pentru care birnicii Țărei Românești care locuesc cu toate acestea într'un pământ atât de bogat și de frumos, sunt într'o sărăcie și o ticăloșie atât de mare.

El găsește aceste pricini întâi în împrejurarea, că ei sunt îndatorați să dee mai mulți bani decât pot, sub amenințarea celor mai strașnici chinuri, punând pe cei ce nu puteau răspunde dările, cu ochii în soare, sau cu o bârnă peste pântece, sau spânzurați cu capul jos; altora dându-le fum. A doua cauză a relei stări a poporației muncitoare o găsește Golescu în faptul că nici un boier nu-și vede vreodată țăranii, ci „îi văd numai acei ce merg să-i implinească". A treia pricină a mișeliei norodului stă în cumplita ocârmuire în care toți capii deosebitelor ramuri vând dregătoriile mai mici...

Iată colorile cele triste în care se arată minței Golescului celei luminate de razele civilizației apusene starea de plâns a clasei muncitoare din țara lui. De aceea și încheie el acest tablou îngrozitor cu înțeleapta povață, că „în locul lipsei acestor câștiguri, pue-se gonirea leneviei, strădania prin acareturile fiecăruia, depărtarea luxului și îmbrățișarea economiei, și atunci norodul va ajunge peste puțini ani negreșit în acea stare, în care se află noroadele celeilalte Europe".

Asupra mijloacelor de întrebuințat pentru îmbunătățirea stărei lucrurilor, Golescu mai este de părere ca să se facă începutul dela cultivarea minței. El zice, „că atunci vom ajunge în lumina cea cuviincioasă când vom lua pildă de alte neamuri și vom înmulți veniturile școalelor, și când se va hotărâ să se facă din fiii nobleței ce cunosc limbi streine, o cât de mică soțieta, spre a face tălmăciri din cărți străine, folositoare, în limba națională. Atunci, adaugă Golescu, va veni negreșit vremea în care patria mea, nu zic în puțini ani să se asemăluească întocmai cu orașele cele mari ce am văzut; ci măcar pasul cel dintâiu să se facă, spre a aduce norodul ei către fericire care pas este curat numai unirea spre folosul obștei ce de multe ori am cuvântat".

In aceste vederi mai mult teoretice ale boerului muntean, dar a căror aplicare practică cerea numai mijloacele de a fi realizate, precum și în părerile reproduse mai sus ale lui Vasile Mălinescu asupra soartei țăranului din Moldova, și mijloacelor de îndreptare ale mizeriei în care zăcea, vedem noi cea dintâi licărire a unui partid viitor, care va tinde la îmbunătățirea soartei țăranului român. Vom vedea că acest partid va lua deosebite forme mai mult sau mai puțin accentuate, toate însă pornind dela ideia, că îngrijirea statului trebue să se raporteze nu numai la clasa diriguitoare, ci și la acea pe spetele căreia această clasă trăește. Și este de observat că pe această temă, mai ales și în primul loc, se vor diferența partidele noastre politice: conservatorii și liberalii.

Dacă a se sprijini buna stare a țăranului, va să zică a face socialism sau cu un termen nou, poporanism, atunci reprezentanții acestor două partide, pot privi înapoi cu mai mult un secol la îndrumătorii acestui curent: Vasile Mălinescu și Constantin Radovici din Golești.

A. D. XENOPOL

*) Fragment din *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. XI (Ed. „Cartea Românească").

CONSTANTIN GOLESCU

Șenbrun

Fântâna cea frumoasă

A aceștii grădini frumusețea, peste putință este de a puteà cinevaș să-i facă descriere făr'de greșală. Atât numai pociu zice că un om care întâiaș dată va intrà, după puterea sau mulțimea simțirii sufletului, negreșit una din trei trebuie să i să întâmple, adecă: sau întristat fiind, și intrând într'ânsa poate să să bucure; sau vesel fiind, când au intrat poate să să întristeze; sau deși nu va fi stăpânit, nici de întristare, nici de bucurie, una dintru amândouă trebuie să-l cuprinză: scăpare de a aveà, este peste putință. Un boier foarte vrednic de smerire mi-au zis că mai mulțumit este să fie grădinar la această grădină ,decât ban în ticăloasa Țară Românească. Cât de mult mi-au plăcut aceasta! Din Viena și până la această grădină, este drum de 1 ceas cu piciorul și tot acest drum cu alee de plopi mari și cu șpaler [1]. Aciia este un mare lăcaș împărătesc și cu mulțime odăi împrejurul zidului curții, unde zic că încape 10.000 oaste, cu toate ale lor trebuincioase. Pe supt acest lăcaș împărătesc trece norodul slobod întru această grădină, unde vede un ochiu de grădină limpede fărde copaci, numai cu loze și cu flori, lungul peste 200 stânjeni și latul pe jumătate. La isprăvitul acestor două sute stânjeni, unde să începe cam deal, un havuz împrejmuit cu zid de piatră, mare ca de 50 stânjeni lungul, și 30 latul, plin de feliurimi de pește, din care cel mai mult ca fața argintului și roșii ca para focului. Din sus la marginea acestui havuz, o zidire de piatră, asupra căriia doi cai de mare, a cărora mărime este îndoită decât cel firesc cal depe uscat; asupra acestora, călări două nireide [2], și acestea de două ori mai mari decât trupul unii muieri; și prin prejurul lor multe alte dobitoace, și toate acestea de piatră. Dintru această zidire drept înnainte, încet în-

[1] Copăcei mici împreunați și tunși ca păretele, sau de trandafiri sau de orice alt mărunt soiu.

[2] Eghiptenii, Elinii și Romanii credeau că în mare sunt aceste dumnezeoaice, nireide (notele lui Golescu).

(Continuare în pag. II-a)

cet să face drum destul de nalt, şi tot limpede făr'de copaci ,asupra căruia este un foişor mare şi tot de piatră şi deasupra învălit cu lespezi şi cu stâlpi mulţi, frumoşi, şi toţi de piatră, şi cu scări de două părţi la ale cărora începere sunt 4 mari postamenturi cari au asupra-le 4 statue. Trupurile lor de două ori mai nalte decât un nalt om, îmbrăcaţi cu toate acele vechi haine ostăşeşti din vremea Romanilor, şi impresuraţi de multe dobitoace sălbatice cum şi leul, tocmai în mărimea lui. Şi toate acestea tot de piatră. Intr'acest foişor este şi un pat cu meşteşug, pe care şezând omul cu repeziciune îl sue deasupra învălişului, unde are o vedere minunată, văzând toată grădina aceasta limpede ce am zis ,şi împotrivă lăcaşul împărătesc şi celelate grădini, pentru cari mai nainte voiu vorbi, şi toată Vienna cu mărimea câmpiilor. La dreapta şi la stânga acestui limpede ochiu de grădină, sunt multe postamenturi cu statue, tot de deosebiţi oameni din vremea Romanilor. La spatele acestor statue, copaci foarte nalţi, deşi şi tunşi. Acest ochiu de grădină curat, cu aceste statue la două părţi şi la spatele lor, aceste două înnălţate zidiri de copaci, la un cap, palatul împărătesc, prin care întră toată lumea ,la celălalt cap, pe munte pridvorul, la mijloc havuzul cu celelalte feliurimi de loze, pricinuesc privitorului o mare mirare, dar veselă, bucuroasă şi de desfătare (căci am zis că sunt locuri cari pricinuesc şi întristare). La dreapta a toatii aceştii lungimi de grădini, alt feliu de grădină, cu mai multă mărime ,dar tot de copaci, cu feliurimi de alee, unele iar de copaci mai tunşi ca zidul, altele boltite de tot întunecoase, şi alte cu copaci mari rari ; şi dela un feliu de aleiu până la alta, feliurimi de grădini în multe chipuri făcute, şi cu mare socoteală. Căci la o parte uitându-să cineva, vede întru aceà coprindere de copaci o bucată de grădină mare, limpede şi slobodă la vedere cu feliurimi înfrumuseţări de loze, cari pricinuesc veselie, şi întorcându-să la ceialantă parte, întristarea şi posomorîrea trebuie să-l coprinză, căci să află întru o întunecoasă pădure întocmai ca noaptea, cu feliurimi de figuri şi şăderi ascunse, şi-alte lucruri care toate aduc întristarea şi gânduri amestecate.

Tot aciia la mâna dreaptă, este o casă rătundă căriia împrejurarea zidului curţii are multe porţi, ale cărora fofezile sunt de fier, prin cari mergând să găsesc mici locuinţe de dobitoace sălbatice, unde sunt: fildeşul, oi cu coade late, urs alb de tot şi altul foarte negru dela India, cerbi, tigri, căpriori pestriţe, şi alt neam mai mic decât cerbul şi mai mare decât căprioara, cari au printre rămurile coarnelor o împreunare de piele neagră, întocmai ca la talpa gâştii, castor, crocodil şi feliurimi de păsări. Şi iarăşi tot la mâna dreaptă, o pădure mare închisă cu zăbrele de fier, unde sunt iar dobitoace sălbatece, de acelea cari nu sminteşte una pe alta, multe şi slobode, unde şi vânează cei ce voesc din familia împărătească. La mâna stângă, asemenea mare grădină, tot cu copaci, cu alte închipuiri şi deosibiri, unde este şi o fântână cu apă minunată, dela care au şi luat numirea această grădină, Fântâna cea frumoasă. Iarăşi la mâna stângă, o zidire ce-i zic Poarta Athinii, lucrată cu acest feliu de meşteşug, încât gândeşte omul că este o zidire de mii de ani : căci la une locuri sunt bucăţi din zidire de tot dărâmate, şi alte părţi numai deslipite, şi alte părţi deslipite şi pe nişte colţuri sprijinite. In mijlocul zidirii, o apă stătătoare, multe pietri căzute, negre şi verzi, cum să fac de mulţimea anilor, când stau în apă, şi alte multe semne ce mărturisesc vechimea zidirii, în vreme ce sunt într'adins aşà făcute.

Aceasta este grădina împărătească, ce s'au făcut şi să ţine cu mare cheltuială, şi cu toate acestea este slobodă pentru tot norodul, şi împăratul şi familia înnălţimii sale să bucură mai mult stând pe ferestre şi privind cum norodul să veseleşte într'însa. Toţi zic că această grădină este cea dintâi în Austria.

„Cel dintâi român modern"[1]

...Istoricul civilizaţiei româneşti în secolul al XIX-lea nu va întâlni, la început, un nume mai însemnat decât acel al boerului Constantin Golescu. Prin entuziasmul lui şi prin repedea metamorfoză ce se face în sine, el este mai tânăr decât toţi studenţii epocii lui ; prin vârstă aparţine încă perioadei precedente. Este dintre toţi românii acela care s'a arătat mai apt pentru a primi tiparele ideilor şi formelor de civilizaţie din Occident, acela care trebuia să aibă în ţara lui cea mai mare influenţă. Il numim „cel dintâi român modern". Studiindu-l, vom constata impresia curioasă pe care trebuia s'o producă contactul subit al Europei civilizate asupra unui român în vârstă din vechia societate fanariotă.

Emigrat la Cronstadt—Braşov—după revoluţia ţărănească de la 1821 şi după ocuparea ţării de către Turci, Constantin Radovici din Goleşti — aşa se numia — îşi dădu seama că era, în fundul inimii sale, mai rusofil decât i-o permiteau împrejurările şi refuză să se întoarcă în Valahia, deodată cu amicul său Prinţul Grigore Ghica. Cum era a patra oară de când evenimentele politice îl silîră să părăsească Valahia, el îşi înfăţişă cu mai puţină oroare şederea în străinătate, ba chiar cât putu şi-o mai prelungi. Cunoscu bine Transilvania, merse în Rusia, ale cărei mari biserici îl minunară şi avu ideea să călătorească în „Europa", adică în Occident, în mai multe rânduri, în anii 1824, 1825 şi 1826. După ultima călătorie avu chiar curajul să se despartă de cei patru fii ai săi : Radu, Alexandru, Ştefan şi Nicolae, pe care-i aşeză, primii doi într'un institut din München, pe ceilalţi doi într'o şcoală superioară din Geneva, voind astfel să dea la doi din ei o educaţie germană şi la alţi doi o educaţie franţuzească. Şi iată-l mergând mai departe : în timpul acestor călătorii avu ideea originală de-a-şi lua note, mai întâi în greceşte şi apoi în limba lui, şi întors în ţară se hotărî să le redacteze şi să le publice. Astfel apăru la Buda, în 1826, la Tipografia regală a Universităţii ungureşti, una dintre cărţile cele mai curioase din câte există, căci ne face să asistăm la schimbarea radicală a spiritului unei persoane şi în acelaş timp ne descrie minunat de exact toată epoca lui. Este una din acele producţiuni rari ale spiritului, de care putem spune că constitue cu adevărat „o carte" şi care dispensează pe autorii lor de-a mai scrie altele : cărţi caracteristice şi instructive, care cuprind un fel întreg de a vedea şi care ne fac să pătrundem în colţurile cele mai ascunse şi mai interesante ale spiritului. N'am şti s'o comparăm, pentru valoarea ei, pentru ideea unică la care autorul revine fără încetare şi pentru lipsa absolută a unui plan ordonat, decât cu „Essais" de Montaigne, dacă ne-am putea figura vreodată un Montaigne ignorant şi puţin egoist,.... un Montaigne iubind călătoriile şi patria-i,... un Montaigne al cărui spirit ar fi gol dar inima plină ,în loc ca adevăratul Montaigne al istoriei să aibă mai degrabă spiritul împodobit şi inima insensibilă. Dar tot aşa după cum marele scriitor îşi redacta în „librăria lui" memorabila lucrare, în urma lecturilor sale, având continuu în minte gândul morţii şi al iluziilor acestei vieţi, la fel logofătul Golescu o scrie pe a sa, pe măsură ce înaintează în ţări streine ,având continuu în spirit gândul mizeriilor actuale din Valahia şi al ridicării ei viitoare. Dar există un autor mai vechiu la care, lipsa de şir, naturalul, naivitatea, sensibilitatea adâncă ,curiozitatea neobosită a lui Constantin Golescu ne fac să ne gândim imediat : este Erodot. Ca şi marele istoric al antichităţii, boerul valah traversează câmpii şi oraşe, pune întrebări nenumărate în stânga şi'n dreapta, crede şi scrie tot ce i se spune, cu dorinţa de a instrui şi de a ameliora pe-ai săi. Trebue să ne situăm mai degrabă într'un punct de vedere mai vechiu ca să-l înţelegem : trebue să ne închipuim că, ceeace autorul descoperă, nu s'a mai ştiut înaintea lui, că nu s'a mai trăit o altă viaţă decât aceea a lui şi a compatrioţilor lui.... Cristofor Columb a descoperit America sălbatică la sfârşitul secolului al XV-lea, logofătul Constantin Golescu va descoperi Europa civilizată în plin secolul al XIX-lea, şi vom vedea că este în aceasta un merit nu mai puţin mare... Trebue să avem candoarea lui, sinceritatea lui, simţurile lui ascuţite, impresionabilitatea lui... Personagiul ,faţă de care trebue mai întâi să uzăm de multă indulgenţă, devine deodată o figură impozantă şi infinit respectabilă.

Dar „Insemnarea călătoriei" boerului Golescu prezintă două particularităţi care îi dau un aspect cu totul aparte în istoria literaturii universale.

Ea ne dă posibilitatea să asistăm, în primul rând, la naşterea însăşi a spiritului autorului sau, dacă vrem, la transformarea sa completă, repede şi definitivă. Dintre multiplele calităţi sufleteşti pe care această carte ni le înfăţişează, sunt patru de care trebue să ţinem în special seamă şi care derivă una din alta: curiozitatea neobosită de a vedea totul, de a asculta totul, de a întreba totul, ca un copil precoce; — spiritul de comparaţie care este strâns legat de patriotismul autorului, şi care înfăţişează bine pe boerul emigrat din acea epocă, o sensibilitate remarcabilă, care arată mai mult pe omul primitiv, pe omul din popor, pe omul puţin instruit, — în sfârşit dorinţa de-a pune în practică rezultatul observaţiunilor şi al gândurilor sale de-a fi folositor altora, chiar cu preţul celor mai mari sacrificii şi care este desigur dovada unei naturi superioare. Aceste calităţi care apar una după alta în volumul boerului Golescu, se împletesc una cu alta: lumea civilizată influenţează rând pe rând simţurile, sufletul, spiritul şi voinţa personagiului nostru. Intr'o primă parte îl vedem mai ales observând; în a doua îl vedem reflectând, în a treia îl vedem că se mişcă, în a patra îl vedem reacţionând... Copil, în momentul când a scris prima pagină a cărţii sale, boerul Golescu era desigur un spirit matur în momentul când a scris ultima pagină. Cartea sa, un simplu manual de călătorie la început, sau un simplu repertoriu al lucrurilor mai interesante care se prezentau autorului — scrisă probabil mai întâi cu singura intenţie de a pune în valoare în ochii compatrioţilor pe acel care scria — devine o carte plină de entuziasm, de dragoste pentru umanitate când vedem abnegaţiunea din momentul în care amintirea patriei nenorocite se înfăţişează înaintea autorului şi-i dictează şi-i cere atenţiunea sa. Descrierea rece devine numaidecât entuziastă şi acesta se transformă în suspin; punctele de suspensiune sau exclamările îndepărtează atunci virgulele. Pe măsură ce autorul pătrunde în mijlocul Europei şi când vede marile centre, Veneţia, München, Geneva, îl vedem întrerupându-şi firul povestirii ca să strige: „Aceasta n'am văzut-o niciodată în viaţa mea!", sau: „Nu este cu putinţă să fie ceva mai frumos în lume!" sau „Poţi să visezi, dar nu-ţi vei închipui niciodată ceva mai reuşit din câte am văzut!" Mai departe, când imaginea compatrioţilor săi mai avansaţi se va impune autorului, când contrastul între ceeace vede înaintea lui şi ceeace-şi aminteşte va deveni mai precis, exclamaţiunile se vor muia în expresiuni ce vor trăda o vie sensibilitate, admiraţia se va transforma puţin câte puţin în milă şi vom auzi pe autor zicând: „La aceste cuvinte ochii mei se umplură de lacrimi", sau: „Când văzui aceasta nu m'am putut opri să nu vărs lacrimi". Ultima parte a cărţii, din contră, este scrisă pe un ton mai bărbătesc, autorul nu mai este dominat de emoţii, ci, la rândul lui, le domină; un fel de idee fixă sălăşlueşte în creerul lui: aceea de a-şi servi patria, de a contribui, prin sfaturile şi exemplul lui, a o scoate, cât mai repede din starea de inferioritate în care a ţinut-o până în prezent o soartă contrară... Am putea să ne exprimăm şi mai clar: sunt în această „Insemnare a călătoriei mele" patru momente diferite: în primul, autorul este doborât de prezent; în al doilea, prezentul şi trecutul se ridică înaintea lui, dar prezentul este mai puternic şi se impune admiraţiei sale; în al treilea, trecutul este acela care îl prinde şi care-l obligă să-l considere cu milă; în sfârşit, în al patrulea moment, ochii autorului sunt îndreptaţi spre viitor.

Sub aceste aspecte diferite, cartea logofătului Golescu este un repertoriu complet, un fel de „Baedecker" elementar, destinat întrebuinţării Valahilor de la 1826, îmbogăţit cu tot ce autorul a văzut în străinătate; — dar este şi un tablou fidel, complet şi viu al ţării sale în epoca în care el a scris. Şi în aceasta stă a doua particularitate minunată a acestei lucrări literare unice. Ea trebuia, pentru raţiuni diferite, să intereseze pe contimporanii autorului şi pe viitorii ei cititori: pe unii, prin tot ceeace conţine învăţăminte asupra străinătăţii; pe alţii, prin ceeace conţinea asupra ţării lor; pe cei dintâi prin descrierea prezentului, pe alţii prin evocarea trecutului. Partea, care i-a cauzat autorului cel mai mult rău, povestirea propriu zisă a călătoriei sale, este aceea care, cu tot progresul instrucţiunii în România, ne lasă astăzi indiferenţi; din potrivă explicaţiunile sale în josul paginilor, parantezele sale, exclamaţiile, reflexiunile, lungile sale digresiuni, pasagiile în cari s'a lăsat furat de subiect, şi care arată din partea lui o oarecare neglijenţă în scris, iată ceea ce ne interesează mai întâi astăzi, căci aci descoperim sufletul autorului şi tabloul epocii sale. Dacă arată în mod conştiincios oamenilor din timpul lui ce este aceea o lume civilizată, el arată deasemenea, fără îndoială, urmaşilor săi şi ceea ce este o societate primitivă: cartea lui este ca şi templul lui Jupiter Ammon, cel cu două faţade... Dintr'un oarecare punct de vedere, el poate părea naiv, copilăros, inutil şi ridicol; dintr'un alt punct el este, desigur, instructiv, interesant, plin de interes psihologic şi istoric. Să nu ne învinuiască compatrioţii noştri de a fi căutat să-l coborâm, nici străinii de-a fi vrut să-l înălţăm prea sus: dar este cartea cea mai comică şi cea mai gravă din câte cunosc...

POMPILIU ELIADE

[1]) Fragment din *„Histoire de l'esprit public en Roumanie au XIX-e siècle"*, vol. I. Paris, 1905, p. 172-179.

Rateşul şi oamenii vechi

N'am ţinut drumul deadreptul, prin capătul din jos al satului, din pricină că venise apa Horincei mare şi acoperise tot şesul.

Ne-am dus pe la pod, măcar că ne era cu mare înconjur. Pe atunci, pârâul Horincea dădea în balta Şovârca. Nu avea cursul îndreptat la Prut. De aici venea că mai toată vara, şesul stătea sub apă, mai ales dacă balta era ghiftuită de gârlele Prutului şi nu putea înghiţi iute năboiul, adus de prisos, din ploile de pe toată valea Horincei.

— Tată, da' cum îi Galaţul? — întreb eu, plin de nerăbdare, când văd zăbava ocolului pe la pod.

Eu stăteam în stânga lui, pe aceiaş scândură pusă deacurmezişul loitrelor.

— Galaţul?! — face el, dându-şi pălăria pe ochiul stâng, ca să-şi ascundă zîmbetul stârnit de întrebarea mea.

Mişcarea lui cu pălăria a fost zadarnică. Eu, când îl întrebam, nu-l slăbeam nici o clipă din ochi. Şi l-am prins! Marginea pălăriei n'ajungea să-i acopere şi muşchii buzelor, care stăteau pregătiţi pentru un râs în toată regula. Atâta mi-a trebuit!... să-l capăt în toana de veselie şi să nu-l slăbesc din întrebări... până la Galaţi.

— Galaţul — urmează tata — are multe de toate şi ar fi greu să ţi le înşir acum... dar ai să-l vezi... când vom ajunge.

— Da' când ajungem, tată? — îl întreb eu, sucindu-mă pe scândură, cu şi mai mare nerăbdare...

— Apoi... de ne-o ajuta Dumnezeu, pe mâne dimineaţă, când s'o cunoaşte de ziuă, o să fim la rohatcă — răspunde el, dându-şi pălăria şi mai pe stânga.

— Da' ce-i rohatca?

— La marginea oraşului este o casă, de unde scoţi o chitanţă, fără de care nu poţi intra în oraş.

— Tiii!...—fac eu, sărind în sus de pe scaunul de scândură — când s'ajungem noi!... tocmai mâne dimineaţă!...

— Ştii cum faci tu acuma, măi băeţele? — spune el, îndreptându-şi pălăria. Iacă am să-ţi povestesc o întâmplare adevărată.

— Ascultă! — începe tata. Tu cunoşti pe uncheaşul Spiridon Cornea. Plecaseră, de la noi din sat, o tabără de care la un drum lung de tot, mult mai lung decât la Galaţi. Se duceau la Târgu-Ocnei — unde-o fi şi Târgu-Ocnei — tocmai hăt încolo, prin ţinutul Bacăului, s'aducă sare.

Or fi deatunci aproape patruzeci de ani. Nici nu s'auzise încă de drum de fer prin ţara noastră. Şi a trecut tabăra aceia de care tocmai pe unde suntem noi acum, apoi a apucat la deal, spre Oarba. Te uiţi tu colo în vârful dealului? Ei, cârdul de care s'a oprit acolo să răsufle boii de oboseala urcuşului răpede. Spiridon Cornea, om tânăr pe vremea aceia, era şi el cu carul lui. Cum s'au oprit, el a şi oftat din greu, ca şi când ar fi ridicat el carul şi a strigat în gura mare, cu pumnii ridicaţi spre partea în care i-se părea lui că poate să fie Târgu-Ocnei: „Fire-ai al dracului de Târgu-Ocna, unde-i fi tu acolo, că departe mai eşti!".

Ca să înţelegi hohotul de râs, stârnit de sudalma lui Cornea şi cum de-a rămas şi o să fie de pomină vorba lui, la noi în sat, pe la toate mesele mari, ca o snoavă de nespus haz, trebue să mai ai în vedere şi altă ceva, măi băeţele. Acele care porniseră la un drum, care, după vreme, putea să ţină şi două şi trei săptămâni. Oamenii îşi luaseră cu dânşii câte o baniţă de făină de popuşoi, câte o pită-două, câte o beşică ţapănă cu brânză de oi, ori câte o traistă de peşte sărat.... mă rog, pregătire ca pentru un drum ca acela. Asemenea pregătire o făcuse doar şi Cornea... şi când colo, după o călătorie numai de-o svârlitură de băţ, hodoronc-tronc, i-a şi tras o sudalmă Târgului Ocnei.. că-i prea departe! Aşa şi tu, cu depărtarea până la Galaţi. Abea ieşirăm din vatra satului... şi mă întrebi când ajungem!

— Da' nu, tată!... eu... eu — fac eu ruşinat, căci pricepusem caraghioslâcul cu vorba lui Cornea...

— Tu... tu... nu-i nimica! — mă întrerupe el, ca să mă scape de încurcătură. Ai să vezi că drumul la Galaţi o să ţi se pară prea scurt!

La una din fântânele de dincolo de pod ne oprim şi adăpăm pe Roiba. Cât bea ea apă din ciutură, eu îl întreb mereu pe tata şi caut la drumul pe care o să apucăm la Galaţi. De nenumărate ori bătusem eu acest drum, care trecea şi pe la viile noastre; dar niciodată nu mă uitasem la dânsul cu atâta drag ca acum. Il fericeam... că el cu capătul lui de miazăzi, se înfinge drept în inima Galaţului şi-i vede toate bunătăţile... câte va fi având într'însul.

— Iaca, măi băeţele, — spune tata, după ce pornim, arătându-mi drumul cu biciuşca — numai deaici încolo suntem cu totul pe drumul Galaţului.

— Şi de unde vine, tată, drumul Galaţilor? — întreb eu, cătând în urmă, pe valea Horincei.

— Ehei, băeţele!... de departe tare... vine tocmai de la Ieşi.

— Vă-le-le-le-leeeeu!... tocmai de la Ieşi... unde spunea moş Vasile c'au dus la tăere un tamaslâc de boi boereşti... şi au făcut cu drumul nu ştiu cât amar de zile... pe-o iarnă grea...

— Apoi cum socoteşti?! — face tata, cam aprins la faţă. Drumul nostru, măi băeţele, a fost el, pe vremuri, un drum şi jumătate! Pe aici, pe la noi era, decând lumea şi pământul, hătaşul de scurgere a oştilor moldoveneşti şi ale împăratului din Răsărit, când treceau moscalii să se bată cu Turcii. Alde Alexandru Perj, alde Vasile Arbure şi alţi oameni vechi, din sat dela noi, chiar au fost luaţi cu carele de corvoadă şi au dus muniţii tocmai la Silistra, unde o fi Silistra!... că cică vine dincolo de Brăila, în jos în colo, tocmai peste Dunăre, în ţara turcească... Pe aici, pe la Rogojeni era trahtul cel mare al tuturor negustorilor din susul Moldovei şi de la scaunul domnesc dela Ieşi... până la venirea trenului în ţară. Pe aici, pe la noi se purtau veştile şi din Ţara de sus şi din Ţara de jos. Numai dela tren încoace a rămas drumul nostru păgubit de tot ce putea aduce un traht mare de oştire şi de negoţ. De ce crezi tu că se chiamă dealul care vine din susul satului nostru „Dealul Brăilei", iar drumului depe muchea lui i-se zice „Drumul Brăilei"? Asta arată că Ţara de sus îşi avea drumul spre Brăila tot pe la noi... Ehei, băeţele, alte vremuri au fost în părţile noastre până la tren.

— Din sus de fântânele, unde am adăpat iapa, era un rateş — urmează el mai departe. La dânsul era dejugătoare şi la dus şi la întors, pentru taberele de care. Treceau sumedenie de care pe zi. Tot acolo era însemnat loc de poştă, unde se schimbau caii pentru iuţit poşta. Toată lumea aceia de drumeţi şi de vite făceau vânt şi vinului, şi rachiului, şi nutreţului, şi prisosului dat de munca satului nostru. Era alt belşug, pe vremea aceia, la noi în sat şi peste tot. Era altă cinste între oameni. Ca să vezi şi tu cum se purtau oamenii între dânşii, ţi-o spune o întâmplare, văzută chiar de mine. Boerul avea la rateş un om din sat, unul Urzică. Acesta avea pământ de hrană, dat de stăpân, de la deal de han, pe coasta despre Oarba. Intr'o zi treceam pe-acolo, cu mâncare oamenilor la vie.

Soarele era ca pe vremea asta şi dogorea ca şi acum. Rateşul, cu uşile date de pereţi. Gura pivniţii, care da în mijlocul odăii de crâşmă, era tot deschisă. Când am ajuns eu, tocmai ieşiau din han doi drumeţi, cu biciuştile în mână şi-şi ştergeau mustăţile cu mâneca de la cămaşă. Cinstiseră înăuntru vin. Eu, după mintea deatunci, uitasem ce-mi spusese mama să mă grăbesc, că-i târziu, m'am pus binişor pe vine, am aşezat traista cu mâncare alături şi m'am apucat de căscat gura la oamenii cei străini. Ei au adus boii de la păscut, i-au înjugat şi nu puteau porni, din pricină că n'aveau cui să plătească.

— Ascultă, măi nicuşoară! — face unul către mine. Tu nu ştii unde o fi hangiul?

— Hangiul? — întreb eu, ca să capăt vreme de gândit. Apoi... trebue să fie la prăşit popuşoii de pe coastă, că-s ai lui — răspund eu, sculându-mă în picioare şi arătând spre dealul Oarbei.

Omul s'a urcat pe carâmbul carului şi-a dat cu ochii de hangiu, care prăşea cu nevastă-sa.

— Măăăi negustorule, măăăi! — strigă el, cu pumnii pâlnie la gură — hai să-ţi plătim, măăăi!

— Da' ce-aţi băut, măăăi! — răspunde acela, tot cu pumnii pâlnie la gură — şi câte care sunteţi, şi câţi boi aţi păscut, măăă!

— O ocă de vin, două care, opt boi... măăă!

— Un sorcovăţ, măăă!... puneţi-l pe draniţa hornului, măăă! ...c'au mai trecut unii, măăă!... şi-au pus banii tot pe draniţa hornului, măăă!

— Iaca, vezi tu? — urmează tata — aşa fel de oameni erau pe locurile noastre! — Ei, dar eu, la vârsta aceia, n'am putut tălmăci adâncul trebei. Numai târziu încoace, după ce am cunoscut vremea cu apucăturile ei, mi-am adus aminte de cele văzute la rateş şi mi-am dat sama de încrederea pe care o aveau mai înainte oamenii între dânşii. S'au dus toate, de când a venit trenul!

(Va urma) SPIRIDON POPESCU

Cea mai senzaţională lovitură a sezonului !!!

Cele mai noui şlagăre muzicale, perfect imprimate, numai pentru preţul de

20. — (DOUAZECI) LEI

„O, Donna Clara"
„Ich würde Sie so gern mal wiedersehen!" (Te-aş revedea cu-atâta drag) text şi muzică de Frank Anatole, cântată de tenorul Bloeme.
„De vrei să mă săruţi vreodat', să fii îndrăgostit".
„Wann sagst du ja? (Când spui da?)
„Auch du wirst mich einmal betrügen" Şi tu ai să mă'nşeli odată. Marele succes din filmul „Două inimi într'un vals".
„Am urmărit un vis" de Frank Anatol.
„Darf ich um den nächsten Tango bitten?" (Daţi-mi următorul tango, doamnă).
„Veronica, der Lenz ist da! (Veronica a sosit primăvara) **text** de Rotter, muzică de Jurmann,
Etc. Etc. Etc.

Toate acestea pe extraordinarele cărţi poştale-plăci „Weco" (Tonbild-postkarte), cea mai nouă senzaţie a anului.

Poate fi cântată la orice gramofon de sute de ori, şanţurile sonore fiind de o rezistenţă extraordinară, **imprimate chiar pe ilustraţii.**

COSTUL 20 LEI BUCATA

De vânzare la toate magazinele de muzică şi librării.
Reprezentanţa generală şi depozitul pentru România: **„Novitas"**. Bucureşti IV, str. D. Onciul 11.

Placa nu este lipită pe deasupra, şanţurile sonore fiind imprimate direct pe fotografie !

Nu se sparg, sunt flexibile şi rezistente şi pe lângă cântecele cele mai noui, aveţi ilustratele cele mai frumoase !

☞ CETIŢI ☞ SENZAŢIONAL

CURIOZITĂŢI DIN CHINA ŞI JAPONIA

CUPRINSUL :

La Bergen; La Tokio; Oraşul sfânt; Nara; Cum trăesc şi cum mor Japonezii; Spitalele la Yokohama; Kamakura; Cum mănâncă japonezii; Femeea japoneză; Moda japoneză; Caracterul Nipon; China; Peking; Bucătăria chineză; Templul Dalai Lamei; Nankin;

Incercări asupra fenomenelor psihice anormale

de Inginer Henri Tillmann, membru al Institutului General Psihic din Paris. La Şaraga. Episcopiei 3 bis, Bucureşti, Volumul lei 75. Provincie contra ramburs sau mandat. D-nii studenţi plătesc lei 40 volumul

Tablete

Femeia cu copilul

O femee cu un copil în brațe a greșit vagonul electric de gară. Taxatorul o ceartă că nu știe să citească numerile și direcțiile și Regulamentul vrea să-i aplice o amendă corecțională prin controlor, care ține curs public despre fraudă și îndatoriri. Femeea rabdă injuria, lipită de ușă, în picioarele goale și cu pieptul desfăcut fără decență. Un copil scheletic suge din țâța ei de schelet, obosită. E cu neputință de suportat aspectul de mizerie fantastică al grupului consacrat de icoanele împărătești și mai ales ideea că femeea a putut să fie râvnită și fecundată. Sau mai ales că ochii ei morți au putut licări, că brațele ei au putut cuprinde și că pântecul ei s'a putut bucura femeiește. Ți se strânge pumnul și ai voi să izbești natura dur în gingii, inconștientă și vicioasă.

Intre cele două stații de asfalt, pe un bulevard forfotit de lume, femeia și copilul sunt mai singuri decât într'o tăcută sală de disecții. Câtă vreme ei au făcut numai un rău strict personal, nimeni nu întreabă ce caută și de unde vin. Libertatea lor e la fel cu a tuturor persoanelor care-și plătesc biletul și au învățat să deosibească vagoanele și să nu le confunde. Nimeni nu e obligat să caute femeia singură lângă un copil singur și în tăcerea vijeliei mute, pe care o străbate, mamei i s'au acordat răspunderi și drepturi.

Răsvrătirea înfățișării dovedește că femeea din vagon e nebună. Un petec de fustă o îmbracă toată, dela umeri la genunchi. Ea surâde când nu trebuie și între spaimă și beatitudine își privește câteodată copilul care-i mănâncă leșul. Singur instinctul datoriei pare intact, cu care se duce la gară.

— Unde vrei să pleci ? întreabă cineva.

— Nu știu, răspunde femeia corect. Mă duc la gară.

— Și de la gară unde pleci ?

— Nu știu.

— Atunci de ce te duci la gară ? întreabă un logic.

— Nu știu, răspunde netulburată femeea.

— Ține un pol, îi spune cineva, întinzându-i o monedă nouă.

Fără să știe să ia banul gălbui, femeea se uită la strălucirea lui, ca la o țigare aprinsă și zâmbește, ca și cum nu ar avea nevoie.

— Ia-l, să cumperi ceva copilului cu el, o îndeamnă o femee din vagon.

Femeea zâmbește iarăș, vorbește cumva din ochi, mișcându-și buzele.

— A murit ! zise femeea cu copilul, tocmai când se dete jos din vagon.

Cioclii

Era pe seară. Ceremonia se sfârșise. Podoabele negre, cu blazoane de tinichea albă, pe care se scriu cu o pensulă de expediat bagajele, inițialele defunctului, condus la groapă cu pompă, fuseseră ridicate. Poarta cimitirului, cu bolta goală, indica drumul dinlăuntru gol, în cimitirul gol. După doliul unuia singur, începea cernirea înceată a tuturor morților și a viilor din cimitirul viu de mai la vale, orașul, Capitala, cu sticliri electrice de candeli.

Negustorii de crisanteme, flori care evocă din ce în ce mai mult agonia, își adunau ghivecele în cărucioare împinse cu brațul și porneau către grădini. Cartierul cimitirelor, adunate ca niște instituții ale vieții viitoare, care va începe numaidecât, poate că mâine, poate că la noapte, se înconjură de un vast șantier pentru morți. Un atelier lucrează și crește flori, altul alături durează monumente, glorificând în material etern și cu prețuri reduse, valoarea de-a fi trăit și durerea de-a fi pierit, a unui client deocamdată anonim. Zeci de cimitire superficiale, fără nimic dedesubt, s'au improvizat, în priveliștea trecătorilor, viitorii cumpărători, pe marginile străzilor, orientate către cimtirele adevărate. Pe o cruce de marmură albă, răzimat, un înger, coborît pe pământ, plânge. Fericitul căruia o să-i aparție acest bolovan de simbole împărechiate, încă nu s'a ivit. Numele lui încă nu este săpat pe locul neted. Și o să coste mai scump, îngerul constituind operă de artă și crucea singură construindu-se mai iute, cu fierăstrăul italian, retușat cu bucearda și dalta.

Peste drum, între cimitire, un rând întreg de localuri de petrecere, afirmă că durerile nu-s tot atât de eterne ca amintirile sigilate cu piatră. Cu batista la ochi, jăluitorii se consolează. Un autor francez a scris odată că toate acestea *c'est la vie* și formula a fost adoptată și generalizată ca „regrete eterne", traducându-se cu „așa e viața", reprodusă de toate condeele, de categoria fierăstrăului și dălții din atelier. Lăutarii au rechemat la viață pe cei rămași în viață și vălul de Isis al văduvei, se dă cu melancolie de o parte, ca să facă loc unei furculițe, înfiptă într'o porțiune de friptură la grătar și unei halbe massive, cu o dantelă de spumă albă. Atenți, bărbații înrudiți cu cel dispărut, care se află colea, aproape, subt o movilă de pământ afânat, aglomerează ofertele și insistențele fața de femei, ca să le decidă să uite pe calea gurii și a stomacului, mâhnirile ce vin de la suflet și figura celui pierdut, ivită când în berea din pahare, când pe o felie de pâine, când între cotlete. De câte ori se face o pauză în terminarea unui gest, e pericol : se ivește fratele, soțul, copilul sau mama, printre dumicați, și poate izbucni un hohot sopran. De aceea, chelnerii aduc farfurii lângă farfurii, mâncare peste mâncare, iar lăutarii schimbă cântecele des, de preferință dansuri. O doină tărăgănată, un bocet de dragoste, ar putea să evoce Figura și poate că un drum, lung într'un șes fără margini, un muget întristat, o talangă — și s'ar strica efectul tuturor opintirilor făcute de trei zile, ca să derive un plânset și să înșele un oftat. După alte trei zile, munca se ușurează, în speranța că se va lua contact din nou cu lumea cealaltă la parastasul, sorocit experimental.

Dar ce caută acei șase domni mici, împâsliți în obscuritatea serii, la poarta cimitirului ? Ce mai așteaptă ei ? Trei stau de-o parte a golului intrării și trei de cealaltă parte și capetele lor țuguiate se uită în cimitir. Chivăre, cu un cioc pe ceafă și cu altul pe frunte pun aceste personagii cu redengotă neagră, cu pantalonii pe călcâie și cu mânecile grele, în ipoteze teatrale de sfârșituri de act.

Cioclii !

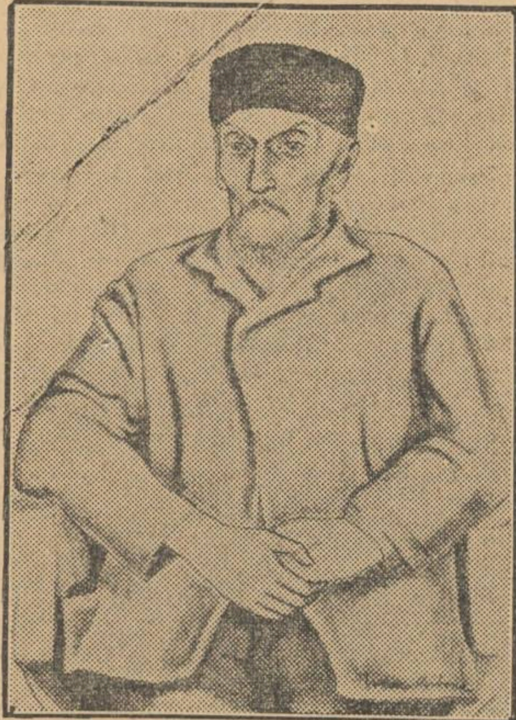
Ei așteaptă posaci, caricaturi de Bonaparte, și unul dintr'înșii se preumblă gânditor, pe dinaintea porții, cu mâinile la spate.

T. ARGHEZI

PLASTICA

Vremea noastră pare a nu mai da răgaz și pentru artă. Am avut însă și vremuri mai bune. Totuși, și atunci amatorii de artă erau destul de rari. Aceasta, fiindcă, în marea lui majoritate, publicul nostru este lipsit de sentimentul artei.

Dacă constatarea e tristă, mai ales pentru generațiile noui, cu multiple pretențiuni de modernism, răspunderea acestei penibile stări de lucruri le revine în mare parte acelora care înțeleg să perpetueze și azi, în opera de învățământ, ideia că o educație artistică e, la noi, ceva cu totul de prisos.

Nina Arbore — Portret

Am avut un Minister al Artelor. De înființarea lui se legau pe vremuri multe speranțe. A fost o decepție mai mult. Utilitatea lui, cel puțin sub raportul artistic, nu s'a verificat decât prin aceiași tradițională dezinteresare, ce pare a se menține și azi cu scrupuloasă religiozitate.

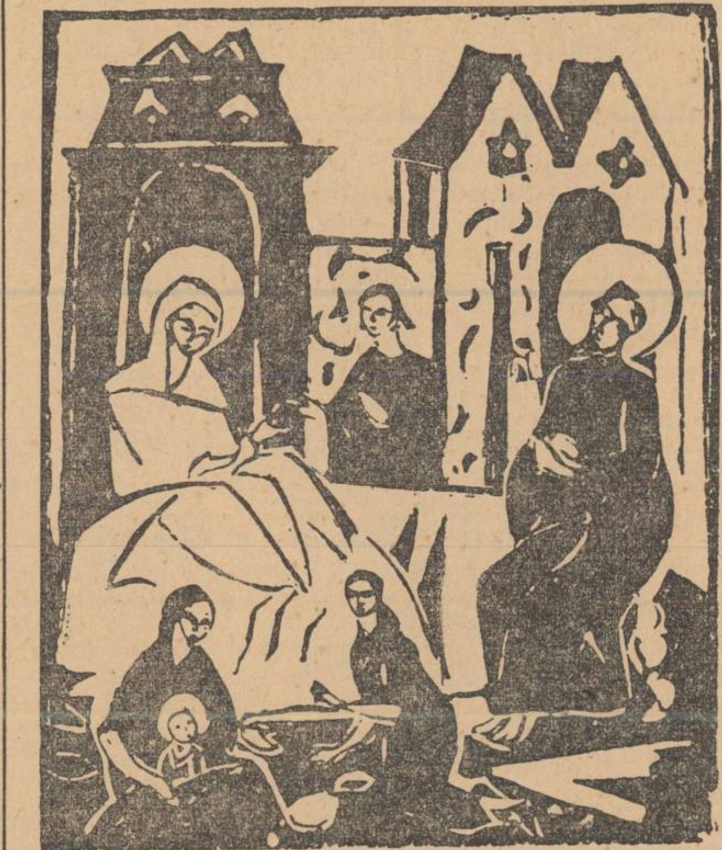
Și mai întristătoare e însă lipsa oricărei încurajări efective din partea inițiativei private. Frumoasele pilde din trecut n'au servit la nimic. Un Simu sau un Virgil Cioflec nu mai vedem ivindu-se prea curând. Epoca Mecenilor a trecut. Pe ruinele ei a crescut speculațiunea quasi-ilicită. De aceia, sub diferite forme, asistăm zilnic la progresul ce face comercializarea artei.

Fr. Șirato — Strada în București

Avem, astfel, pe cât se pare, o explicație mai apropiată a adevăratei cauze pentru care deschiderea *Salonului de toamnă* a fost întâmpinată cu o dezolantă indiferență. Aiurea, o asemenea expoziție oficială este un eveniment artistic. La noi — un simplu fapt divers, pentru mulți poate mai puțin interesant decât deschiderea unui bar oarecare.

Și totuși, salonul oficial de *alb și negru* a adus anul acesta adevărate revelații artistice. Cu foarte neînsemnate rezerve, toate desenele și gravurile expuse reliefează talente noui și bogate, care se pot încadra, cu legitim succes, în orice mediu artistic. Este fără îndoială un început vizibil și serios de restaurație artistică.

Maria Pană-Buescu — Icoană

Evident, pot exista unele preferințe în privința subiectelor și a realizării lor. Ele sunt în funcțiune de diversitatea afinităților sufletești dintre spectator și opera artistică. Unuia nu-i plac compozițiile cu pisici ale doamnei Milița Pătrașcu, linia constructivă a domnului Mac Constantinescu, sau decorativul rece al doamnei Olga Greceanu, altuia nu-i plac abstractizările domnului Corneliu Mihăilescu sau maniera *Gavarni-Daumier* a domnului Aurel Jiquidi. Și cu toate obiecțiunile ce s'ar ridica, lucrările expuse dovedesc talente reale și o selecționare pricepută.

Alături de artiștii consacrați — Steriade, Șirato, Ștefan Dimitrescu, Tonitza, Ștefan Popescu, Cuțescu-Storck, Nina Arbore, etc. — se relevă desenele semnate: Lucia Demetriade-Bălăcescu, C. Bacalu, R. Iosif, Nina Delavrancea-Dona, Mina Byck-Wepper, Leon Viorescu, Tanți Iliescu, Titina Căpitănescu, Adina-Paula Moscu, Elena Barbu, Virgil Condoiu, H. Daniel, Tantzi Demetriad, Constantinescu Constantin, D. Ghiață, Holban-Peters, G. Labin, Nina Margrafschi, Margareta Sterian, Triester.

O atențiune cu totul specială s'a dat gravurii, niciodată mai artistic reprezentată.

Xilografiile doamnei Maria Pană-Buescu trebuesc clasate printre cele mai bune din câte s'au realizat până în prezent.

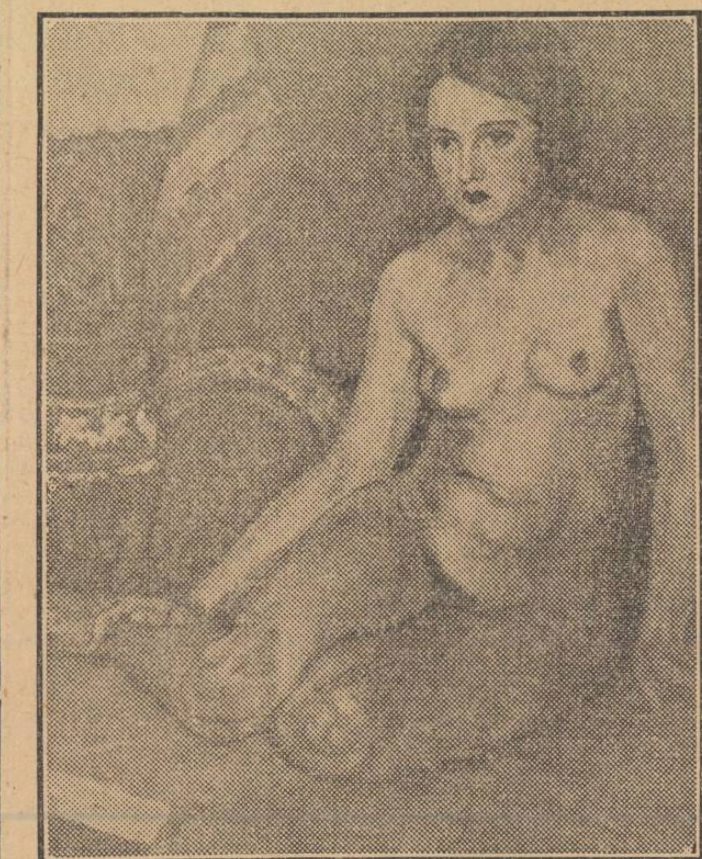
In această direcțiune, progresele simțitoare înfăptuite în ultimii doi ani sunt de bună seamă edificatoare. Este surprinzător chiar cum aceste lucrări au putut fi trecute oarecum cu vederea, în unele dări de seamă ale salonului de toamnă.

Intre gravurile expuse am remarcat o singură icoană. Aceia lucrată în „champlever" de d-na Maria Pană Buescu.

Mina Byck-Wepper — Desen

E regretabil că iconografia artistică e aproape cu totul neglijată, când ar fi atât de mult de făcut în această direcție. Bine înțeles, neglijarea iconografiei la noi se datorește lipsei oricărei încurajări oficiale. De aceia, vedem în toate vitrinele Capitalei și în comerțul ambulant din sate și bâlciuri, ca și la ușile bisericilor, vânzându-se cu prețuri destul de mari adevărate orori, reprezentând subiecte iconografice, care ofensează nu numai simțimântul artistic, dar și pe cel religios.

C. Vlădescu — Nud

* * *

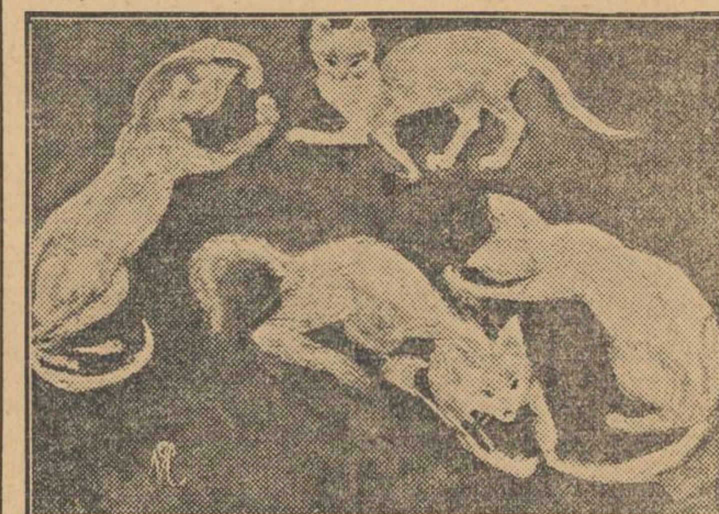
O expoziție de artă onestă, pusă pe elemente sănătoase, a fost aceia organizată de pictorul *C. Vlădescu* în atelierul său din strada Doamnei. Peisagii, interioare, portrete, flori și un interesant studiu de nud, în care simțul culorii și meșteșugul compoziției puneau minunat în valoare materia și forma.

Doamna *Elena Popea* a înfățișat o paletă mult limpezită, o pictură vioaie, de astă dată mai diferențiată în valorații ce nu stânjenesc stabilitatea plastică.

Dinamismul pictural al doamnei Popea are mai multă forță în chipurile și priveliștile olandeze, dar e mai proaspăt ca sensibilitate și expresie în portretele de țărănci, în viziunile venețiene și în peisajul românesc.

In *hallul* Teatrului Maria Ventura, unde a expus savuroasele sale aquarele pictorul *Tonitza*, s'a deschis expoziția domnului *Ionescu-Sin*, unul din cele mai remarcabile talente ale tineretului nostru plastic.

Viziunea lui, evoluată spre o mai personală urmărire a motivelor, picturalitatea foarte înaintată și unele preferințe coloristice care se pot distinge fără greutate, dau pânzelor domnului Ionescu-Sin nu numai valoarea unui stil propriu, dar și certitudinea lămuririi depline a intențiilor.

Milița Petrașcu — Pisici

După căutările șovăitoare și popasurile nesigure pe care le-am relevat în eforturile totdeauna merituoase ale acestui artist, se cuvine să subliniem ca o biruință hotărîtoare limpezirea de azi.

H. BLAZIAN

Dintr'o „Artă Poetică" a lui Valéry

Când ai inimă bună nu faci politică; cu atât mai mult nu poți impune graiului podoabe prețioase și rare cu distracții și visări. Meșteșugul adevărat al unui adevărat poet e să fie cât mai departe de visare. Nu văd în această meserie decât cercetări anevoioase, mlădieri voite ale gândirii, consimțirea sufletului de a fi stingherit de piedici rafinate și izbânda neîncetată a sacrificiului.

Chiar acel ce vrea să-și descrie visul trebue să fie nețărmurit de treaz. Dacă dorești să-ți imiți întocmai ciudățeniile, necredințele fată de tine însuți, tu care dormeai adineaori ; să urmărești în adâncurile tale acea cădere înceată a sufletului ca o foaie veștedă prin imensitatea nedeslușită a aduceriler aminte, nu crede că ai să izbutești fără o atenție nespusă a cărei capo d'operă va fi să statornicească lucrul ce nu există decât în lipsa ei.

Cine vorbește de exactitate și de stil evocă contrariul visului; și cine le întâlnește într'o lucrare închipuiască-și timpul și osteneala trebuitoare autorului, ca să se împotrivească risipirii neîncetate a gândurilor. Cele mai frumoase ca și celelalte, toate sunt umbre; și, aci, stafiile preced pe cei vii. Să scoți puțin farmec, puțină limpezime, puțină durată din nestatornicia spiritului nu poate fi nici o dată un joc de om fără treabă; și nu poate acela să preschimbe ceia ce trece în ceia ce rămâne. Și cu cât prada la care râvnești e mai fugară, cu atât îți trebue mai multă statornicie și voință ca să o împietrești pe veci, în atitudinea ei vecinic trecătoare.

O sută de chipuri de argilă oricât de desăvârșite ar fi, nu insuflă spiritului aceiași admirație ca unul de marmură, chiar dacă nu e cu totul la fel de frumos. Primele sunt mai șubrede ca noi, celalt ne întrece puțin în trăinicie. Ne închipuim cum s'a împotrivit sculptorului; nu vroia să iasă din întunericul lui de piatră. Gura aceasta, brațele acestea au costat zile multe. Un artist a ciocănit de mii de ori, lovituri rare, cercetătoare a formei ce avea să fie. Umbra deasă și albă a căzut în țăndări, s'a risipit, ca praf scânteietor.

. . . .

Exigențele unei prozodii stricte sunt artificiul care dă graiului natural însușirile unei materii rezistente, străină de sufletul nostru și, oarecum, nepăsătoare față de dorințele noastre. Nu mai poți face orice îndată ce le-ai primit ; nu mai poți spune ori ce, și ca să spui ori ce nu mai e de ajuns să cugeți cu tărie gândul, să fii plin și ca și beat de dânsul, nici să lași să-ți scape în clipa mistică, o frază, desăvârșită parcă în lipsa atenției tale. Doar un zeu poate cunoaște identitatea inefabilă dintre actul și gândirea sa. Noi însă trebue să muncim din greu ; trebue să cunoaștem amar deosebirea dintre ele. Trebue să urmărim cuvinte care nu există totdeauna și potriviri himerice. Trebue să ne menținem cu dinadinsul în neputință, încercând să împerechem sunete și înțelesuri, și să trăim la lumina zilei un vis rău, ca acel în care încerci la nesfârșit să potrivești la fel două fantome de linii tot atât de nestatornice ca și tine.

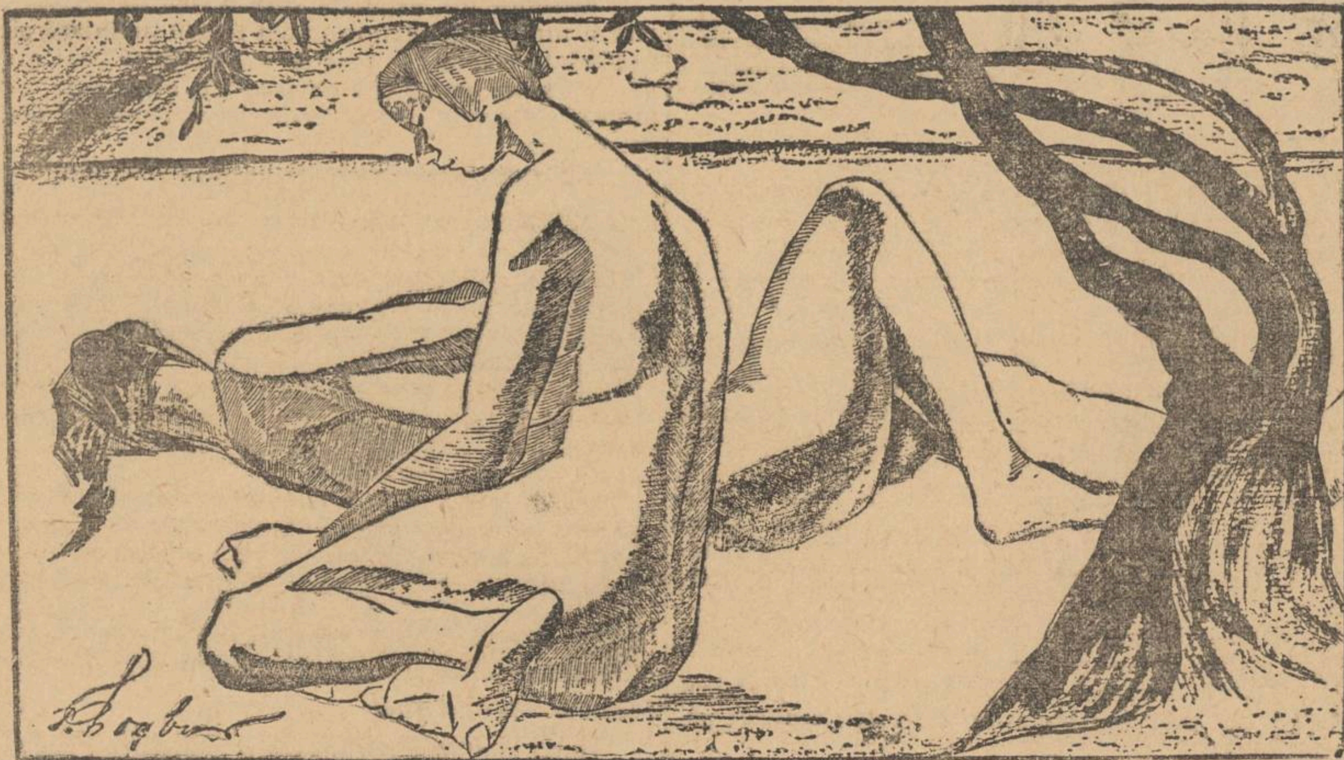
Curățite astăzi de ori ce falsă necesitate, asprimile vechilor reguli poetice nu mai au altă însemnătate decât că definesc în chip foarte simplu o lume absolută a expresiei. Am hotărît să supunem firea — vreau să zic graiul — altor legi decât alor sale, legi ce nu sunt necesare dar sunt ale noastre. Și atât suntem de statornici în hotărîre, încât nici nu ne mai pierdem vremea născocind reguli : le primim așa cum ni s'au transmis.

Ele despart cu totul ceia ce există prin sine de ceia ce nu există decât pentru noi. Iată într'adevăr ceva propriu omului : un decret. Dar voluptățile și emoțiile noastre nu pier și nu lâncezesc supunându-i-se : ele se înmulțesc, se nasc chiar mulțumită disciplinei convenționale. Gândiți-vă la jucători, câtă osteneală și câtă emoție le dau învoielile lor ciudate și restricțiunile închipuite ale faptelor lor ; văd, vrând, nevrând micul lor cal de fildeș supus unor anumite sărituri proprii, pe tabla de șah; simt câmpuri de forță și constrângeri invizibile, pe care fizica nu le cunoaște. Realitatea jocurilor nu se află decât numai în om.

Am vrut să fac să se înțeleagă că numărul de silabe impus, rimelor, formele fixe, toate aceste samavolnicii ce ni le însușim și care ni se opun, au un fel de frumusețe proprie și filozofică. Lanțurile pe care le simțim la ori ce mișcare a spiritului ne amintesc tot disprețul de care e vrednic haosul acela intim pe care prostimea îl numește *gândire ;* ei nu știu că condițiile „naturale" ale gândirii nu sunt mai întâmplătoare nici mai copilăroase decât acele ale unei șarade.

Poezia savantă e o artă de mare sceptic. Ea presupune o libertate de spirit neobicinuită față de lumea ideilor și impresiilor noastre. Zeii, din bunătate, ne dau *degeaba* primul vers; dar al doilea trebue să-l întocmim noi așa încât să se potrivească cu celălalt și să fie vrednic de fratele său divin.

Tradus de I. D. G.

STEFAN ZWEIG

Casanova și catechismul moralei

Chiar în fața oamenilor pe care îi cunoaște foarte puțin, Casanova nu se sfiește să se înfățișeze, împreună cu amanta lui, în posturile cele mai nerușinate; râzând, se lasă privit executând figurile cele mai riscate de măsluitor de cărți și săvârșind cele mai mari ticăloșii, — dar toate acestea nu dintr'o perversitate rafinată de *Roi Candaule*, printr'un exibiționism fudul, ci cu o vanitate cu desăvârșire reală, cu o bonomie înăscută și fermecătoare de copil al naturii care nu cunoaște înfrânarea, care, în Paradis, a văzut-o pe Eva goală, fără să fi gustat din fructul oprit prin care se deosebește binele de rău, moralul de imoral.

Și de data aceasta, ca întotdeauna, firescul face pe adevăratul povestitor. Psihologul cel mai îndemânatec și noi toți care ne străduim să-i facem portretul sântem incapabili să-l înfățișăm pe Casanova atât de plastic cum o face el însuși, mulțumită nepăsării lui absolute și inconștiente: după cum, grație sincerității sale incomparabile izbutim să cunoaștem un caracter până în cele mai ascunse cute ale sufletului!

Casanova

Il vedem, astfel, în toate împrejurările vieții lui, păstrând o claritate de instrument optic, ca atunci, de pildă, când se aprinde, când i se învinețește fața de mânie și când dinții lui albi de fiară se încleștează spre a pune zăgaz salivei ce-și varsă fierea în gâtlej; sau când e în primejdie, cu fruntea nerușinată, cu o desăvârșită prezență de spirit, compunându-și repede o mască, cu un surâs pe buza ce-i cade disprețuitor și cu mâna țeapănă pe spadă.

In societate și în marile saloane, e același: vanitos, fudul, lăudăros, cu pieptul umflat, cu privirea scânteind de mândrie și de cutezanță, vorbind calm, și în același timp, trecând în revistă femeile cu o voluptuoasă familiaritate.

Tânăr sau un biet edificiu în ruină, el e totdeauna lângă noi sub formă plastică și fizică, și cetitorul Memoriilor lui are impresia clară că, dacă l-ar întâlni la colțul străzii astăzi, deși e mort de-atâta vreme, l-ar recunoaște dintr'o sută de mii de inși, atât de bine a știut el — cu toate că nu era nici scriitor, nici poet, nici psiholog — să infuzeze propriului său portret căldura vieții.

Nici Goethe, cu „Werther", nici Kleist, cu „Kohlhaas", nici Jean-Jacques Rousseau, cu „Saint-Preux" și „Héloise", și nici-un alt contemporan al lui Casanova, nici măcar un singur poet n'a dat atâta relief tangibil unei figuri, cum a reușit acest nemernic să-i dea propriei sale figuri.

In toată literatura universală există foarte puține portrete atât de desăvârșite ca acela pe care și l-a făcu lui însuși un om ce nu era artist sau mai degrabă nu era artist decât în felul lui de a trăi.

Iată de ce nu are nici-un rost să se discute talentul lui îndoelnic, să se condamne în numele moralei, purtarea lui pământească în contradicție cu legea, și să se critice în chip cicălitor filosofia lui simplistă. Nu, asta nu slujește la nimic, dar la nimic, pentrucă acest Giacomo Casanova aparține totuși literaturii universale (ca și acel tâlhar de Villon și ca toate celelalte existențe turburi) și pentrucă va supraviețui multor poeți și judecători recunoscuți de morală.

Ca și în viață, el a redus la absurd și *post festum* toate legile esteticei; a zvârlit cu nerușinare sub masă catechismul moralei, căci durata acțiunii lui dovedește că nu e nevoe să fii deosebit înzestrat, sârguitor, decent, nobil și distins pentru a pătrunde în sanctuarul nemuririi literare.

Casanova a dovedit că se poate scrie romanul cel mai amuzant din lume fără a fi literator și că se poate trasa imaginea cea mai desăvârșită a unei epoci fără a fi istoric; căci, la urma urmei, ceiace interesează nu e felul cum lucrezi, ci efectul pe care-l produci, nu moralitatea, ci puterea.

Orice sentiment intens poate deveni productiv, nerușinarea ca și pudoarea, lipsa de caracter ca și caracterul, ticăloșia ca și bunătatea, moralitatea ca și imoralitatea: eternitatea n'o dă structura sufletului, ci plinătatea umană.

Numai intensitatea ne leagă de veșnicie, și cu cât viața unui om are mai multă forță, mai multă vitalitate, legătură și unitate, cu atât mai mult izbutește să se realizeze complect.

Căci nemurirea nu face nici-un fel de distincție între moral și imoral, între bine și rău; ea se mărginește a măsura operele și forțele omenești; ea cere omului unitate, nu puritate; îi cere să fie un exemplu și o figură originală. Pentru ea, morala nu însemnează nimic, intensitatea e totul.

SFARȘIT

Trad. de P. ALEXIAN

Prin întuneric

De mine iarăși am uitat...
Volumul ce-a venit la rând,
Pe-un colț de masă, netăiat,
Stă prăfuit de nu știu când.

De nu știu când nici în oraș
N'am fost, și-odaia-mi pare-un teasc;
Și vântul îmi aruncă-abraș,
In geam, cu trosnituri de vreasc.

Iar întunericul, năuc,
Mereu îmi tropăe prin pod...
De mine-aminte să-mi aduc,
Un colț de suflet îmi înod.

D. N. TEODORESCU

REPREZENTANȚA UZINELOR
ODEON
A DESCHIS VASTELE SALE MAGAZINE CU URMĂTOARELE RAIOANE:
PLĂCI ȘI GRAMOFOANE
RADIO „LORENZ" ȘI „PANTOPHONE"
Instrumente muzicale
Parfumerie, Galanterie,
Articole de cadouri
... Jucării ...
Cărucioare de copii
· Biciclete și ·
Mașini de cusut
PREȚURI EXTREM DE EFTINE
VÂNZARE ȘI IN
RATE LUNARE
CATALOAGE GRATIS
„ODEON"
LIPSCANI 94
(LUPOAICA)

Specificul roman în Georgice

Aproape de natură

Este drept că Virgiliu nu protestează cu amărăciunea lui Hesiod împotriva vieții, împotriva orânduirii sociale, a nedreptăților și trândăviei semenilor săi. Este deasemenea exact că el se declară mulțumit cu stăpânirea politică personală a noului monarc. Dar nu e greu pentru cititorul atent să observe ce spun printre rânduri aceste atitudini personale.

Și mai întâi un fapt biografic. Nu este decât o protestare a sufletului său împotriva actualității, faptul că Virgiliu se sustrage așa de des din complexul vieții de oraș, pentru a trăi cât mai mult afară, aproape de natură [1]). Și tot o protestare este faptul că eroii operelor sale sunt căutați departe, în trecutul legendar și măreț, sau în mijlocul vieții dela țară. Cât pentru cârmuirea politică personală — reîntronată de Octavian — aceasta era o necesitate psihică imperioasă nu numai pentru o fire blândă și pentru un suferind ca Virgiliu, dar pentru oricare cetățean roman conștient.

Iată elemente personale care îndrituesc să-l socotim o fire tradiționalistă, un gând care-și mută idealul din prezent în legendă; din capitala lumii la câmp: spre pajiști, în țarini, pe lângă păduri.

Să-l ascultăm pe el însuși:

> Iată, mi-aduc aminte că odată, sub turnurile înalte ale Ebaliei, în niște câmpii acoperite cu lanuri aurii, pe care le umezește negrul Galesus, am văzut un bătrân Corycian, care avea și el într'o luncă părăsită câteva pogoane de pământ. Dar locul nu era bun de arătură, nici de pășune, pentru turme nici de sădit vie. Cu toate acestea proprietarul putu să cultive printre bălării și câteva brazde cu legume, iar pe de margini crini albi, verbine și maci din cei buni de mâncare. In sufletul său aceastâ avuție îl făcea de o potrivă cu regii. Iar când bătrânul se întorcea acasă, noaptea târziu, masa lui gemea de bucate pe care nu dase un ban. Și era cel dintâi care culegea primăvara trandafirul, toamna fructele; iar când iarna cea posomorîtă crăpa pietrele de ger, când gheața înfrâna apele din curs, atunci își tundea moșul crăcile acantului moale și făcea haz pe socoteala verii care prea zăbovise sau a zefirilor care nu mai soseau.
>
> Tot el era primul, care-și vedea zburând roiuri nenumărate de albine, din stupii încărcați; primul care-și strângea din fagurii storși o miere ca spuma. Avea tei și pini nenumărați, avea pomi roditori care purtau toamna tot atâtea fructe coapte, câte flori îi împodobiseră primăvara, când daseră în floare. Avea și uluci pe care-i mutase acolo bătrâni, avea peri voinici și pruni încărcați de roadă; avea și platanul care face oricând însetaților umbră... pe toți îi așezase în alei regulate [2]).

In acest punct e ușor de constatat, că Vergiliu se întâlnește ca spirit pe linia idealului massei și se face exponentul acesteia până la identificare.

Munca onestă, munca ocrotită și hărăzită de Jupiter însuși, pentru ca omul să biruiască natura — iată legea morală a țăranului roman predicată de poetul său. „A lâncezi într'o toropeală grea" *(torpere gravi veterno)* [3]) ca în mult trâmbițata epocă de aur, iată o viață fără preț în ochii lui Virgiliu, căci însuși tatăl ceresc a voit să ofere omului hrana după un amestec de bine și de rău; numai după un astfel de amestec rodul muncii sale îi apare mai strălucitor, în tot cazul mai gustat. Din această așezare a proniei divine au răsărit meșteșugurile și artele; de aici însăși subjugarea naturii;

> *... labor omnia vicit*
> *improbus, et duris urguens in rebus egestas* [4]).

Să lăsăm și aici pe poet:

> Dar cu toate străduințele plugarilor, cu toate ostenelile boilor pentru a întoarce pământul, nu putem spune că totul e de-acum în afară de orice neplăcere. Vre-o gâscă nelegiuită, cocorii Strymonului ori cicoarea cu vine amare, aduc și ele destulă pagubă; la fel e cu umbra copacilor.
>
> Tatăl zeilor a dorit să îngreuieze — el însuși — atât de mult calea cultivării pământului înțepând cu griji inimile muritorilor. El s'a împotrivit ca supușii împărăției sale să lâncezească într'o apăsătoare toropeală.
>
> Inainte de Jupiter plugarii nu lucrau, niciunul, ogoarele. Nu era pe-atunci legiuit nici să înfigi semne în pământ, nici să-l îmbucătățești cu pietre de hotar. Ci oamenii își căutau mâncarea împreună întrucât țărâna le producea de toate cu îmbelșugare, fără să-i ceară cineva. Șerpilor negri el le dete veninul ucigător; lupilor le porunci să prade și mării să se umfle de valuri mișcătoare. El scutură de pe frunze mierea și-și luă focul înapoi; el opri din cale râurile de vin care se vedeau curgând pretutindeni. Ajunsă astfel la aman, nevoia scoase la iveală pe nesimțite fel de fel de meșteșuguri: în brazde arate ea află paiul grâului, iar din vinele cremenei făcu să țâșnească scânteile ascunse. Atunci și fluviile simțiră pentru prima oară bârnele de ulm scobite; atunci începu și corăbierul să numere constelațiile și să dea nume Pleiadelor, Hyadelor și Ursei lucitoare, fiica lui Lycaon. Atunci s'au născocit și cursele vâscoase, pentru momirea și prinderea fiarelor; atunci și codrii cei bătrâni au fost înconjurați de câini. Și iată acum un om, cum izbește cu plasa fluviul lat și cum înaintând îi răscolește adâncurile; iată pe altul care târăște pe mare năvodul îngreuiat de apă; iată în sfârșit că intră în rol și tăria fierului și lamele fierăstrăului ascuțite — doar cei dintâi oameni spărgeau cu pana de lemn chiar buștenii care se despică ușor. Astfel și-au făcut loc feluritele meșteșuguri: o nepilduită muncă le birui pe toate, ca să nu mai vorbim despre *nevoie* care împingea și ea omenirea căzută la grele încercări.
>
> Ceres fu zâna care învăță mai întâi pe bieții muritori să întoarcă brazda cu plugul, într'o vreme când nici dumbrăvile sfinte nu mai aveau ghindă și nutreț, când nici Dodona nu mai dădea hrană. Curând după aceea și grâul fu lovit de boale, căci nimicitorul tăciune îi atăcă paiul, iar scaetele trândav se zburli peste ogoare. Lanurile pieriră înnăbușite într'o pădure de spini, de lipani și triboli; iar în mijlocul lanului strălucitor stăpânea nenorocita neghină și ovăzul cel fără spic. Iată dece, dacă nu plivești buruenile neîncetat cu grebla, și n'alungi cu zgomote pasările, dacă nu desfințezi cu cosorul umbra aruncată de arbori pe câmpul tău întunecat; de nu implori cu rugăciuni ploaia... vai! în zadar îți vei arunca privirile spre grămada nesfârșită a vecinului tău, căci nu-ți vei astâmpăra foamea decât în păduri scuturând ghinda [5]).

Nu vom trece cu vederea că pasagiul acesta amintește destul de bine un loc din *Erga*, unde, sub forma de sfaturi către fratele său Perses, Hesiod zice:

> Lucrează, Perses, de vrei să te urască foamea și să te îndrăgească augusta Demeter, frumos încoronata. Lucrează de vrei ca ea să-ți umple hambarul cu hrană! Foamea-i tovarășul obișnuit al omului care nu lucrează. Zeii și oamenii urăsc pe cine trăește fără muncă și-i asemenea la pofte cu trântorii lipsiți de ac, cari stau pe odihnă, risipesc și mănâncă din munca albinelor [6]).

Dar mai importantă decât pasagii de evidentă imitație greacă, este încheerea la care se oprește poetul din Askra; *aici* se surprinde diferența de spirit. Hesiod nu disprețuește vârsta de aur ca Virgiliu; e prea necăjit pentru o astfel de glumă. El regretă sincer în versuri duioase vremea „secolelor de aur și de argint", vremea când pacea și belșugul domneau în omenire.

> Ce bine ar fi fost — zice Hesiod — să nu fi ajuns eu a viețui în acest al cincilea veac al lumii! Ci să fi murit mai înainte sau să mă fi născut mai târziu... căci acum este veacul de fier, când oamenii nu vor conteni să fie prădați atât ziua, prin muncă și suferință, cât și noaptea prin grijile ce le dau zeii. (*Erga*, 174 sqq.).

Și aiurea:

> De aur a fost veacul dintâi... oamenii muritori trăiau ca zeii; aveau sufletul liber de griji, trăiau fără munci și necazuri. (*Erga*, 109 sqq.).

CEZAR PAPACOSTEA

1) Cf. A. Cartault, *L'art de Virgile*... I, Introd. p. 9: „Pourtant les *Géorgiques* nous revèlent tant d'aspects de l'Italie agricole, qu'il paraît certain que Virgile en avait parcouru la plupart des contrées et dans l'*Enéide* elle-même il y a bien des sites qu'il décrit pour les avoir vus de ses yeux". (După acest pasaj Cartault înșiră numeroasele localități italiene care sunt citate în *Georgice*).
2) Georg., IV, 125—146.
3) *Georg*. I, 124

4) *Georg*. 145—146
5. *Georg*. I, 121—159.
6) *Erga*, 294—305

DUPĂ VACANȚĂ
Trebue să răscumpărați vremea lecturilor inutile și banale
ORICE IUBITOR AL CĂRȚII VA CITI:
ARIEL sau
VIAȚA LUI SHELLEY
de ANDRÉ MAUROIS
apărută în Editura „Adeverul" într'o excelentă traducere romînească

MAX ŞI ALEX FISCHER

Promiscuitate

De sigur, e foarte puţin comod, cand faci o călătorie de durată mai lungă, să fii nevoit a te lipsi, pe tot timpul, de serviciile cameristului tău.

Pe de altă parte, e puţin plăcut, — nu-i aşa? — să-l iei cu tine şi să trăeşti aşa în tovărăşia lui, douăzeci şi patru sau patruzeci şi opt de ore, în încăperea ceia strâmtă şi fără aer, care e compartimentul unui vagon de dormit.

Dacă ar trebui să alegi între aceste două neajunsuri, nu ştiu la care te-ai putea opri.

In ce mă priveşte, ca să îndepărtez dificultatea asta şi ca să-l păstrez pe Joseph la dispoziţia mea, fără neplăcerea de a suferi un *tête-à-tête* prea prelungit cu el, am recurs la o mică stratagemă, foarte simplă într'adevăr, dar pe legea mea, foarte ingenioasă, precum o să vedeţi îndată.

In loc ca, în ziua când mă duc să reţin locurile la biroul Companiei de Wagons-lits, să spun pur şi simplu funcţionarului însărcinat cu vânzarea biletelor:

— Reţineţi-mi două paturi la trenul din cutare zi, cu destinaţia cutare; unul pentru mine, unul pentru servitorul meu, — am grijă să precizez:

— Reţineţi-mi două paturi la trenul din cutare zi, cu destinaţia cutare; unul pentru mine, unul pentru servitorul meu. Vă rog, totodată, să nu-mi rezervaţi două paturi în acelaşi compartiment, ci să-mi rezervaţi unul într'un compartiment şi altul în compartimentul vecin.

Şi iată! Nu-i tocmai aşa de complicat!

Am nevoe de Joseph? Il chem sau rog pe conductor să-l cheme... Nu mai am nevoe de el? Il trimit să ţie companie călătorului de alături, celui pe care l-a desemnat soarta — nenorocitul! — să fie în seara aceia „călătorul de alături".

Decis să plec pentru vre-o cincisprezece zile la Veneţia, m'am dus acum trei zile în bulevardul Capucines, la biroul Companiei de Wagons-lits şi am procedat, încăodată, în modul pe care vi l-am spus, am reţinut un pat pentru mine, în al 3-lea compartiment din primul vagon din Simplonul-expres, care trebuia să plece din Paris aseară, la opt (patul din acest compartiment avea numărul 11); am reţinut altul pentru Joseph, alături, într'al 4-lea compartiment al aceluiaşi vagon (unul din cele două paturi, care avea numărul 13).

In tren sunt foarte comunicativ şi flecăresc cu plăcere. Era pela opt şi jumătate seara; de vreo patruzeci de minute eu şi Joseph ne aşezasem la locurile noastre, fiecare în compartimentul respectiv, şi alergam spre Italia, cu mare viteză; am intrat în vorbă cu călătorul care ocupa al doilea loc din compartimentul meu, titularul patului No. 12 — al patului numărul 12, care fără ingenioasa şi obişnuita mea stratagemă, ar fi fost în mod normal destinat lui Joseph.

Soarta ar fi putut să facă, ca acest călător, care trebuia să fie tovarăşul meu de călătorie până la piaţa San-Marco, să fie un bătrân provincial, mofluz, neavând nici un punct de contact posibil cu mine.

Soarta însă a ţinut să se arate foarte generoasă; tovarăşul meu de călătorie nu era un domn bătrân; era un bărbat tânăr, de vreo treizeci de ani, cu o înfăţişare perfect pariziană, îmbrăcat cu o eleganţă indiscutabilă, cu mustaţa rasă după ultima modă, şi cu care după două ore de conversaţie, m'am simţit într'o desăvârşită camaraderie. Dar nu se călătoreşte în wagon-lit ca să pălăvrăgeşti toată noaptea cu tovarăşul din tren, oricât de spontană ar fi simpatia pe care i-o arăţi. Aşa că, spre miezul nopţii, după ce am fumat fiecare câte douăzeci de ţigări şi ne-am împărtăşit din belşug sentimentele asupra teatrului modern, dansului, femeilor şi politicei, am propus:

— E cam târziu, dragă domnule. Ce-ar fi dacă ne-am culca?

— Să ne culcăm? Bine, fie şi-aşa! — a consimţit necunoscutul.

A părut că se gândeşte o clipă.

— In cazul ăsta, n'ar fi rău, să vă cer permisiunea să văd mai întâi, dacă domnul n'are nevoe de mine.

„Domnul"... Tovarăşul meu de drum proecta să se ducă înainte de a se culca, să vadă „dacă Domnul n'are nevoe de nimic"? De ce domn voia să vorbească?

L-am întrebat.

— De cine vreau să vorbesc? — răspunse el, vădit surprins.

— Ei Doamne, de maimuţa mea!

— De „maimuţa" d-tale? — Am întrebat mirat la rândul meu. — Aveţi o maimuţă? — Călătoriţi cu o maimuţă?... Şi o numiţi „Domnul"?... — A! ştii că-i nostim!.. Dar unde e? La bagaje?... Arătaţi-mi-o şi mie!... E mare?... E...

Prietenul meu făcu o uşoară mişcare de nerăbdare.

— O! nu, nu! Ce vă trece prin gând?... Nu ştiţi ce e o „maimuţă"? E vorba de patronul meu, de stăpânul meu!... Da, stăpânul meu. Sunt camerist. Sunt servitorul unuia din cei doi călători din compartimentul cu locurile 13 şi 14.

Tovarăşul meu de drum — acela care trebuia să fie tovarăşul meu de drum încă treisprezece ore şi cincizeci de minute — a deschis o valiză. A scos un şorţ. M'a rugat să i-l leg la spate.

— Dealtfel e un tip destul de nostim, maimuţa mea, a continuat el. — Nu-i rău în fond, dar de o mândrie, care o să vi se pară ridicolă, sunt sigur... Ca şi cum ar fi nedemn pentru el, idiotul, să stea cu mine într'un compartiment — închipueşte-ţi, să călătoreşti cot la cot cu o slugă, ce promiscuitate! — de câte ori plecăm din Paris, regulat, în loc să reţie pur şi simplu un compartiment pentru noi doi, ştii ce face? Reţine pentru el un loc într'un compartiment, şi reţine altul, pentru mine, în compartimentul vecin!

Trad. de ALEXANDRINA CHIRIAC

A apărut

MANUAL DE SOCIOLOGIE

pentru clasa VII-a secundară

de **D. I. Suchianu**, Conferenţiar universitar.

Carte aprobată de Ministerul Instrucţiei Publice

E un elegant volum, cuprinzând într'un stil foarte literar, toate problemele sociologiei generale precum şi ale sociologiei religioase, economice, juridice, politice, estetice, linguistice şi educaţionale.

Comenzile se primesc la Editura „ADEVERUL"

Frumuseţă...

„Incontestabil, doamnă, că dinţii frumoşi, sunt cea mai rară şi mai preţioasă podoabă pe care natura a pus-o pe chipul omenesc", — spunea vecinei sale, la masă, elegantul colonel Pală, întinzându-şi buzele, ca o gumă, şi desvelind cele două şiruri de boabe albe, rânduite ca 'n teaca unei păstări.

—Dinţii şi... ochii, domnule colonel, — adăugă timid doamna, scurgându-şi privirea, vie şi galeşă, în găoacele uscate ale colonelului, pe care recensământul îl adusese, cu toată comisia, în localitate şi 'n cinstea căruia se dădea petrecerea ce adunase la conacul Ţinteştilor pe toţi moşierii vecini.

— Ochii? Da, da, doamnă, şi ochii sunt o podoabă; dar frumuseţea ochilor e discutabilă adese ori...

Sunt ochi, cu formă şi culoare frumoasă, care nu spun nimic, — pe când alţii, vag coloraţi şi înfipţi pe chip ca din întâmplare, prind în mreji. Numai aceia-s, după mine, ochii frumoşi; pe când dinţii... — spune colonelul, şi potrivindu-şi monoclul, ca pe un geam prea mare şi de cristal ales, în fereastra unei case pustii, el priveşte drept în iris, pe doamna măgulită de compliment.

— Dinţi ca ai dumneavoastră, domnule colonel, rar am văzut, — se amestică în vorbă gazda, găsind prilej să se apropie de ţanţoşul colonel, căruia plănuia să-i vorbească, a doua zi, de „cazul" unui nepot chemat la recensământ.

— Da, doamnă, sub acest raport natura n'a fost ingrată cu mine...

— Te-a compensat, colonele, spune doctorul, din celalt capăt de masă, în surâsul, iute ascuns, de pe buzele tuturor.

Musafirii se ridică dela masă şi gazda, condusă la braţ de colonel, până 'n mijlocul salonului, e părăsită într'o elegantă şi adâncă reverenţă.

— Vi-i ferches colonelul, spune domnul Ţintescu, doctorului şi administratorului plăşii, care — după masă prea îmbelşugată — sorbea, şi din ochi, un pipermint.

— Se crede irezistibil, — răspunse doctorul, distrat, amestecând cărţile de pocker, pe când ceilalţi invitaţi, răspândiţi în toată casa, vorbesc deşirat între ei.

— Oare de ce o fi întârziat Floreştii ? — întreabă gazda, cu îngrijorare, pe cei ce-i stau împrejur.

— Or fi încunjurat, poate; pe la ei nu-i vad şi noaptea n'ar fi prudent să treacă Buzăul, cum se trece pe aici, cu ochii închişi.

— Vine şi Marga? — se interesează o doamnă uitându-se drept înainte şi surâzând celor două şiruri de dinţi pe care-i reflectă, parcă, mai albi şi mai frumoşi, luciul oglinzii din faţă.

—Dacă nu vin până la nouă, trimit trăsura să-i aducă, — spune doamna Ţintescu.

— De n'ar fi decât pentru o întrecere a Margăi cu colonelul, — flueră şerpeşte, invitata, potrivindu-şi cu atenţie deschizătura dintre buzele răsfrânte şi carminii.

— Ce întrecere ? — întreabă Ţintescu filând, leneş, cărţile de joc; şi, lăsându-se pe spătarul scaunului îşi înfige picioarele în masa pe care o clătină uşor şi o împinge spre ceilalţi parteneri.

— In dantură.

— Ei, asta-i alta! Am văzut, în viaţa mea, fel-de-fel de concursuri; dar, de-aş mai fi trăit pe atât, la una ca asta nu m'aş fi gândit vre-odată.

— Ai să vezi... Da' să lăsăm s'aprecieze colonelul... Iată, vine.

Surâzător şi răspândind în juru-i parfum de „Chipre" uşor viciat de un slab miros de phenol, colonelul se înclină în faţa doamnei Ţintescu cu care porneşte legănându-se într'un lasciv „tango".

„Imi pare că v'au sosit musafirii", — anunţă o doamnă, pe care sunetele tarafului o grăbise spre salon.

Perechile se desprind şi se năpustesc, pe uşă, în întâmpinarea nouilor sosiţi; lăutarii încheie, în disonanţă, danţul ; numai jucătorii de cărţi par a nu fi auzit şi'n atenţia lor, încordată, s'aude iar „Paaas".

— Ascultă, Marga, observă şi laudă, cât poţi, dinţii colonelului, — şopteşte gazda, conducându-şi prietena spre salon.

— Să nu creadă că cerşesc observaţia dinţilor mei...

— Da' de unde... îşi închipuie că-i neîntrecut.

Musafirii vorbesc între ei; taraful reîncepe tango-ul întrerupt şi colonelul lunecă, în cel mai elegant pas, spre Marga Florescu.

—Imi închipui, domnule Colonel, că trebuie să vă fie grea corvadă recensământul care, acum, în toiul petrecerilor, vă depărtează de oraş, — îngână, Marga, în danţ.

— O, nu, doamnă! *Cela m'est au contraire, un grand plaisir* să părăsesc oraşul şi ,la ţară, să am şi cinstea şi plăcerea de a fi primit în acest chip şi ocazia, unică, de a mă găsi într'un mediu atât de simpatic şi interesant.

— Interesant?

— Da, doamnă, *sous tous les rapports:* loc frumos, societate aleasă şi...

— Şi?

— Şi fermecătoare...

— V'a impresionat astfel şi 'n atât de scurt timp?

— Ca să farmece, Frumosului nu-i trebuie timp; o clipă doar...

— Şi... unde-i, în ce-i, Frumosul care, într'o clipă, v'a fermecat?

— Mai întrebaţi când râdeţi?

— Gentileţă, — domnule colonel, încheie Marga, aşezându-se alături de gazdă.

— De ce gentileţă vorbiţi? — dacă nu-s indiscretă.

— Domnul colonel îmi laudă dantura şi i-am spus ce cred.

— Când chiar domnul colonel e posesorul unui atât de frumos şirag, să te stimezi dacă dinţii tăi au fost remarcaţi...

— Ca formă, sunt mai frumoşi ai colonelului, — zise doctorul, desmorţindu-şi picioarele prin salon şi oprindu-se în faţa Margăi, — deşi culoarea dinţilor dumneavoastră pare mai naturală şi garantează sănătatea lor.

— Ce spuneai, doctore?—întreabă colonelul intrigat.

— Că dinţii dumneavoastră, domnule colonel, ar putea fi, ca formă, un model rar. şi le-ar sta bine în vitrina celui mai renumit dentist.

— Ce idee ?! Dacă i-ai vedea acolo şi ţi-ar trebui, nu i-ai alege, de sigur, pentrucă le lipseşte culoarea dintelui artificial, după care râvnesc toţi avariaţii.

— Ştiţi ce? Hai să facem alegere cu voturi, — propuse doamna Ţintescu, mulţumită să fi găsit încă o distracţie pentru serata ce începuse a lâncezi.

— La vot ! la vot!, — strigă colonelul, patinând dintr'o cameră în alta.

— Da' ce votăm ? — întreabă mai multe glasuri la rând.

— Alegerea celor mai frumoşi dinţi.

— Magda şi domnul colonel, candidaţii propuşi de natură, să se apropie... Domnii alegători sunt rugaţi să-şi dea părerea în chip absolut sincer. Votul secret, — proclamă domnul Ţintescu.

In faţa adunării, — strânsă în grup, Magda şi colonelul par a fi nişte reclame, vii, ale pastei *Kalodont*. Sub lampa, mărită, fiecare alegător mai conştient parcă de misia ce-i incumbă, decât mulţi din acei ce-şi dau voturile la alegerea deputaţilor, cercetează, cu atenţie, incizivii celor doi candidaţi şi apoi fiecare scrie şi păturește hârtia, cu mare precauţie, să nu fie văzută de vecin. Din chipiul colonelului, prefăcut în urnă şi săltat de multe mâini la rând, biletele sar ca nişte floricele *) pe cărbuni; până când, Ţintescu, cel mai bătrân din adunare, potrivindu-şi ochelarii, ceteşte voturile cu seriozitatea unui act însemnat.

Pe faţa Magdei Florescu, se vede nemulţumirea, stăpânită, ce-i dă majoritatea voturilor adunate de colonel.

„I se cădea musafirului dăruit de natură şi avantajat de apariţia-i, neaşteptată, în sat", spuse Magda, în glumă, cercetându-şi ceasul.

. . . .

După masa târzie, din noapte, invitaţii, de pe la moşiile mai depărtate sunt repartizaţi, după cuviinţă, în odăile lor. Casa, prea strâmtă pentru mulţimea adunată, hotărăşte încvartiruirea colonelului, cu administratorul plăşii Ţinteşti, care, îngreuiat de masa abundentă şi de varietatea vinurilor din care „gustase" de repetate ori, adormi, îmbrăcat, de cum păşi pragul încăperii. Neliniştea mistuirii, lumina prea vie şi amestecul vinurilor vechi, îl treziră, îndată, într'o ameţeală ce-i da senzaţia unei scufundări.

— Da' ce, nu puteţi dormi, domnule colonel?

— Nu, nu pot dormi înainte de a fi cetit cel puţin un ceas şi nu-i nici o jumătate trecută, de când ne-am culcat, răspunse colonelul, într'o dicţie care-l făcu pe administrator să-şi spună în gând:

„E beat, mort, colonelul; nici nu mai poate vorbi".

— Au fost cam tari vinurile, domnule colonel... Simt arsuri în stomac şi aş bea apă din trei fântâni...

— Nu, nu, nu! protestează colonelul, şi, ridicându-şi capul de pe pernă, se uită, îngrijorat, spre singurul pahar cu apă de pe masa apropiată de căpătâiu.

— Lichidul, mon cher, e contra indicat în starea asta, adăugă el ; şi, grăbit, stinse lampa.

Cu plumb topit în cap şi cu jar în stomac, se trezi într'un târziu administratorul; şi, nemai putând suferi arsura, dibui, prin întuneric, masa pe care-şi amintea, vag, că zărise un pahar cu apă, pe care-l înghite, pe nerăsuflate, până ce simte că, de buză i se atinge un corp dur; evită să-şi mărească greaţa şi aruncă, pe fereastră, rămăşiţa de apă şi ce mai era în pahar... Se culcă iar; dar un gust, rău, de doctorie, amestecat cu gustul de supă al unui mic restaurant francez, persistă şi el jură, în gând că nu va mai mânca, noaptea, şi nu va mai bea vin.

— Domnule, domnule subprefect! îl trezeşte sgudindu-l, colonelul, unde-i *piesa* care era în pahar ?

— Ce piesă ? Care piesă ?, întreabă buimăcit subprefectul.

— Piesa mea.

— Nu ştiu. Eu am băut apa şi avea gust rău. Hhhh! ce gust avea!

— Suprefectule mi-i rău! unde-i apa ? sîsîie colonelul ţinându-şi batista la gură; şi, uitându-se atent, în curte, vede trecând, pe sub geam, un cârd de porci. Grăbit îşi ia mantaua, chipiul, chiamă ordonanţa şi, de pe prag, în zori de zi, îi spune administratorului: „Mi-i rău! mi-i foarte rău! Plec la Bucureşti. Spune domnului şi doamnei Ţintescu, mulţumirile mele pentru amabila primire.

. . . .

In urma cârdului de porci, argatul găsi dinţii semănaţi ca nişte fasole căzute, pe drum, dintr'un car cu păstări.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

*) Cucoşi de porumb.

ANECDOTE

Punct de vedere

Băiatul directorului de teatru se duce pentru prima oară la şcoală.

— Ei, Nicuşor, — îl întreabă mama, — unde stai în clasă?

— Stalul întâi, banca a treia, la stânga, răspunde prompt copilul.

Moment bine ales

— Uite ce trompetă frumoasă am căpătat de ziua mea!

— Dar nu-l superi pe tăticu cu ea ?

— Nu, că am eu grijă să nu cânt decât după amiază, când doarme.

Meteorologie

Bébé umblă prin pădure într'o zi caldă de vară. Deodată vede un copac uscat.

— Ia te uită, mamă, — zice el. — Prostul ăsta de copac crede că mai e iarnă.

Situaţie neschimbată

— Ce schimbare s'a produs în viaţa ta de când te-ai măritat?

— Mai nici una. Când eram logodită, aşteptam toată noaptea să plece Nicu acasă, şi acum aştept toată noaptea să se înapoieze.

Client vechi

— Spune-mi, te rog, chelner, m'am îmbătat aseară?

— Aşa şi-aşa.

— Am plătit băutura?

— Nu, chiar atât de beat n'aţi fost.

Trăiască plagiatul !..

— Domnule, nu te cunosc !...

— Pardon, asta e de mine !...

Fără plagiatori nu s'ar vorbi de plagiaţi.

* * *

Se fac tot mai numeroşi aceia care afirmă că nu mai poţi scrie că Ludovic al 16-lea a murit pe eşafod şi că Napoleon a decedat la Sf. Elena, fără să fii acuzat de plagiat. Ca să fii original ar trebui să afirmi că cei doi suverani au murit de apoplexie, unul la Tuilerie, cellalt la Versailles.

Plagiatorul face reclamaţia ca o actriţă căreia i s'a furat un colier, de cele mai multe ori fals : reclamă admirabilă şi gratuită.

*

Plagiatorul nu reclamă totdeauna — mai cu seamă când e mort. Dar se găseşte totdeauna câte unul care să scoată la lumină furtul, cel mai ordinar şi mai dăunător societăţii, din câte furturi s'au făptuit vreodată !...

* * *

Plagiatul nu e altceva în fond decât un citat fără indicaţia originei. Dar există ceva mai plicticos decât indicaţia originilor ?...

* * *

Ceiace interesează o operă de artă nu e succesul imediat şi o răspândire largă, ci să existe. Convins de acest lucru, mărturisesc credinţa că lucrările mele vor fi citite de urmaşi — şi lucrez perfect împăcat, departe de zgomotul gloriei. Ceiace am izbutit să realizez nou, original, va ajunge odată la lumină. Căci va veni un plagiator... şi de pe-acum în loc să mă'nfurii pe el, îi exprim de-aci mulţumirile mele cordiale !

* * *

Femeia pe care regele Solomon a recunoscut'o ca fiind mama copilului, a consimţit ca mai de grabă copilul ei să fie crescut de altă femeie, decât să fie ucis. Pentru autorul care a fost plagiat — o idee are preţ, numai dacă e a lui. Mai curând moartă, decât s'o vadă crescută de altcineva. Şi cred c'ar fi fost mai bine ca un asemenea autor meschin să nu fi avut niciodată o idee.

* * *

Unii autori au simţul proprietăţii atât de desvoltat încât merg până acolo să socotească ideile, fruct al muncei lor, aceste lucruri cu desăvârşire imateriale, ca ceva concret, tot atât de fixe ca un imobil. Unul crede că posedă ipotecă pe întâia iubire a lui Stendhal, altul pe întâia călătorie a lui Shelley şi al treilea pe întâiul acces al lui Nietzsche.

* * *

In fond, nu admit plagiatul şi nici pe plagiatori. Dar s'au aruncat atâtea calomnii în capul acestor intelectuali, cel puţin tot atât de folositori ca autorii zişi „originali", încât îmi vine să intru şi eu în rândurile lor. — *W.*

Chimia dragostei

In cadrul unei conferinţe destinate marelui public, doctoreasa londoneză E. Tulley Yonge a prezentat o ipoteză ciudată. De câte ori o căsătorie e nefericită, de câte ori nepotrivirea de caracter aduce în mod inevitabil divorţul, de vină e diferenţa constituţiei chimice a corpurilor celor doi soţi. După îndrăzneaţa doctoreasă, această teorie va revoluţiona multe domenii ale ştiinţei, dar pentru moment e mai util să se tragă concluziile de ordin practic.

„Sper că nu e departe ziua când candidaţii la căsătorie vor fi obligaţi de lege ca înaintea nunţii să se supună unei cercetări chimice". Doamna Yonge pretinde că dintre numeroasele căsătorii care s'au încheiat după sfaturile ei, nici una nu a dat loc la deziluzii. Ţesuturile corpului omenesc sunt compuse din şaisprezece corpuri chimice diferite, care decid caracterul omului. După cum predomină unul sau altul din aceste corpuri, se pot distinge douăzeci şi două de tipuri fundamentale.

Aceste tipuri au fost descrise de doamna Yonge cu cea mai mare precizie. De exemplu, tipul numărul unu poate fi numit tipul calcaros: oamenii cu ochi albaştri, cu piele fină, închişi la fire şi concentraţi. Rare ori posedă umor. Se culcă devreme şi se scoală de dimineaţă. Munca le face plăcere şi dispreţuesc plăcerile curente: localurile de dans le produc oroare, la teatru se duc fără plăcere, în general sunt refractari la inovaţii. La bătrâneţe devin mizantropi. Cei mai puri reprezentanţi ai acestui tip devin adesea oameni suciţi. E uşor de înţeles că o căsătorie a unui bărbat calcaros cu o femeie nitrogenică nu poate fi decât nefericită. Femeia nitrogenică este doritoare de plăceri, începe să simtă plăcerea de a trăi numai de pe la miezul nopţii înainte şi consideră ca o adevărată nenorocire să trebuiască să se scoale devreme. Ea e tot timpul în căutarea de noi aventuri, cu minte schimbătoare, veşnic gata să-şi croiască o viaţă nouă. Femeile de tipul acesta au caracterul romantic. O căsătorie între doi indivizi aparţinând la două tipuri diferite nu poate duce decât la dezastru. De aceia omul calcaros face bine când ia o femee carbonică: grasă, bună gospodină, adaptabilă, fără să fie slabă. Cu totul altfel e tipul oxigen. Atât la bărbat cât şi la femee, tipul acesta se manifestă printr'o extraordinară mobilitate: fiinţe sociabile, gata să dea ajutor oricui. Printre bărbaţi, aparţin în general acestui tip oamenii politici, negustorii, exploratorii. Capătă repede mulţi prieteni şi exercită o puternică influenţă asupra mediului lor. E limpede că e imposibilă căsătoria între un bărbat oxigenic şi o femee carbonică. Oamenii predispuşi la obesitate aparţin tipului fosforic.

Tipurile pure sunt foarte rare. In general se poate vorbi numai de persoane la care predomină cutare sau cutare tip. Oamenii cărora le lipseşte fierul şi oxigenul sunt predispuşi la crime. Oamenii în a căror constituţie predomină sulful şi oxigenul au în general talent de organizare şi sunt de natură agresivă.

Şi iată cum se fac marile descoperiri ştiinţifice... în Anglia şi în America!

A apărut în editura „ADEVERUL"

CATACLISMUL

ROMAN DIN ANUL 2000

DE UPTON SINCLAIR

De vânzare la toate librăriile

PREŢUL LEI 70

Cenzurarea Ingerului Albastru

De mult voiam să împărtășesc cetitorilor cronicei cinematografice părerile mele asupra problemei cenzurii filmelor, şi în genere asupra conflictului dintre artă şi morală.

Discuţiile stârnite de prezentarea bucăţii „Ingerul Albastru" (cu Emil Jannings și Marlene Diettrich), ne oferă cel mai bun prilej. Mai întâi pentru că suntem siguri că este vorba de *artă*. Rămâne de văzut dacă morala este aci şi ea în joc şi în ce măsură.

Un profesor de liceu se duce într'un varieteu pentrucă are bănuiala că mai mulţi din elevii săi merg acolo. Printr'un concurs de împrejurări nenorocoase, se îndrăgosteşte de una din femeile localului. De aci decăderea morală a profesorului, a omului slab şi naiv, — asa cum ea se produce în aproape toate filmele lui Jannings. In deosebi se dau câteva scene foarte tari, unde dascălul ajunge batjocura şcolarilor săi, pentru a sfârşi apărând el însuş în acel cabaret îmbrăcat în clown.

Este incontestabil că, în această poveste Răul învinge şi virtutea iese înfrântă. Este o bucată pesimistă, care ne lasă profund întristaţi. Este însă ea şi imorală? Simplul fapt că desnodământul e în favoarea imoralităţii nu este un motiv. Mai trebue ceva. Şi vom vedea îndată ce.

Când s'a terminat filmul, am avut o impresie foarte netă: bucata e imorală. Ni se arată un om profund onest, care e copleşit de nenorocirea unei fatalităţi neînduplecate. Profesor Rath nu poate lupta. Societatea omenească este aşa făcută încât uneori „ceasul rău" găseşte pe om neputincos. Orice ar face el este de prisos.

Dacă ni s'ar fi prezentat un om care ar fi putut să se apere împotriva decăderii, şi n'a făcut-o, atunci povestea ar fi fost eminamente *morală*. Căci morală înseamnă prezentare de exemple bune pe care să le urmăm, sau invers: prezentare de ispite care s'ar fi putut evita; tragem din ele un mare învăţământ: ni se arată ce trebue să evităm, şi mai ales *cum* să evităm păcatul.

Dar profesorul Rath nu caută să lupte. O fatalitate antică se prăbușește peste el. Şi plecăm cu impresia că aşa e făcută lumea, că sunt împrejurări nenorocoase unde Răul triumfă, orice am face.

In cazul acesta, şi dacă impresia mea ar fi fost exactă, filmul ar apărea ca incontestabil imoral.

Mărturisesc că aceasta a fost prima mea impresiune. Dar pe urmă m'am mai gândit. Şi am văzut că mă înşelasem.

Profesor Rath nu este un om cu voinţă de fer, pe care seducţia unei femei îl face să iasă biruit din luptă. Profesorul nostru *nu luptă*. Şi asta nu pentru că este viţios, ci pentru că e *dezarmat*, dela început dezarmat. Este un om neştiutor şi candid. Rămâne naiv până la sfârşit. Şmecherii cabaretului îl păcălesc din capul locului. Şi influenţa lor ticăloasă nu găseşte nici-o împotrivire. Dacă profesorul Rath ar fi avut familie, dacă ar fi avut prieteni devotaţi, care să-i deschidă ochii, atunci lucrurile ar fi luat o altă întorsătură. Pot chiar spune sigur care ar fi fost desnodământul: s'ar fi îndreptat. Căci încă odată: nu este un om tare, ci un biet om influenţabil. Dacă ar fi fost o fire energică, atunci ar fi luptat să păstreze aparenţele. N'ar fi căzut aşa de brusc şi de complect. Dar încă odată: e vorba de personajul filmului, şi nu de altcineva. Or, Profesorul Rath este un om slab, naiv, bun şi influenţabil. Aşa încât dacă de pildă colegii săi ar fi sărit, dacă s'ar fi năpustit asupră-i, explicându-i, ameninţându-l, rugându-l, făcând apel la sentimentele lui de colegialitate, arătându-i că îi dezonorează pe toţi dacă se încăpăţânează, etc., etc., atunci este sigur că profesorul s'ar fi întors pe calea binelui. Un concediu, o plecare în alt oraş pentru câtăva vreme, o transferare, — şi uitarea acestui vis urât ar fi fost cu putinţă.

Dar ceiace ce este remarcabil în povestea asta e abstenţiunea colegilor. Din comoditate, din lipsă de spirit de corp şi de sentiment al onoarei profesionale — profesorii ceilalţi nu fac nimic ca să-şi reţie camaradul gata să se înnece.

Autorii filmului au ştiut de ce au pus această abstenţiune din partea colegilor. Căci dacă ei interveneau, decăderea lui n'ar mai fi avut loc. „Vina tragică" — cum ar zice Aristot — nu e a Profesorului Rath. Doamne fereşte! El rămâne un suflet candid, până la sfârşit. Vina e a colegilor care au stat cu braţele încrucișate. De aci toată drama.

Aceste explicaţii vin fără voie spectatorului. Căci altminteri el ar rămâne nelămurit asupra unui punct: cum se face că omul acesta, profund onest, moral, bun, cade aşa de iute, şi fără nici-o împotrivire. Iar dacă ar fi fost împotrivire şi Profesorul Rath totuş ar fi căzut, — el ne-ar apărea ca un om pasionat şi viţios. Ceiace nu e. Personajul e altfel. Ar fi fost o contrazicere. Fatalitatea care îl loveşte se compune din câteva hazarduri nenorocite (faptul, de pildă, că îi vine rău şi i se dă să bea un amestec alcoolic tare care îl îmbată pe loc) şi mai ales împrejurării că *n'are prieteni* care să-l sfătuiască. Abstenţiunea colegilor face parte integrantă din poveste şi joacă un rol covârşitor în desfăşurarea acţiunii. Chiar de acolo provine toată tristeţea. Un om fără prieteni, fără apărare, fără ajutor. Un om perfect moral, care se prăbuşeşte fiindcă nimeni nu-l sprijină. Avem tentaţia de a acuza societatea care e făcută din oameni comozi şi laşi, incapabili să facă o sforţare pentru a salva pe cel ce se înneacă fără voie şi fără vină.

Acestea-s motivele pentru care filmul e aşa de demoralizant.

Şi atunci se pune următoarea întrebare:

Răul acesta este el remediabil? Sau e inerent societăţilor omeneşti în genere?

* * *

Iată-ne ajunşi la punctul nevralgic al problemei. Acum putem spune care e criteriul după care ştim dacă o operă de artă este imorală sau, din contra, moralizatoare.

Ni se descrie o catastrofă, în care Răul triumfă. Ne întrebăm atunci care e cauza acestei biruinţi. Dacă pricina ţine de natura însăşi a societăţilor omeneşti în genere, atunci cazul descris e categoric imoral. Simţim că nu e nimic de făcut. Răul apare inexpugnabil, fundat în fapte şi înscris în însăş firea lucrurilor.

Dacă însă pricina Răului este oarecum accidentală; dacă ea ţine de o defectuoasă organizare a unor instituţii, de o mentalitate greşită a unei anumite categorii de oameni, — atunci se schimbă situaţia. Nu mai putem spune: Nu e nimic de făcut. Dimpotrivă. Trebue să spunem: Avem ceva de făcut. Şi iute. Cât mai iute. Căci orice întârziere poate duce la urmări catastrofice.

E tocmai cazul în filmul de care ne ocupăm. Imi închipui foarte bine acest film rulând special pentru şcolari, şi, în faţa corpului profesoral adunat, unul din dascăli explicând elevilor cam aşa:

„Orice om poate cădea în ispită. Un profesor însă nu. Căci noi, profesorii, suntem în permanenţă treji pentru datorie, pentru a împiedeca un coleg să cadă. Noi suntem ca o mare familie, gata să sfătuim, şi la nevoie chiar să împiedecăm cu sila pe unul din ai noştri de a da pilda cea rea. Să nu pierdeţi niciodată din vedere că profesorul este, prin definiţie, omul care nu poate greşi. Corpul profesoral este organizat într'o societate civilizată astfel încât slăbiciunea unuia din ai noştri găseşte instantaneu un corectiv în solicitudinea şi devotamentul celorlalţi.

„Ingerul albastru" este o operă de artă. Or, arta lucrează prin alegorie şi simboluri. Aci ni se descrie ce s'ar întâmpla dacă solidaritatea şi onoarea de corp n'ar domni în sânul profesorimii. O operă de artă uzează ades de asemenea trucuri. Aci ni se arată cum ar fi dacă membrii corpului didactic n'ar fi uniţi între ei, pentru a ne arăta, pe această cale indirectă, cum ei, fiind în realitate uniţi, sunt cei mai puţin expuşi la ispită şi la slăbiciunea omenească. Arta foloseşte aci o parabolă, o povestire indirectă, din care adevărul iese încă şi mai reliefat".

Un asemenea discurs, de altfel, nu-i o simplă ipoteză născocită de închipuirea mea. Este probabil, aş zice chiar aproape sigur că el a fost rostit, de pe catedră, de nenumăraţi profesori din Germania. Căci am uitat să spun. In Germania filmele capătă două soiuri de autorizări: una numai pentru adulţi, şi alta pentru toată lumea, inclusiv adolescenţii. Or, filmul „Ingerul albastru" tocmai a căpătat o asemenea autorizaţie integrală. Şi atunci vă închipuiţi că este imposibil ca el să nu fi fost comentat între elevi şi profesori. Şi este iarăşi imposibil ca în aceste comentarii profesorul să nu fi atras atenţia asupra unui lucru care — cum spuneam — sare în ochi: situaţia de victimă a profesorului Rath.

Reiese din toate acestea că filmul nu numai că nu este imoral, din potrivă e excepţional de moralizator. Moralizator în chipul cel mai eficace. Căci să nu uităm că şcolarul e şiret, şi nu înghite orice soi de leturghie. Micile povestioare morale, gen carte de cetire, îl lasă sceptic. Ca să ai înrâurire asupra lui trebue să-i vorbeşti ca unui om. La nimic nu e el mai sensibil ca la o asemenea masculă conversaţie dela egal la egal, egal întru umanitate. Am cetit de mult, în cartea clasică a celui mai mare pedagog contemporan, în manualul celebru al profesorului Claparède, următoarea anecdotă: Un dascăl intră într'o clasă de elevi noi şi debutează cu aceste cuvinte: „Domnilor, ştiu că o întâmplare nefericită m'a făcut să am o diformitate fizică foarte comică. Vă dau două minute ca să râdeţi de ea". Şi scoase ceasul. Ei bine, nu numai că nimeni nu a râs atunci, dar nimeni nu a râs nici după aceea. Politica minciunii şi ascunderilor de tot soiul este cea mai inoperantă. Ba chiar e ca o primă de încurajare a indisciplinei. Intre dascăl şi şcolar trebue sinceritate. Când un rău există, el trebue spus pe faţă, pentru ca împreună cu toţii să se caute adevăratele mijloace de înlăturare.

Fără îndoială, câteodată răul este neînlăturabil. Dar cazurile sunt rare. Şi o operă de artă care ar descrie cu talent o asemenea categorie de rău, este, într'adevăr, o operă demoralizantă şi, trebue să o spunem: imorală. Atunci se poate vorbi de un conflict între artă şi morală. Dar, cum spuneam, cazul e rar, — şi, ca să revenim la subiect, nu este de loc cazul în filmul foarte artistic de care ne ocupăm. Incă odată: din el se degajează o pildă esenţialmente morală.

Ni se descrie cazul când membrii corpului profesoral nu şi-au făcut datoria lor de colegi şi slujitori ai instituţiei şcolare. Şi atunci din două una: sau o asemenea tristă situaţie nu există realmente în societatea respectivă — şi deci profesorii acelei societăţi pot afirma cu tărie că exemplul din film e doar o parabolă pur teoretică. Sau invers, situaţia din film este din păcate aceea care există şi în societatea respectivă. Dar atunci o asemenea societate este atât de putredă încât nu prin cenzurări de filme se poate îndrepta. O astfel de societate e menită să cadă în ruine orice ar face străjerii comisiunilor de control cinematografic.

Oricum ar fi pusă chestiunea, o concluzie se desprinde, mereu aceiaş: filmul „La îngerul albastru" e profund moral; el lasă pe gânduri pe orice spectator, mai ales când spectatorul este profesor sau şcolar; şi se sfârşeşte cu un sentiment de spaimă în faţa unui rău cumplit, dar unui rău imaginar, unui rău prezentat subt forma edificatoare a unei parabole pur teoretice.

Insfârşit, mai este o latură a chestiunii. Toate statele unde filmul lui Jannings a fost prezentat l'au lăsat să ruleze. Iar Germania, patria lui Herr Professor, ţara unde între dascăl şi elev domneşte o camaraderie înţelegătoare şi o atmosferă de puritate devenită aproape proverbială, — filmul a fost permis, permis chiar şcolarilor, ba încă şi scutit de orice taxe fiscale.

Nu este oare puţin prezumţios din partea noastră să credem că am văzut just acolo unde atâtea state, mai capabile decât noi de a gândi corect, s'au înşelat în mod grosolan?

Afară de asta, nu este antipatriotic să mai dăm încă odată prilejul presei din marile ţări civilizate ale lumii să citeze cazul României ca un nou exemplu de poliţism anticultural? De ce să apărem cu orice preţ în faţa opiniei internaţionale ca un stat retrograd şi african?

Insfârşit, o ultimă chestiune: s'ar putea, la rigoare — deşi nu văd deloc necesitatea — să se interzică şcolarilor de a vedea filmul. Mai mulţi profesori mi-au făcut următoarea obiecţie: „Măsura ar fi — spuneau ei — inoperantă. Tot s'ar duce. E imposibil să-i oprim. Majoritatea filmelor sunt interzise pentru şcolari. Dar de prisos. Tot găsesc mijlocul de a merge să le vadă".

Mărturisesc că am rămas înmărmurit. Ce şcoală poate fi aceea care nu poate împiedeca o asemenea abatere? Să admitem că din treizeci de delicvenţi autoritatea şcolară n'ar prinde decât pe unul. Dar atunci o pedeapsă foarte aspră poate fi aplicată, care ar descuraja cu siguranţă pe viitorii infractori. Ş'apoi sancţiuni severe se pot lua împotriva patronilor sălilor de spectacol, de pildă un milion amendă pentru fiecare şcolar prins. E aşa de uşor de făcut controlul! Orice cetăţean e dator să poarte asupra-i o legitimaţie. Ş'apoi este un contract „à prendre ou à laisser". Patronii de săli n'au decât să nu se angajeze la asemenea consecinţi riguroase. Dar n'aveţi nici-o grijă. Vor consimţi la un control oricât de amănunţit la intrare, dacă au certitudinea că, graţie calităţii artistice a unui film, vor avea săli pline. Mânat de pintenul câştigului, un negustor e dispus la cele mai plicticoase controale. In tot cazul este bizar ca un profesor să spună că sancţiunile şcolare sunt insuficiente. Este un certificat de debilitate a instituţiei şcolare pe care şi-l dau singuri, şi care face ca toate satirele împotriva corpului didactic să fie pe deplin justificate.

Şi acum, un ultim cuvânt înainte de a termina. Dintre profesorii care au asistat la vizionarea filmului, mai mulţi au luat cuvântul afirmând că filmul este foarte moral. Printre ei şi d-l I. R.-Pogoneanu, profesor de pedagogie la Facultatea din Bucureşti şi director al seminarului pedagogic din Capitală. D-sa a declarat net că filmul i se pare deadreptul moralizator. D-sa mai cita şi un alt exemplu edificator: opera lui Caragiale, care arată pe profesori, pe deputaţi, pe magistraţi, pe militari, pe preoţi, ca pe nişte oameni venali, moftangii şi imorali. In opera lui Caragiale stâlpii societăţii sunt simpli stâlpi de cafenea. Şi totuş această operă este, privită mai inteligent, o operă moralizatoare. Ca dovadă că figurează în toate programele liceelor româneşti.

Nu-mi place să invoc argumentul autoritativ. Cel logic mi-a părut întotdeauna suficient. De aceea nu invoc autoritatea profesională a pedagogului român care azi are cea mai lungă experienţă a şcolii. Dar este aci şi un mic argument logic. Faptul că d-l Pogoneanu, în ciuda îndoitei sale calităţi de profesor şi pedagog, nu a fost scandalizat de film, e semn sigur că ceilalţi cetăţeni, simpli părinţi români vor fi cu atât mai puţin scandalizaţi.

D. I. SUCHIANU

P. S. — Am uitat să spun: artisticeşte vorbind, „Ingerul albastru" este una din cele mai formidabile producţiuni ale cinematografului de totdeauna.

Cronica Sahului

PROBLEMA No. 330

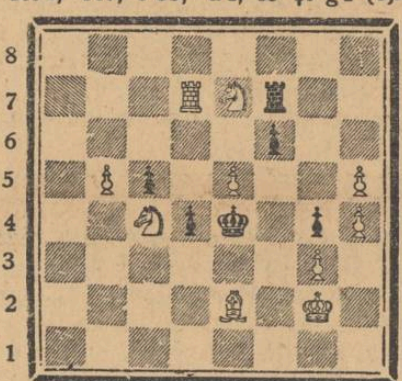
— Din concursul nostru de probleme —

Motto: «N. N. IV»

(inedită)

Negru:

Ré4, Tf7, Pc5, d4, f6 şi g4 (6).

Alb:

Rg2, Td7, Cc4 şi é7, Né2, Pb5, é5, g3, k4 şi h5 (10).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PARTIDA No. 144

Jucată la Bad Stuben într'un concurs de maeştri în ziua de 17 August 1930.

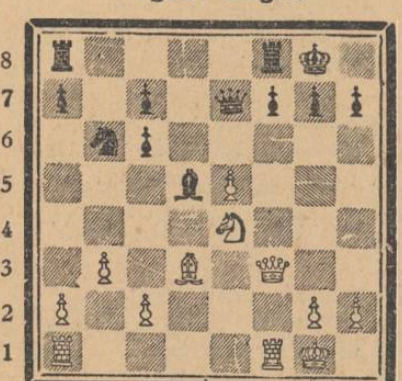
Alb: K. Gilg. **Negru: H. Engel**

Apărarea lui Philidor

1. é2—é4, é7—é5; 2. Cg1—f3, d7—d6; 3. d2—d4, é5×d4; 4. Cf3×d4, Cg8—f6; 5. Cb1—c3, Nf8—é7; 6. Nf1—d3, Cb8—c6; 7. Cd4×c6; b7×c6; 8. 0—0, 0—0; 9, f2—f4, Cf6—d7; această manevră cu calul, deşi e recomandată de tratatul lui Bilguer se dovedeşte în această partidă ca defavorabilă; preferabilă ar fi fost mutarea Nd7 şi eventual Dd8—b8—b6. 10. Nc1—é3 spre a împiedeca Cc5 10....., Cd7—b6; 11. Dd1—f3, Nc8—é6; 12. b2—b3, Né7. f6; 13. é4—é5; d6×é5; 14. f4×é5, Nf6—g5?; la N×é5, ar fi urmat N×h7+, R×h7; Dh5+, Rg8; D×é5. Cu toate acestea negru ar fi putut obţine mai uşor în acest caz egalizarea partidei continuând prin Dd6 urmat de Cd5 15. Né3—c5!, Ng5—é7; 16. Nc5×é7, Dd8×é7; 17. Cc3—é4. Né6—d5;

Poziţia partidei după a 17 a mutare a negrului

Negru: Engel.

Alb: Gilg.

18. Cé4—f6+ prin această fină continuare alb îşi asigură cel puţin un final cu situaţie superioară. 18....., Dé7×f6 la g×f, ar fi urmat Dg4+, Rh8; Df5, Dc5+; Tf2; sau Rh8; Df5, g6; Dh3 h5; C×h5, etc. 19 é5×f6, Nd5×f3; 20 f6×g7!, Rg8×g7; 21. Tf1×f3, f7—f6 22. Tf3—h3, Tf8—h8; 23. Tc1—é1!, Tc8—f8; 24. Té1—é6, Tf8—f7, 25. Té6×c6, h7—h5; 26. Th3—g3+, Rg7—f8; 27. Nd3—g6, Tf7—g7; 28 Tc6—é6!, Tg7—é7; 29. Té6×f6+, Rf8—g7; 30 Tf6—f4, Rg7—h6; 31. Ng6—f7, Th8—f8; 32. Tf4—f6+ Rh6—h7; 33. Tf6—f5 şi negru abandonează.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

„Aş vrea să ştiu"

I. VOICULESCU-Ploeşti.

a) Ce se înţelege prin filosofia „kabbalistică?"

Se dă numele de „kabbală" unei doctrine teologice în formă şi metafizică în fond, care a luat naştere la Evrei, cu vre-o două sute de ani înaintea erei creştine.

Transmise prin tradiţi şi circulând în mod secret printre iniţiaţi, învăţăturile kabbalei au început, pe la sfârşitul veacului XV, să preocupe într'o mare măsură şi pe unii erudiţi creştini, care au căutat să se iniţieze în misterele ei.

Dacă ar fi să analizăm fondul caracteristic al filozofiei cabbalistice, am găsi la bază un gen de panteism idealist, care nu exclude credinţa în libertatea omului, dar o admite ca un mister ce trebue conciliat cu destinul inevitabil al sufletelor.

Această conciliere se face prin teoria metempsichozei, şir de încercări succesive, readucând sufletul la destinul lui iniţial.

Formele misterioase ale acestei filosofii, pe care unii cercetători le raportau la tradiţie divină, tot atât de veche ca şi existenţa omului, explică în mare parte atracţia fascinantă pe care kabbalismul l'a exercitat asupra spiritelor şi succesul de care s'a bucurat mai ales în cursul veacului al XVI-lea.

b) Ce este „manicheismul?"

Manicheismul — nume derivat de la Manes sau Manichen, preot, care a amestecat creştinismul său cu unele elemente din teosofia orientală — reprezintă un dualism, fundamental între două principii eterne: principiul binelui şi al răului.

Deşi doctrina manicheenilor nu se reduce la această unică dogmă, totuşi, în uzajul curent, acesta e înţelesul care i se dă în general.

TH. B.-Braşov.

Pentru ce a fost anatemizat Tolstoi de Sinodul rus?

In ultima perioadă a activităţii sale, în urma unei profunde reacţiuni morale, Tolstoi şi-a găsit idealul religios într'un soi de creştinism umanitarist, care repudia formele şi practicele bisericii oficiale, alimentându-se la sursa directă a textelor evanghelice.

El concepea creştinismul într'un sens de largă egalitate şi înfrăţire între oameni, respingând, ca o erezie, ierarhia religiei oficiale. Această concepţie evanghelică a creştinismului, redus la fondul lui primitiv, a fost propovăduită cu multă ardoare de Tolstoi în scris şi în grai, în special în cercurile ţăranilor şi mujicilor din preajma lui. S'a creat astfel un soiu de sectă religioasă, „Tolstoianismul", al cărui apostol era patriarhul de la Iasnaia Poliana. Preceptele nouei religii erau considerate ca subversive de oficialitatea ţaristă şi aceasta din două motive fundamentale: întâi, ca o erezie care insuflă neîncrederea în religia de stat şi al doilea prin substratul ei social, socotit ca un ferment disolvant, prin caracterul ei de socialism creştin.

Din aceste două motive „Tolstoianismul" a fost proscris de Sinodul rus şi de autoritatea ţaristă

Curiozităţi

Ascultaţi-vă bărbatii!

Asociaţia cluburilor feminine din California a stabilit o listă de sfaturi a căror urmare ar aduce stabilitatea căsătoriilor. Punctul al cincilea al acestei liste este „Ascultă-ţi bărbatul, dacă-i place să vorbească". Neurmarea acestui sfat aduce distrugerea multor căsnicii americane.

Recordul Scoţienilor

Doi Scoţieni se duc să facă baie. Pun rămăşag — un penny — care stă mai mult timp sub apă. Condiţiile rămăşagului sunt scrise pe o foaie de hârtie, care e încredinţată băiaşului. Şi e bine că s'a făcut aşa, căci altfel nu s'ar fi ştiut niciodată ce s'a întâmplat cu ei: amândoi s'au înecat.

Vechiul oraş al Goţilor

Englezii fac actualmente săpături în apropiere de Sevastopol, la Eski-Kermen, unde a fost odinioară capitala regatului Goţilor. Au dat la iveală o basilică din secolul al cincilea şi un sistem de canalizare care se mai poate întrebuinţa şi azi. De asemenea magaziile de cereale descoperite de săpături mai pot fi întrebuinţate şi acuma.

De sigur, altă cacialma englezească.

Căsătoriile dela Gretna Green

In localitatea Gretna Green din Anglia, datează din secolul al XVIII-lea obiceiul ca fierarul să oficieze căsătoriile. Pe atunci se căsătoreau aici tinerii care fugiseră de acasă pentru că nu puteau obţine aprobarea părinţilor. Astăzi se mai duc acolo oamenii romanţioşi — şi escrocii.

Fetele cu mintea aprinsă de lecturi romantice se duc să se căsătorească la Gretna Green, fără să bănuiască că, după lege, căsătoriile încheiate acolo nu sunt valabile decât dacă sunt înregistrate în mod oficial de biserica scoţiană. Mare parte din fetele care se cred măritate sunt victima unor escroci lipsiţi de inimă sau a unor Don Juani îmbătrâniţi în rele, cărora fierarul le e complice.

In adevăr, fierarului nu-i pasă de problemele juridice, ci de onorar. Până acum doi ani erau doi fierari, dar acuma s'a format un fel de trust între ei, aşa încât unul singur oficiază căsătoriile. Singura antichitate autentică rămasă în atelier e o nicovală din secolul al XVIII-lea, restul e alcătuit din falsuri grosolane. Fierarul pretinde că odinioară a lucrat într'un atelier de fierărie, dar astăzi nimeni nu i-ar da pe mână un cal să-l potcovească.

Interesul pe care-l prezintă Gretna Green e sporit de exiguitatea taxelor de căsătorie, care se ridică în totul la o liră sterlină. Dar înregistrarea legală, care trebue făcută în Scoţia, costă o mulţime de bani. Şi dacă poţi face căsătoria în Scoţia, nu mai ai nevoie de Gretna Green, căci biserica scoţiană te căsătoreşte legal pentru câţiva şilingi.

Iată o statistică a afacerii: în 1928, s'au oficiat 275 de căsătorii, dintre care numai 18 au fost înregistrate. In 1929, 325, dintre care 62 valabile, iar în 1930, 260, dintre care au fost înregistrate 44.

Biserica scoţiană cere acum intervenţia autorităţilor pentru ca scandalul să înceteze.

Cărţi şi Reviste

A. THIBAUDET: Phisiologie de la Critique

Ed. de la Nouvelle revue critique. Paris 1930.

Titlul, cu o intenţie de arhaism din partea autorului, aminteşte de epoca de aur a positivismului încă dinainte de 1830. Pe atunci Fiziologia era ştiinţa-mamă care cuprindea în ea toate secretele şi farmecele ştiinţelor exacte.

Şi era o cochetărie şi o supremă eleganţă, în nota exactă a timpului, să aplici metodele positive studiilor morale, flozofice ori literare. Taine n'a făcut decât să asculte glasul vremii şi să-l traducă în sistem filozofic. A. Thibaudet întitulându-şi astfel cartea dovedeşte o altă cochetărie: aceia a gustului pentru lucrurile prăfuite, uitate, condamnate de modă şi de legile ei. E o atitudine nobilă şi duioasă în acelaş timp.

Volumul acesta cuprinde un fel de tratat de ansamblu asupra criticei ca disciplină.

Sunt capitole substanţiale asupra diferitelor genuri de critică, prezentate sub prisma unei concepţii de comprehensiv eclectism. Autorul nu e partizan sau militant al unui singur fel de critică. El caută să le descrie şi să le înţeleagă pe toate. Deosibeşte mai întâi *Critica spontană*. E critica marelui public, a mea şi a d-tale, critica oamenilor de treabă care în timpul liber citesc o carte şi comunică prietenilor, la cafenea ori în tren impresia lor.

Voltaire încă observase că în afară de criticii propriu zişi sunt o mulţime de oameni de gust, multe femei mai ales, care stabilesc la un moment dat un fel de opinie publică literară, o atmosferă prielnică ori ostilă unui volum. In ţări ca Franţa, unde gustul pentru discuţie e foarte desvoltat, critica aceasta spontană, directă are un rol covârşitor. Desigur publicul se poate înşela: pe vremuri Eugène Sue a avut mai multe ediţii ca Balzac şi Georges Ohnet mai multe ca Maurice Barrès. Dar fiecare carte are publicul său, publicuri ce nu trebuesc confundate.

Critica spontană o exercită omul de gust anonim. Vine după aceia *critica profesională*. Aceasta e de dată relativ recentă.

Se poate zice că până la Voltaire era necunoscută. E critica specializată de care se ocupă anumiţi oameni şi care se ocupă numai de aceasta. Trei cauze au favorizat apariţia acestui gen. Prima e apariţia jurnalismului. Au fost ziare şi în secolul al XVII şi XVIII. Dar apariţia lor cotidiană regulată e un fenomen public caracteristic sec. XIX. In aceste gazete, cineva trebuia să facă dări de seamă regulate asupra cărţilor ce apăreau. A doua cauză o constitue învăţământul literaturei. Alături de gazetari, profesorii sunt printre primii critici: In al treilea rând vin istoricii.

Gazetăria, profesoratul şi istoria sunt cele trei mari surse din care porneşte critica. Primii critici profesionali sunt La Harpe şi Voltaire. Eflorescenţa cea bogată se realizează în secolul XIX: Villemain, Nisard, Saint Marc Girardin, Taine, Sainte Beuve, Brunetière, Faguet, Lemaître.

După critica spontană a marelui public şi după aceia profesională, vine critica marilor creatori, a scriitorilor despre operele lor şi ale altora. Chateaubriand, Victor Hugo, Flaubert, Theophile Gautier, trebue număraţi printre aceştia. „La critique des maîtres" cum o numeşte A. Thibaudet, e o critică mai ales estetică, o analiză tehnică a procedeelor artistice, o evaluare a frumuseţilor conţinute în opera de artă.

După cum se vede, H. Thibaudet împarte critica în mai multe categorii luând ca criteriu felul, ocupaţiile şi aptitudinile persoanei care o face.

Desigur s'ar putea analiza critica şi după genurile ei: critica impresionistă, ştiinţifică, sociologică, etc. Impărţirile după metoda ori preocupările criticului coincid cu anumite aptitudini profesionale ale persoanei criticului. Aşa de pildă critica impresionistă e făcută mai mult de gazetari, cea ştiinţifică de profesori, cea judecătorească sau apreciativă de artiştii creatori.

In două capitole finale, autorul se ocupă de „Construcţia în critică" şi de „Creaţia în critică". Prima priveşte retrăirea aidoma a situaţiilor în care a creat autorul, operă de simpatie, de transpunere şi de înţelegere. A doua priveşte pe acei critici care în legătură cu o operă de artă, creează o alta alături de aceasta.

Cartea lui Thibaudet e din cele mai complecte şi mai profunde din câte s'au consacrat criticii literare.

M. R.

GABRIEL CHEVALLIER: La peur

(Ed. Stock)

Succesul romanului „A l'ouest rien de nouveau" a pus în circulaţie romanul şi nuvela de război. A încurajat-o.

Perspectiva depărtării în timp şi o mai obiectivă comprehensiune au creiat o nouă modă. — „Verdun"; „Classe 22" au secondat cu onoare şi au sporit documentul înfiorător al războiului.

„La peur" aduce un aspect nou. Nu-i un tablou simbolic al războiului în totul ca „Le feu", prin istoria unei campanii.

„La peur" prezintă un om esenţialmente individualist, sincer până la dispreţul de respectul uman, însufleţit de o teribilă încăpăţânare pentru libertate care duce până la măreţia sacrificiului.

Cartea aceasta este reprezentativă şi specifică unei laturi caracteristice a temperamentului francez, aşa precum melancolia discretă din „A l'ouest rien de nouveau" era caracteristică spiritului germanic.

„La peur" e un document francez al marelui război. Intelectualul român atât de apropiat de psihologia eroului din „La peur" îşi va găsi acolo toată revolta şi toată amărăciunea pe care le-a simţit prin jertfa simţului de libertate, cel mai admirabil dar al intelectualului de pretutindeni.

FRANZ WERFEL: „Barbara"

(Roman, Wien, 1930)

Ultimul roman al lui Franz Werfel înfăţişează, în jurul unui personaj a cărui educaţie formează subiectul central, un tablou al Austriei dinaintea războiului, din timpul războiului şi din timpul prăbuşirii sale. Eroul, fiul unui ofiţer, rămas orfan de mic, nu se poate rezema decât pe afecţiunea unei servitoare bătrâne, Barbara, cele mai adesea invizibilă în acţiune, dar al cărei devotament şi sentiment de milă naivă sunt totdeauna prezente.

Prima parte a lucrării, primul fragment biografic, arată copilăria lui Ferdinand R... şi educaţia lui într'o şcoală de cadeţi. A doua este consacrată războiului şi a treia înfăţişează zăpăceala populaţiei înaintea catastrofei, agitaţiile mediurilor revoluţionare şi tentativa unei lovituri comuniste. După eşecul revoluţiei roşii, eroul studiază medicina şi capătă serviciu pe bordul unui vapor care circulă în Mediterana. Ca şi eroul din „La Fuite sans fin" de Joseph Roth, războiul şi revoluţia l-au făcut să părăsească ţara în care nu-l mai atrage nici un sentiment şi să rătăcească fără scop pe Mediterana, în sunetul jazzului cântat pentru perechile de pe bord.

In jurul lui Ferdinand se agită o lume de figuri pestriţe, fiecare cu viaţa ei proprie şi cu relieful ei. Prima parte cuprinde pagini frumoase asupra Austriei dinaintea războiului şi figura colonelului, tatăl lui Ferdinand, nu-i lipsită de oarecare măreţie. A doua parte este remarcabilă şi contribue la succesul cărţii. Redus la mizerie, Ferdinand află cu bucurie, ca o soluţie nesperată a penibilei sale situaţii, vestea mobilizării generale. Devine ofiţer. Dar, puţin câte puţin, îl apucă desgustul şi contractează o teribilă ură în contra tuturor profitorilor războiului.

Revenit din întâmplare în Viena, Ferdinand este introdus de un prieten al lui într'un grup de boemi revoluţionari. Descrierea activităţii lor şi a încercărilor lor de revoltă comunistă nu are limpezimea scenelor de războiu, dar trebue să recunoaştem că această parte a cărţii trebuia să dea imaginea de haos, de confuzie, de nehotărîre a masselor în momentul prăbuşirii Imperiului. Discursurile şi meetingurile sunt descrise cu multă viaţă, diferitele figuri de agitatori sunt curioase şi bine individualizate. Cartea se termină cu impresia ciudată, dar fără îndoială specială Austriei, că acei care s'au ridicat şi au crescut înaintea războiului, nu se pot adapta decât foarte greu condiţiunilor de existenţă nouă, spune d. Jean Boyer în „Revue de France".

Cu tot volumul ei impunător ,cartea lui Werfel se citeşte cu plăcere şi fără oboseală. Este un roman viu, care cuprinde admirabile aspecte ale Austriei şi evoluţiunii ei.

G. B.

A. A. PIENAAR: „Histoire d'une famille de lions"

(Ed. Stock)

Sunt, mai mulţi decât se crede, oameni care iubesc mai mult animalele decât aproapele. — E un nou dicton evanghelic. Există mai ales o nobleţă de a iubi animalele sălbatece, sau cel puţin de a cultiva cu mare curiozitate ştiinţifică şi psihică, un interes pentru ele, pentru mişcările şi viaţa lor.

In dorinţa de exotic sau numai pentru buna ideie a ni le prezenta, s'a scris mult şi asupra marilor sălbătăciuni din Africa. Mai ales vânătorii confraţi de-ai lui Tartarin.

Pienaar însă, pentru întâia oară, ne duce la ele, în pădurile şi ascunzişurile lor, şi le observă cu o altă preocupare decât cea vânătorească. — Nu le studiază în viitoare victime, ci cu înţelegere largă şi compatisantă.

Autorul este un sud-african care şi-a petrecut tinereţea în regiunile pe care le descrie, în întinderile fără adăpost, în munţii şi 'n prăpăstiile înpădurite.

E o carte tonică şi senină, care permite o evadare.

D. B.

MARCEL AYMÉ: La Rue sans nom

Un nou autor şi o nouă carte reprezentativă a unui nou realism în Franţa esă la lumină cu această scriere. Ferdinand Lefèvre zice în Nouvelles Littéraires: „Marcel Aymé este direct şi simplu. In romanele sale stăpâneşte soarele. Marcel Aymé cunoaşte viaţa cu frumuseţile şi lipsurile ei, dar o iubeşte".

„La Rue sans nom" este intrarea într'o stradă fără nume a unui om care-şi ascunde numele. Este sugestia unei personalităţi colective, a străzii, care pluteşte în jurul formelor reale şi-şi trăeşte propria ei dramă. Dificultatea tratării stă în acordul, ce trebuie să se realizeze, între personalitatea individului, schiţată în câteva linii şi această dramă colectivă. S'ar părea la prima impresie că este un roman de aventură, dar este în acelaş timp şi un roman psichologic cu mult lirism.

In viaţa străzii se răsfrânge sufletul poporului cu suferinţele şi nevoile sale zilnice redate cu o profundă simpatie şi înţelegere. Paginile în care descrie plecarea la fabrică pe o dimineaţă de iarnă, sunt de o tragică simplicitate. Este de sigur cel mai bun roman al lui Marcel Aymé şi unul dintre acele ce poartă mai profund întipărit caracterul şi tendinţele unanimismului ,fără a fi câtuşi de puţin tezist. In el respiră o poezie curată şi domneşte o atmosferă de sănătate şi putere şi poate fi considerat, după părerea unanimă, ca unul din cele mai puternice şi mai desăvârşite romane în timpul din urmă.

Ultimele noutăţi apărute în vitrina

Librăriei Universala ALCALAY & Co.

Calea Victoriei Nr. 27, colţ Bulv. Elisabeta 1

Choisy Maryse : L'amour dans les Prisons (reportage) Lei 98
Raspoutine Marie : Le roman de ma vie „ 78
Fedine C-tin: Les Cités et les Années (trad. du russe) „ 117
Demaison A.: La comédie animale, roman (Prix du roman 1929) „ 98
Barbusse H.: Elévation, roman „ 78
Recouly R. : Le quatre septembre (recits d'autrefois) „ 47
Dyssord J. : La vie amoureuse de la Dame aux Camélias „ 65
Crakhovsky: La science et le Bonheur (longévité et Immortalité) „ 162
Mignot: Michelet éducateur „ 60
Almanach Vermot 1931 : legat 103, brochat „ 59
Almanah Hachette 1931 : legat 105, cart. 60, brochat „ 40
Almanach Hachette 1931 : ediţia complectă, legat 125, cart. „ 75
London Géo : Deux mois avec les bandits de Chicago „ 78
L'Egypte : (Coll. Encyclopédie par l'image) „ 33
Guerme: Prague, ville d'art (avec nombreuse illustr.) „ 390
Corlieu-Fieschi : Lenine chez Confucius (roman) „ 78
Segreste: La Lettonie (Coll. Les Etats contemporains) „ 117
Margolis et Mart : Histoire du Peuple juif (trad de l'anglais) „ 390
Ford. H.: Le Progrès (rapell Ma Vie mon oeuvre, Aujourdhui et Demain) a Lei 156

Se primesc abonamente la toate revistele şi ziarele române şi străine cu preţurile originale.

Comenzile pentru provincie se expediază şi contra-ramburs.

ŞI EU... ŞI EL... ŞI D-TA
VOM INTREBUINŢA
DIAMOND
LAMA DE RAS IDEALĂ

De vânzare pretutindeni.

O carte şi o sărbătoare

Este oare un eveniment atât de fericit în viaţa unui om când împlineşte cincizeci de ani? Imi pare că văd zâmbetul în colţul gurii cu care priveşte Mihail Sadoveanu gesturile şi frământările noastre de la oraş, când se coboară de acolo din Impărăţia Apelor şi descalică din Ţara de dincolo de Neguri.

Eu îl văd încă sosind întâia oară la casa noastră dintr'un mic şi banal orăşel de provincie: un băeţandru de 19 ani, zidit ca un tânăr uriaş, cu părul castaniu şi stufos, cu sprincene foarte încruntate deasupra unor ochi albastru şters, ale căror priviri iuţi şi scurte tăiau ca nişte lame de oţel, liniştit şi nobil cum se cuvine unui gospodar, căci era căsătorit, dar cu un râs atât de franc şi de copilăros, precum l'a păstrat şi până azi, când povesteşte anecdote sau face glume cu copiii.

El cunoştea şi valea şi câmpia şi dealurile şi muntele. Bătuse ţinuturile Moldovei noastre în lung şi în lat, îi călcase toate drumurile şi se strecurase pe toate potecile, se tolănise prin toate huceagurile, băuse din toate fântânele şi se scăldase în toate apele.

Era pentru noi, care nu cunoscusem alt drum decât al Sărăriei şi nu aveam alt orizont decât acel pe care ni-l deschideau cărţile, un om nou, un „om din lună".

El cunoştea florile şi gâzele şi toate semnele anotimpurilor, toate nuanţele luminii din zori şi din amurg, toate glasurile tăcerii şi furnicările singurătăţilor, tot ce povestesc clopotele turmelor şi şoaptele, tânguirile, mâniile aprige ale vântului. Trecuse toate pragurile din toate casele satelor şi târguşoarelor din regiunea lui şi ştia bine ce gândesc, ce vorbesc şi cum trăesc băştinaşii locurilor. Ştia legende, basme, toate tradiţiile şi apucăturile lor, toate datinile vechi şi obiceiurile mărunte.

Venise printre noi aducând aroma câmpiei şi a pădurii, miros de mintă pipărată şi de cimbrişor, bătut de soare, adieri amare de frunză de nuc, dar mai ales intimitatea sa cu natura şi cu viaţa în ceiace are ea mai tainic, înţelesul adânc al vieţii de la ţară în peisagiu ca şi în viaţa omului şi a vietăţilor.

Iar nouă pare că ni era ruşine de sărăcia, de uniformitatea cenuşie a vieţii de orăşel de provincie, cu toate meschinăriile ei urâte, în care trebuia să primim pe acest sol al vieţii de dincolo de barierele noastre prăfuite.

Se apropiă de biblioteca în care nu erau decât cărţi străine, le cercetă, apoi se întoarse spre mine cu acea gravitate pe care nu o întâlnim decât la copii şi la oamenii naturii şi care a rămas şi până azi gravitatea specială a lui Mihail Sadoveanu: „Eu am citit toţi cronicarii, îmi zise el, şi nu odată ci de zeci de ori, ştiu pasagiile care sună mai frumos pe dinafară". Apoi urmă să vorbească cu acea precizie de gândire şi de expresie, care surprinde în totdeauna la el, despre comorile limbii vechi şi ale graiului popular, nimerind mereu formele juste şi impresionante.

Nimic din lirismul romantic al iubirii de natură şi al naţionalismului.

Dar un adânc sentiment al bogăţiilor şi misterului naturii, un naţionalism izvorît din legătura omului cu pământul, o dorinţă de a urmări în linie ascendentă neîntreruptă ridicarea noastră la o cultură superioară. Dorea o linie neîntreruptă, dar nu trasă de un spirit abstract şi matematician, ci scrisă de viaţa reală şi adevărată, aşa cum se arată în izvoarele ei, cu cotiturile, sinuozităţile şi accidentele aventurii sale.

Şi dacă aniversarea de cincizeci de ani nu e o sărbătoare veselă în viaţa unui om, ea este un popas din cele mai interesante în viaţa unui creator.

Opera literară a lui Mihail Sadoveanu de mult este o realitate strălucitoare şi autentică pentru oricine. Ceeace vom putea urmări de pe culme este statornicia şi credinţa cu care a urmărit adâncindu-l drumul ce şi l-a croit din capul locului.

Ceiace a presimţit el, cu intuiţia lui de creator, a fost, sub artificialul şi falsul lustru al unei culturi suprapuse, o realitate mai stabilă, o realitate umană mai largă, eşind din cadrul acesta factice şi care trebuia păstrată şi apărată: viaţa dela ţară.

Natura şi toate vietăţile ei dezvăluesc celui ce trăeşte în strâns contact cu ea, celui care trebue să intre în luptă cu ea ca să-şi capete pâinea şi să-şi apere viaţa, celui ce trebue să prevadă şi să fie gata pentru orice neprevăzut, taine pentru care omul oraşului, al maşinei şi al civilizaţiei, e surd şi orb. Raţiunea ingustează câmpul inteligenţii şi o sărăceşte. In sufletul ţăranului sunt puteri depuse adânc din experienţa veacurilor, intuiţii preţioase, obscure care se traduc prin imagini şi superstiţii, taine presimţite şi abia întrevăzute, interpretate după întâmplări, dar care în lumina cunoştinţii s'ar putea trezi şi preciza. Ştiinţa ar intra pe calea aceasta pe tărâmuri noi şi ar înţelege mai mult din nenumăratele lucruri ce se petrec între cer şi pământ, ar vedea că marginile vieţii sunt mai largi şi mai zimţuite de cum le consideră logica şi raţiunea rece.

Omul dela ţară, care se crede el însuşi mai prejos decât cel dela oraş şi pe care noi îl dispreţuim, are simţul unui real mai complex, cu care el are legături tainice şi neînţelese, pentru care sunt în sufletul lui selectori ca acei pentru undele de diferitele lungimi ale radio-ului.

Nu e vorba de o teorie sau o concepţiune abstractă, căci nu teoriile crează operele. Dar credinţa aceasta în preţul experienţii căpătată direct din inima naturii, iubirea cu care învaţă omul dela ţară să înţeleagă toate semnele misterului şi să învingă toate greutăţile, se traduce prin bogăţia imaginaţiei şi a senzibilităţii, din care reese poezia aceia irezistibilă din orice epizod al operei lui Mihail Sadoveanu.

„Baltagul" (edit. Cartea Românească) volumul apărut odată cu sărbătorirea celor cincizeci de ani ai marelui scriitor, este mărturia cea mai strălucită a operelor şi concepţiunilor, care au trăit, au crescut şi au ajuns culmea înfloririi în această operă de plină maturitate. Victoria care vibrează ca o coardă întinsă în emoţia aşteptării, în grija unei neobişnuite întârzieri a soţului ei plecat să cumpere oi, este în realitatea ei strictă şi adevărată, un tip de această putere de intuiţie a omului naturii. Ea citeşte ca într'o carte deschisă în tainele depărtării şi presimte, cu un al şaselea simţ, omorul soţului ei. Urmăreşte şi descopere pe omorâtori cu o intuiţie plină de siguranţă, cu vicleşugurile, cursele ademenitoare şi toată ştiinţa naturală a unui câine de vânătoare, condusă de un instinct superior tuturor raţionamentelor şi înrudit foarte aproape de acel al câinelui de care se serveşte pentru descoperirea crimei şi pedepsirea criminalilor.

Din toată desfăşurarea vieţii satului dela munte reiese în legăturile de familie, în raporturile dintre femee şi bărbat, dintre copii şi părinţi, acea veche autenticitate primitivă, care e pusă la încercare prin contactul „muntencii" cu autorităţile şi orânduiala socială. Şi aci e marea deosebire dintre Mihail Sadoveanu şi aşa zişii „naţionalişti". El nu vrea să întoarcă lumea dela oraş la ţară şi să oprească ceasornicul vremei şi al progresului. Dar vrea să facă dovada că cea ce a fost vrednică şi ageră în viaţa ferită de orice atingere cu civilizaţia, în munţi „o ajunge mintea ce are de făcut" şi în „ţara cealaltă de devale", înţelegând numaidecât rostul a ceiace se chiamă „stăpânire împărătească", precum şi avantagiul pentru cel ce urmăreşte o crimă şi pe făptuitorii ei. „Bun lucru neapărat să fie asemene rânduială; toate să se facă după poruncă şi să scrie ce s'a făcut. Aşa se cunoaşte prin târguri cine a cumpărat vite şi cine vine şi care încotro se duce"...

Factura romanului, technica şi tratarea lui marchează o faţă nouă a acestui mare talent. Nu mai avem de a face cu acea alură de povestire care făcea din orice roman de până acum un fel de epopee populară. Dialogul e vioi şi înfrigurat, acţiunea strânsă în jurul unei întâmplări sinistre, de un artificiu naiv prin care fiecare epizod din dramă, simplu ca un fapt divers, este de o profundă substanţă poetică, petrecut mereu în inima naturii, amestecând în fiece clipă savurosul adevăr al unor oameni rupţi din viaţa satelor cu hazardosul unei aventuri pasionante. Şi autorul însuşi se pasionează pentru cauza dreptăţii şi dacă-l zugrăveşte pe Nichifor Lipan în linii mari de puternic şi vrednic răzăş de munte, pe Victoria o evocă cu o dragoste duioasă şi o înfăţişează în trăsături alese şi o deosebită preţuire. Natura nu e descrisă ca de obiceiu în acel splendid lirism cu care ne-a deprins în alte romane. Dar e mereu prezentă cu nuanţa ascuţită a clipei din anotimpul dela munte:

„De odată vântul trecu şuşuind prin crengile subţiri ale mestecenilor din preajmă. Pădurea de brad de pe Măgura clipi din cetini şi dădu şi ea zvon. Inălţând fruntea, Victoria simţi adierea rece dinspre munte. Şuviţele castanii din jurul frunţii i se zbătură. Clipi din ochi, silindu-se oarecum să se trezească deplin. Pe toată costişa, în gospodăriile răzleţe, se auzeau chemări şi îngânări de glasuri. Câinii începeau să zăpăiască. Coloanele de fum se aplecau împrăştiindu-se pe faţa pământului". Şi după aceste semne ale clipei toată viaţa se schimbă în prevederea iernei. Nu pitorescul, ci această strânsă prietenie, legată printr'un şir de prevestiri şi răspunsuri, între om şi natură, face tot farmecul şi poezia puternică şi îmbătătoare ca un vin vechiu în scrierile lui Sadoveanu. In cartea aceasta din urmă, picată odată cu sărbătorirea celor cincizeci de ani, domină mai mult decât oriunde impresia acestei strânse legături dintre om, dintre familie şi pământ, dintre caracterul ţăranului călit în nevoia de a trăi în natură şi a da piept cu misterul şi greutăţile sale, format de generaţii cu puteri pe care le-ar putea folosi şi în altfel de viaţă.

Mihail Sadoveanu vede acolo în viaţa dela ţară nu atâta trecutul, cât mai ales viitorul. Până şi stilul său larg, de povestitor în afară de vremuri, devine scurt şi înfiorat, se dezbracă de culoare, devine linie şi mişcare.

IZABELA SADOVEANU

INSEMNĂRI

Poliţia în teatru

In „Monitorul Oficial" din 30 Octombrie 1930 a apărut „regulamentul interior de serviciu" al Teatrului Naţional.

Am citit primele treizeci-patruzeci de articole şi credem necesar a le aduce de urgenţă la cunoştinţa publicului — direct interesat în această afacere.

Astfel circulaţia prin coridoare este interzisă *„fără interes justificat"*. Deci trecerea se permite numai la dus şi întors, exact cât cere interesul... spectatorul fiind dator în caz de control să-şi „justifice" circulaţia!

Art. 7 interzice *„intrarea cu arme şi aparate fotografice"*. Se teme direcţia Teatrului de fotografierea artiştilor odioşi — sau chiar de împuşcarea lor?

„Dormitul este interzis în întreg localul teatrului". (Art. 13). Dar asta-i o sălbătăcie: după ce actorii te adorm, direcţia te opreşte să tragi un somn.

Se interzice *„orice încercare de a obţine o favoare"*. Chiar şi pentru un bilet de favoare?

Dar mai interesante sunt articolele privitoare la artişti şi actriţe.

Astfel, articolul 26 spune:

„Personalul feminin al Regiei e obligat să aducă la cunoştinţa direcţiei cazurile de gravitate (!) *şi data oficial constatate, să stabilească de acord cu direcţia şi medicul posibilitatea prestării serviciilor, şi epoca suspendării lor"*.

Gândiţi-vă numai la un dezacord între medic şi director asupra „cazului de *gravitate*" — personalul feminin în chestie stând la examen în faţa acestor doi bărbaţi, care vor discuta... dacă talia artistei este destul de zveltă ori nu.

Dar să trecem peste acest articol delicat.

Mai departe ajungem la bărbaţi.

„Artistul, — spune art. 32, — *are îndatorirea de a juca rolul aşa cum e scris şi se cere de direcţia de scenă, neputând adăoga sau reduce în rol, a improviza şi a avea altă ţinută decât aceea indicată de sensul piesei şi în text"*.

Vra-să-zică, până acum actorii jucau rolul nu aşa „cum e scris", „adăogau", „reduceau din rol", „improvizau", etc. — fără ca direcţia teatrului să le fi putut face ceva din lipsă de „regulament interior".

Art. 33. — Artiştii de orice categorie sunt obligaţi să se supună la toate cerinţele rolurilor ce li s'au distribuit, precum de a-şi rade mustăţile şi barba, a pune peruci şi păr fals, a purta anume costume, etc.

In ce priveşte costumele de epocă pe care regia are îndatorirea de a le procura, artiştii sunt obligaţi să le îmbrace chiar dacă nu sunt noui şi au mai fost purtate, cu singura condiţie de a fi curate şi corecte".

Având în vedere recalcitranţa actorilor şi mai ales a actriţelor, — credem că aceste rânduieli regulamentare nu-s suficiente. Ar fi trebuit ca d. I. Gr. Perieţeanu să fi făcut o lege cu sancţiuni teribile: bătaia, închisoarea şi chiar împuşcarea pe loc (cu revolverele confiscate).

Spicuiri

Un ziar al monahilor care — după cum afirmă unul din redactorii lui — „a servit ca o tribună de unde s'au scos în relief toate cuvintele şi articolele scrise prin ziare de către diferiţi scriitori şi gazetari, în folosul Bisericii şi a tacmei călugăreşti", polemizează cu alt ziar „unde altădată s'au scris articole care susţinea tacma călugărească".

După ce arată că, dintr'un articol publicat în acest din urmă ziar, „se evidenţiază reaua credinţă, şi patime de răzbunare pentru mustrarea făcută", redactorul monahal închee:

„Cât priveşte dacă scrisul nostru este pe placul francmasonilor şi altor înstrăinaţi de credinţă, dintre care faci parte şi d-ta, prin afirmaţiunile făcute, nu ne interesează, căci cele ce scrim noi prin ziar numit de d-ta maculatură, au apreciat alţi, te rog iartămă mai capabil decât d-ta, chiar din redacţia acelui ziar, al căror coloane, din nenorocire, sunt mâzgălite de d-ta, care a-i vrea să ajungi unde nu te ajută noţiunea..."

Din concepţia sexualistă a istoriei

Unii autori văd în ospitalitate originea prostituţiei la cei primitivi; noţiunea de ospitalitate datorită drumeţului era aşa de adânc fixată în mentalitatea omenească, încât devenise o dogmă sacră, o lege inviolabilă. Ospitalitatea voia ca, acolo unde bătea, drumeţul să găsească un loc în cămin şi la masă. La origine, el trebui să fie considerat ca o rudă. Era adoptat, atât timp cât rămânea sub acoperământul casei în care intrase, ca unul din membrii familiei. Şi cum şederea lui era socotită ca aducătoare de fericire, trebuia ca ospitalitatea să fie completă şi iată dece el nu trebuia să rămână singur în culcuşul în care se odihnia: femeia sau fata gazdei, sau una din mai multele femei ale casei, venia să se culce lângă el. Nu mai era nevoe de ordinul stăpânului casei pentru ca soţia sau fiica să-şi îndeplinească acest obiceiu consacrat.

E posibil ca mai târziu, la plecarea oaspelui, acesta să fi avut obiceiul să dea tovarăşei de bună petrecere un dar, care putea fi un obiect provenit din ţara din care venea şi care, probabil, nu se găsea la fel în ţara în care călătoria. Numai mai târziu poate acest obiect va fi fost considerat ca o remunerare. Prostituţia ospitalieră care se practică azi sub titlul de obiceiu la unele triburi clasate ca primitive sau semi-civilizate are desigur un calcul pe care nu-l cunoştea ospitalitatea primitivă, ne spune gazeta „l'en dehors".

Găsim în Biblie o poveste cu mult posterioară aceleia a fiicelor lui Lot şi care prezintă un foarte înalt interes, pentrucă unii comentatori au voit să vadă aici un simbol al trecerii prostituţiei ospitaliere la prostituţia legală, deşi, anterior încă, găsim în Geneză exemple de prostituţie exercitată de către femei care se aţineau la răscrucea drumurilor.

Juda, al patrulea fiu al patriarhului Jacob cu Lea, ducându-se în ţara Canaanului, întâlni o femee, Şua, se căsători cu ea şi avu trei fii numiţi Er, Onan şi Şela.

Anii trecură şi Juda alese pentru primul lui născut o femee din acel ţinut, cu numele Tamar. Er, care avu reputaţia unui sodomit, muri fără urmaşi. Or, după obiceiul evreesc, trebuia ca fratele următor al decedatului să dea urmaşi văduvei sale, fie că era sau nu căsătorit, şi astfel Tamar se duse spre Onan, dar acesta (al cărui nume a dat naştere la termenul: onanism), ştiind că copiii ce se vor naşte nu vor fi copiii lui pentru că trebuiau să fie consideraţi ca urmaşi ai fratelui său „murdărea pământul când mergea cu soţia fratelui său", ceeace făcu ca ea să rămână sterilă. Nemulţumit, Atotputernicul făcu ca Onan să moară — aşa spune legenda. Văzând aceasta Tamar fu sfătuită de Jacob să se întoarcă la casa părintească, până ce Şela, al treilea fiu, va fi bun pentru femee. Totuşi Şela crescu şi Tamar nu-i fu dată ca femee.

In acest timp Şua, femeea lui Juda, muri; Juda se consolă repede de moartea ei şi într'o zi, împreună cu un amic al lui, un Adulamit, se ducea să-şi tundă oile, fapt ce-l află Tamar, peste care apăsa greu văduvia şi care, după cum am văzut, nu se putea lăuda cu cei doi bărbaţi ai săi. Işi scoase vălurile de văduvă, îşi acoperi faţa, ca o prostituată şi aşteptă la o răscruce de drumuri trecerea lui Juda. Acesta îi făcu propuneri pe care ea le primi numaidecât, contra promisiunii unei capre şi a remiterii unui gaj care consta dintr'un inel, un cordon şi un baston. Tamar deveni astfel însărcinată, se întoarse acasă şi-şi reluă vălurile de văduvă. După câteva zile Juda trimise pe prietenul lui, Adulamitul, să ducă femei capra promisă contra restituirii gajului, dar în zadar întrebă acesta de prostituata pe care o avusese Juda. Toată lumea-i spuse că prin partea locului nu se află nici o prostituată. Când auzi Juda, părăsi gajul, considerând această părăsire ca o bunăvoinţă a lui.

După un timp Juda fu informat că nora lui, prostituându-se, rămăsese însărcinată. Cu onoarea familiei lui nu era de glumit: ordonă dar ca Tamar, fără să fie scoasă din casă, să fie arsă de vie. Dar Tamar ieşi şi arătă celor prezenţi gajurile primite. Juda mărturisi dar că ea fusese mai înţeleaptă decât el şi că-i făcuse o nedreptate de a-i fi refuzat pe fiul lui, Şela, aşa cum trebuia şi cum îi promisese.

Tamar născu doi gemeni şi Biblia ne povesteşte că, pentru a-i recunoaşte, înţeleapta femee legă la gâtul primului născut un fir roşu.

Noi aspecte ale vieţii sufleteşti

Max Picard a debutat acum vre-o douăzeci de ani cu o carte asupra sfârşitului simbolismului, un fel de nouă teologie, în care impresionismul era caracterizat ca un stil al necredincioşilor, ca o expresie a unei vremi ce se zmulsese din puterea şi legătura cu Dumnezeu.

Cartea a fost pur şi simplu găsită ridiculă. Totuşi era în ea un adevăr care a eşit în evidenţă abia acum. După simbolism care nu avea „catedrală", expresionismul a orientat gustul estetic spre arta gotică şi hieratismul primitivilor. Picard a fost cel dintâi care a căutat să determine care este partea de adevărată pietate în această nouă mişcare şi care este pur şi simplu divagare teologică în două cărţi foarte interesante: *Mittel alterliche Holzfiguren* (chipuri de lemn din evul mediu) şi *„Expressionistische Bauernmalerei"* (Pictură ţărănească expresionistă), conţinând şi studii asupra vitrourilor.

Aceste lucrări sunt nu numai expuneri teoretice asupra artei, ci ceva mai mult: o nouă metafizică a fizionomiei, o teologie laică asupra naturii omului, care-şi găseşte forma definitivă în ultima sa carte *„dass Menschen Gesicht"* după ce a fost indicată într'o altă carte scrisă după războiu *„Letzten Menschen"*.

Max Picard consideră figura omenească simbolică. Procedeul autorului este afirmativ, el afirmă că omul trebuie să fie după chipul lui Dumnezeu şi că sunt epoce în care această asemănare se şterge, epoci în care asemănarea se marchează sau începe a se marca şi a ne da speranţa că se va regăsi în viitor. Pe altă cale decât caracterologia, prin aspectul fizionomiei cu semn mistic, autorul caută, în ultima sa carte, a dezlega problemele fizionomiei omeneşti. El afirmă de pildă că omul privit în faţă reprezintă fiinţa statică, pe când profilul reprezintă fiinţa lui activă, dinamică, că chipul omului reprezintă o realitate prezentă, pe când animalul nu are chip ci o mască reprezintând o formă trecătoare pe cale de realizare sau că sfinţii au toţi aceiaşi figură în profil, etc. Apoi cercetează legăturile chipului omenesc în raport cu spaţiul şi timpul şi defineşte iadul ca „un spaţiu fără timp", pune în contrast chipul poruncitor al oamenilor de autoritate contimporani cu autoritatea calmă a celor antici, etc. Vre-o treizeci de portrete minunate întovărăşesc textul.

Oricare ar fi atitudinea noastră faţă de teoria lui Max Picard, cartea se citeşte cu un viu interes, atât prin concepţia aceasta a omului integrat în tot cât şi prin descoperirile care fulgeră pe ici pe colo, şi prin pasiunea cu care teza este susţinută.

In opoziţie cu această concepţie simbolică este toată mişcarea sub numele de *„Caracterologie"* în care oamenii de ştiinţă încep a studia aspectul omenesc, nu ca un simbol divin, ci sub forma concretă. Astfel este scrisă cartea lui Klages *„Principes de la caracterologie"* tradusă din nemţeşte.

Un Pompei balcanic

A fost descoperit în Macedonia sârbească, aproape de satul Graţco, în punctul unde fluviul Cerna se varsă în Vardar. Este vechiul oraş Stobes, care datează de câţiva secoli înaintea erei creştine şi care a fost botezat acum: Pompei balcanic. După Titu Liviu, acest oraş fusese cucerit de către Filip al V-lea, regele Macedoniei (221—178). Cucerit apoi la câtva timp de către Romani, el a fost ridicat la rangul de capitală a unei provincii macedonene, cu privilegiul de a avea monedă proprie. Distrus de Ostrogoţi în anul 479, reconstruit nu se ştie precis când, el a jucat un oarecare rol ca centru al creştinilor. Distrus din nou, probabil în urma unui incendiu, sau părăsit de către locuitorii lui, cine ştie din ce motiv, el a dispărut de atunci, sub pământ, ca să iasă la suprafaţă astăzi.

Săpăturile făcute recent pe cheltuiala guvernului din Belgrad, sub conducerea profesorului Vlenta Petcovici, au dat la iveală diferite monumente, statui, monete, vase şi alte numeroase obiecte dintre care unele datează din al şaselea sau al şaptelea secol dinaintea erei creştine şi care sunt de un mare interes arheologic şi artistic; apoi un amfiteatru putând să cuprindă cinci mii de persoane, foarte bine păstrat, o mare şi frumoasă biserică, o bazilică în care s'au găsit treisprezece coloane intacte de marmoră albă, cu bazoreliefuri remarcabile; o inscripţie, tot aşa de intactă, arată că această biserică a fost construită de episcopul Filip din Stobes şi ridicată la rangul de catedrală în epoca în care scaunul episcopal era ocupat de către episcopul Budius, care luase parte şi la Conciliul din Niceea. In centrul oraşului s'a găsit un mare edificiu care n'a putut fi specificat. Are o lungime de 60 metri şi, în mijloc, un peristil larg cu o piscină. Toate aceste monumente şi obiecte descoperite sunt urme a trei epoci, a trei civilizaţii: romană, greacă şi creştină. D-l Petcovici declară că continuarea săpăturilor va permite deasemenea descoperirea a mari comori arheologice, care vor permite savanţilor să reconstituiască istoria cetăţii Stobes.

Iarna fiind timpurie şi grea în aceste regiuni, săpăturile vor fi reluate în primăvara anului 1931.

Mărunte

— Domnul Jean Bart pregăteşte un vast roman din viaţa porturilor dunărene, în care se descrie amalgamul de popoare adunate într'o Europă în miniatură. Romanul va purta titlul sugestiv: *Europolis*.

— Anul acesta Max Reinhardt va reprezenta la Berlin comedia „Jules, Julien et Juliette" a lui Tristan Bernard. Inscenarea va fi făcută chiar de autor.

— Societatea Longmans, Green et Co. din New-York a organizat un concurs de romane, dotat cu *un premiu de 75.000 de dolari* (vreo 13 milioane de lei). Opera încoronată este romanul „Tânărul acela inocent", datorit unui scriitor necunoscut până astăzi, Irving Fineman. Numărul concurenţilor era de vreo mie.

Romanul va fi lansat în Octombrie viitor. Va constitui cu siguranţă unul din cele mai mari evenimente literare ale sezonului american, căci publicul este întotdeauna lacom de cărţile premiate de editorii din Statele-Unite.

A apărut

CAMIL PETRESCU

Ultima noapte de dragoste
Intâia noapte de războiu

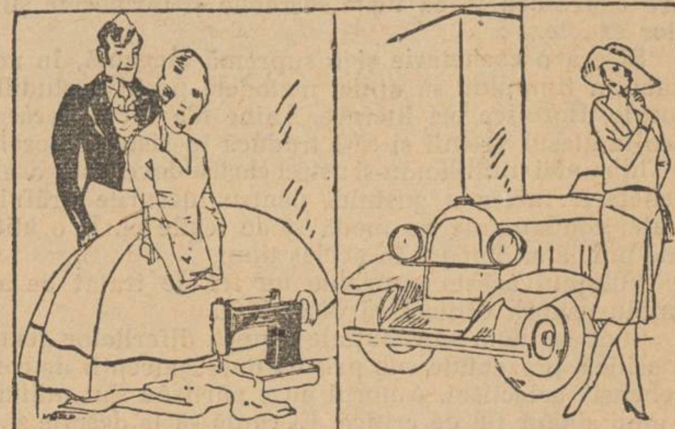
roman

(2 vol. de peste 500 de pagini)

Editura „Cultura Naţională"
2, Pasajul Macca Bucureşti (I)

CITIŢI TOŢI AZI „LECTURA"
NUMĂR FESTIV 300
„ISPĂŞIREA"
ROMANUL UNUI VINOVAT-MARTIR
DE ILUSTRUL H. SUDERMANN
5 LEI Romanul complect la chioşcari şi librari

Centenarul maşinii de cusut

Maşina pe care o doreau femeile de altădată şi aceia pe care o doresc cele de azi.

Consolare

— Şi crezi, poate, că sunt încântat că îmbătrânesc?

— Vezi însă că-i singurul mijloc ca să trăeşti mai mult!

Flota modernă

Monstrul.

Eterna tinereţă

— L-am întâlnit pe baronul X.. Săracul, a îmbătrânit atât de mult, încât nici nu mă mai recunoaşte.

(SĂRINDAR) No. 7—11 TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 519

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 16 Noembrie 1930

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Cum am cunoscut pe Morand?

Ni se întâmplă câteodată în viață să nu bănuim câtă recunoștință datorăm prietenilor noștri cei mai dragi, rudelor cele mai apropiate până când într'o zi un cuvînt venit din afară ne arată dintr'odată ce multe și ce bogate daruri ne-au făcut. Aceasta am înțeles-o, aflând din scrisorile lui Marcel Proust că datora vărului meu Emanuel Bibesco cunoașterea unora din cele mai frumoase biserici gotice din Bretagne și din Ile de France. Citind în corespondența, astăzi publicată, a pictorului Gauguin, că toată nădejdea lui era Emanuel Bibesco, m'am hotărît într'o zi să fac inventariul tuturor lucrărilor pe care le datoram și eu acestui spirit pătrunzător care, cel dintâiu descoperise pe Césanne, colecționase tablourile lui Edouard Vuillard, și prezisese, cu mulți ani înainte geniul lui Marcel Proust. Pe lista persoanelor a căror valoare mi-o semnalase Emanuel Bibesco, am scris întâi numele lui Paul Morand, și data : Decembrie 1914.

Era în timpul răsboiului. Vărul meu, cu toate că era grav bolnav, hotărâse să vie dela Londra unde locuia, ca să ne vadă, pe soțul meu și pe mine, la sosirea noastră la Paris. Nici el nici noi nu puteam locui acasă la Paris ; servitorii ne erau mobilizați, iar pe de altă parte, încălzitul apartamentelor particulare era un lucru foarte greu pe atunci. Ne instalarăm deci la Hotel Meurice, și în curând veni și Emanuel. Ca să restrângem cheltuelile am luat un singur salon. Fiecare din noi prevenea pe ceilalți când venea vre-un prieten să-l vadă. Când era vorba de un prieten al tuturor, totul mergea bine, fiecare din noi rămânea la locul său și primeam musafirii împreună. Dar dacă pentru unul din noi era un străin, ne retrăgeam în odăile noastre. Intr'o seară, Emanuel îmi anunță vizita unui tânăr atașat de la Ambasada Franței la Londra.

Nu-l cunoșteam. Voii deci să părăsesc salonul, dar Emanuel mă rugă să rămân. Imi spuse că prietenul său era un om încântător, că scria, și că într'o zi toată lumea va vorbi de el. Mă asigură că era un poet în toată puterea cuvântului deși nu publicase încă nimic. Viitorul lui se anunța strălucit. Intr'o zi, îmi voi aminti cu plăcere că l'am cunoscut într'o vreme când nimeni aproape nu bănuia cine era Paul Morand, și poate nici el însuși, cu fermecătoarea lui modestie. Rugămințile lui Emanuel și călduroasa lui pledoarie pentru prietenul său mă înduplecară, și rămăsei.

* * *

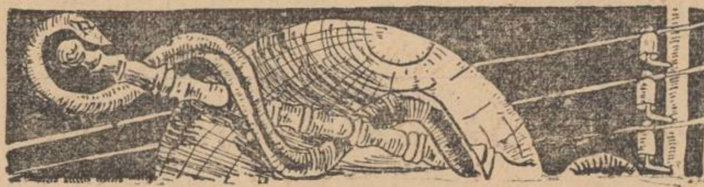
Zilele trecute, când am aflat de sosirea lui Paul Morand în România unde îl precedase faima lui răspândită în cele cinci continente, mi-am amintit cu înduioșare de prietenul nostru care fusese prooroc bun. Judecata atât de dreaptă a lui Emanoil care nu se înșelase

Prințesa Bibescu

nici asupra lui Césanne, nici asupra lui Marcel Proust, sau Gauguin, sau Edouard Vuillard, sau Paul Morand, merită astăzi prinosul meu de recunoștință. Tânărul atașat de ambasadă din 1914 a adus celui dintâiu dintre prietenii săi din România, dispărut dintre noi în 1917, o mișcătoare dovadă a amintirii sale, închinând memoriei lui E. B. cea dintâi dintre nuvelele care i-au adus renumele, povestirea intitulată „Clarisse" din „Tendres Stocks". Aceste misterioase inițiale ascundeau numele prietenului său Emanuel Bibesco.

PRINCIPESA BIBESCU

Mirajul depărtării

Frères qui trouvez beau tout ce qui vient de loin!

Vă aduceți aminte de versul acesta al lui Baudelaire, din „Le voyage" ? Are o adâncă rezonanță și cuprinde un mare adevăr omenesc. Frumos e numai ceea ce vine de departe... De când există vis în omenire — adică de când există omenirea — închipuirea a situat frumosul suprem în inaccesibil. Este un mit al depărtării, un miraj al tărâmurilor de dincolo de zare, un

Paul Morand

dor de alte meleaguri decât acelea în care ne-am născut și trăim, o dorință de evadare din marasmul cotidian. Este o dorință care e întemeiată pe o iluzie. Iluzia că vom evada din noi înși-ne dacă ne vom schimba locul sub soare.

Marii călători sânt îndeobște niște mari plictisiți. Curiozitatea lor neastâmpărată și mereu nesatisfăcută este hrănită de o neliniște lăuntrică, de spleen-ul romantic. Chateaubriand și Byron sânt iluștrii reprezentanți ai acestei spețe de călători. Ceeace ei caută în călătorie este potolirea unui foc lăuntric care îi mistuie, goana după uitarea de sine. Fantasio al lui Musset spune : „O ! cum aș vrea să fiu omul acesta care trece acuma prin fața mea !" Omul de pe stradă, primul venit, oricine — altcineva decât mine ! Aceasta era dorința mai tuturor romanticilor. Obsedați și chinuiți de ei înșiși, călătoria era pentru ei o desrobire, dealtfel iluzorie, din cotidian și dintr'un prezent mereu acelaș.

Acestui miraj se datorește toată literatura exotică a romantismului. Jurnalele de voiaj ale romanticilor sânt de un subiectivism care astăzi ne surprinde neplăcut, chiar ne supără. Notele lor de călătorie, jignesc spiritul nostru amator de documentare și de preciziune. Notele de călătorie ale romanticilor sânt, înainte de toate interpretare, proecțiune a sufletului care contemplă în obiectul contemplat ; pentru romantic lumea exterioară este un pretext de etalare a frământărilor lui lăuntrice, un prilej de meditații și de filosofare. De acest lucru nu scapă nici cei mai obiectivi. nici „cei pentru care lumea exterioară există", Théophile Gautier de exemplu.

In general romanticii nu căutau în călătorii noutatea, ineditul, inaccesibilul ; nu călătoriau din curiozitate, din sănătoasă curiozitate, din dorința de a observa și de a se documenta. Există mereu, la ei, un substrat de neliniște și de furtuni interioare care le modifică viziunea lor de viață și le otrăvește contemplația. E curios că toți romanticii aleargă după contemplația pură și doresc această seninătate, pe care n'o pot dobândi nici odată și pe care cei mai mulți dintre ei o nădăjduesc în moarte.

Călătoria ca scop în sine și nu ca paliativ moral corespunde unei atitudini sufletești cu totul deosebite de aceea a romanticilor.

Paul Morand este tipul călătorului care colindă lumea pentru simpla plăcere de a observa și de a înregistra imagini inedite. Nimic romantic în atitudinea lui față de viață. O viziune realistă, un ager spirit de observație și o vădită grijă de a fi precis și exact.

Morand cucerește, însă, pe lector nu numai prin materialul veșnic nou și interesant pe care îl prezintă, ci și prin felul cum îl prezintă. Are un stil de o minunată flexibilitate, care se adaptează imediat la cele mai dificile subiecte. Morand nu ezită niciodată când trebue să găsească cuvântul sau fraza cea mai nimerită. Simți, citindu-l, că nu cunoaște chinuitoarea goană după epitetul just și după expresia definitivă care l'a frământat pe Flaubert sau pe Baudelaire. Această ușurință în exprimare corespunde, la Morand, unui admirabil calm lăuntric. Lectura cărților lui oferă o odihnă, o reculegere. Pasionează, fără să turbure. Instruește fără să plictisească. In cărțile lui se amestecă, într'o aparentă neorânduială, considerațiile și aprecierile cele mai diverse, economice, politice, literare, sociale, artistice ; totul este aruncat ca din întâmplare, pe nesimțite ; nici urmă de disertații pedante.

Cu Paul Morand mirajul depărtării dispare; tărâmurile inaccesibile se apropie, devin posibile ; pământul pare mai mic, distanțele mai scurte. Morand este un distrugător de mirajuri ; literatura lui, cu material cules de pe tot globul și răspândită în toată lumea, e menită să reducă mult din poezia mirajului depărtării. Nu mai este o literatură exotică. Este un reportaj, cu constatări lucide și reci. Mirajul lui Morand stă doar în stilul lui miraculos de suplu, plastic, plin de inedite întorsături, și de o spontaneitate de film.

Maurice Bedel (alt globe-trotter) spune într'un articol din *Nouvelles Littéraires* că „nu mai există exotism de când Paul Morand și dirijabilul „Graf-Zeppelin" au redus pământul la justele lui proporții". Intr'adevăr, de când mijloacele de deplasare au devenit atât de perfecționate și la îndemâna oricui, și mai ales de când deplasarea nu mai oferă neprevăzutul și necunoscutul de odinioară, literatura exotică își vede îngustându-se câmpul de activitate. Farmecul exotismului de altă dată, al exotismului de pe vremea diligențelor, stătea în risc și în primejdie. Azi riscurile și primejdiile unei călătorii, fie ea cât de îndepărtată, au scăzut mult. Ocolul pământului astăzi e de o execuție mult mai simplă și mai precisă decât pe vremea lui Jules Verne. Și nu mai vorbim de rapiditate. Viteza este semnul distinctiv al epocei noastre. Morand i-a făcut elogiul (și cu mult tact i-a fixat și limitele).

Senzațiile inedite ale călătoriei și ale depărtării vor ajunge cu timpul obișnuite și puțin interesante. Omenirea este prea iubitoare de necunoscut și de noutate și se blazează prea ușor, pentru a se mulțumi cu o satisfacție ca aceea a vitezei, pe cale de a deveni atât de banală. N'ar fi de mirare ca peste un număr oarecare de decenii, o călătorie în carul cu boi să devină o senzație rară și un sport inedit și pasionant.

Al. A. Philippide

La acest fapt foarte probabil, literatura lui Morand, distrugătoare de mirajuri, contribue de pe acum...

AL. A. PHILIPPIDE

Feuilles de température

Business

5.000 dollars
à qui prouvera
qu'on peut faire entendre un mot dans l'usine
à l'heure où l'on forge les chaudières tubulaires.
Les châssis s'envolent, suspendus;
le crâne éclate
sur les marteaux-pilons.
J'aime ça.
Je conduis ma journée à la vitesse
du chemin de fer aérien,
j'invite mes amis par le mégaphone,
je déjeune debout,
les cours de la Bourse se dévident sur le plancher;
le métropolitain me tremble dans les jambes.
J'aime ça.
Pendant ce temps,
sur un noir divan,
ma femme tend ses seins à une amie.

PAUL MORAND

Călăuza elegantă

de Paul Zarifopol

Omul actual este animalul care umblă. Trebuința și apetitul de a nu ședea pe scaun, a nu sta acasă, îl distinge de omul tip din alte diverse vremi.

Să fi apărut oare pe timpul descoperirilor mari geografice, de exemplu lumea europeană cuprinsă de o mobilitate nouă și surprinzătoare ? Pare probabil că, pe atunci, călătoria mare, miraculoasă aproape, rămânea ocupația și privilegiul unei minorități specializate ; ceilalți se mirau sau admirau. Acum toți umblă, umblă, umblă. Singuri, de gustul lor ; sau sunt dusi, în grupe.

Sigur că pe omul actual îl caracterizează umbletul, mai mult decât orice; se vede aceasta din pasiunea iuțelii. Altădată oamenii se luau la întrecere din fugă. Acum e altceva : voluptatea mișcării repezi în sine.

Explicarea fenomenului e sigură și banală. Păcat de timp ar fi, să o repetăm.

Hipnotizat, cum e, în a bea iuțeală omul nu poate, totuși, să nu vadă: vede natură și obiecte artificiale, cel puțin trebuie să le zărească, elementar, ca obstacole. Și în clipele inevitabile de pauză, aude una și alta. Cancanuri de *table d'hôte*, de exemplu, semnalate acum o sută de ani aproape, de către commis-voiajorul, cu fizionomia lui de pe atunci completă, în *Harzreise* a lui Heine. Dar Heine vorbea lung, lung. Aici tocmai intervine noutatea mare.

Un diplomat de astăzi, și literat — ce altă călăuză mai perfect predestinată și-ar putea dori omul actual în diateză vehiculatorie ?

In primă aruncătură, Paul Morand ne-a arătat, cu electrice sclipiri, Europa galantă. Dar Europa e nimic, pentru un om de vocație excepțională, care poate zice, cu un zâmbet ușor trist : *rien que la terre.*

Gări, baruri, vagon-lit, transatlantice, avion, hall de Palace, case de joc, case de dans, case de... ce nu vede și nu e obligat să vadă — noblețea călătorului obligă, cași cealaltă — cine umblă lumea toată ! La masa de cărți zice o doamnă — ce doamnă! e o femeie drăgălașe, Pearl ! zice Pearl, despre amantul ei : „Si je suis remarqué dans un endroit public par un homme ou par une femme, il leur fait porter un mot dans ce goût-ci: Pearl vous plait? elle est à vous, et il rédige un... *Bon pour une séance de... avec Pearl.*"

Scriitorul de care vorbim colecționează avantajos destăinuiri de acest fel... Care tânăr, sorbind vorbele delicios impudice ale delicioasei Pearl nu va face ochi mari — și pe dracul în patru pentru a șterge o bursă de voiaj : misiune de propagandă în o cetate strălucită cu obligație de radieri numeroase peste hotare diverse ?

Acesta e un punct mare. Morand scrie călăuze elegante pentru drumeții care palpită și sunt încă novici. Mai întâi, ca tempo, sunt unice ghidurile lui Morand. Nu e nici măcar timpul de oprire al unui expres în o gară fără pretenții ; echivalează, când ne dă peisaj sau dramă, cu încetenirea, abia apreciabilă, între două macaze.

Trepidant ; și, pe cât se poate, picant. Deci, ambele paragrafe cardinale în codul de viață și de estetică al alergătorului perpetuu.

Proust scria : „notre minotaure Morand", vorbind de femei, în prefața (nu „prefață" : Proust a vrut să scrie o „prefață adevărată", dar tocmai atunci i-a făcut, zice, Moartea o primă vizită și așa n'a putut scrie decât aceste 32 de pagini, — cinci sau șase rânduri despre Morand, restul o polemică despre stil cu Anatole France!)... în prefața la *Tendres Stocks,* trei istorii de femei, fiecare istorie ceva mai scurtă decât prefața lui Proust. Disproporție amuzantă, pregătită de o soartă șăgalnică. Proust și Morand : rândunica și broasca țestoasă.

Deschizând cartea, găsim gradația dorită, geografică : Clarisse, prima, e în Londra și Paris, firește nu se știe bine când e aici, când e dincolo — Aurore, ultima, e prin Abisinia, Ostafrica, Niger. Toate aceste încântătoare persoane sunt „de la meilleure compagnie", negreșit, sau cam așa — și rafinează asupra vieții: fac ce vor, adesea ce vreai dumneata; și foarte repede, repede, repede. Deliciu cronic, cu puțin piper, fără îndoială, de filosofie dulce-amară asupra separațiilor inevitabile (poate pentru totdeauna, poate pentru curând; pământul e mic, însă hazardul e mare și nepătruns), sau grațioase licăriri de tristețe, puțin, puțin, puțin de tot — și șarmant. — Și pornim... Și flirt. Oh, de sigur. Iute, iute, fără întârziere, nici în gelozie, nici în voluptate. Sincer și amical te întreabă femeia de astă seară despre cea de eri (nu profesionale, cum le știi, ci femei nouă, femei de călătorie) : *Décrivez-moi votre amie!* — Și d-ta răspunzi obiectiv și inventarial: *Elle a un ventre poli, une chair ferme où les morsures ne restent pas, des seins écartés...* Iarăși văd pe tânărul sudost-european făcând ochi basedowieni și intrând în delir pentru o grabnică misiune de propagandă, de arie mare.

Proust zisese: *Morand-minotaure,* vorbind de istoria celor trei zâne *Palace-style.* Insă Morand, pe urmă, a devorat pământul, — *rien que la terre.* Din această simplă înghițitură Minotaurul a asimiliat și a secretat o admirabilă literatură.

Paul Morand ne explică oarecum vocația sa călătoare în precuvântarea la *Magie Noire,* sub forma unei pagini de telegrame adresate cititorului din anii diverși ai vieții: 1895-1928; dela ilustrația din *Petit Journal,* pe care un servitor o arătase micului Paul: intrarea Francezilor în Tananariva, până la călătoria, acum doi ani, în Guinea, Sudan, Tombuctu —- 50000 de kilometri.

In zeci de mii de kilometri evaluăm acum viața omului îndreptățit a zice că — trăiește.

Morand e, fără îndoială, maistrul stilului de drum lung și repede... Este aci o economie savantă și genială

(Continuare în pag. II-a)

PAUL MORAND

Impresii din România

Paul Morand a vizitat ţara noastră timp de vre-o trei săptămâni. Intre o excursie în Transilvania şi în Delta Dunării şi o primblare în Bucovina, d-sa — găsindu-se în Bucureşti, s'a întreţinut cu publicul românesc ca şi cu cel de peste hotare, prin intermediul postului de radio-emisiune din Bucureşti. Cu o voce melodioasă, cu un accent al cărui secret îl deţin doar membrii casei lui Molière, Paul Morand şi-a fermecat auditoriul timp de un sfert de oră într'o „causerie” în care o verbă şerpuitoare se îmbina cu informaţia justă şi cu vioiciunea culorilor din peisagiul românesc.

Redăm mai jos în traducere românească, din nefericire atât de palidă faţă de originalul francez, primele impresii asupra ţării noastre pe care neobositul călător ni le-a împărtăşit în acea seară de Octombrie:

A călători înseamnă să priveşti imagini. Geografia care nu e cuprinsă în hărţi este amuzantă. Am ajuns în marea lecţiune care trebue să fie Universul, la capitolul României. Intre o călătorie prin Transilvania şi o trecere prin Bucovina, revin în Bucureşti şi profit de aceasta pentru a vă aduce primele mele impresiuni.

România este udată de două mari fluvii. Unul este Dunărea care se varsă în Marea Neagră, cel de al doilea este Orient-Expresul care se varsă în Calea Victoriei. Primul îşi are obârşia în ţările germanice, cel de al doilea isvorăşte din Paris. Unul transportă mărfuri ,cel de al doilea oameni, cărţi, opiniuni şi idei. Astfel mi se pare perfect asigurată irigaţiunea materială şi spirituală a României.

Să vorbim mai întâi de Dunăre. Cu ea mi-am început călătoria. Este primejdios să începi prin ceiace este mai frumos. „Marilor poeţi” — zice d. Whitmann, care nu credea nici în literatura cenaclelor, nici în aceia a bisericuţelor şi avea dreptate — „marilor poeţi le trebue un public mare”. Am putea spune şi noi că marilor fluvii le trebuesc poeţi mari.

Dunărea merită un Mistral, un Victor Hugo, un Whitmann. Cât ar fi iubit acesta din urmă Dunărea, el care a cântat Hudsonul şi Potomackul!... Cum ar fi ştiut să hoinărească printre hamalii Brăilei, pescarii din Sf. Gheorghe şi dezertorii ascunşi în păpuriş.

Dunărea are trei braţe principale, de fapt treizeci şi şase. In fiecare seară fluviul acesta ar putea ca şi tiranii antichităţi, dacă ar voi, să se culce în alt pat.

Am vizitat fiecare din aceste braţe. Am văzut pe cel dela Nord, cu straniile lui figuri de lipoveni, apărând prin păpuriş, cu bărbile lor blonde şi încâlcite, ca nişte stranii oameni neolitici împinşi din hotarele vechii Rusii, care este mai mult un continent decât o naţiune. Oameni care miroasă a peşte, ale căror lotci negre duhnesc a crap, şi care stau pe vine în jurul focului.

Am văzut şi braţul de Sud: când mă arcam pe puntea de deasupra remorcherelor, priveam de sus un ocean de papură, cu pene liliachii, o mare hibridă tot aşa de mişcătoare ca şi o rizierie, tot aşa de nedecisă ca acele insule plutitoare din Mexic sau ca gurile nămoloase ale Mississipiului.

Soarele se culca, cu atât mai strălucitor cu cât se învăluia în noaptea ce cădea, asemenea unei sonde petrolifere aprinsă, pe când în spatele meu se ridica un corn de lună subţire, o adevărată lună turcească.

Stoluri de păsări plecau să ierneze în Africa, pe când altele sosiau anunţând gerurile apropiate.

Am eşit din deltă pentru a intra în Dobrogea.

Pe măsură ce automobilul se ridica în sus dela Tulcea — ocoliturile leneşe ale Dunării pierzându-se în zare, o lungă parafă de azur în materia afânată şi docilă a papurii, pătrundeam într'o regiune măreaţă de vechime şi de dezolare. Imense pământuri negre, infinite singurătăţi, afară de câteva sate turceşti cu ocoale îmbrăcate în pantaloni largi fără de câţiva boi încordaţi la jug, afară de câteva cete de ţigani.

Mi s'a spus că Dobrogea este unul din pământurile cele mai vechi ale Europei. Continentul dormea încă sub ape, când Islanda şi Dobrogea se alesese de mult din ele.

Când seara cade ,când noaptea întunecă şi mai mult acele câmpii negre, te aştepţi să vezi eşind din ele balauri fantastici, namile de animale ridicate în două picioare, pterodactili mari ca nişte avioane Junkers cu patru motoare. Pământ de trecere, loc de întâlnire, coridor de invaziune, legat de fermece, putred dc istorie şi de preistorie — Dobrogea mi-a părut ca o soră a platourilor Iranului şi Tafilaletului african.

Am străbătut-o dela un capăt la celălalt, până la Balcic unde te apleci de sus asupra Mării Negre ca deasupra unei cisterne, Balcic şi satul său tătăresc, încondeiat cu albastru palid şi cu alb, unde cea mai graţioasă dintre suverane a ştiut să pregătească surpriza unei grădini englezeşti şi a unui cottage din Devonshire, în mijlocul părăsitelor mori turceşti, şi zgomotului proaspăt al cascadelor.

Am petrecut intervalele dintre aceste diferite regiuni în drum de fier, documentându-mă ca la cinematograf, unde citeşti titlurile între două imagini. Şi curând m'am găsit la frontierele vechii Românii. Clopotniţelor bulbucate le succedau clopotniţele ascuţite ale bisericilor, porumbului, livezile, chirpiciului, piatra.

Biserici şi mânăstiri întărite contra turcului, continuă să desfidă o Asie care, dacă a dat îndărăt, n'a dat poate îndărăt pentru totdeauna.

Ce regiune miraculoasă! După aerul curat al Sinaiei, unde, în tăcere şi meditaţie, stăpânul României noui caută să concilieze libertăţi aşa de greu câştigate în decursul secolelor cu constrângerile necesare unei epoci primejdioase, care, dacă nu mai este răsboiul nu se poate numi încă pace, după Sinaia, acea Sinaie românească, am putut s'o iau dealungul malurilor Oltului şi să admir o regiune tot atât de diferită de aceia pe care o străbătusem, pe cât este Occidentul diferit de Orient.

Nu sunt un economist ca d. Romier, nu sunt un doctor consultant şi nu vreau să dau aicea sfaturi. Dar trebue să vă semnalez, în treacăt, că un singur drum bun, mergând din Ungaria spre Polonia şi trecând prin Bucureşti, ar da un avânt nepreţuit turismului în aceste regiuni. In fiecare an, americanii care vizitează Europa înaintează spre Orient. A fost mai întâi Parisul, apoi Berlinul, apoi Innsbruck; de doi ani, Ungaria este la modă la New-York, precum şi coasta dalmată. N'ar fi poate inutil pentru dv., să atrageţi acum pe străini spre România veche şi nouă.

Iată-mă, pentru câteva ceasuri, din nou la Bucureşti. Fireşte sunt mai puţin români la Bucureşti decât la Paris, dar este totuşi Parisul; nu un Paris de întâmplare, ca Barcelona sau Buenos-Aires, dar esenţa chiar a Parisului, cu femeile lui frumoase, cu spiritul său, cu ironia sa, cu frământarea sa de inteligenţă, gustul său pentru politică, considerată drept una din artele frumoase.

Mâine, voi fi la Iaşi şi în Bucovina unde mă gândesc să văd, una câte una mânăstirile, mai zugrăvite ca nişte evanghelii. Astfel voi fi străbătut dela un capăt la altul această măreaţă Românie, care, în această parte a pământului, este cu adevărat întâlnirea celor 4 puncte cardinale, inima mistică a acelei roze a vânturilor, care înfloreşte pe colţurile vechilor atlaze, ultim suvenir al unei lumi de eri cu ultimii săi boeri, nopţile sale cu ţigani, cu farnientul său, costumele sale pitoreşti, cu dansurile câmpeneşti, cu încetineala sa.

Prefiguraţie a lumii de mâine, prin aceia că este un amestec de rase din cele mai diferite; în fine, imaginea lumii de azi, prin aceia că anticul trăeşte aci în bune raporturi cu realul, cele mai noi mode de Paris cu practicele de vrăjitorie ţărănească cea mai primitivă, boul cu mersul său apăsat cu cele 8 cilindre, petrolul care este laptele motoarelor cu laptele adevărat al vacilor (admirabile vaci pe care eri încă le admiram la Florica în staulele fermei Brătianu).

In ajunul intrării mele în Moldova, mă simt fericit de ocaziunea ce mi se prezintă, aci, de a adresa tuturor amicilor mei români, care mi-au înlesnit călătoria, expresiunea recunoştinţii şi admiraţiunii mele pentru ţara lor, adevărată operă de artă, pe care nici n'am avut nevoie să o traduc într'o altă limbă decât a mea, fiind atât de apropiată de geniul occidental, latin şi francez.

Călăuza elegantă

(Urmare din pag. I-a)

în idei şi în imagini. Notaţiune caldă, în accelerare progresivă. Abia poţi ceti şezând sau culcat. Trebuie, după câteva pagini, să alergi prin casă, să dai mobile la o parte, eventual să sari peste ele. Un cetitor scrupulos e nevoit, după o duzină de foi, să iasă în goană pentru o plimbare kilometrică în pas gimnastic. Stilul, caşi structura internă au aci, o forţă de iritare deambulatorie, fără seamăn.

Irezistibil te gândeşti la Proust, mucenicul, la Proust, crucificatul vremii acesteia de strămutare delirantă. A stat închis între patru pereţi căptuşiţi cu plută luni, luni, luni de zile. Iar celălalt: *rien que la terre*.

Misterioase contraste ale vieţii! Şi, în extrem, ele stau să fie comice.

Unul se încuie pe viaţă într'o odaie. Altul nu poate sta locului, şi pământul îi e prea mic.

E sigur: momentul este favorabil acestui din urmă. Să trecem şi noi iute la altceva...

PAUL ZARIFOPOL

PAUL MORAND

Spioana

Seara, după cină, toată lumea fu de acord că gustul de lucru dispare. Cei mai mulţi insistară asupra valului de lene, fără să se gândească că graţie lui sunt asasini care nu pot să se scoale din pat pentru a merge să ucidă, tâlhari care întârzie vara la băi de mare, lăsând să treacă anotimpul spargerilor şi invertiţi de profesie care în loc să meargă unde-i cheamă profesiunea, preferă să rămână la ei acasă, să joace domino cu nevasta şi cu copilaşii. D'apoi spionii?

In 1915, făcui la Londra cunoştinţa unei olandeze, născută într'o Iava oarecare. Era strălucitoare şi-şi purta cozile negre învârtite peste urechi încât păreau asemeni coarnelor oilor merinos din Australia. Ea mă făcea să mă gândesc la acele firme de bâlci:

Femmes d'Origine
Oriental' Attraction
Beauté — Volupté — Féerie — Lumière.

Odată mai mult, mă văzui obligat pentru iubirile mele să facă apel la mâna de operă străină.

Locuia la Ritz, la primul etaj, în colţul lui Arlington Street. Intr'o seară, după ce-am luat masa în sala de mâncare a hotelului şi am băut mult, ne deciserăm să mergem în camera ei. Ne urcarăm, împărţind ascensorul cu un fel de popă în civil, numai în mătăsuri, ţinând sub braţ o geantă de piele, ticsită de documente (ca parlamentarii din desenurile lui Forain, pe timpul Afacerii). Era însoţit de ofiţeri de artilerie francezi şi englezi. Locuia camera vecină cu cea în care intrarăm.

— E Albert Thomas, ministrul nostru de muniţii îi spusei eu.

— Ah! făcu Olandeza. Nu ştiam...

Ni se aduse încă de băut, la ghiaţă. Afară de părul ei şi-al meu, totul în cameră fu alb. Preţuesc la justa lor valoare întâlnirile din întâmplare şi aceste călătorii în locuri necunoscute, la piele. Nimic nu-i mai urât, mă gândii, decât oamenii pe care îi vezi în toate zilele.

Neaua patului se topi.

. . . .

Deschisei o uşă crezând că intru în sala de bae. Dădui de-o încăpere mică, plină de vestminte. In mijlocul rochiilor ce spânzurau parfumate, crezui că zăresc un teatrofon. Mi-aplecai urechea: era un microfon. Auzii foarte limpede pe Albert Thomas de cealaltă parte a peretelui, explicând nevoia ce aveam de obuze 75, sprijinit pe statisticele ultimelor bătălii.

Tovarăşa mea mă văzu când mă întorsei la ea şi deja pe jumătate adormită:

— O, ştiu bine, spuse ea, ar trebui să ascult toate astea, dar cifrele mă plictisesc; mai rău mă încurc în povestirile lor cu muniţiuni. Şi dealtfel, acum că zibelina mea e plătită... Mi-e somn...

Şi fără să se trezească mai mult, simţindu-mă lângă dânsa, mă prinse între picioarele ei, pe care le strânse apoi cu o mişcare reflexă de moluscă.

Două luni mai târziu, aflai că agenţii noştri, rău informaţi ca întodeauna, o arestaseră la graniţa elveţiană.

In româneste de Em. B.

PAUL MORAND

Marie-Louise... 1)

Aveam toate motivele să devin prietenul lui Marie-Louise R..., dacă nu prieten, cel puţin să întreţiu cu ea relaţiile acelea cu aparenţe bune, pe care ne-am obişnuit să le semănăm într'un anumit număr de saloane, după ce ne-am lăsat bine înţeles inima la domiciliu. Eram legat de familia ei. Ea număra printre animalele ei obişnuite pe câţiva din camarazii mei. Aveam aceleaşi obiceiuri, casele alături una de alta, însfârşit aparţineam aceleaşi generaţii, adică uneia şi aceleiaşi secte secrete, aceluiaş popor invizibil. Eram deci cu totul în preajmă-i. Totuşi ea nu vroi niciodată să mă cunoască; adică, — neputând mereu să evite ca să-i fiu prezintat — să mă

Paul Morand pe piaţa din Vâlcov însoţit de d-na Morand, născută Chrissoveloni

primească la ea, sau când o întâlneam la alţii să se îndrepte îndată către mine şi să înceteze de-a arăta o totală indiferenţă faţă de cele ce spuneam. In public, ea mi-arătă fără înconjur că nu existam. Niciodată ea nu uită să mă uite. Am voit să ştiu dacă o supărasem cumva, dacă era pornită în contra mea de către atâţia prieteni comuni, dacă fusesem calomniat; n'am putut să aflu nimic. Mulţi îi vorbiră în favoarea mea. Ea preferă să nu răspundă.

Marie-Louise era înaltă cum rar sunt Francezele. Cu o piele care părea o imitaţie a pielei, într'atât era de palidă, de limpede, fără nici un accident, fără nici o umbră, fără vre-o adâncime, decolorată de către urbanitate. Dedesubtul sprâncenelor arcuite, ochii violeţi ; îmblânziţi de lacrimi care nu curgeau niciodată, produceau o impresie care depăşea limitele celui de-al optulea arondisment. Deşi se prefăcea că nu crede în existenţa mea, Marie-Louise nu putea să nu ştie că o admiram. Am vrut să merg mai departe. In zadar; fără nici un succes. Am părăsit Parisul, sunt trei ani de atunci, pentru o lungă călătorie, fără că ea să-şi fi schimbat vre-un moment atitudinea.

In primele timpuri, mi se întâmplă să mă gândesc adesea la ea, dar memoria mea vizuală — acest singur toiag de bătrâneţe al aventurilor mele — ea însăşi mă trădă. Imaginea Marie-Louisei, ca toate imaginile persoanelor la care n'o să ne mai gândim, se mări, se anemiă din cauza creşterii apoi se aplecă şi dispăru în această masă turbure, plină de resturi organice şi care poartă numele inutil de abstract de uitare...

Câţiva ani mai târziu, navigam la cinci mii de kilometri de Paris. De două zile părăsisem pământul în mijlocul unei furtuni pe care nimic n'o făcea să înceteze. Cum era foarte cald, ziua dormeam în cabina mea, unde mi se aducea câte un bulion rece şi ultimele radiotelegrame. La miezul nopţii, mă urcam pe punte şi rămâneam până ce vedeam semnalul verde la babord: primul semn al zilei. In fiecare dimineaţă, puţin după ora 3, fără ca valurile să se micşoreze — coline unduioase pe care le mângâia lumina lunii, vântul slăbea. Mă foloseam de acest prilej, ca să fac mişcare sau să alerg fără sgomot, cu sandale de cauciuc în picioare. Intr'o noapte, mă oprii înaintea unei cabine de pe punte, luminată, al cărui ochiu nu era închis. Crezându-se singură, o tânără femeie îşi făcea baia. O vedeam goală şi spălându-se prost căci se spăla cu apă de mare. Era Marie-Louise. Ea însăşi? Mi-ascultam amintirile: da, aceiaşi ochi violeţi deschişi în gol, acelaş păr neted; nu, mai de grabă era cineva care aducea cu ea trăsătură cu trăsătură ; o soră? un mulaj al propriei sale persoane? Totul redat cu atâta preciziune... Rămăsei mult timp în umbră, rând pe rând, sigur că era ea apoi că nu mai era ea, atât de încordat încât simţeam cum ameţesc. De-alungul unui cer nemişcat vasul îşi legăna cadru-i întunecat. Tânăra femeie se ţinea cu amândouă mâinile de cada al cărei conţinut, la fiecare clătinare a vaporului, se răspândea pe podeaua cabinei.

Notai numărul cabinei. Aceia care-o locuia se numea Mrs Amelita W. A doua zi i-am fost prezentat. Era soţia unui astronom; şi mergea să-şi întâlnească soţul în mările Sudului. Nu vorbea franceza. Când o întrebai dacă are vre-o rudenie cu Marie-Louise R., ea mă privi fără să priceapă. Nu venise încă niciodată în Franţa, nici măcar în Europa; nu cunoştea pe nimeni.

Intâiul lucru ce cade în mare, în cursul unei lungi traversări, e timpul. N'aşi putea spune câte ore s'au scurs între aceste prime cuvinte, şi noaptea când Amelita încetă de-a se mai împotrivi şi când o invitai lângă mine, pe punte, între perne făcute cu drapelele ţărilor străine. Plăcerea pe care-o resimţii fu mai întâi indirectă; când mi-apropiai mâna, abia atingând-o, mi se păru că la cinci mii opt sute de kilometri, la numărul 26 de pe strada Mirosmenil, această mână făcea exact în acelaş loc să isbucnească o senzaţie în Marie-Louise. Misticii asigură că nici o rugăciune nu e pierdută dealungul spaţiilor; şi nici o sărutare deasemenea. La distanţă, mă răzbunam pe Marie-Louise; loveam în masca cuiva care mi-era ostil, dar în locul unei măşti de ceară obţineam pentru această încântare, concursul cel mai animat. Natural, Amelita uşura mult lucrurile:

— Nu ştiu ce anume, cu dumneata îmi interzici orice vicleşug, orice cochetărie, suspina ea.

Niciodată nu mi s'a întâmplat aşa ceva. Incă din prima zi, mi s'a părut că te cunoşteam deja, de multă vreme.

Cine-ar îndrăsni să spue că lumea e populată de înţelegeri necunoscute, de aluzii care trăesc aevea, de simetrii invizibile? Actele noastre au ele o dublă faţadă? Sau nu sunt decât o refracţiune, ca acele raze care străbătând anumite cristaluri se împart în două?

Vasul se lăsa acum cu totul în voia furtunei calde. Pentru ca să se răcorească, pasagerii veneau ca şi noi să doarmă pe punte. Ei se întindeau pe podeaua de lemn asemenea unor morţi la sfârşitul unei tragedii. Marea, adesea lua locul cerului, până când cerul dând-o jos îşi relua locul. Se auzeau căzând farfuriile, iar paharele uitate în fumoar se auzeau spărgându-se ca geamurile dela galantarele magazinelor într'o zi de revoltă; adesea vedeam steward-ul trecând pe patru labe, cu câte-o cratiţă în dinţi.

Şaptesprezece nopţi trecură astfel. Amelita şi cu mine ne iubirăm cum se iubeşte când n'ai absolut nimic mai bun de făcut. La prima escală, ea se dădu jos. Nu am mai văzut-o niciodată.

Mă întorsei, fericit ca un dezertor amnestiat. Parisul îşi îmbrăca frumoasa-i haină de primăvară. Pe Turnul Eiffel nu crescuseră încă frunzele. Câteva zile după sosirea mea, întâlnii pe Marie-Louise. Ea mă recunoscu şi spre uimirea mea, îmi trimise cea dintâi, un surâs ; ochii îi erau plini de promisiuni care plăteau trecutul.

— De ce sunt oare mulţumită că te-ai reîntors? îmi spuse ea.

In româneşte de EM. B.

1) Nuvela aceasta poartă ca titlu, în originalul francez: „Echo, répondez!” şi face parte din ciclul „Europe Galante” publicat la Paris de către bine apreciatul editor Bernard Grasset. Tălmăcirea de faţă este făcută după a 105-a ediţie, apărută în 1927.

Cereţi în toate librăriile

CAMIL PETRESCU

Ultima noapte de dragoste
Intâia noapte de războiu

roman

(2 vol. de peste 500 de pagini)
Exemplarele de lux cuprind un portret inedit de C. Ressu

Editura „Cultura Naţională“
2, Pasajul Macca Bucureşti (I)

In editura Societăţii Române de Filosofie a apărut:

B. SPINOZA (250 de ani dela moarte)

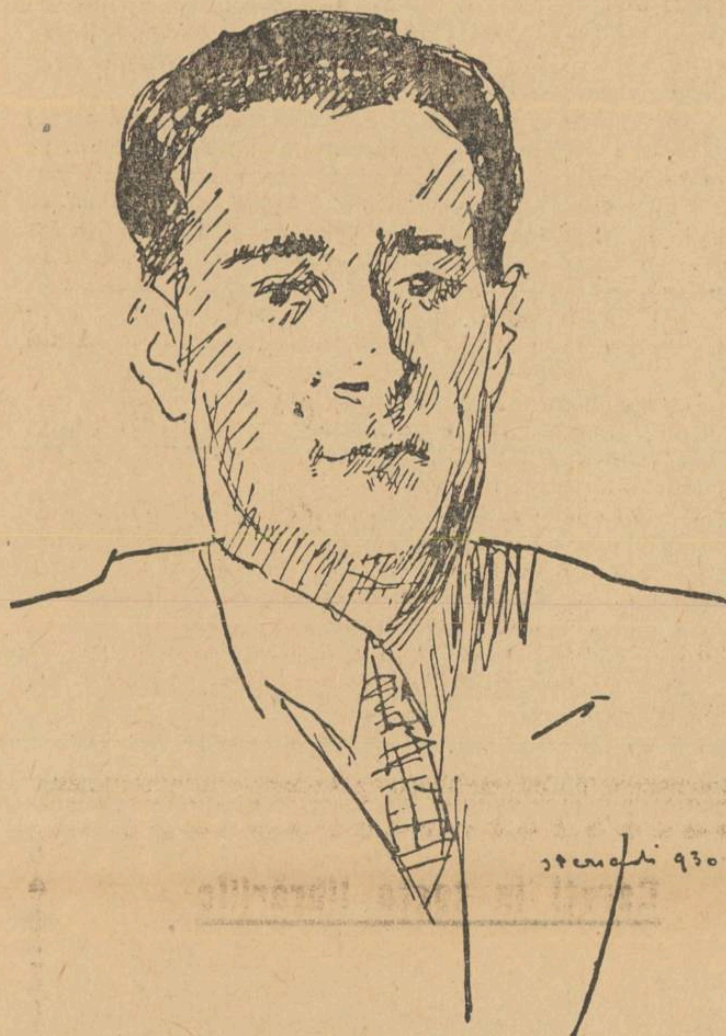
Un volum de 450 de pagini pe hârtie velină fină, care cuprinde un interesant studiu asupra filosofiei lui Spinoza, datorit d-lui dr. I. BRUCAR, un profund cunoscător al spinozismului şi Etica lui Spinoza, tradusă din latineşte de prof. S. Katz. Volumul costă 250 lei, se găseşte de vânzare la Administraţia Revistei de Filosofie, str. Rozelor 9, Bucureşti, VI. In provincie se trimete ramburs.

Minunata operă
TRANSVAAL
(In împărăţia sovietelor)
a apărut în
„Biblioteca Dimineţii“
Volumul 8 Lei

Paul Morand călător

Cineva a pomenit odată, în legătură cu Paul Morand, numele lui Marco-Polo. Apropierea se sprijină însă numai o aparenţă formală. Vasco di Gama, Marco Polo, Spătarul Milescu, au putut ajunge în ţara minunată a Ehitailor sau la Capul Bunei Speranţe pentru alte motive decât acelea pentru care Paul Morand a făcut înconjurul acestei minuscule şi, de azi înainte, prea cunoscute şi searbăde planete.

Strămoşii noştri, oameni tari, simpli şi previzibili ca un motor Diesel, considerau călătoria ca o nenorocire. O mie de rădăcini îi ţineau implântaţi de pământul pe care-l idolatrizau şi pe care, în răzăşi aprigi şi hrăpăreţi, îl voiau numai al lor. Tot ce nu era proprietate era neinteresant. Civilizaţia era pur teritorială. Când năpastea cădea pe unul, părăsindu-şi nevasta cu ochii înlăcrămaţi şi privind din depărtări conacul tabieturilor lui dragi, pornea spre zări străine ca şi cum ar fi ispăşit un blestem. Aşa ne povesteşte Fustel de Coulanges că plecau cruciaţii. Şi tot aşa plecau negustorii veneţieni sau genovezi, precursorii comis-voiajorilor de azi, către ţărmurile barbare ale Pontului-Euxin. Evul Mediu slăvea fidelitatea ca marele şi unicul său principiu. Dar călătoria era trădare. Alţi oameni, alte legături, alte jurăminte, alte iubiri. Fericirea era tradiţia, continuitatea,

Mihai D. Ralea

amorţeala dulce în dresajul învăţat odată pentru totdeauna de întreaga speţă şi transmis cu grijă şi punctualitate din tată în fiu. Căci călătorul e, oricum, un om fără prea mult caracter, în sensul vechiu al cuvântului. Călătoria e diletantism şi uşurinţă.

După ce s'au descoperit Americile, Spaniolii au început a călători din grandomanie. Setea de eroism, gustul de dominaţie, oroarea de a fi al doilea în ţara sa, de a fi comandat şi nu comandant, sunt mobiluri cari au scris cu sânge, cu săgeţi otrăvite, cu morţi de sete şi epidemii de ciumă niciodată isprăvite, măreaţa epopee spaniolă a colonizărilor.

Călătoria avea un substrat utilitar: cucerirea ori afacerile. Ea nu ajunsese încă în faza ei inutilă şi artistică: călătorie pentru călătorie. Primul Flaubert al călătoriilor dezinteresate, la care mijlocul a devenit scop, e Paul Morand.

Nu trebue uitat însă minunatul aventurier Iacopo Casanova, care a călătorit fără profit material, mânat numai de poftă senzuală, de curiozitate şi de spirit boem. Principiul utilităţii şi principiul plăcerii şi-au creiat azi două tipuri perfect diferenţiate: comis-voiajorul şi „globe-trotter"-ul. Unul urmăreşte ceva, celalt rătăceşte fără scop: călătorul de ieri şi cel de azi.

Incetul cu încetul tendinţa „călătoriei pentru călătorie" devine un exces, adică un viţiu, plăcerea o corvadă apăsătoare, preferinţa o obsesie. Ca şi în cazul avariţiei sau al erudiţiei, unde banul sau informaţiile din simple instrumente devin idoli, gustul pentru peregrimare devine imperios şi despotic. „Globe trotter"-ul e sclavul său neputincios.

Numai că şi printre „globe-trotteri" trebue stabilit deosebiri şi nuanţe. De la început se desinează două categorii: cea anglo-saxonă şi cea europeană. Primii călătoresc după cum fabrică: în serie. Voiajul lor are o accepţie cantitativă. El e făcut după un automatism prestabilit, fără surprize şi fără neprevăzut. Obiectivul şi programul sunt stabilite rigid, fără posibilitate de variaţie. Itinerarul constitue o disciplină de fier, neîndurătoare. La cutare zi cutare loc. Pentru cutare ruină ori catedrală atâtea ore, fără o minută în plus ori în minus. Dacă se poate spune „vagabondaj standardizat". Asemenea călătorii nu se pot face, fireşte, decât colectiv şi cu cicerone. Europenii se muncesc să menţie cât pot călătoria individuală şi calitativă. Dar voinţa nu le ajunge. Şi ei se resimt de caracterul vremii a cărei supremă maximă e „timpul e bani". Totul trebue făcut scurt şi repede. Paul Morand, poate cel mai inteligent şi mai visător din călătorii moderni, nu se poate compara totuşi cu Casanova. Scriitorul francez a trebuit să facă înconjurul lumii într'un timp limitat şi mai ales, în anumite locuri.

Atât pentru Havai, atât pentru Colombo, atât pentru Shangai. Aventurierul veneţian nu ştia încotro merge, cât va sta într'un oraş, unde va ajunge. El nu poruncea împrejurărilor ci se lăsa ademenit şi determinat de ele. El nu ştia ce aduce ziua de mâine, nici cât va dura prezentul.

Dar călătoriile lui Paul Morand păstrează aspectul calitativ prin curiozitatea complexă care stă la baza lor. Cultura omului de azi e mult mai mare decât posibilităţile lui de acţiune în ţara sa natală. Din liceu aflăm nostalgic despre pădurile virgine, despre chemarea misterioasă a Saharei, despre zidurile Chinei.

Robinsoni nesatisfăcuţi visăm îndărătnic, într'o viaţă, cenuşie de funcţionar, că, odată, înaintea morţii pasul nostru va atinge spaţiile libere şi superbe ale acestei planete. Suntem, din copilărie, însetaţi de specific şi de pitoresc, care se împleteşte ca un vis paralel alături de viaţa noastră. Paul Morand e un colecţionar de specifice locale. Complexitatea sa sufletească, de substanţă franceză la bază, nu se poate satisface decât în Caleidoscopul infinit al moravurilor şi locurilor stranii şi depărtate. Particularismul îl cheamă ca o sirenă, de dincolo de orizont. Ochiul său nu e opac sau distrat: e liber, vioi, deschis. Nimic nu-i scapă acestui scăpărător observator. Când nu poate figura o fizionomie precisă, el culege măcar material documentar, pietre pentru un templu pe care-şi rezervă să-l construiască mai târziu. Şi când prezintă aceste note, voite răzleţe, ca în „Hiver caraibe" ori ca în „Paris-Tombouctou", el nu-şi dă seama că ne-a oferit totuşi un desen clar şi conturat.

Setea sa de caracteristic conţine o înfrigurare. Mi se pare că e frica ca aceste comori de caracteristic etnic să nu dispară, înainte ca el să le fi văzut şi fixat. Şi poate că are dreptate.

In prefaţa fermecătoarei sale cărţi „Rien que la terre", făcând aluzie la viteza formidabilă a circulaţiei în timpul nostru, el se aşteaptă că într'o zi, un copil va putea spune mamei sale: „Dă-mi iute ceaiul fiindcă voesc să plec în Indii şi să mă şi întorc până diseară". In ziua aceea planeta noastră desvirginată, banală, uniformă nu va mai fi „nimic altceva decât plicticosul pământ". Şi ziua aceea poate că nu e departe. Telefonul, radio ,cinematograful nivelează reliefurile locale. Moravurile tradiţionale dispar. Specificul e distrus fără milă. Costumul cu melon, umbrelă şi ghete americane va înlocui penele pieilor roşii, turbanul arab sau fesul turc.

Maioneza se va mânca pe tot pământul şi toată lumea va dansa fox-trotul şi va circula cu automobilul. Ne aşteaptă uniformizarea culturii. Şi instrumentul cel mai harnic al acestei uniformizări e tocmai călătoria. Prin ea alergăm după particular şi caracteristic şi tot prin ea îl desfiinţăm: tragedie ascunsă şi perfidă a călătoriei moderne.

In generaţia trecută, oamenii plecau peste mări şi ţări ca să-şi schimbe decorul vieţii, să-şi varieze existenţa, să-şi dea iluzia unei reînoiri, a unei alte existenţe, un nou început în alte condiţii de viaţă. Dar fiecare îşi poartă peste tot numai sufletul său pe care peisajul i-l svârle mereu înapoi. H. de Montherlant a descris desperarea fără mântuire a călătorului urmărit de „spleenul" şi obsesia sa: Goana din loc în loc, din oraş în oraş, cu umbra preocupărilor noastre mereu după noi, cu speranţa unei oaze în care nu putem ajunge niciodată.

Paul Morand are şi acest mare merit, e un călător activ, pasionat, dionisiac. El nu pleacă din insuficienţă şi tristeţă, ca să se consoleze sau să se distreze. Călătoria sa nu e pasivă. Peste pământul cu oameni misterioşi şi rari, cu flori, cu ape şi păduri, pelerinajul său e ca o poezie euforică. Ea ţâşneşte din exuberanţă, din veşnică tinereţă, din prea plin de viaţă. Paul Morand pleacă voios şi senin, în dimineţe radioase de vară ca un şcolar în prima sa excursie.

MIHAI D. RALEA

Bibliografia lui Paul Morand

Redăm mai jos, o listă a cărţilor apărute sub semnătura lui Paul Morand, în diverse edituri parisiene, fără a menţiona nuvelele şi notele răspândite în diverse publicaţiuni periodice şi care nu au fost încă reunite în volum. Adăugăm că ediţiile citate mai jos se găsesc actualmente în librărie, spre deosebire de primele mănunchiuri de poeme care-au fost publicate în ediţii, astăzi epuisate, dar care au fost reimprimate mai târziu cu modificări aduse de însuş autorul.

Lampes a Arc (Au Sans Pareil) 1913;
Feuilles de température (Au Sans Pareil) 1920;
Poèmes (Au Sans Pareil) 1914—1925, a 10-a ediţie;
Tendres Stocks (Nouvelle Revue Française) 1921 a 10-a ediţie;
Ouvert la Nuit (Nouvelle Revue Française) 1922 a 176-a ediţie.
Fermé la Nuit (Nouvelle Revue Française) 1923 a 141-a ediţie;
Lewis et Irène (Bernard Grasset) 1924, 114-a ediţie;

CALATORII

Rien que la terre (Bernard Grasset) 1926 80-a ed.;
Le voyage (Hachette) 1927 20-a ediţie;
Paris-Tombouctou (Flammarion) 64-a ediţie;
Hiver Caraïbe (Flammarion) 24-a ediţie;
New-York (Flammarion) 240-a ediţie.

CRONICA SECOLULUI XX.

I. *L'Europe Galante* (Bernard Grasset) 1925 117-a ed.;
II. *Boudaha Vivant* (Bernard Grasset) 1927 120-a ediţie;
III. *Magie Noire* (Bernard Grasset) 1928 120-a ediţie;
IV. *Champions du Monde* (Bernard Grasset) 1930 88-a ediţie.

Cărţi noui

„LITERATURĂ ŞI ŞTIINŢA", de *H. Sanielevici*, un elegant volum de 416 pagini, cu numeroase ilustraţii.

Se ştie că d. H. Sanielevici nu este numai un distins scriitor, ci şi un savant de seamă.

Treizeci de ani de studii, de cercetări şi de meditare, l-au făcut să se ridice la o filozofie a naturii — fazele şi legile evoluţiei pământului, a vieţii, a raselor omeneşti — şi la o filozofie a istoriei, — fazele şi legile evoluţiei sociale şi literare. De pe asemenea înălţimi acest scriitor atât de multilateral deschide drumuri noui în etnografie, în antropologie, în critica literară şi în politică.

D. Sanielevici are foarte desvoltat darul de a construi. Stilul d-sale e neted, precis, fără să devie arid. Dimpotrivă: toate aceste însuşiri, unite cu ascuţimea dialecticii care stăpâneşte bogăţia faptelor, te captivează. Cartea se citeşte ca un roman.

Românii lui Paul Morand

Nu ştiu dacă aţi observat că Figaro nu-i Italian, şi nici Fedra grecoaică. Amândoi sunt francezi. Aşa că nu trebue să găsim neapărat un cusur în faptul că *Nicu Petrescu,* eroul unei nuvele a lui Paul Morand, este omul cel mai puţin român din lume.

Dealtfel străinii lui Paul Morand nu numai că par toţi Francezi, dar samănă mai ales cu Morand el însuş. Americanii lui, de pildă, sunt de o deşteptăciune cum neam de neamul lor n'au pomenit în America. Aci stă farmecul lui Morand. El nu „creează viaţă", personagii de acelea în carne şi oase, halucinante de materialitate. Benjamin Crémieux spunea odată că dacă cineva ne-ar anunţa pe neaşteptate, „conaşule, d-ra Jenny Fontanin vrea să vă vorbească" ne-am scula în picioare să o primim (Jenny este eroina din Les Thibault de Roger Martin du Gard). Personagiile lui Morand sunt teoreme, şarade, desigur profunde şi bogate în cuprins, dar ticluite ca nişte rebusuri. Şi toate conţin ceva mai mult sau mai puţin, din personalitatea lui Morand.

Acest — scuzaţi — subiectivism nu este un defect. E doar o particularitate.

Dar să revenim la Nicu Petrescu, Românul aşa de francez din l'Europe galante. *„Nicu Petresco, candidat à la licence".*

* * *

Este un tânăr oltean, fecior de popă, care ca atâţia moldo-valahi, vine la Paris să-şi facă gratis studiile pe socoteala „Schimbului". La un moment dat însă, un crah al leului sileşte guvernul să suspende plata pensiunilor studenţeşti. La început disperat, olteanul nostru sfîrşeşte prin a se angaja şofeur la soţii Seymour Caress, un cuplu de americani tâmpiţi şi deboşaţi, practicând din snobism toate sistemele sexuale în vigoare. In ajunul examenului său de licenţă, nefericitul candidat trebuie să-şi petreacă noaptea pe capră, într'un fund de pădure clandestină, unde stăpânii erau ocupaţi cu ceeace numeau ei frumos: „potolirea setei de ideal". Intâmplător, Nicu Petresco află despre ce era vorba. Un individ, cu un macferlan direct pe pielea goală, i se adresează întrebându-l dacă stăpânii săi sunt aceia care dăduseră un anunţ în jurnale, redactat cam aşa: „cuplu însetat ideal doreşt. duc. viaţ. privat. alt cupl. cu aceeaş larg, compreh. viaţ."

Tânărul oltean întoarce capul dela interlocutor. Plăcerile galante ale Parisului şic nu-l preocupă. Şi aprinzându-şi lampa de buzunar, în vreme ce patronii erau ocupaţi cu luarea în primire a mărfii, — el citeşte pe Höffding. Se luptă cu somnul... Şi adoarme pe... *„Expresia Emoţiunilor"*. Se deşteaptă ca să conducă pe stăpâni înapoi acasă, şi scapă de corvezi tocmai la timp pentru a putea, cu o cafea neagră pe stomacul gol, să urce scările Sorbonei, unde îl aşteptau chinurile examenului...

D. I. Suchianu

Un moldovalah, mai ales oltean nu studiază filozofia. Invaţă Dreptul. Şi încă.

Un moldovalah îşi dă, dar nu'şi iubeşte examenele. Examen însamnă drept la schimb. Când acesta din urmă e suprimat, cel dintâi nu mai e o realitate.

Un moldovalah rămas fără resurse va alege, mai întâi una din meseriile ca să zicem aşa *„invizibile"*, invizibile pentru că se exercită în intimitate, nu în societate. Dacă nu isbuteşte, atunci optează pentru carierele acele mixte unde eşti jumătate proletar jumătate burghez, proletar pentru că munceşti cu mâinile, burghez pentru că primeşti bacşişuri şi porţi guler tare. Exemplu: chelner, şofer, etc. Dar, o remarcă: în toate aceste cazuri fostul student îşi uită de carte şi de veleităţi universitare.

In rezumat: între *meseria invizibilă* şi proletariat, — alege *meseria invizibilă*. Intre şofer şi student alege meseria de şofer, renunţând deocamdată definitiv la studenţie.

Nicu Petrescu procedează altfel. Nu alege româneşte. Meseria de şofer e pentru el un provizorat şi o jertfă de intelectual ignorat. Cât despre cariera de Alfons, nici nu se opreşte măcar cu gândul la ea. Optează pentru aceea de student studios, de intelectual pătimaş de învăţătură. Nuvela lui Morand consistă din descrierea, plină de vervă, a eroicelor sforţări de a prepara, fie ce-o fi, examenul: pe drumuri, prin păduri, la volan, noaptea, ziua, în plin aer, pe vânt, pe ploaie... Cine ar consimţi să recunoască aci un student român? Şi unde alt decât în mintea unui francez pot exista asemenea olteni fanatizaţi de metafizică?

Atunci când Nicu Petrescu se prezintă soţilor Caress aceştia, văzându-l frumuşel, îl întreabă cu vivacitate: „Dar soţia D-tale?" Văzând însă că e vorba de cellalt anunţ, de cel referitor la locul de şofer, redevin indiferenţi şi-l angajază în trei cuvinte. Aşa dar mai era un „loc" de ocupat. Probabil mai interesant, judecând după decepţia celor doi americani. Şi atunci ne putem întreba: Cine e Românul pe care să nu-l fi intrigat acest „alt loc", desigur mai bine remunerat şi mai „de viitor" decât cellalt?

In cursul plimbării, Lady Seymour emite opiniuni asupra artei. Şoferul nostru, student în filozofie se amestecă şi el în vorbă. Doamna îl repede, şi el nu mai insistă. Intrebăm iarăşi: care e Românul care să se fi ţinut vreodată într'o asemenea modestă atitudine, fără a încerca să epateze cu cultura? Unde e Românul nostru despre care un scriitor a spus că, la judecata de apoi, va interpela pe Celestul părinte cu vorbele „Ce faci, şefule?" Unde este intimitatea aceea a fiecăruia cu fiecare? In loc de asta, nu mai ştiu ce aristocratică trufie de intelectual inveterat, învingător cornelian al dificultăţilor soartei, luptător luminat de obsesia unui ideal păstrat înalt şi pur...

Tipul lui Nicu Petrescu, este amuzant, dar, româneşte vorbind, exotic. Şi-i cu atât mai interesant acest exotism cu cât *faptele materiale* sunt foarte indigene. Detaliile anecdotice sunt toate istoriceşte exacte. Povestea e bine documentată: fecior de *popă*, 32 de măsele, schimb la legaţie, — toate evenimentele brute sunt autentice. De îndată însă ce din mai multe *fapte* autorul vrea să scoată o *faptă* —, aceasta încetează de a mai avea structură românească.

* * *

Nicu Petrescu ne ajută să refacem, „per a contrario", psihologia Românului. Am îndrăsni să spunem că trăsătura caracteristică a acestuia e *putinţa de a se adapta instantaneu şi integral la orice situaţie nouă, cu o admirabilă facultate de a uita tot ce ţine de vre-o altă ordine de idei. Am spus: instantaneu şi integral.* Instantaneu, — şi aci stă marele talent al Românului: vioiciunea, promptitudinea adaptării, şmecheria şi iuţeala sa, care îi dă dreptul şi pretenţia să se creadă un popor mai deştept ca altele. Dar adaptarea nu-i numai instantanee, — este şi *integrală*. Ne adaptăm total; nu mai rămânem disponibili pentru vre-o altă adaptare pe care să o facem simultan. Românul — şi aci e marea lui infirmitate — nu se poate mişca decât înlăuntrul unei singure ordine de idei. Este incapabil de a armoniza, combina, dispune ierarhic, după importanţă, mai multe puncte de vedere diferite. Românul e un animal curios şi deconcertant.

Inteligenţa are două particularităţi:

Una care ţine de formă: iuţeala.

Alta care ţine de conţinut: complexitatea şi armonia punctelor de vedere diferite. Prostul —, spunea un filozof român — este acela care confundă punctele de vedere.

Românul posedă, mai tare ca nimeni, prima condiţie a inteligenţei, şi-i lipseşte aproape complect, cea de a doua.

Dar să revenim la Nicu Petrescu. Ceea ce caracterizează pe acest erou de nuvelă este că duce de front două situaţii: aceea de lucrător manual, trăind în situaţie de domesticitate, şi aceea de intelectual care reface cu mintea Universul şi porunceşte ideilor să rezolve enigme. Or, Românul nu e aşa. Este student? Va considera că proletarii trebuesc scuipaţi, fiindcă sunt bolşevici şi prost crescuţi. Este şofer? Va privi cu cel mai mare dispreţ pe acei care învaţă carte, care se duc la Universitate „boi şi se întorc vacă".

Morand ştia el ceva, dar nu complect. Ştia că Românul *poate fi de toate*. Că adesea există Români care au câte 5—6 slujbe.

Aci stă toată chestiunea. Românul e mare cumulard de slujbe, nu însă şi de atitudini. Şofer şi student nu-s numai două meserii deosebite, sunt două stiluri de viaţă două mentalităţi: aceea de uvrier şi aceea de cărturar, două atitudini morale complect deosebite. Un francez, un german, un englez — le pot cumula, le pot combina. Românul nu. El nu-i în stare a cumula decât slujbe, şi de preferinţă la Stat.

Toate observaţiile precedente ne permit să pricepem de ce Românul poate trece, rând pe rând, şi cu egal de drept cuvânt, drept prodigios de deştept şi remarcabil de mărginit.

D. I. SUCHIANU

O pagină din anuarul lui Quai d'Orsay

Lumea intelectuală de pretutindeni, vede în persoana lui Paul Morand pe un ambasador al Franţei dintre cei mai calificaţi. Pentru faima bună a numelui de francez, Morand a făcut cât multe din personagiile dela Quai d'Orsay reunite la un loc. Dar ceiace e mai important e că acest scriitor, căutând mereu alte orizonturi inspiraţiei sale, a reabilitat pentru decenii, spiritul acela atât de specific francez al comodităţii, al cultului stării pe loc, care e sinonim cu lipsa de curiozitate.

Şi totuşi, Morand a părăsit cariera diplomatică franceză la gradul de prim secretar de ambasadă, în plină ascensiune, în plină desfăşurare a marilor sale aptitudini.

Desprindem pentru cetitorii noştri, o pagină din Anuarul lui Quai d'Orsay, care îmbrăţişează principalele etape din cariera lui Paul Morand, etape care corespund adesea cu principalele date din biografia sa literară:

Morand *(Paul*-Emile-Charles-Ferdinand) născut la 13 Martie 188; licenţiat în drept, diplomat al Şcolii de Ştiinţe Politice; elev Vice-Consul la 11 Iunie 1912; la Protocol, 28 Iunie 1912; ataşat la Ambasada din Londra, 24 Aprilie 1913; detaşat la Cabinetul ministrului, 31 Iulie 1916; secretar de ambasadă clasa III, 29 Septembrie 1916; la ambasada din Roma, 21 Octombrie 1917; la Madrid, 22 Mai 1918; subşef de secţie la serviciul aşezămintelor franceze în străinătate 18 Septembrie 1920; şef de secţie, 9 Iulie 1921; secretar de clasa II-a, 28 Iulie 1921; cavaler al Legiunii de Onoare, 27 Iulie 1924; la Roma, la Vatican, 3 Iulie 1925, Insărcinat cu afaceri la Legaţiunea din Bangkok, 8 Septembrie — 20 Octombrie 1925; prim secretar de ambasadă la 20 Noembrie 1925; la dispoziţia ministrului, 26 Martie 1926; în disponibilitate la 26 Martie 1927.

PAUL MORAND

Nicu Petrescu

Candidat la Licenţă

Nu toţi feciorii de popă îşi trag obârşia din neam de haimana, din sămânţa amară de seminarist. Eu am ambiţie. Să intru la călugărie? Viitor de arhimandrit, trai de unul singur, sărăcie... Nu, mulţumesc.

Prea am văzut în dese rânduri pe tatăl meu, umblând cu talerul la sfârşitul lunii pe la boeri; un cerşetor în haine bisericeşti, nici mai mult, nici mai puţin. Mizeria aceasta o să se sfârşească. Sunt şi eu socialist.

Nu vă aşteptaţi la un moldovean leneş, culcându-se în puf şi în mătase. Eu sunt din Oltenia, din Valahia mică, sunt adică un ţăran dela Dunăre, cu capul pătrat şi cu treizeci şi două de măsele, cum se spune de noi ceştia care avem şi sânge bulgăresc. Bursier în liceu, am fost ca student conştiincios până la pasiune. Ceteam şi scriam până-mi plesneau ochii ca şi maică-mea, bătrâna, care făcea înflorituri cu acul, de dimineaţă până 'n noapte. Ocoleam plăcerile, femeile oacheşe, aceşti vermi lucitori, înmormântările, toate spectacolele de pe Calea Victoriei; n'am cunoscut nici bătăile cu flori, nici balurile mascate, nu m'am înscris în nici un club naţionalist ca să boicotez pe profesorii evrei, în nici o grupare anarhistă pentru ca să răstorn tramvaele, deşi ideile mele m'ar fi îndemnat la aceasta. Astăzi înţelepţii nu-şi mai au jilţul lor rezervat sub portic: ei trebuesc să dea din coate ca şi ceilalţi. Aşa că, de şase luni de când mi-am terminat studiile, iată-mă în Franţa, pe cheltuiala guvernului român. O să-mi trec licenţa în filosofie şi apoi o să mă reîntorc în ţară. Viitor trandafiriu: voi da lecţii, voi avea o diplomă franceză, voi fi tot atât de stimat ca şi un colonel şi într'o bună zi, voi avea o mică proprietate în pământul acesta mănos de pe malul Dunării, deasupra trestiilor de argint dela Turnu Severin.

II

Tocmai mă apropiam de ţintă: mă văd nevoit să renunţ. Totul se dărâmă. Obligat din lipsă de bani să părăsesc Franţa în preziua examenelor. De două ori până acum, în cursul anului ne-am găsit camarazii mei dimpreună cu mine, dela începutul lunii fără bani, dar am sfârşit prin a primi.

Zilele din urmă, cum mergeam la consulat să ne primim cota lunară, ni se spuse că din cauza căderii leului, guvernul nu mai poate să ne ajute să rămânem în Franţa. Atâta muncă pierdută în zadar! De mai multe ori ne-am dus în speranţa că în lipsa noastră o telegramă oficială să fi aranjat lucrurile. Ne-am culcat în sala de aşteptare, pe scări; mulţi dintre studenţi fac acest lucru. Ei vin din toate colţurile Parisului. Iată legionari frumoşi cu tipul roman şi care fac Conservatorul; Tătari din Dobrogea, mici la trup, leneşi Moldoveni pudraţi care sosesc dela terasa lui Café dela Paix (mesele de lângă Grand Hôtel); românii de proaspătă dată, Transilvănenii, foarte politicoşi şi timizi şi care nu vorbesc decât nemţeşte; însfârşit evreii, aduşi de umeri, viitori avocaţi, cu urechile aplecate ca ale pisicilor. Cancelarul ese din biroul său şi ne oferă o repatriere în clasa III-a pe mare. Noi îl ameninţăm, îi spunem vre-o câteva vorbe bine simţite şi apoi îl închidem în bucătărie; poliţia vine şi ne împrăştie. S'a sfârşit, nu voi fi niciodată licenţiat.

Tocmai mergeam să mă aşez în Luxemburg. Ora prânzului golise grădina ca pe un stomac. Imi mai rămăsese în buzunar treizeci şi cinci de franci. Eri încă, mă temeam să mă găsesc aici aşteptând ora când se închide grădina; ca la toţi studenţii, inima mea se strângea la vederea plopilor de pe cheiuri cărora le cădea podoaba, semnul fatal al examenelor. Acum aşi binecuvânta aşa ceva. Va trebui să mă reîntorc iarăş în sat — ah! să piară societatea de azi care îngădue astfel de lucruri — printre porcii murdari, copiii de ţigani, femeile cu poalele sumese, cu sânul descoperit, iar tatăl meu ieşind din biserica netencuită, roşie ca un abator, cu antereul său lung de popă, binecuvântând bordeele şi adunând la gologani.

Nu.

III

Un garaj. Să mă propun să spăl automobilele? Incalţi nişte cisme de cauciuc, înveţi să tragi cu buretele, freci până se usucă, şi s'a făcut. Şi eu care nu credeam în întâmplare.

Un tânăr în gri:

— Vii pentru anunţul din *New-York Herald?* Cazi tocmai la timp.

Nu îndrăsnesc să spun nu. Mă ia drept un şofeur fără stăpân. Dac'aş găsi ceva să-mi pot câştiga pâinea pe câteva zile... la stăpâni care mi-ar lăsa şi ceva timp liber. Am condus odată un Ford, la Tecuci în timpul războiului, într'o formaţie sanitară.

— E vorba de-o maşină uşoară?

— Glumeşti, e un Rolls.

Şi mă puse în faţa unei locomotive portocalii, toată numai în sticle, nichelată şi lustruită, cu roţi pline în metal lucitor, stând liniştită în boxă. Inchid ochii. Apoi, în mine, Românul greu de speriat îşi luă revanşa.

— Ne cunoaştem bine.

— Atunci dă-i drumul. Maimuţele locuesc în *Quai des Grand-Augustins*. Du-te şi te prezintă înaintea cinei.

Mr. şi Mrs. Seymour Caress mă primesc într'un interior francez din veacurile trecute, cu mobile vechi uzate şi cu inevitabila vedere spre Notre-Dame. Ghetele mele lasă pete de praf pe covorul negru înflorit cu semnele Zodiacului. Bărbatul şi nevasta, sunt amândoi pictaţi cu roz, purtând costume asemănătoare şi unghii aurite; ei sorb băuturi artistice în care plutesc banane şi camelii.

S'au ridicat foarte interesaţi:

— Veniţi pentru a răspunde anunţului?

— Da, domnule.

— Sunteţi singur?

— Da, domnule, nu mi s'a spus că domnul dorea un menaj...

Amândoi par înmărmuriţi.

— E pentru anunţul 2.652?

— Nu ştiu, domnule. E anunţul din New-York Herald pentru şofeur.

Auzind acestea, ei nu-mi mai dau nici o atenţie, mă angajează fără chiar să mă privească şi mă trimit cu bani la magazinul „Belle Jardinière" să-mi cumpăr o livrea. Intâlnire pe mâine dimineaţă.

Insfârşit, iau şi eu masa. Mă duc apoi la Levallois, la un negustor de vinuri care-mi alcătueşte hârtii de şofeur. Sufletul meu îndoelnic începe şi el să spere. Voi putea aşa dar să-mi aştept examenul în tihnă la Paris, să-mi prepar explicarea textelor, să revăd aceste teribile ecuaţii unde se încurcă — Doamne, ca şi mine de altfel — cei mai iluştri metafizicieni, când este vorba să-şi sprijine argumentările lor cu o demonstraţie matematică.

IV

Neuilly, la Patte d'Oie, Pontoise... Suntem în mare întârziere, căci stăpânii mei s'au sculat abia către ora dejunului. Maşina alunecă pe şosea.

Prin ce minune, mă întreb. Nu îndrăznesc să ridic ochii înaintea mea, aşa e de ticsit cadranul cu manometre, care albe care negre, ca roţile de tir dela bâlciuri, cu măsurători perfecţionate, cu indicatoare delicate, ace roşii, graduaţiuni în platină, cifre fosforescente, niveluri conţinând un lichid albastru. Totul e în dublu: dublă aprindere, dublă pornire; ba chiar şi frâna pe roţile de ajutor, apoi douăsprezece pompe etc... Nu e de loc ca la Ford; totul aci e tăcut şi te poate da de gol: tremurând, încerc fiecare comutator, fiecare pedală...

...Astăzi dimineaţă, cum eşeam de acasă, portăreasa mi-a întins o hârtie. E convocarea mea la licenţă, în prima serie; iată-mi norocul.

Proba scrisă e pentru mâine dimineaţă: asta începe de cu vreme, la orele şapte. De nu s'ar duce stăpânii la teatru în astăseară, să pot în noaptea asta să revăd metafizica, să răsfoesc pe Höffding.

Sunt orele patru după amiază. Am impresia că am străbătut Franţa. Trebue să fim în plin Contentin. Sosim tocmai la ţinta excursiei noastre, la bazilica romană din Perilevant.

In timpul vizitei am vrut să lucrez dar m'am sculat aşa de cu noapte că am şi adormit pe: *Expresiunea emoţiilor*, în luxoasele perne Pullman, în piele de căprioară... Mr. Seymour Cares mă redeşteaptă; mă conduce apoi până la transept.

El contemplă prin ochelarii de bagă, corabia prăbuşită.

— Totul aici, îmi spune el, ascunde o învăţătură morală. Animale, simboluri eucharistice.

— Totem-uri sau tabu-uri, răspunde Mrs. Caress surâzând în „face à main".

— Sinteză de pasiuni sau împrumuturi decorative.

— Who knows?

Mrs Caress mă ia drept martor.

— Arheologia, spuse ea, este poezie.

Şi-apoi îmi explică că este autoarea *Momoriului asupra a şaisprezece statui* simbolice şi că originea catedralelor trebueşte căutată în Sudan. Mi-am îngăduit să contrazic acest lucru. Ea-mi răspunse scurt.

— Taci şi dute de dă drumul la motor.

V

Noaptea cade mai curând decât m'aşi fi aşteptat. Nu mă pot obişnui cu aceste faruri americane care se rotesc ca nişte ochi. Un pneu pocneşte. Schimb roata, lăsându-mi şi unghiile în timpul operaţiei. Masa de seară la Mans. N'o să putem fi la Paris înainte de miezul nopţii. Şi totuşi ar trebui să revăd *Plăcerea* şi *Durerea* înaintea zilei de mâine.

Luna a dispărut. Maintenon... Rambouillet. Pun tot avansul; maşina scrăşneşte, saltă la hopuri, *pare-brise*-ul geme, portierele tremură. La cotituri, roţile de dinapoi scârţâe; curios miros: uitasem să dau drumul la frâne. Aprind lumina: suntem în plină pădure; mergem cu o sută douăzeci pe oră; cu aceste îndrăcite de motoare, nu se aude nimic, nu-ţi poţi da seama de viteză; de fiecare parte a drumului pomii fac sgomotul unui baston ce ţi-ar vâjâi pe le urechi şi puţin i-ar lipsi să te lovească. Epuri. Saint-Cyr... pavelele... un sgomot sec în dreptul arcurilor. Cred că s'a rupt lama principală. Nu opresc pentru aşa de puţin lucru. Altfel n'o să mai am timpul să revăd pe sensualiştii englezi.

Iată-ne în coasta Picardiei. Sunt două după miezul nopţii. Ce numeroase automobile. Şi cum aprind şi sting farurile. S'ar putea spune, un fel de conversaţie luminoasă. Se văd trecând pe sub arbori, umbre, perechi. Ţânţari se lovesc în aer între ei, luminile farurilor devin mai mari, mai mici, apoi pier, noaptea făcând să dispară totul. Trecem prin pădurea dela Saint-Cloud. Mici Citroene ne escortează, ne întrec apoi, aproape atingându-ne; femei se apleacă; o mare „conduite intérieure" ne întrece ajungându-i pe cei dinainte, şi claxonează ca pentru a ne arăta drumul.

Mr. Seymour Caress loveşte în geam.

— Opreşte, spuse el.

Inchid lumina.

Printre arbori, văd Parisul iluminat. Un miros lichid de apă şi de lună pluteşte peste Stadiul francez.

— Zăreşti cumva puntea de trecere?

— E chiar aici, Domnule.

Atunci stăpânul meu trage din capătul de sus al bastonului un ţignal şi flueră de trei ori.

— Mă rog, Domnule, se adresează el, am venit pentru garden-partuză.

Un om cu caschetă, care stătea în preajmă, eşi la iveală:

— In astăseară e pericol pe aici, lumea a plecat.

S'au dus la Fausses Reposes, stăpâne. A doua cotitură pe mâna stângă, după Viroflay; găsiţi acolo pe La Laitue, un tip care face cheta în pălărie-melon; vă arată el.

— Stinge farurile.

— Bine, Domnule.

De trei ori greşim drumul. Intoarcem spatele Parisului.

Insfârşit, prin întuneric, iată apare aerodromul de la Villaconblay, cu luminile lui dispuse în triunghiu pentru aterisajurile nocturne. Incă un kilometru. Deodată în faţa noastră se aprinde un chibrit. Stăpânul bate din nou în geam. Pun frânele. Aştept. Când ochii mi s'au obişnuit cu întunericul, descopăr alături de mine, în lung şir, vre-o douăzeci de maşini. E printre ele şi un autocar care a adus clienţi din *place de l'Opera*. Toate luminile sunt stinse. Nici un şofeur. Cine-o fi dând oare, aşa de târziu, o recepţie în acest loc pierdut? Rămân nemişcat la locul meu. Mantaua mea de praf face-o pată albă în noapte. Mr. şi Mrs. Seymour Caress nu se dau jos din maşina lor. Dar primesc, îndată ce maşina s'a oprit — spre mirarea mea, vizita unor fantome. Altele le urmează, când bărbaţi, când femei. Stăpânii mei cunosc enorm de multă lume. La rândul lor, ei deschid portiera şi-i văd urcându-se într'o *şase cilindri* pe care-o părăsesc un moment mai târziu, pentru un *cyclecar* unde abia încap doi şi care porneşte cu un sgomot infernal.

Plictisit de aşteptare aprind lumina de la cadran şi pun mâna pe o carte.

Dar iată o umbră care se mişcă în jurul maşinei. E un tânăr desbrăcat la piele, într'un pardesiu. Ah! Am priceput. Trebue să fie plecarea unei curse de alergat pe jos.

— Stăpânii tăi sunt într'adevăr cei cu anunţul 2652?

— N'am idee.

Atunci el îmi întinde o tăetură de ziar, încadrată cu roşu. Cetesc:

2652. Pereche străină înset. ideal doreşte cunoşt. alte perechi pariz. având o înţeleg. larg. a vieţ. pent. pleca ţară.

Ii înapoez hârtia. Imi reiau Psicologia. Cap. XVIII... Voinţa... Nu vreau să ştiu nimic de plăcerile lumei înalte, occidentale. Parcă văd de-aici mica mea proprietate lângă trestiile Dunării. Când dă desgheţul şi când ghiaţa pocneşte pe alocuri cu sgomote surde.

Când Mr. şi Mrs. Caress, revenirâ, fără sgomot ca nişte îngeri violeţi, mă găsiră dormind dus. Prin vis îmi treceau profesorii: Brunschwig, clipind des, cu privirea fără milă; Dumas, conchistador perfid cu candidaţii; Basch a cărui gură, în locul unui curs de estetică emitea telegrame cablate; pe scurt toată oroarea unui examen în vis. Zorile începeau să pălească şi să cureţe această savană de margine de oraş. Pe Sena, remorcherele stăteau nemişcate.

Nu mai aveam decât timpul să duc maşina la garaj şi să pun portăreasa să-mi prepare cartofii prăjiţi şi acea litră de cafea neagră pe care orice candidat o poartă în stomacu-i strâns, când urcă la Sorbona.

In româneşte de EMILIAN BEREA

Sinclair Lewis

Premiul Nobel s'a acordat anul acesta scriitorului american Sinclair Lewis. Romanul căruia îi datorează premiul şi renumele mondial este *„Babbit"*. O scriere compactă şi voluminoasă care a făcut pe editorii francezi să stea multă vreme la îndoială până să-i publice traducerea, în gustul şi maniera naturalismului francez.

„Babbit" este tocmai opusul a ceia ce se chiamă un erou de roman. E din oamenii de duzină, un tip de american creiat în serii şi pe jumătate mecanizat, înconjurat de nenumărate personagii secundare, trăind şi mişcându-se într'un mediu descris şi inventariat până în cele mai mici amănunţimi, documentat la fiece pas, în fiece trăsătură de caracter, în fiece acţiune fie ea cât de măruntă.

Fiul unui medic din Minnesotha, Sinclair Lewis, el însuşi este tipul americanului din Centrul regiunii de West, omul care a trăit, ca şi eroul său, viaţa câmpiei imense ce se întinde între cele două Oceane, atât de vastă şi de întinsă în cât abia se poate străbate în patru zile. Oraşele în care se desfăşoară romanele lui Sinclair Lewis sunt numai grânare, silozuri imense, garagii de automobile. Autorul însuşi a trăit viaţa din aceste orăşele, viaţă de burghezi abia ridicaţi din pătura ţărănească şi lucrători calificaţi, care sunt şi ei priviţi ca făcând parte din clasa mijlocie. Viaţă îngustă de orăşel de provincie, în care toată lumea se cunoaşte, se spionează şi se bârfeşte.

Babbit este şi el unul din aceste milioane de anonimi ai clasei americane mijlocii din centru-vest, un anonim care încearcă să se individualizeze, să iasă din serie şi din nivelul mijlociu, prin dragoste, prin prietenie, prin comerţ sau prin desfrâu. Prin aceasta autorul simbolizează tendinţa Americii de după războiu de a găsi un punct de echilibru între drepturile individului şi cerinţele societăţii. Dar ce poate sforţarea unui om împotriva unor instituţii care în America au devenit adevăraţi idoli intangibili? El e învins şi devine un agent de întreprinderi imobiliare, bogat, gras „vorbind trei limbi: americana, base ball şi poker", înşelându-şi clienţii şi fiind un cinic în viaţa zisă sentimentală. El nu are decât un gând, de cât un ideal: să-şi realizeze „viziunea" clădind, clădind mereu, cumpărând eftin şi revânzând cu profit, exploatând fără nici un fel de scrupul pe văduvă şi pe orfan pentru ca să realizeze cetatea cu zeci de etaje. Reintră deci în serie şi redevine un american tip.

Romanul e de o abundenţă de detalii, de o verbozitate neînchipuită, un dialog necurmat într'o americană din cele mai păsăreşti, plină de expresii populare, argou şi neologisme, deformări aduse de străinii emigraţi aci, cu contracţiuni şi elipse greu de dezlegat ca nişte enigme. Textul francez nu e o traducere, ci o descifrare.

Se simte însă iubirea pasionată a Americanului pentru patria aceasta de care-şi râde, pe care o denigrează dar fără de care nu poate trăi. Iar în acel debit încărcat, greoiu este o putere de concepţie, un humor, un bun simţ şi o stăpânire de adevărat mare scriitor, care explică şi gloria şi acordarea premiului Nobel.

I.

GOTTFRIED BENN

Geniu şi sănătate

Cu toată veneraţia noastră pentru valorile morale, trebue să recunoaştem că au băut *opiu :* De Quincey, Cobridge, Poë ; *absint :* Musset, Wilde ; *eter :* Maupassant (şi alcool şi opiu) Jean Lorrain: *haşiş;* Baudelaire, Gautier ; *alcool :* Alexandru cel Mare (care la beţie şi-a ucis pe cel mai bun prieten şi mentor şi a murit din exces alcoolic) Socrate, Seneca, Alcibiade, Cato, Septimiu Sever (a murit beat); Cezar, Mohamed al II-lea cel Mare (a murit în delirium tremens); Rembrandt, Li-Tai-Po („marele poet care bea", a murit din alcool) Burns, Gluck (vin, ţuică, a murit din alcool) Schubert (se alcooliza de la 15 ani) Nerval, Tasso, Händel, Hoffmann, Poë, Musset, Verlaine, Beethoven (a murit din scleroză alcoolică a ficatului) — am citat după Lange-Eichbaum: geniu, nebunie, glorie.

Au murit de *artero-scleroză cerebrală:* Kant, Stendhal, Faraday, Lenné, Keller, Böcklin. Au suferit de *epilepsie:* van Ghog, Platen, Flaubert, Dostoiewsky. Au avut manifestaţii de *schizofrenie* (nebunie) constatate clinic: Hölderlin, van Ghog, Tasso, Newton, Strindberg. Au murit de *paralizie :* Manet, Maupassant, Nietzsche, Lenau, Baudelaire, Donizetti, Jules de Goncourt. Au fost toată viaţa lor *asexuali :* Newton, Kant, Menzel (pasagiul celebru din testament : De asemeni nu se poate ivi nimeni cu pretenţii, orice nume ar avea. Nu numai că am rămas necăsătorit, dar în tot timpul vieţii am renunţat la orice relaţii cu cellalt sex, ca atare) — ori încotro am întoarce privirile, o întreagă massă de indivizi productivi, străbătută de psihopatii, beţii, somnolenţă, paroxism ; o circulaţie ne'ntreruptă de impulsii, anomalii, fetişisme, impotenţe. Există undeva un geniu sănătos?

Da. Există o antinomie compensată printr'o enormă forţă spirituală de-alungul unei vieţi întregi, o *dishormonie* primară stinsă de fecundităţi spirituale : e cazul lui Goethe, al lui Schiller, al lui Leibnitz. Vrem să spunem că trăsăturile psiho-patologice în ele-înşile n'au nimic de-aface cu geniul. Dinpotrivă, massa bolnavilor mintali şi a psihopaţilor e o variantă în minus faţă de inteligenţă şi faţă de societate.

Kretschmer, specialistul cel mai de seamă în acest domeniu merge atât de departe încât afirmă că cele mai originale genii deţin o bună bucată de sănătate şi sunt în multe privinţi, nişte perfecţi burghezi. Această bucată de sănătate burgheză cu poftă de mâncare şi băutură, cu împlinirea tuturor datoriilor faţă de soţie şi copii e ceiace ridică durabilitatea efortului genial. Totuşi statistica arată o inferioritate a geniului faţă de individul mijlociu, în ce priveşte ereditatea şi psihopatologia individuală. Şi în altă parte : Geniul naşte din ereditate exact în punctul în care o familie bine înzestrată începe să degenereze. Şi drept încheere : „Cu cât studiem mai multe biografii, ajungem mai curând la presupunerea că această parte psihopatologică evidentă în compoziţia geniului nu e numai un fapt biologic inevitabil, din nenorocire, ci o parte constitutivă esenţială, un ferment indispensabil poate pentru orice genialitate în sensul restrâns al cuvântului."

Prin urmare nici o îndoială : organismul individual ca noţiune medicală e creatorul geniului. Tensiunile sufleteşti sunt corelatele anomaliilor trupeşti, nu în sensul vag al paralelei, ci al identităţii. Sistem închis, monism al crizelor. Dictonul din veacul al 18-lea „le styl c'est l'homme" sub influenţa cercetării constituţiilor şi tipurilor devine *„le styl c'est le corps" ;* cabalistica unei psihologii a sufletului dispare în faţa analizei complexului biologic cu ajutorul ştiinţelor mintale şi a patografiei. Ştiinţă nouă, abea în faşă. Dar a şi prins mişcarea involuntară a expresiei, tendinţa muşchiulară, agentul motor în acţiune, în inscripţia sculptorului, în mişcarea pensulei : mişcarea rotundă la *Raffael*, în spirală la *Michelangelo*, lată la *Rubens* şi *Franz Hals*, adâncă la *Meissonier*. Reţineţi ciudatele amănunte asupra urechii lui *Mozart:* pavilionul rămas la o treaptă de desvoltare inferioară, o ureche nedesăvârşită şi diformă, cu neîndoelnic caracter atavic. Observaţi metodic maladiile lui *Beethoven*. Se ştie că a suferit de otoscleroză, boală grea care duce la surzenie. A avut două parestezii ale auzului : şuerături înnalte ne'ntrerupte apoi zumzete în ritmul pulsului ; de-aci provine în creaţiile lui muzicale contrastul atât de des între melodiile în registrul soprano şi basurile grele, de-aci timpul muzicii lui bate ca inima (60-80 pe minut). Beethoven a suferit şi de arteroscleroză cu opriri de inimă şi toate urmările, *engina pectoris* — şi aceste fenomene le regăsim în compoziţiile lui : în cavatina quartetului op. 130, deasupra căruia stă scris „Beklemmt", adică în ritmul cordului unui arterosclerotic cu inima bolnavă.

Nu mai puţin surprinzătoare, pentru explicarea caracterului multor opere de artişti geniali sunt revelaţiile psihanalitice. Am mai putea aminti acele cazuri de criză panică în timpul unor creaţii infrigurate, care apar înaintea izbucnirii boalei mintale şi durează uneori câţiva ani, cum s'a petrecut cu *Nietzsche, Maupassant, van Ghog, Schumann*. In cazul acesta toxinele au jucat rolul unor excitanţi în procesul producţiei intelectuale şi artistice.

Şi după încheere să amintim o cugetare a lui *Goethe*, care a biruit toate contradicţiile înnăscute ; scria din Italia : *„Trăesc foarte cumpătat şi stau liniştit, astfel ca obiectele să nu găsească un suflet înnalt, ci mai curând să'nnalţe sufletul"*. Ce ciudată apropiere între hrană şi sufletul cel viu. De-aci reiese mai mult decât o presimţire că timpul este însăşi necesitatea, monologul creaţiei şi când purcede, într'un anumit sens, spre degenerare, uneori premiza geniului. — *W.*

A apărut

MANUAL DE SOCIOLOGIE

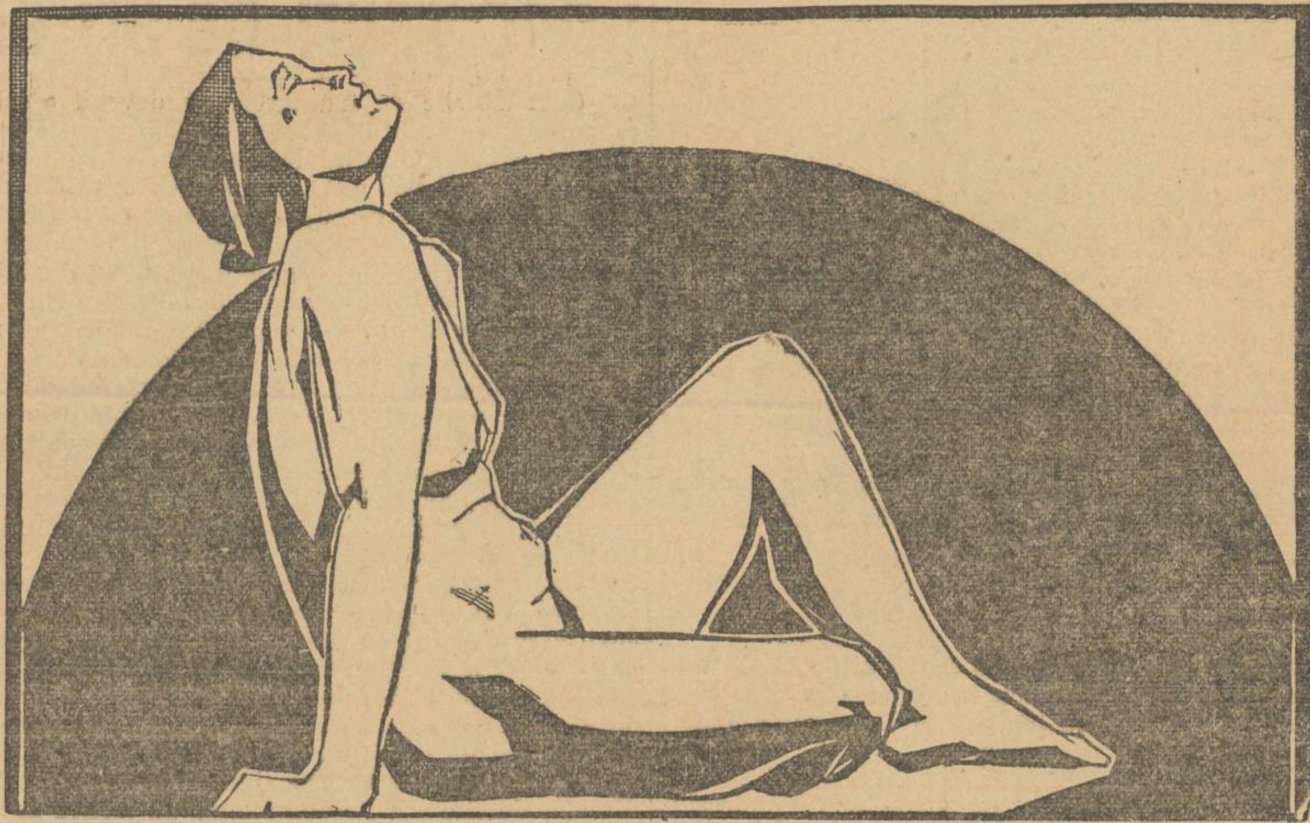
pentru clasa VII-a secundară

de D. I. Suchianu, Conferenţiar universitar.

Carte aprobată de Ministerul Instrucţiei Publice

E un elegant volum, cuprinzând într'un stil foarte literar, toate problemele sociologiei generale precum şi ale sociologiei religioase, economice, juridice, politice, estetice, linguistice şi educaţionale.

Comenzile se primesc la Editura „ADEVERUL"

PLASTICA

Cea mai mare primejdie a artei e gustul public. Artistul tânăr, mai ales, nu-l poate ignora. Epoca noastră nu îngădue jertfa inovărilor, care singură conține și generează nucleele marilor stiluri și promovează personalități.

Chiar acel vag început de mișcare modernistă, cu destul răsunet între snobii noștri, pare intimidat de opoziția întâmpinată.

Publicul vrea *să înțeleagă arta,* dar nu face nici-un efort ca *s'o simtă.*

Alexandru Marino-Moscu — **Natură moartă**

Artistul, însă, nu poate lucra numai pentru intelect.. Fiind prin însăși definiția lui un sensitiv, transpunând în opera lui sensații, el se adresează în primul rând sufletului.

Procesul gustului public nu se reduce însă numai la această lipsă de înțelegere. Amatorii de artă săvârșesc un păcat tot atât de grav atunci când încurajează cea mai factice dintre formele artei : academismul. Nimic nu se vinde mai bine decât o academie banală.

Pompierismul a cucerit din ce în ce mai mult teren în anii din urmă. Pictura dulceagă a acaparat panourile sălilor de expoziții.

In această atmosferă, un talent îndrăzneț, care ar vrea să spargă zidul indolenței și nepriceperii publice riscă să nu vândă nici atât cât îi trebue pentru chiria sălii.

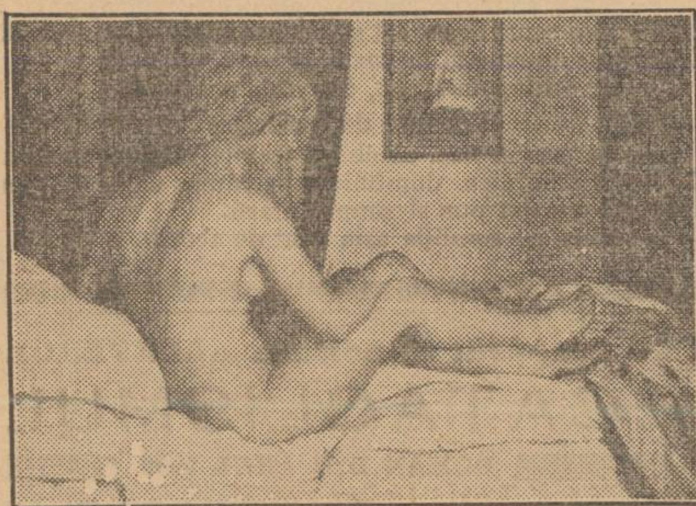
Și totuși o reacțiune se încearcă. Gustul publicului trebue forțat dacă e refractar evoluției. Educația în artă nu se face prin enunțări teoretice, ci prin trimiteri autorizate, prin recomandări sincere.

Indicând manifestările serioase și neglijând tot ce e diletantism și falsă artă, cronicarii tineri care și-au luat această grea misiune au început o adevărată cruciadă împotriva prostului gust.

E o acțiune lăudabilă și necesară. Și dacă nu împărtășim totdeauna opiniile confraților noștri, nu putem să nu le recunoaștem meritul de a fi înconjurat talentele tinere și de-a fi știut să se orienteze în haosul plasticei noastre.

* * *

Se fac prea multe expoziții. Oameni de treabă, unii având chiar o meserie principală onorabilă, fac incursiuni vanitoase în domeniul artei, așa cum chelnerii și subofițerii se îndeletnicesc în orele libere cu poezia.

Alexandru Marino-Moscu — **Nud**

Dacă diletantismul, prin stăruință, devine ridicol, în schimb profesia artei ia aspecte tragice în opintelile și contorsiunile sterile ale celor ce-și fac din artă o meserie fără a avea nici-o chemare și nici-o pregătire.

In fața unor astfel de manifestări, nu poți încerca decât milă. O milă ce abia izbutește să domine revolta.

Și ne gândim, când scriem rândurile de față, la expozițiile domnilor Grant, Tempeanu, Ghenea și Lazăr. Artiști, cărora nu le lipsește nici conștiinciozitatea profesională, nici bunăvoința, ci altceva ce nu se poate dobândi numai printr'o probitate monotonă.

* * *

Intre cei ce lucrează încă pentru public se înscriu și pictorii Alexandru Marino-Moscu și Bulgăraș.

Fără a se distinge prin calități excepționale, pictura domnului Moscu aduce un colorit cald și un desen îndemânatec.

Am fi vrut ceva mai mult. Am fi vrut o evadare, o depășire mai largă a locurilor comune, mai multă libertate în compoziție, mai mult elan în cromatică.

Etapa de azi e desigur o înaintare față de trecut și o mare făgăduială, pe care nu ne îndoim că d. Moscu și-o va ține.

Domnul Bulgăraș e un artist căruia nu-i lipsește sentimentul, ci mai degrabă voința de a se degaja.

Lucrând meticulos capete „distinse", flori zgrunțuroase și nuduri de chit, într'o pastă exasperant de mediocră, domnul Bulgăraș își bagatelizează și însușirile de bun meșteșugar pe care le mai are.

Un singur portret izolat ne dovedește totuși că d-sa ar putea picta cu mai mult gust și cu mai mult spirit.

H. BLAZIAN

A. Bourdelle — **Sapho**

Constatare

Am încercat să te sărut ades.
Tu ai știut cu semnul dintr'o carte,
C'un gest, printr'o privire cu 'nțeles,
Să mă respingi amabil la o parte.

Dar când dansam deunăzi un fox-trot,
Vrând gura-ți sensuală și perfidă, —
Tu ți-ai crispat deodată trupul tot.
Ca un cadavru — te-am simțit, rigidă...

Și-am înțeles c'avem diverse căi,
Pătruns de-o ascuțită suferință:
Mă cheamă diplomatic ochii tăi,
Dar mă refuză 'ntreaga ta ființă.

YACASSA

ERICH MARIA REMARQUE

O idilă pe front

Când l-am întrebat pe colegul meu de școală, sublocotenentul Ludwig Breyer, care-i sunt impresiile cele mai puternice din război, m'am așteptat să-l aud vorbindu-mi de Verdun, de Somme sau de Flandra, căci făcuse războiul pe tustrele aceste sectoare și încă în lunile cele mai grele. Dar el mi-a povestit următoarele:

Impresia mea cea mai durabilă — nu cea mai puternică începu pe vremea, când ne adăposteam, departe de front, într'un cătun francez. Fusesem siliți de astă dată să ne retragem pe o zonă mai adâncă dintr'un sector dificil, mereu bombardat, deoarece avusesem multe pierderi și urma să fim complectați.

Era o minunată zi de August, de vară târzie, care ne înnebunea, întocmai ca vinul acela vechiu auriu, peste care dădusem într'un rând într'o pivniță din ținutul Champagnei. Fusesem la deparazitare, câțiva dintre noi căpătaseră chiar primeneli curate, ceilalți își fierbeau de zor cămășile la focuri mici și o atmosferă de curățenie — al cărei farmec n'o cunoaște, decât un soldat murdar, ne împresura blândă și prietenoasă, ca o sâmbătă din timp de pace, — pierdută în neant, — când noi copiii fusesem îmbăiați în cada cea mare și mama scotea din scrin rufăria proaspătă cu miros de scrobeală, duminecă și cozonac.

Știi, că nu fac literatură, când îți spun, cât de năvalnic și de dulce totodată îmi clocotea în sânge atmosfera acestei dupăamiezi târzii de August. Soldatul are doar altfel de legături cu natura, decât cei mai mulți dintre oameni; mii de înăbușiri și de zăgazuri se năruiseră prin acea existență cumplită în pragul morții, iar în clipele și orele de răgaz, de răsuflare, în zilele de liniște, noțiunea vieții, faptul de a fi, de a mai exista, de a fi scăpat, se prefăcea într'o senzație de adevărată beție — senzația de a mai putea încă privi, răsufla, mișca. In astfel de clipe un lan, pe înserate, umbra viorie a unei păduri, freamătul unui plop, șopotirea apei limpezi, devenea o fericire inefabilă, în care se înfigea însă, biciuitoare, amarnica durere, că peste puține ore sau zile, trebue să lași toate acestea, să le schimbi iarăși cu priveliștea pustie și stearpă a morții.

Tocmai această senzație — un ciudat amalgam de bucurie, suferință, înduioșare, jale, dor și desnădejde contopite laolaltă, era tipică pentru soldatul în tabăra de odihnă.

După cină, mă mai dusei cu câțiva camarazi să fac o plimbare, ieșind din sat. Nu vorbeam multe; era pentru prima oară, după săptămâni de zile, când ne săturasem de al binelea și ne încălzeam la razele oblice ale soarelui, care ne cădeau în față. Astfel sosirăm în dreptul unei mici uzine, înconjurată de o curte mare, cu soldați de gardă. Ograda era tixită de prizonieri, cari așteptau să fie transportați.

Garda ne dădu numaidecât drumul. Pătrunserăm în curte. Câteva sute de Francezi erau strânși acolo. Ședeau sau zăceau pe pământul gol, fumau, pălăvrăgeau și visau. Era un aspect ciudat pentru mine. Până atunci nu-mi văzusem vrăjmașii din tranșee decât în treacăt, strecurându-se grăbiți și stingheri ca niște fantome rătăcitoare prin fața noastră. Câteodată un chipiu care se înălța pentru o clipă deasupra valului de pământ; un braț care aruncă și dispare, un petec de postav albastru-cenușiu, un chip care sare în sus — ființe aproape abstracte, întrezărite între focuri de armă, granate de mână și rețelele de sârmă ghimpată. Aci vedeam pentru prima oară prizonieri, mulți prizonieri la un loc, șezând, trântiți pe jos, fumând — Francezii fără arme.

Mă speriai de mine însumi, iar cu o clipă mai târziu mă pufni râsul; căci mă speriasem de faptul, că erau și dânșii oameni ca și noi. Dar, poți să mă crezi ori ba, până atunci nici nu stătusem să cuget asupra acestui lucru. Francezii — asta însemna dușmani ce trebuiau omorâți, deoarece vroiau să nimicească Germania. In acea seară de August, am cunoscut pentru prima oară taina sumbră și magia armelor. Armele schimbă pe om. Dacă prizonierii inofensivi ar fi avut arme, toți acești meseriași, muncitori, negustori, școlari, cari ședeau acum atât de pașnici și resemnați laolaltă, s'ar fi prefăcut în ochii noștri iarăși în dușmani. Nu erau vrăjmași din capul locului, doar armele le dădeau această putere. Căzui pe gânduri deși îmi dădeam seama , că această logică nu era chiar atât de exactă. Dar pricepui dintr'odată că armele siliseră pe oameni să facă războiul. Erau atâtea arme pe lume, în cât, în cele din urmă copleșiseră pe oameni, prefăcându-i în dușmani. Asta am înțeles-o și altă dată, mai târziu, în Flandra, și altfel decât acum, în acele săptămâni, când lupta pentru munițiuni era în toi, și aproape că nu mai rămăseseră oameni, pentru luptă, când doar muniția se războia cu furie reciprocă de o parte și de alta, așa că-ți venea să crezi, că atunci când nu va mai rămânea nici-un soldat, armele vor porni singure să se extermine, până la distrugerea complectă a lumii.

Aici, însă, văzui în ograda fabricii oameni ca și noi. Și pentru prima dată mi-am dat seama, că lupt împotriva unor oameni vrăjiți de magia armelor și a cuvintelor bombastice, cum eram și noi, oameni cari aveau neveste, copii, părinți și cariere și care în clipa în care ar fi scoși de sub sugestie, ar trebui poate să se trezească și ei ca și noi, privind uimiți în jurul lor, întrebând : Fraților, ce facem noi aici ?

Câteva săptămâni mai târziu ne aflam într'un sector foarte liniștit. Tranșeele franceze erau foarte aproape de ale noastre, dar pozițiunile amândurora erau bine apărate și, după cum am mai spus, domnea liniște. Dimineața exact la ora zece artileria schimba câteva focuri drept Cinețe, la prânz mai venea iar câte un mic salut de felul acesta, iar pe'nserate obișnuita vecernie de focuri de armă.

Făceam băi de soare în fața adăposturilor noastre și cutezam chiar, să ne lepădăm cismele în timpul nopții.

Intr'o zi se ivi dincolo o pancartă cu inscripția: „Attention". Noi zgâirăm ochii la ea, crezând că cei de dincolo vor să ne dea de știre, cum că artileria își face de lucru în afară de programul normal și ne pregăteam ca la prima detunătură să ne refugiem în tranșeele noastre.

Dar totul rămase calm. Pancarta dispăru și peste o clipă lopata se ridică din nou și descoperirăm un pachet mare de țigări fixat de ea. Un expert linguistic dintre noi scrise între timp cu cremă de ghete cuvântul „compris" pe un carton, pe care-l înălțarăm apoi deasupra tranșeei. Drept răspuns cei de dincolo se puseră să agite pachetul de țigări, iar noi de dincoace agitarăm cartonul. De dincolo se ivi o basma albă. Apucarăm în pripă cămașa caporalului Bühler, care tocmai se despăducliia, i-o smulserăm de pe genunchi și o vânturarăm în văzduh.

După un timp basmaua albă de dincolo se ridică și se ivi un chipiu. Noi făcurăm semne și mai pătimașe cu cămașa noastră, deslănțuind o adevărată ploae de păduchi. Un braț de dincolo arătă un pachet. Apoi un om se cățără binișor din tranșee, înaintând deabușilea prin rețelele de sârmă ghimpată, sprijinindu-se în coate și genunchi, agitând într'una basmaua albă și râzând turburat. Cam pe la mijlocul distanței între cele două rânduri de tranșee, omul se opri, își depuse pachetele, mai arătă odată spre ele, râse, ne făcu semn cu batista și se strecură iar în adăpostul său.

O stranie turburare și excitație ne cuprinsese. O adiere de libertate, de emancipare, de triumf asupra mașineriei morții se amesteca cu senzația aproape copilărească de a face ceva oprit, de a juca cuiva un renghiu, și cu dorințele mai realiste, de a ne însuși bunătățile expuse în fața noastră.

Eu unul avusei o senzație asemănătoare cu aceia resimțită în fața prizonierilor. Și de astă dată simțeam că ceva profund omenesc biruise noțiunile rigide de vrășmășie și vroiam și eu să contribui la această izbândă.

Adunarăm în grabă câteva daruri, lucrușoare fără mare valoare, că eram doar mult mai prost aprovizionați ca cei de dincolo, și iarăși începură semnele cu steagul alb, de astă dată din partea noastră, iar ceilalți ne răspunseră la fel. Mă cățărai tiptil în sus ; capul și pieptul mi-erau de acum descoperite. Pot să-ți spun, că trăiam o clipă de emoție grozavă, stând astfel, fără nici o apărare în fața tranșeelor. Apoi ieșii cu totul din șanț iar gândurile mele se schimbară brusc. Gustam pe deplin farmecul acestei situații atât de neobișnuite. O veselie nebună mă cuprinse și alergai voios în patru labe spre tabăra inamică. Era o clipă imensă de pace pentru mine, o pace unică, o pace separată, o pace a lumii întregi de dragul meu.

Imi depusei pachetele, le înșfăcai pe ale lor și mă tării înapoi spre tranșeele noastre. In minutul acela, pacea se nărui, aveam iarăși senzația a sute de țevi de puști în spatele meu, o groază cumplită mă înfioră din creștet până'n tălpi, făcând să-mi țâșnească sudoarea din toți porii, ca o fântână arteziană.

Ajunsei totuși teafăr până la marginea tranșeei, și-mi dădui drumul înăuntru, răsuflând ușurat.

A doua zi începui să mă deprind, iar în cele următoare simplificarăm procedeul: nu mai porneam de-a-rândul din tranșee, ci simultan. Ne târam unul spre celălalt, ca niște cățel fugiți dela stăpânii lor, și făceam schimb cu pachetele noastre. Când ne-am pomenit pentru prima oară față în față ne-am zâmbit stânjeniți. Celălalt era un flăcău tânăr ca și mine, să tot fi avut vre-o douăzeci de ani ; citeai din mutra lui, cât haz găsea el în toată chestia asta. „Bonjour, camarade" îmi spuse, ar eu eram atât de uluit, că nu puteam decât să repet de două-trei ori în șir: „Bonjour, bonjour," dând din cap. Apoi mă întorsei zorit.

Fixasem o anumită oră la care aveau loc întâlnirile, lipsindu-ne de semnalizarea plicticoasă, deoarece ambele părți se țineau de clauza tratatului de pace, neașternut pe hârtie.

Peste un ceas, ce e dreptul, trăgeam iarăși unii contra celorlalți. Intr'un rând Franțuzul, după o scurtă șovăială îmi întinse chiar mâna. Era tare ciudat lucru.

In epoca aceea scene asemănătoare se întâmplau și în alte sectoare. La comandamentele respective se prinsese de veste și în câteva rânduri se dădură ordonanțe, care interziceau cu asprime asemenea amabilități, cu atât mai mult cu cât ostilitățile zilnice aveau să se resimtă de pe urma lor. Noi însă nu ne sinchiseam de aceste ordonanțe.

Intr'o zi, ne pomenirăm în tranșee cu vizita unui maior, care veni în persoană să facă tărăboi. Era cât se poate de energic domnul maior, declarând, că va sta printre noi până seara târziu. Din nenorocire se postă chiar în dreptul locului, unde obișnuiam să părăsim tranșeea, cerând să i se dea o pușcă. Era un maior tânăr, vibrând de activitate. Noi nu știam, ce să facem. Nu era chip să dăm celor de dincolo un semn, un avertisment, ș'apoi credeam, că în cazul acesta am putea fi împușcați, după legea marțială, pentru pactizare cu inamicul. Minutarul ceasornicului fosforoscent înainta; nu se întâmplă nimic și se părea că toate vor trece în liniște. Fără îndoială că maiorul nu avea decât cunoștinți vagi, în general, despre acel schimb de amiciții și nu știa nimic precis despre chestiunea noastră ; — doar ghinionul ni'l adusese tocmai încoace, cu misiunea lui, de sus. Eu tocmai chibzuiam, dacă n'ar fi nimerit să-i spun, că în cinci minute s'ar putea să se ivească cineva de dincolo, asupra căruia nu trebue să tragem, căci acel cineva se încredea în noi. Dar nu îndrăzneam să i-o spun, ș'apoi la ce bun? Te pomenești că abea atunci ar fi rămas printre noi, pe când așa, tot s'ar fi putut să plece. Pe lângă asta, Bühler îmi șopti, că făcuse în ascuns semn cu pușca celor de dincolo, ca la tir, când faci o greșeală, iar de dincolo i se răspunsese prin alte semne ca dovadă, că pricepuseră de ce e vorba. Așa dar, cu siguranță că nu vor veni azi.

Din întâmplare era o zi foarte posomorâtă; burniță și se'ntunecă de vreme. Trecuse un sfert de ceas peste ora cuvenită și noi răsuflam ușurați. Dar deodată ochii îmi încremeniră, limba mi se făcu cocoloș în gură, dădui să țip — și nu eram în stare — înlemnit de groază privii fix la tranșeele inamice, unde se ivi pe'ndelete un braț, ș'apoi un trup. Bühler fugi după parapet, străduindu-se disperat să facă semne. Dar era prea târziu. Maiorul slobozise un foc de pușcă. Cu un țipăt subțire, corpul soldatului se prăbuși.

Urmă o clipă de tăcere sinistră. Apoi auzirăm răcnete și urlete și focul năprasnic se deslănțui. Maiorul ne strigă : Dușmanul înaintează.. Deschideți focul !

Se porni și la noi focul de arme. Incărcam armele și trăgeam ca niște zmintiți, numai și numai ca să scăpăm de această clipă. Tot sectorul fu pus în mișcare, artileria se porni și ea pe bubuit, și încăerarea ținu toată noaptea. Până la zi pierdurăm doisprezece oameni, între cari maiorul și Bühler.

(Continuare în pag. VI-a)

De atunci activitatea noastră războinică fu iarăşi satisfăcătoare ; nu mai făceam schimb de ţigări, dar aveam de semnalat în schimb pierderi tot mai numeroase. Mai târziu am trecut prin fel de fel de întâmplări; am văzut mulţi oameni murind, am ucis şi eu o mulţime, am devenit şi nesimţitor şi anii au trecut după ani... dar la acest ţipăt subţire în ploae, multă vreme nu m'am putut gândi.

Trad. de E. MARGHITA

Copyright by U. Flature Syndicate. Reproducerea interzisă.

Jean Cocteau: Principii

Muzicantul deschide cifrelor colivia, desenatorul eliberează geometria.

* * *

O operă de artă trebue să satisfacă toate muzele : e ceiace numesc nouă examene deodată.

* * *

Un om care simte că e tânăr să nu cumpere nici odată valori sigure.

* * *

Trebue să părăsim prejudecata lui Baudelaire. Baudelaire era burghez. *Burghezia* e mama noastră, a artiştilor. Indărătul tuturor operelor mari se află o locuinţă, o lampă, un cămin, o pipă...

* * *

Instinctul nostru are nevoe de o metodă care să-l călăuzească ; dar numai cu instinctul găsim acea unică metodă necesară nouă, cu ajutorul căreia să-l călăuzim.

* * *

Printre măscărici sunt prestidigitatori care se amuză; şi ne complacem numai când izbutesc. Să pui un căţel în pălărie şi apoi să scoţi din pălărie o colivie, place. Dar să pui un căţel şi să scoţi tot un căţel... are drept acest prost măscărici să se numească poet ?

* * *

Trebue să fii în acelaş timp un om viu şi un poet postum.

* * *

Adevărul e prea nud ; nu mai excită pe nimeni.

* * *

Poetul are totdeauna prea multe cuvinte în frază, un pictor totdeauna prea multe culori pe paletă, un muzicant prea multe note sub clape.

* * *

Cu luare-aminte închidem ochii celor morţi, cu luare aminte să deschidem ochii celor vii.

* * *

Omul de rând întrebuinţează pe ieri ca armă împotriva lui azi şi mâine.

* * *

Omul de rând e gata să accepte orice joc cu condiţia ca regulele jocului să nu mai fie schimbate. Ura împotriva creatorului e ura împotriva aceluia care schimbă regulele jocului.

* * *

Voce din public : „Nu ştiu ce înseamnă asta". Publicul vrea întâi să înţeleagă şi apoi să simtă.

* * *

In noi se află un înger pe care-l trădăm fără 'ncetare şi ai cărui păzitori trebue totuşi să fim.

* * *

Ce cugetă pânza, pe care a fost pictată o capodoperă ?... „Sunt murdărită. Sunt torturată. Sunt copleşită". Aşa se înfurie omul împotriva frumosului lui destin. — *W.*

Ultimele noutăţi apărute în vitrina

Librăriei Universala ALCALAY & Co.

Calea Victoriei Nr. 27, colţ cu Bulev. Elisabeta 1

Siegfried: Tableau des partis en France Lei 98
Maugham S.: Mr. Ashenden agent sécret „ 98
Delacroix: Le langage et la Pensée „ 390
Donarche: Le vin (extr. des auteurs Français) „ 78
Siwek: La Psychophysique humaine d'après Aristote „ 195
Capitan E. Lorin: Le travail en Amerique avant et après Colomb „ 130
Gorowtseff: Les révolutions (comment on les éteint) „ 98
Hirth Fr.: Hitler ou le guerrier déchaine „ 98
Popp. Serboianu: Les Tsiganes „ 260
Lewisohn: Le Cas de Mr. Crump (trad. de l'anglais) „ 105
Steinberg I. Souvenirs d'un comissaire du peuple „ 98

Se primesc abonamente la toate revistele şi ziarele române şi străine cu preţurile originale.

Comenzile pentru provincie se expediază şi contra-ramburs.

„Documentările şi lămuririle politice" ale d-lui C. Stere

au apărut în volum.

Sunt 270 pagini în cari e închisă întreaga istorie politică românească a ultimului deceniu.

Sunt *„Preludiile"* în care se face analiza unui partid: partidul naţional-ţărănesc.

Dar, mai presus de orice, e obârşia acelui *„Caz Stere"* de care printr'o stranie fatalitate pare legată viaţa tuturor partidelor politice în căutarea salvatoarei diversiuni.

„DOCUMENTARILE ŞI LAMURIRILE POLITICE" ale d-lui C. STERE formează o carte ce trebue citită de oricine care e preocupat de probleme obşteşti.

Citiţi:
Documentări şi lămuriri politice.
Preludii:
Partidul naţional-ţărănesc şi „Cazul Stere".

A apărut în Editura „Adevĕrul" S. A., 270 pagini. Preţul lei 120.

Manual de Morală Practică

La „Ingerul Albastru".

Un profesor de liceu, îmbătrânit flăcău trăeşte între cărţi cu o pasăre în colivie, care murind îi sporeşte singurătatea. La 55—60 de ani naiv ca un copil el şi îşi surprinde elevii, care toţi au 17—18 ani, cu mult mai înaintaţi în ceeace priveşte femeia. Ei frecventează localul de perdiţie „La Ingerul Albastru", un teatru ambulant de varietăţi provincial popular şi nu-şi mai văd de carte. Apostol şi pedagog, datoria îi comandă să-şi urmărească discipolii şi să-i smulgă influenţelor demoralizatoare.

Intr'o mahala, pe unde n'a mai călcat, cu femei pierdute, se găseşte varieteul. Dascălul vrea să scape băeţii, obicinuiţii îndătinaţi ai localului şi se îndrăgosteşte de artista principală, o cântăreaţă, care apare concepţiilor lui riguroase şi cinstite ca o persoană demnă de respect şi de apărare. La a doua vizită, profesorul adoarme pe canapeaua artistei şi se trezeşte din somn cu un maimuţoi în braţe. Deşteptându-se, el ia la o masă gospodărească ademenitoare şi curată cafeaua cu lapte servită de actriţă: niciodată nu a mai gustat dascălul din această plăcere burgheză, rezervată oamenilor căsătoriţi şi poezia ei îl farmecă. O viaţă pierdută poate să fie recâştigată? Bat ceasurile 8 la catedrală: ora de intrare la şcoală, ora datoriei. El niciodată n'a mai întârziat dela curs: se grăbeşte.

Şcolarii în clasă ştiu totul şi i-au pregătit o manifestaţie batjocoritoare. Scandalul scoate pe toţi profesorii din clasele lor. Directorul a evacuat sala şi îi atrage profesorului atenţia că începe să calce greşit. Profesorul îşi respectă fericirea şi răspunde că femeia, pe care o vorbeşte directorul de rău e viitoarea lui soţie. In cheotoarea hainei, înflorită tardiv, D-l Dr. Rath şi-a uitat garoafa curtezanei. Cariera lui de pedagog lichidează.

Profesorul are intenţiile educaţiei lui de datorie şi onoare. Cu un buchet în mână şi cu un inel de logodnă într'o cutioară, el se duce în cabina artistei, care tocmai pleacă în turneu. Contrast: Propunerea profesorului provoacă ilaritatea ei ofensatoare. El însă nu glumeşte: cazul e serios. El îi cere mâna printre geamantane.

Căsătoria este sărbătorită de mireasă şi mire în mijlocul personalului varieteului întreg. In timpul mesei, prestidigitatorul, directorul, scoate ouă din nasul profesorului, care bine dispus şi ferche, face ca cocoşul. Dar după o scurtă epocă de mulţumire, în care se sleiesc economiile de o viaţă întreagă ale profesorului, vine prăbuşirea. In localurile, pe unde trece trupa, demoralizat şi ursuz el vinde cărţi poştale cu fotografia nevestei. Scene de neînţelegere. Dr. Rath încalţă, descalţă, o îmbracă, îi scoate şi-i pune ciorapii. Ea curăţă de coajă un măr cu indiferenţă. Sunt în prezenţă: o canalie şi un idealist.

Trupa trece din nou prin orăşelul în care el a fost profesor. Pentru atracţie specială, afişele anunţă că va juca într'un număr senzaţional, fostul profesor dela gimnasium. Afluenţă considerabilă în sală. Profesorii şi foştii elevi sunt în păr. Colegul se va prezinta în clown. Pe când, mortificat, i se pune peruca, i se vopseşte obrazul şi i se aruncă în jurul grumazului un guler caricatural, fostul profesor urmăreşte gelos flirtul nevestii cu un actor obraznic, pe care scelerata îl place. Fantomal, profesorul, târât din cabină pe scenă, de câteva ori, ar voi să se supuie dar nu poate. El a intrat într'o stare de spirit când gelozia e mai mare şi decât ruşinea să apară dinaintea colegilor lui cu un nas artificial şi deghizat în August cel prost. Pe scenă, mai are exact atâta viaţă cât îi mai trebue ca să se ţie pe picioare.

Numărul sensaţional e administrat de prestidigitator, care îi scoate ouăle din nas şi pe măsură ce le scoate, i le sparge 'n cap sleindu-i-le pe frunte. El mai pleacă o dată ca să-şi urmeze sentimentul geloziei şi e readus pe scenă şi supus din nou scoaterii de ouă şi spargerii în cap. Şi la urmă, detaliul de mare efect: profesorul trebuie să dea un suprem cântat de cocoş. Foştii lui colegi protestează la fiece ou turtit în moalele capului şi se scoală să plece. Strigând „cucurigu!" profesorul nu se mai opreşte şi cucurigând nebun, intră în cabine. Sparge uşa ca să-şi prindă rivalul, în vreme ce i se pune o cămaşă de forţă şi e închis într'o magazie cu boarfe. Se desmeticeşte puţin, prestidigitatorul îi scoate curelele în care l-a imobilizat. In profesor geme regretul şi devastează declasarea. Halucinat de o speranţă iese târâş prin dosul teatrului, în care reprezentaţia continuă, şi se duce la gimnaziu. Sună. Un om de serviciu şchiop scoboară scara şi deschide. Fostul profesor se duce în clasa, pe care a părăsit-o, se suie pe catedră, se încleştează cu mâinile de ea şi moare fără să i se poată deslipi degetele din loc.

Lampa de buzunar a portarului, lăsată pe catedră, pune o aureolă albă în jurul chipului fostului clown.

Orele bat la catedrală...

Povestirăm subiectul unui film, extras dintr'o carte care se găseşte de vânzare în toate librăriile. E cel mai frumos şi mai puternic film, de când se filmează — şi el elimină şi argumentele formulate împotriva filmului sonor. Lucrat de casa Ufa, cu o activitate ştiinţifică de toată lumea cunoscută, filmul e pur şi simplu fenomenal. Toată problema sonorităţii consistă în distribuţia ei inteligentă în filme — şi în „Ingerul Albastru" e distribuită exact. Fără sonoritatea orelor, a clopotelor, a corului de fete dela o şcoală vecină, a teatrului, extrem de studiată, filmul ar pierde jumătate din efect.

Acest film a fost găsit imoral de un număr de profesori, invitaţi să verifice avizul favorabil al unei comisiuni de cenzură; ba doamnele profesoare, care de astădată au avut vot egal cu bărbaţii şi chiar suplimentar, au fost de neclătinat.

In numele şcolii, filmul nu poate să fie reprezintat în România. El a putut să facă înconjurul lumii şi să ruleze nestingherit în Germania, patria strictei pedagogii. O comisie de profesori germani reprezintând federaţia învăţământului Reichului, a emis la vreme părerea că filmul e moral. Profesorii noştri sunt mai nemţi de cât germanii. Ei s'au identificat cu moralitatea Europei. Filmul e, după părerea d-lor profesori imoral. Unul din profesorii universitari invitaţi, semăna într'o privinţă cu D-l Dr. Rath: n'a mai văzut până azi niciun film. Probabil că D-l profesor refuză să se spele la robinet, motivând că apa adusă de-asupra lighianului în gură e mai puţin imorală.

Cinstea artistică a dăscălimii a fost salvată totuş prin numărul profesorilor care au fost de părerea d-lui Profesor Pogoneanu, apărătorul moralităţii filmului. Examenul s'a petrecut în sala unui cinematograf — cel mai luxos teatru din Bucureşti — şi stalurile, ca nişte catedre, au adus aminte timpurile de pe când pământul nu era încă rotund şi caraghiosul de Columbus căuta răsăritul prin apus.

Dacă azi se poate opri un spectacol în numele Corpului didactic, mâine poate să fie oprit altul de preoţi, de arhitecţi, de ofiţeri, de ingineri, de medici şi de toate profesiile organizate în societăţi.

Invăţământul ne prosteşte, dacă efectele lui se traduc printr'o diminuare progresivă de libertăţi, libertate de a construi şi libertate de a aproba. Cu asemenea învăţământ calvinesc, sărac şi strîmt, lumea nu mai dă la lumină nicio artă, dela sculptură la literatură şi muzică — totul trebuind să jignească parţial câte o categorie socială. Mergem spre interzicerea de a pune bancheri şi petrolişti într'o piesă de teatru, spre excluderea sexelor din spectacol şi spre înlocuirea personagiilor cu cifre.

Ultimul control a fost făcut de D-l Ministru Haţegan, de-asişderi profesor de universitate. D-l Haţegan vine din Occident. Părerea d-sale, după o nouă probă de două ore, a fost că Ingerul Albastru e un film perfect moral.

E ceva moral numai dincoace de strada Câmpineanu şi devine, cum treci uliţa, imoral?

Este moralitatea ceva colectiv şi nu individual? Excepţia nu are voie să ilustreze regulile sufleteşti? Şi când frumuseţea unei opere de artă te face să uiţi dacă este sau nu morală, mai trebueşte citat acest iniţial calificativ? Un lucru este moral sau imoral când nu prezintă altă calitate. Dacă însăş Biserica ar avea o genialitate creatoare, credeţi că s'ar mai întreba cineva dacă este clerul moral sau imoral? Nu ar precumpăni valoarea asupra oricărei moralităţi? Ce-ţi pasă de organele lui Bossuet dacă Bossuet e un mare orator, în stare cu cuvântul lui să dea tresăriri de vast frumos şi intuiţii mai mari decât moralitatea?

T. ARGHEZI

Din aforismele lui Paul Valéry

Dragostea înseamnă că începem a ceda altuia, fără voia noastră, ceia ce socoteam că trebuie să fie numai pentru noi.

Femeia frumoasă, fiinţa seducătoare gândeşte în sine :

„Mi se'ntâmplă că aproape nimeni nu se apropie de mine, fără ca să-şi simtă un fel de drept asupra mea, un fel de stăpânire geloasă. Le aparţin pentru că le plac".

„Pretenţia lor mi-e nesuferită... N'aş putea să trăesc fără ea !"

O trăsătură de spirit sau de inteligenţă, când se întoarce asupra autorului ei îi pricinueşte numai pagube — prin ce se deosibeşte atunci de prostie ?

Micile fapte neexplicate au în ele cu ce răsturna toate explicaţiile faptelor mari.

O idee profundă este o idee sau o observaţie care preschimbă *profund* o chestiune sau o situaţie dată.

Dacă nu, e vorba numai de o *rezonanţă* şi ne găsim în literatură.

Un spirit cu adevărat *precis* nu se poate înţelege de cât pe sine şi în anume stări de suflet.

Dacă un om nu ar putea trăi de cât propria lui viaţă, nu ar putea-o trăi nici pe aceasta.

Căci aceasta e alcătuită dintr'o mulţime de mici întâmplări, care pot aparţinea fiecare altei vieţi.

Ciudata putere de a face lucruri în diferenţe de viaţă, cu grija, cu furia, cu încăpăţânarea ca şi când toată viaţa noastră ar depinde de ele... aceasta numim noi a *trăi.*

Ori cine este asasin.

Este o mică mişcare tainică, un reflex care asasinează — şterge în adâncul nostru, suprimă pe cel ce ne spune un lucru pe care nu-l vrem.

Concursuri de urîţenie

Concursurile de frumuseţe au devenit o instituţie aproape indispensabilă în Europa. Dar n'am ajuns încă să avem şi concursuri de urâţenie. E totuşi interesant să se stabilească şi care e femeia cea mai urîtă dintr'o ţară. De obicei fetele care reuşesc la concursurile de frumuseţe nu visează decât să devie artiste. Dar şi cele foarte urâte găsesc de multe ori angajamente, căci sunt şi roluri care cer însuşiri speciale de urâţenie. Nu de mult două artiste, o franţuzoaică şi o englezoaică, au pretins amândouă titlul de cea mai urâtă femeie.

Pariziana Claudine Polaire e fără îndoială urâtă: gura mare, ochii mici şi sfredelitori, trupul disproporţionat, îi asigură angajamente strălucite pe toate scenele. De curând, suferind un accident de automobil, a dat în judecată pe conducătorul acestuia şi i-a cerut daune pentrucă, în urma unei operaţii, risca să-şi piardă o parte din urâţenie.

Dar nici londoneza Mary Ann Bevann nu se lasă mai pre jos: faţă extraordinar de lungă, cu colţurile gurii veşnic lăţite, cu bărbia ca un burete, cu şira spinării ieşită în afară şi mai cu seamă cu ochii zbârciţi, ea dă totdeodată impresia de tristeţe şi de nelinişte. Un director de varieteu a descoperit în ea întruparea relei dispoziţii şi i-a oferit un angajament strălucit. De cum se urcă pe scenă, stârneşte ilaritatea spectatorilor. Un director de circ a angajat-o pentru un turneu în Franţa, ceiace a adus la paroxism rivalitatea ei cu Claudine Polaire. E vorba să se prezinte amândouă în faţa unui juriu care să decidă care din ele e mai urâtă.

Concursurile de urâţenie nu sunt chiar atât de rare cât s'ar putea crede. Sunt chiar mai vechi decât concursurile de frumuseţe introduse de americani. In orăşelul Montauban din Franţa se ţin de vreo patruzeci de ani concursuri pentru alegerea cele mai urâte fete din localitate. In fiecare an, aleasa căpăta o sumă frumuşică din capitalul depus de un bogătaş local, care voise să dea şi fetelor urâte posibilitatea să se mărite. Alegerea se făcea în piaţa publică.

Un concurs de urâţenie de anvergură mai mare a fost instituit acum câţiva ani de fermierul Kamedy din Ohio. Acesta era un bogat crescător de vite, care de două ori fusese înşelat de fete frumoase şi de aceia se hotărâse să se căsătorească cu o femee foarte urâtă, care să aibă în inimă şi în caracter frumuseţea care-i lipsea din obraz. In acest scop, dădu anunţuri în mai multe jurnale, prin care provoca la un concurs cele mai urâte fete între douăzeci şi douăzeci şi cinci de ani. Nu ştim câte candidate s'au prezentat. Ştim însă că pentru ultimul tur mai rămăseseră selecţionate treizeci şi patru de concurente. Premiul, de sigur cel mai important pe care l-a câştigat vreodată o femee urâtă, i-a revenit fetei unui poliţist din Canada.

Foarte original a fost un negustor din Chicago, care şi-a făcut reclamă cu ajutorul urâţeniei. A declarat că dă un premiu de o mie de dolari celei mai urâte femei care va cumpăra ceva dela el în interval de două săptămâni. Peste şase mii de femei şi fete urâte, care mai înainte nu-i călcaseră în prăvălie, veniră să cumpere marfă dela el, dar, zâmbind politicos, el le declara la toate că n'au şanse să câştige premiul. Flatate că nu sunt chiar aşa de urâte, ele părăseau prăvălia mulţumite. Numeroase doamne care nu voiau să participe la concurs veneau totuşi în prăvălie, ca să facă o comparaţie între ele şi concurente.

In ultima zi, în sfârşit, premiul fu atribuit unei servitoare extraordinar de urâte, care-şi exprimase indiferenţa totală pentru îngrijirea aspectului ei exterior prin faptul că nici măcar nu voise să-şi arunce ochii într'o oglindă care i se pusese dinainte.

In 1927 s'a instituit la Hollywood un concurs de urâţenie ca să se găsească o artistă necesară pentru un film. In cele din urmă se găsi o fată de 24 de ani care era în adevăr de o urâţenie extraordinară. Când însă fu încercată la obiectiv, se constată că este lipsită de cea mai mică urmă de talent şi că, deci, este inutilizabilă. Atunci o artistă talentată îi copie faţa şi izbuti să îndeplinească cerinţele regiei. Din asta profită şi urâta, căci pentru masca ei i se dădură câteva sute de dolari.

Varia

Stratagemă

— Tată, nu vrei să mai mănânci o bucată de tort?
— Nu, dragă, îmi ajunge.
— Acuma întreabă-mă şi tu pe mine.

Cleşte şi cleşte

Domnul şi doamna, îmbogăţiţi de război, iau masa la un hotel de lux. La cafea, domnul întinde mâna să ia o bucată de zahăr din zaharniţă, când doamna îl opreşte şoptindu-i:

— Nu cu mâna, frate; doar este cleşte de zahăr.

— Ei, — răspunde domnul morocănos, — de unde era să ştiu eu că aici zahărul frige?

Intre prietene

— Eu când mă cert cu bărbatu-meu, îmi trimit totdeauna dinainte copiii afară.

— Dar e prudent să-ţi ţii copiii toată ziua pe stradă?

Candidat serios

— Vezi, domnule student, piciorul drept al pacientului e mai scurt decât cel stâng, aşa încât el şchioapătă. Ce-ai face dumneata în cazul acesta?

— Aş şchiopăta şi eu, domnule profesor.

Condiţie de închiriere

— Te previn însă că chiria trebue plătită punctual. Chiriaşul dinaintea dumitale mi-a rămas dator pe două luni, şi l-am dat pur şi simplu afară.

— Bine, cu condiţia asta sunt de acord.

A apărut în editura „ADEVERUL"

CATACLISMUL

ROMAN DIN ANUL 2000

DE UPTON SINCLAIR

De vânzare la toate librăriile

PREŢUL LEI 70

Din umorul lui Hasdeu

Literatura noastră umoristică numără între reprezentanţii ei şi pe Bogdan Petriceicu-Hasdeu. Temperament de răzvrătit, vecinic nemulţumit, literatura lui umoristică va fi mai totdeauna *satiră* cu aluzii la întâmplări şi personalităţi contimporane. Spre satisfacerea acestor înclinări satirice a scos el cele două gazete umoristice: „*Aghiuţă*" (1863-1864) şi „*Satirul*" (1866), pe care le scria mai totdeauna aproape în întregime sau, în tot cazul, cu foarte puţini colaboratori. Hasdeu glumia, dar gluma lui era totdeauna muşcătoare, era totdeauna satiră. Se cunosc celebrele lui păcăleli aduse, în două rânduri, redacţiei revistei „Convorbiri literare".

In revista „Satyrul", unde toţi colaboratorii lui Hasdeu, cu el împreună, semnau cu pseudonime chinezeşti, a apărut o foarte reuşită parodie după Bolintineanu, compusă de Hasdeu sub semnătura *Puang-Hon-Ki*. Care a fost procedeul lui Hasdeu în compunerea acestei parodii? A înnodat strofe răzleţe, luate din poeziile poetului, aşa fel încât să dea, mai mult sau mai puţin, aerul unei compoziţii unitare. Se poate o mai teribilă satirizare a talentului unui poet? Şi de aci a eşit bucata pe care o publică Hasdeu (Puang-Hon-Ki) în „Satyrul" dela 20 Februarie 1866 şi care se intitulează:

Favorita
sau o noapte din Februariu

descrisă de D. BOLINTINEANU

I

Şi voiu spune ţie
Dalbă istorie,
Ce nime n'o ştie! [1])

II

Noaptea, umbrelor crăiasă,
Capul spre pământ pleca;
Domnul ia pe-a lui mireasă,
Merge în cămara sa.... [2])

III

„— Frumoasă copilă! nu-ţi este în ştire
„Cât eu te iubesc!
„Dar eşti tu ferice de astă iubire,
„O suflet ceresc?
„— Ferice, ferice!" amanta-i răspunde,
Uşor rumenind;
Şi'n mânecle-i albe ea faţa-i ascunde
Şi tace gândind.... [3])

IV

Pe când se vesteşte noaptea jumătate,
In castel în poartă oare cine bate? [4])

V

„— Cine a intrat
In al meu palat? [5])

VI

Dar iată, mări, iată că un ostaş s'arată,
De pulbere şi vânturi i-e faţa sărutată. [6])

VII

„Voi daţi plăcerilor! !
Daţi desfrânărilor! [7])

VIII

„— Tremură acuma!.... neagra răsbunare
Chiar în astă noapte se va arăta!...
Fraţii mei de arme stau în aşteptare:
Trebui a pleca!" [8])

IX

Pe un drum de piatră, Domnul îşi răpede
Sprintenu-i fugar;
Dup'un vârf de stâncă, draga lui îl vede,
Lăcrămând amar... [9])

X

Fulgerul schinteе, tunetul bubue;
Calul său cade;
Demonii râseră... o, ce de hohote!
Omul jos şade... [10])

XI

Lăute, cimpoae, în aer răsună;
Iar lumea pe poduri din ce'n ce s'adună [11])

XII

Fraţilor! Sculaţi cu toţi,
Să scăpăm ţara de hoţi! [12])

XIII

Dece o copilă cu păr gălbeor,
Când toţi bucuriei dau inima lor,
Tu numai pleci capul şi în suvenire
Deştepţi cu durere o dulce gândire? [13])

XIV

„— Mâna mea, l'a lui plecare,
Calu-i a'nfrânat,
Şi'ntr'o dulce sărutare
Inima mi-a dat!"
Astfel cântă Mărioara
Dup'al ei iubit,
Şi pe faţă-i, lăcrămioara
Dulce-a înflorit! [14])

XV

Iat-o istorie
Ce nime n'o ştie... [15])

Conform cu originalul
PUANG-HON-KI

Aceasta este parodia lui Hasdeu (Puang-Hon-Ki) din „*Satirul*", alcătuită cu strofele înseşi ale lui Bolintineanu din poeziile enumerate mai sus. Intreg talentul umoristic al lui Hasdeu stă în această comică înodare a strofelor, ceeace dă şi valoarea de satiră a compoziţiei. „O noapte din Februariu" din subtitlu va fi desigur aluzie la evenimentele din Februarie 1866.

G. B.

1) Fluturelul; 2) Dochia; 3) Ghilfar; 4) Mama lui Ştefan cel Mare; 5) Străinul; 6) Banchetul; 7) Ibidem; 8) Giulfidan; 9) Domnul de rouă; 10) Fermecătoarea; 11) Luarea Nicopolii; 12) Pandurul; 13) Luarea Nicolopii; 14) Mărioara; 15) Fluturelul.

BIBLIOGRAFIE

I. Petrovici: „Impresii din Italia", Edit. casa şcoalelor, Bucureşti, Lei 100.

N. M. Căprescu: „Drum prin ceaţă", roman, Tip. „Revista Infanteriei". Bucureşti. Lei. 75.

Mens sana in corpore sano

Am încercat odată să compun şi eu o maximă latinească pe înţelesul tuturor, după modelul celor rămase din antichitatea clasică. Două ceasuri mi-am bătut capul. De geaba! N'am ajuns la nici un rezultat. Şi nu din pricină că aş fi avut ambiţia s'o scriu de-a dreptul în latineşte — limbă pe care n'o cunosc — ci din alte cauze, mai serioase.

Un dicton latinesc e un aforism care are virtutea să circule în lume, prin mijloace proprii. Cugetări sentenţioase de toată frumuseţea producem şi noi, modernii, când în versuri, când în proză. Dar asta-i, că nu circulă.

Iată, de exemplu, un aforism cules la întâmplare, din prima poezie care-mi cade subt ochi în acest moment:

Le soleil ne peut rien contre ce qui n'est plus....

Şi puţin mai jos, în aceiaşi poezie, încă o declaraţie categorică:

Le plus beau des mortels ne peut chérir que soi....

Cu acest fel de decrete filosofice în versuri s'a ocupat şi la noi, pe vremuri, poetul Vlahuţă, căci ele creiază autorului o reputaţie de seriozitate în opinia cultă a ţării. (In adevăr, nici un ministru n'a mai îndrăznit să-i suprime postul de la Casa Şcoalelor, cât a trăit. Pe un Heine l-ar fi mâncat imediat fript orice guvern democratic).

Cele două aforisme franţuzeşti de mai sus, pe lângă că sânt datorite poetului Paul Valéry, reprezentantul modern al genului serios în Franţa, care se bucură de mare prestigiu în presa valahă, mai au şi avantagiul de a fi turnate în versuri dezolant de corecte din punct de vedere prozodic şi gramatical. Şi se vede bine că autorul lor şi-a dat osteneala să le înzestreze cu tot ce-i trebue unui aforism ca să devie maximă latinească, adică să circule. Totuşi trebue să recunoaştem că ele n'au aface, nici pe departe, cu: *De gustibus non disputandum*, sau cu: *Errare humanum est* — şi alte cugetări măreţe, rămase din antichitatea clasică. Parcă le lipseşte ceva. Nimeni nu se foloseşte de ele cu prilejul unei cuvântări festive sau în conversaţia zilnică. Cel mult dacă le-ai putea întâlni în albumul cu suveniruri al unei domnişoare culte, printre alte autografe selecte, de-asupra iscăliturii vre-unui snob ahtiat după trufandale literare de sezon, care umblă cu intenţii hermetice pe lângă fată.

Banalitatea e glasul mare al generaţiilor trecute, pe când paradoxul e numai vocea piţigăiată a unui ins care vrea să facă impresie. Omenirea ştie de mult acest lucru.

Ca să devie maximă latinească, un aforism trebue în primul rând să exprime ceva. In al doilea rând, acel ceva trebue să fie un adevăr elementar, o idee care-ţi sare în ochi, de la prima vedere, cu amândouă picioarele odată. Soarta lumească a unui aforism atârnă aşadar de evidenţa adevărului pe care-l conţine. Aici stă pehlivănia.

Veniţi pe pământ mai de vreme, cei vechi au avut norocul să dea peste o mină intactă de adevăruri sedentare, care abia aşteptau să fie formulate în latineşte ca să pornească razna în lume. Atunci filosofii lor, poeţii, oratorii şi marii lor dignitari s'au pus pe atâta: au început să fabrice de dimineaţă până seara maxime latineşti pentru folosinţa generaţiilor viitoare. Şi nouă nu ne-au mai lăsat aproape nimica.... *tarde venientibus ossa!*

Dacă n'am avut fericirea să dăm ca ei peste o asemenea pleaşcă spirituală, nouă nu ne-a rămas decât să spicuim, ici-colo, pe urma marelui seceriş, câte un mic adevăr care se ascunde cu îndărătnică modestie în dosul unor aparenţe echivoce şi care, pe de-asupra, nici nu încape bine în corsetul unui aforism. Căci un astfel de adevăr bicisnic simte mare nevoe de comentarii şi explicaţii, iar un aforism cu coadă nu poate să circule: se împiedică în ea, la tot pasul.

Ca să-şi satisfacă totuşi nevoia de a rosti şi ei decrete filosofice valabile pentru toţi (căci omul se naşte şi moare cu această nevoe), cei moderni au recurs uneori la observaţii cu desăvârşire gratuite, cum ar fi: *Les affaires sont les affaires* sau: *Omul e om* — şi alte tautologii mizerabile, vădit produse la mare ananghie intelectuală, după acelaşi tipar. Setea noastră de certitudine mintală e însă atât de imperioasă, în cât le-am adoptat şi pe acestea, pentru încurajare, oferindu-le ce-i dreptul un rang mai mic în stima noastră decât celor antice.

* * *

Am luat parte într'o zi la o serbare sportivă, unde ştiam că trebue să ţină discurs un profesor de gimnastică. Intenţia cu care m'am dus eu acolo, a fost numai să aud încă odată vechiul dicton latinesc: *Mens sana in corpore sano*, — adică să aştept cu palpitaţie (e şi asta o voluptate) clipa când va trebui să fie rostit, după datină. Am urmărit cu multă atenţie şi smerenie sufletească tot mersul discursului, ştiind bine încotro se îndreaptă. Când oratorul a adus vorba, pe departe, cu mare dibăcie, despre binefacerile gimnasticei.... despre sănătatea omului.... despre agerimea minţii.... eu îmi ţineam respiraţia. Acuş.... acuş..... trebue să iasă... Gata! S'a făcut. *Mens sana in corpore sano*. Şi m'am întors liniştit acasă.

Nimeni nu cunoaşte însă puterea de suggestie a unei formule simple asupra omului, până când n'a făcut însuşi experienţă.

Pe drum, la întoarcere, şi până seara târziu, cele cinci cuvinte mi-au sunat în urechi şi m'au urmărit pas cu pas, în toate părţile. De geaba am încercat eu să-mi distrag atenţia, să citesc firmele prăvăliilor de manufactură, să mă gândesc la alte lucruri, de mai încoace, din vremea Renaşterii sau măcar din Evul Mediu. Ca să se răzbune, pe semne, venerabila maximă latinească se cuibărise adânc în mine şi nu mai vrea să plece. Mă persecuta din întuneric. O simţeam cum mişcă şi cum mă lucrează pe dinăuntru, ca o vietate autonomă. Cum să scap de obsesie? Am încercat, după metoda freudiană, s'o scot la lumină, să-i analizez conţinutul, să mă pun bine cu ea... Uite ce maximă latinească frumuşică şi plină de înţelepciune, — îmi ziceam eu, umblând de colo până colo, fără să-mi aflu loc. Ne-au mai rămas nouă şi alte maxime înţelepte de la străbunii noştri romani... care erau toţi nişte oameni foarte frumoşi şi războinici şi plini de virtuţi... dar parcă nici una nu conţine ca asta un adevăr aşa de sublim. Şi niciodată omenirea n'a fost mai convinsă de acest adevăr elementar, niciodată n'au existat pe lume atâtea societăţi sportive, atâtea stranduri, atâta *foot ball* şi *rugby*, atâtea matchuri de box, de înnot şi de alergătură ca'n zilele noastre. Contemplând această sănătate robustă, goală până la centură şi extraordinar de păroasă pe picioare, te apucă groaza când te gândeşti la capacităţile mintale pe care trebue să le ascundă (cu atâta grijă) un jucător de *foot ball* şi la cantitatea de înţelepciune care trebue să zacă în fundul unui champion de box... Nu merge! Mens sana in corpore sano. Se vede că i-am dat o interpretare greşită, dacă mă persecută înainte. Dar aşa-mi trebue. Ce interes aveam eu, până pe acolo, să mă duc la serbare?

In orice caz, trebue să aibă un înţeles vechea maximă latinească. Să vedem. Când zici că toate vacile sânt mamifere, asta nu înseamnează că toate mamiferele sânt vaci. Mai există şi capre, de exemplu, care sânt tot atât de mamifere. Am văzut eu una, odată, la o mânăstire de maici, care era mai mamiferă decât orice alt animal domestic... Ce bine era pe-acolo în timpul verii, ce de măicuţe tinere şi milostive, ce umbră şi răcoare pe subt brazi... mai cu seamă noaptea sau pe vreme de ploaie, când turna câte trei săptămâni în şir de credeai că s'a mutat tot Atlanticul în cer, de-asupra Carpaţilor, ca să ude mânăstirea.... Ce-are aface? *Mens sana in corpore sano*. Când zici: o minte sănătoasă într'un corp sănătos, asta nu înseamnează că toţi oamenii sănătoşi la trup sânt şi ageri la minte. Inseamnează doar atâta, că numai într'un corp sănătos poate să existe o minte sănătoasă... Oare aşa să fie? M'am gândit imediat la Blaise Pascal şi la Darwin, la Spinoza şi la Leopardi, la Jean-Jacques Rousseau, la paralizia lui Scarron, la insomniile lui Proust, la epilepsia lui Napoleon, m'am gândit la numărul cel mare de intelectuali iluştri cu organismul minat de crocodilii microscopici ai unei maladii oculte, dobândită sau moştenită fără testament, — şi aproape toată galeria oamenilor de geniu mi-a apărut ca un splendid azil de infirmităţi incurabile şi de mizerii fiziologice ereditare... Prin urmare nici aşa nu merge. *Mens sana in corpore sano*. Uite ce belea mi-am găsit eu, când mă aşteptam mai puţin, în antichitatea clasică! Cine m'a pus să mă duc la serbare?

Dar poate că străbunul nostru latin n'a avut în vedere sănătatea intelectuală. Poate că el s'a gândit la sănătatea morală în genere. Moralitatea omului ar fi adică direct proporţională cu sănătatea lui trupească, oţelită prin viaţă sportivă... Oare?

Ca să verificăm această aserţiune, n'avem nevoe să ne ostenim prea departe. E destul să aruncăm o privire de jur-împrejur, la moravurile lumeşti din vremea noastră, cea sportivă. Purtat-a omenirea vreodată o rochie mai modernă ca astăzi? Arătatu-şi-a ea o epidermă mai pârlită de raze ultra-violete, în văzul lumii? Ori a dansat ea vreodată dansuri mai strâns lipite, mai pe faţă, ca 'n timpul nostru? Cunosc o cucoană bătrână, căreia i s'au sbârlit ultimele fire de păr ale generaţiei sale, când a văzut mai de aproape cum stă socoteala dansurilor noastre moderne... Incruntat, cu figura crispată de o preocupare unică şi indiscutabilă, tânărul dansator îşi ţine strâns tovarăşa, ca pe-o pradă, dealungul persoanei sale sportive, — pe când ea, micul monstru, i se încleştează de umeri cu mult abandon sufletesc, având în atitudinea ei neprevăzută ceva de pisică sălbatică, de vampir şi de caracatiţă. Şi amândoi tac, intens. Abia dacă riscă un pas legănat, încoace şi încolo, de frică să nu se disloace cumva blocul cu un milimetru din încheeturile lui esenţiale. Şi tortura asta durează ceasuri, noaptea întreagă, până dimineaţa. Un tânăr de pe vremea romantismului francez, supus la această probă neomenoasă, ar fi fost în stare să lase toate baltă, să-şi planteze dansatoarea în mijlocul salonului şi să alerge afară, la aer curat.... Mens sana in corpore sano. Cine m'a pus să mă duc eu acolo?

Mărturisesc că a început să-mi fie, cum zice moldovanul, o lehamite grozavă de atâta înţelepciune latinească. S'ar putea întâmpla ca prin *mens sana* legiuitorul să fi făcut aluzie numai la *moralul* omului, în înţelesul medical de astăzi al cuvântului... Este foarte adevărat că un om sănătos are şi moralul ridicat, adică are chef de viaţă, pe când un biet bolnav, săracul, stă cu el scăzut şi nu mai are gust de nimica. Dar o constatare ca asta nu era nevoe să mi-o spui în latineşte, — puteai foarte bine să mi-o spui şi pe româneşte, că tot una era.

Mens sana in corpore sano.... Dacă scap şi din asta cu bine, nimeni n'o să mă mai prindă vreodată în zilele mele, la o serbare sportivă sau comemorativă. Cine m'a pus?

G. TOPÎRCEANU

(Din volumul Scrisori fără adresă, *care se află sub tipar).*

ANECDOTE

Adresă exactă

— Bani nu-ţi dau, dar pot să-ţi dau de lucru. De exemplu să scoţi cartofii din pământ.

— Pentru asta ar fi mai bine să chemaţi pe cel care i-a semănat, căci el ştie mai bine unde i-a pus.

Datorie magică

Bolnavului îi e din ce în ce mai rău. Doctorul, care nu mai înţelege nimic, îl întreabă:

— Te ţii de prescripţia din reţeta mea?

— Da.

— De câte ori pe zi iei doctoria?

— Cum s'o iau? N'o iau de loc. Pe sticluţă scrie: „a se ţine totdeauna închis".

Credinţa te va mântui

Intr'un salon, o domnişoară are o mutră aşa de nenorocită, încât toată lumea o remarcă. In sfârşit, cineva îl întrebă pe fratele ei ce suferinţă o copleşeşte pe sora lui.

— Sufere din cauza credinţei ei, — răspunde el.

— Ce credinţă?

— Credinţa că poate purta ghete numărul 36, când adevăratul ei număr e 39.

Un sfat bun

— Coniţă, nu pot să sparg bolovanul de cărbune, e prea tare.

— Inchipueţi că e o ceaşcă din serviciul cel bun, şi o să-l spargi uşor.

Punctualitate

Ea: Aşteaptă-mă la poştă, la ora şapte.
El: Bine. La ce oră o să vii?

Din Literatura Chineză

In apropierea mânăstirii

Muntele avea o rochie de pini şi-o centură de nori. Dar am izbutit să descopăr strâmta potecă care suia la mânăstire. Şi venerabila zidire mi-apăru în faţă. Pavilioanele sale păreau nişte mari irişi care înfloriseră în vid.

Vântul de seară ducea în depărtare cântecul preoţilor. Un clopot suna. O cascadă năvalnică îşi revărsa apele înzăpezite pe-o învălmăşeală de stânci. Sufletul meu îşi sfărâmă lanţurile şi se 'nălţă acolo unde străluceşte constelaţia celor Patru Nobile Adevăruri.

Aurora mă găsi rezemat de un arbore, cu faţa scăldată în lacrimi.

Reverie

Din arborii verzi, cade o pânză de umbră care acoperă totul în jurul meu.

Muşchiul, sub această umbră, e din zi în zi mai bogat; totdeauna proaspăt şi fără praf.

Cu capul gol, stau întins sub bătrânii pini.

Şi, în faţa ochilor mei care privesc în zare, defilează unul câte unul, oamenii celebri din timpurile trecute.

Gloria

Viteazul din Ceao se mulţumeşte cu-o sfoară de cânepă în loc de cureluşa căscei, însă o şa de aur străluceşte pe spinarea calului său, şi când trece noaptea, crezi că vezi o stea căzătoare.

Ca să-şi ajungă duşmanul, viteazul din Ceao nu şovăeşte să străbată o mie de *li*. Lupta odată sfârşită, râde cu hohot şi pleacă iar în răsboiu. Cum îl cheamă? Unde se duce? Nimeni nu ştie.

Mormântul viteazului din Ceao răspândeşte un parfum de glorie. Nu-i oare umilitor pentru voi, savanţi şi literaţi, care trăiţi şezând lângă o fereastră, veşnic cu-o carte pe genunchi?

Tristeţea scării de jad

E oare roua care face să strălucească scara de jad, ori ea plânge fiindcă n'ai să te mai întorci?

Prin perdelele de mărgele, luna de toamnă se uită la poezia pe care o închin tristeţei scării de jad.

Prăpastia

Intr'o vale pustie se ascunde o femee, cea mai frumoasă între cele mai frumoase de astăzi şi de altădată Strămoşii ei sunt iluştri. Ea ar fi trebuit să domnească, dar viaţa a încercat-o într'atâta că astăzi caută adăpost prin păduri.

„— O mare de sânge mi-a înecat patria... Fraţii mi-au fost sugrumaţi. Nici n'am putut măcar să-i îngrop, pe ei, comandanţi!

Timpuri de nedreptate şi de egoism! Invinşii sunt dispreţuiţi, nefericiţii sunt uitaţi... Vai vouă, dacă sunteţi înfrânţi! A crede în mila semenilor noştri e tot atât de nebunește ca şi cum te-ai încrede în flacăra unei lămpi pusă în bătaia vântului. Ca toţi oamenii acestui secol, soţul meu e slab şi laş. Ii ajunge ca noua lui femee să aibă un corp de jad.

Cu toate-acestea, pasărea *yuen* nu-şi părăseşte nici odată tovarăşa! Cu toate-acestea, lotuşii nocturni rămân nepăsători la strălucirea soarelui!

O, soţul meu! Privirea nouei tale femei te orbeşte, surâsul ei te'mbată, iar cântecul ei te'mpedică să-mi auzi suspinele.

Apa isvorului de munte îşi pierde limpezimea când îşi ese din matcă... Am rugat pe scumpa mea prietenă să-mi vândă şiragul de mărgăritare şi nu cer decât caprifoiului să-mi repare acoperişul de trestii"

Nostalgie

Mi-aduc aminte şi de fericita vale din Kuan, unde piscurile albastre ale muntelui Ciang-nan se oglindesc în Mei-peiul liniştit. Acolo recoltai atâta orez, încât ciocârliile îşi aveau totdeauna partea. Pasărea Fong-huang îmbătrânea netulburată în marii săi copaci, iar tinere fete frumoase se jucau cu noi printre arbuştii de scorţişoară.

Stăpânul Imperiului binevoise de mult să-mi cinstească cu stima sa modestul meu penel. Aveam prieteni literaţi, iluştri. Serile le petreceam în barcă, iar cântecele noastre se pierdeau în noaptea fermecată.

Prieteni

Prietenilor, oare nu ştiţi că apele fluviului Hoangho se varsă în mare şi nu se mai întorc? Prietenilor, oare locuinţele voastre n'au oglinzi şi nu ştiţi că părul v'a albit?

Inţelepţii nu trebue să piardă nici un prilej să se 'nveselească. Inţelepţii nu trebue niciodată să-şi lase ceştile goale, atât timp cât străluceşte soarele sau luna...

Fiindcă cerul ne-a dat talent, să ne cheltuim toţi banii! Vom şti să câştigăm alţii.

Trageţi un miel în frigare, tăiaţi un bou şi aduceţi sticle, sticle! Ruşine nouă dacă nu vom bea astăzi trei sute de ceşti!

Tu, Kien, şi tu literatule Ten-Kiu, stropiţi-vă sufletele cu acest nectar şi ascultaţi-mi cântecul:

Onorurile, renumele, gloria, la ce bun? Dar o beţie grea, strivitoare, nesfârşită, iată un lucru de preţ!

Inţelepţii şi filosofii sunt mohorâţi. Numai adevăraţii băutori sunt veseli.

Prinţul Şeng, căruia nu-i plăcea muzica, cheltuia bucuros o mie de monede de aur ca să cumpere un vin vestit.

Servitori, nu-mi spuneţi că nu mai aveţi bani... Luaţ-mi calul, blănile, ultimele poezii şi duceţi-vă să le vindeţi ca să cumpăraţi vin bun! Vreau să uit că viaţa e tristă şi că Raiul trebue să fie o amăgire. M'aţi înţeles?"

Traducere de AL. T. STAMATIAD

CURIOZITĂŢI DIN CHINA ŞI JAPONIA

CUPRINSUL:

La Bergen; La Tokio; Oraşul sfânt; Nara; Cum trăesc şi cum mor Japonezii; Spitalele la Yokohama; Kamakura; Cum mănâncă japonezii; Femeea japoneză; Moda japoneză; Caracterul Nipon; China; Peking; Bucătăria chineză; Templul Dalai Lamei; Nankin;

Cronica cinematografică

Am avut o dovadă oarecum experimentală că nu am „parti-pris"-uri teoretice în materie de cinematograf. Mi-am arătat, cât am putut de des, antipatia pe care o nutresc faţă de filmul-revistă, vorbitor, cântător şi mai ales colorat. Şi totuş, dela primele minute, am simţit, timpede, că „Regele Jazzului" este o bucată originală şi realmente artistică. Am explicat pe larg, într'o altă cronică (v. ultimul număr din „Realitatea ilustrată") cum acest film este în fond o bucată în principal muzicală, toată exibiţia plastică servindu-i de accesorii. Nu-i cinematograf sonor, ci, vice-versa concert simfonic pus pe ecran. Este, dacă se poate spune, cinematograf muzical. Muzică mobilizată, melodii care umblă, care curg, se varsă unele într'altele, aşa cum se împletesc, se încrucişază şi se împreună unele cu altele gândurile într'o minte omenească. Cinematograful tocmai asta este. Imită curgerea gândului interior, aşa cum teatrul imită din contra: oprirea gândului în fraze exterioare şi conversaţii exteriorizate, sau bunioară poezia lirică exteriorizarea unui gând care se exprimă pentru el însuşi, fără martori (sau atunci luând ca martor universul în bloc), etc., etc.

Aşa dar cinematograful reprezintă momentele de curgere interioară ale gândului, momentele acelea pe care le descrie aşa de des Bergson, momentele ,după el, cele mai veritabile din câte trăim. Or, în „Regele Jazzului" avem tocmai o asemenea impresie, impresia că asistăm la propriul nostru vis. Un vis mai cu seamă muzical, dar un vis veritabil. Nu e revistă. Nu e exibiţie de numere izolate. Este un basm simbolic, unde episoadele sunt melodii topite unele într'altele.

* * *

Un film cu desăvârşire remarcabil a fost „Cei patru draci" realizat de Murnau, şi având ca principală interpretă pe Janette Gaynor, eroina din „Răsărit de soare" (un film fermecător care — nu-mi explic de ce — a căzut).

Janette Gaynor este în plină maturitate a talentului ei. Are o stăpânire a artei sale care forţează admiraţia. In filmul acesta joacă rolul unei fete graţioase şi pure; o fată simplă şi curajoasă, fără nici-o cochetărie calculată, o fire dreaptă şi pasionată. La un moment al dramei, ea află că băiatul care o iubea este acum stăpânit de o altă femee. In interval de o zi Mary — aşa se chiamă eroina — devine altă persoană.

Fără nici-un truc scenic de îmbrăcăminte sau de machiaj, numai cu jocul ei fizionomic, ne face să asistăm la o schimbare de expresie totală, la o trecere bruscă dela copil la văduvă. Şi desperarea! Niciodată n'am văzut desperarea mută aşa de bine făcută. La un moment dat se găseşte în loja ei (este acrobată), pe scaun, în faţa mesei cu oglindă.

Stă nemişcată, şi ascultă, absentă şi sfâşiată, cum iubitul în loja de alături, se ceartă cu tatăl lor adoptiv. Aude cum tânărul merge până acolo încât insultă pe omul care le-a făcut atâta bine. Atunci, încet, capul ei cade pe masă. Cade singur, fără mâini, fără ca un muşchi de pe faţă să i se mişte. Cade ca un copac care şi-a pierdut rădăcina şi temelia. Şi cade încet, ca o greutate pe care o depunem binişor pe masă, o greutate inutilă care nu mai poate servi. Şi este o idee cinematografică extraordinară să ni se arate cearta dintre cei doi bărbaţi terminându-se cu scurta viziune a acelei traectorii lente, în formă de sfert de arc de cerc pe care îl face, prăbuşindu-se, capul îndurerat al lui Mary.

Capul acesta — o simţim clar — *nu mai poate sta pe umeri.* Asta e impresia pe care o avem. Mary e la capătul puterilor ei de suferinţă. E prea mult pentru ea. Nu trebue să mai gândească la nimic. Capul ei, care îi dă atâtea necazuri ,trebue pus undeva bine, ascuns. Şi atunci, îl aşează binişor pe masă cum ai pune deoparte un obiect care te supără.

Altă dată Janet Gaynor are iarăşi un moment artistic extraordinar. Se duce la „femeia fatală" care îi înnebunise camaradul. O vede pe aceasta cabotinând cu el. El nu e bine dumerit de ce se întâmplă. Atunci Mary e cuprinsă de un sentiment — nu de disperare propriu zisă — ci de ruşine.

Cum să spun ? Ii e ruşine că trebue să vadă pe un om făcând lucruri aşa de desgustătoare. Şi atunci fuge cu aceeaş panică fizică pe care ar fi avut-o dacă descoperea din greşală pe un bărbat gol. Nu *pleacă :* fuge, fuge în sensul de *fuir,* nu numai în acela de *courir.* In momentul când o vede pe ea că se acaţă de gâtul lui, şi că el se lasă — Mary face, o clipă, nişte ochi mari, apoi face cu picioarele, un semicerc executat sfios şi speriat, cu privirea în jos ,cu o genuflexiune adâncă, şi însfârşit o ia la fugă cu paşi mărunţi, iuţi şi încurcaţi, ca un animal fugărit de nenorocire, un câine bătut. Aleargă aşa până aproape de casă, pe zăpadă, printre automobile gata să o calce. Mititica aceasta sgribulită, în paltonul ei încheiat cuminte până sus, fugind aşa, cu capul înainte, puţin pe vine, gata să cadă, lunecând dealungul zidurilor ca un câine bătut, strecurându-se printre automobile în noapte — ne dă un sentiment aşa de ascuţit al mizeriei umane, al mizeriei nedrepte şi nemeritate, încât simţim cum ni se opreşte respiraţia. Rareori am văzut atâta umanitate în jocul cuiva.

Imi pare rău că n'am loc aci să vorbesc şi de celelalte personagii ale filmului. Toţi joacă magistral. Şi afară de jocul fiecărui artist, trebue admirată arta punerii în scenă. Tot filmul are o linie de o puritate absolută. Fotografiile sunt modele ale genului „cinematograf de atmosferă". Murnau e, incontestabil, un remarcabil regisor.

* * *

Dacă, pentru a ne recrea de emoţiile artistice din „Cei patru draci", vrem să vedem un film prost, avem un bun mijloc: este capodopera în care joacă d. Roanne. Mi s'a spus că anumiţi actori de teatru români sunt solicitaţi să facă cinema la Paris. Acum nu mă mai mir. In ţara unde Roanne poate fi mare vedetă, orice devine posibil. Şi, ca să fim sinceri, dacă e vorba de filme proaste, ce importanţă are că joacă Roanne sau cutare domn în escu dela cutare teatru bucureştean ?

* * *

Şi totuşi, dacă un regisor francez este om cuminte şi întrebuinţează Englezi, Americani (şi chiar Nemţi) poate să facă filme onorabile. Aşa este bucata lui J. Feyder : „Spectrul Verde", pe care am scăpat-o astă vară (se juca tocmai în plină vacanţă) şi pe care, după multă aşteptare, am regăsit-o la un cinema de lângă barieră. Lucru regretabil nu numai pentru ostenelile transportului, dar mai cu seamă pentru că aparatele fonogenice fiind infame, nu se pricepea. („Spectrul verde este un film 100% vorbitor). Deaceia aştept să se dea aiurea (este anunţat pentru sala Marna), pentru a vorbi de el mai în cunoştinţă de cauză. Am impresia că ar fi multe de spus, că este o încercare artisticeşte interesantă, interesantă şi ca efort şi chiar prin cusururile în care a căzut.

D. I. S.

„Aş vrea să ştiu"

UN CITITOR-Chişinău.

Spiritismul poate fi considerat ca o ştiinţă pozitivă?

Nu, hotărît nu. Spiritismul în nici un caz nu poate fi considerat ca o ştiinţă şi încă şi mai puţin, ca una pozitivă. Este drept că unele fenomene considerate încă astăzi ca „oculte" cum ar fi d. ex. telepatia, clarviziunea, somnambulismul, vor putea fi cercetate şi studiate ca fenomene ştiinţifice, în momentul când datele psihologiei vor fi mai complecte şi se vor cunoaşte mai de aproape energii naturale, probabil de natură ondulatorie, astăzi încă rebele unei analize ştiinţifice. In ceeace priveşte însă spiritismul, care admite ca premisă fundamentală nemurirea sufletelor şi posibilitatea unei comunicări cu sufletele morţilor, este evident că întrucât această premisă nu poate fi controlată prin facultăţile noastre naturale de cunoaştere, nu vom putea niciodată construi un corp de doctrină ştiinţifică. Anumite manifestări şi fenomene bizare, care intervin la aşa zisele şedinţe de spiritism, admiţând că nu sunt simple trucuri sau efecte de sugestie, tind a fi explicate de către unii prin realizarea unor forţe speciale latente cu care sunt înzestrate unele mediumuri.

Evident, e o concepţie foarte vagă şi întemeiată pe presupuneri, ce trebuesc încă verificate de experienţă.

In nici un caz însă, după cum se vede, concepţia spiritistă nu poate fi compatibilă cu ştiinţa pozitivă.

F. CRISTEA-Tg. Mureş.

In ce constă panslavismul lui Dostoievsky?

Dostoievski, genialul romancier rus, a manifestat în tinereţea sa oarecari tendinţe de liberalism, care au fost interpretate de autoritatea ţaristă ca o tentativă de rebeliune, şi pedepsite cu ani de închisoare în Siberia. In urma acestei crude ispăşiri însă, Dostoievski a cristalizat în sufletul său sbuciumat un alt ideal social, destul de străin de liberalismul revoluţionar, şi mult mai aproape de spiritul pravoslavnic creştin al mujicului rus.

Atitudinea lui se caracterizează prin propovăduirea „religiei suferinţei omeneşti" şi „cultul ispăşirii", virtuţi eminamente evanghelice. Departe de a fi combativ, el se arată resemnat. Această atitudine de pasivitate, renunţare şi înfrânare sufletească, care alcătueşte substratul etic al sufletului religios asiatic, ni-l înfăţişează pe Dostoievski în adevărata lui lumină. Străin de influenţa europeană, pe care o detestă, el rămâne rus până în fundul sufletului, admiră şi iubeşte sufletul slav, ale cărui virtuţi le pune mai presus de toate darurile civilizaţiei occidentale şi are ca suprem ideal exaltarea acestui suflet slav în uniunea tutulor slavilor într'o strânsă înfrăţire şi iubire creştinească. Socialiştii revoluţionari îi apar lui Dostoievski ca nişte rătăciţi „posedaţi" de himere primejdioase.

Acestui optimism naţional al lui Dostoievski îi corespunde, ca atitudine diametral opusă, scepticismul şi pesimismul lui Turgheniew, care nu vede salvarea Rusiei de cât prin europenizarea ei.

LAMELE DE RAS „DIAMOND"
nu-şi schimbă forma şi nici calitatea!
SUPERIORITATEA ACESTOR LAME DE RAS, este recunoscută chiar de către concurenţi.
„DIAMOND" - lama ras ideală - î-şi păstrează deci forma, calitatea şi durabilitatea, fiind într'adevăr cea mai bună lamă de ras.
De vânzare pretutindeni. — Repr. Gen. A. Schor S. A. — Bucureşti, Str. Tudor Vladimirescu, 26

DUPĂ VACANŢĂ
Trebue să răscumpăraţi vremea lecturilor inutile şi banale
ORICE IUBITOR AL CĂRŢII VA CITI:
ARIEL sau VIAŢA LUI SHELLEY
de ANDRÉ MAUROIS
apărută în Editura „Adeverul" într'o excelentă traducere românească

Citiţi azi:
LECTURA No. 301
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
Th. Däubler
Cariera de marmoră
— Roman —
Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari

Cronica Sahului

PROBLEMA No. 331

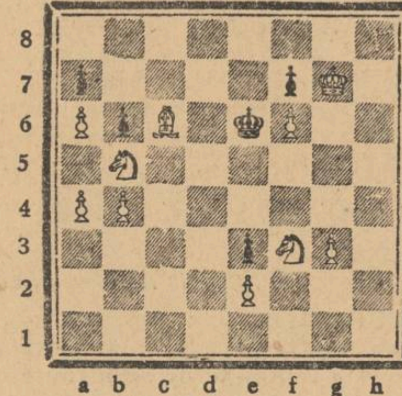
— Din concursul nostru de probleme —

Motto : «Attesa»

(inedită)

Negru:

Ré6, Pa7, b6, é3 şi f7 (5).

Alb:

Rg7. Cb5 şi f3, Nc6, Pa4, a6, b4, é2, f6 şi g3 (10).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PROBLEMA No. 332

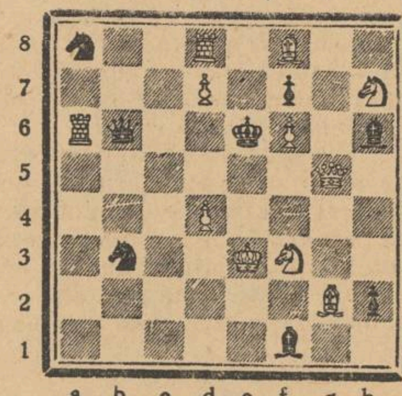
— Din concursul nostru de probleme —

Mottto : „Beb"

(inedită)

Negru:

Ré6, Db6, Ca8 şi b3, Nf1 şi h6, Pf7 şi h2 (8).

Alb:

Ré3, Dg5, Ta6, şi d8, Cf3 şi h7, Nf8 şi g2, Pd4, d7 şi f6 (11

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 144

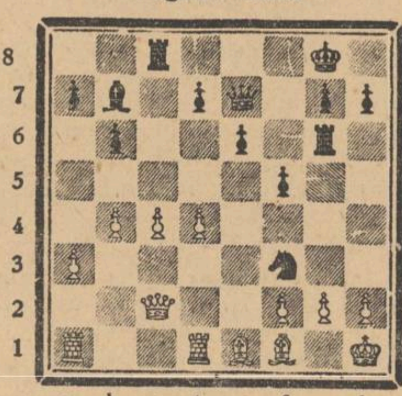
Jucată la Scarbprough în concursul de maeştri în Iunie 1930.

Alb: M. Winter **Negru: E. Colle**

Gambitul Damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, Nf8—b4; 4. Dd1—b3, c7—c5; 5. d4×c5, Cb8—c6; Cg1—f3, Cf6—é4; 7. Nc1—é2, Cé4×c5!; 8. Db3—c2, f7—f5; 9. é2—é3, 0—0; 10. a2—a3, Nb4×c3; 11. Nd2×c3. b7—b6; 12. Nf1—é2, mai bine ar fi fost b4!, Cé4; Nb2 urmat de Nd3. 12...., Nc8—b7; 13. 0—0, Ta8—c8; 14. Tf1—d1, Dd8—é7; 15. b2—b4, Cc5—é4; 16. Nc3—é1 ?, Tf8—f6!; 17. Cf3—d4, Tf6—g6; 18. Né2—f1 ? singura apărare corectă faţă de ameninţarea punctului g2 ar fi fost f3; în cazul acesta poziţia albelor ar mai putea fi susţinută. 18...., Cé4—g5!; 19. Rg1—h1; gare a fi cea mai bună apărare. La f4, ar fi urmat: C×d4; T×d4, Cf3+; iar la e×d4, Ch3+. 19...., Cc6×d4; 20. é3×d4, Cg5—f3!! un admirabil sacrificiu! Negru nu ia nimic, nu pare a ameninţa nimic şi adversarul este totuşi pierdut fără speranţă. Dăm aci două variante: d5, Dh4; h3, D×h3+!; g×h,Tg1 mat; la Dé2, Dh4; g×f, Dg5! urmat de mat. Din această cauză negru a sbandonat partida.

Poziţia finală a partidei
Negru: Colle.

Alb: Winter.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Cu 20 lei
O PLACA de PATEFON
flexibilă, uşoară, nu se sparge, nu se strică şi cântă clar şi puternic!
Inveţie practică: carte poştală ilustrată-placă de gramofon: PLACA NU ESTE LIPITĂ PE DEASUPRA, CI TURNATĂ IMPREUNĂ CU ILUSTRATA.
Slagăre! Ultimele noutăţi muzicale din filmele sonore!
De vânzare la toate magazinele de muzică şi librării
Cereţi numai marca „WECO"
Reprezentant General
„NOVITAS"
Bucureşti IV, Str. D. ONCIUL 11.
„WECO" .... „WECO"

Curiozităţi

Averea lui Conan Doyle

In sfârşit, averea scriitorului englez Conan Doyle, mort în Iulie, a fost inventariată. Ea se ridică la suma de 30.000 de lire sterline, ceeace face vreo 25 milioane de lei.

Contra cenzurii

Un mare număr de scriitori francezi protestează, alături de colegii lor germani, americani, suedezi, unguri, etc., contra cenzurii ungare şi contra procesului intentat scriitorului german Ernst Glaeser pentru cartea lui „Contingentul 22". Revista „Monde" publică textul acestui proces.

Originile războiului

Acuma, după ce diplomaţii din toate statele şi-au publicat notele şi amintirile cu privire la originile războiului, a venit rândul romancierilor să atace acest subiect. Primul roman istoric va fi opera scriitorului englez Stephan Graham. Atentatul dela Serajevo, care va da, de sigur, titlul cărţii, constitue punctul central al romanului.

Eschimoşii şi etnografia

Eschimoşii sunt oameni fericiţi şi liniştiţi, cărora progresul le inspiră încă teamă. Acuma câteva săptămâni, un grup de cinci călători au debarcat în Groenlanda, cu intenţia să observe un trib de eschimoşi şi să înregistreze pentru ecran constatările lor. Dar când văzură aparatul de cinematograf, eschimoşii se cam strâmbară. Când făcură cunoştinţă cu microfonul, se supărară de-abinelea şi cerură celor cinci indiscreţi să plece imediat de acolo.

— Nu suntem o curiozitate, declarară ei. Moravurile noastre n'au nimic deaface cu moravurile voastre noi.

Guvernul danez a găsit că purtarea lor e foarte cuminte şi, în loc să intervină ca s'o modifice, a sfătuit pe cei cinci călători să plece, ceiace aceştia au şi făcut.

Descoperirea unui Boticelli

La Londra s'a descoperit de curând un tablou de Boticelli, reprezentând o Madonă pe tron, cu copilul în braţe şi întovărăşită de Ioan Botezătorul şi de arhanghelul Mihail. Tabloul a aparţinut multă vreme colecţiei amatorului George Salting şi trecea drept opera unui pictor necunoscut. Savantul italian Guido Fiocco, cum a văzut tabloul, a avut impresia că e lucrarea unui maestru. După ce a îndepărtat diversele straturi de picturi ulterioare care se găseau pe pânză, aceasta a apărut în toată splendoarea ei primitivă.

Tabloul a fost cumpărat de colecţionarul american E. B. Edwards din Cincinnati.

120 de miliarde pentru frumuseţe

Conducătorii institutelor de frumuseţe din America au ţinut luna trecută un congres la New-York, şi au discutat tot felul de chestiuni privitoare la statistici şi la modă. Din cifrele expuse, rezultă că femeile americane cheltuesc anual 700 de milioane de dolari (aproape 120 de miliarde de lei) pentru îngrijirea frumuseţei. Deoarece însă femeile care vizitează regulat institutele de frumuseţe şi cheltuesc în medie 150 de dolari (25 de mii de lei) anual de fiecare, nu formează decât 30 la sută din populaţia feminină a Statelor-Unite, trebue să socotim că cifra cheltuelilor complecte este mult mai ridicată decât cea citată mai sus. Membrii congresului au fost de acord cu privire la faptul că depresiunea economică şi criza generală nu stânjenesc câtuşi de puţin vânzarea de produse de frumuseţe. Părul rămâne tot scurt; roşul de buze e întrebuinţat de şaizeci la sută din femei, şaptezeci la sută îşi prelucrează sprâncenele. Inegrirea artificială a pielii nu mai e atât de mult căutată.

Dacă trebue să credem profeţiile membrilor congresului, până în zece ani americanii vor purta mustăţi, barbă şi favorite, iar americanele se vor întoarce pocăite la rochiile Pompadour şi la buclele lungi. Ca să nu se pomenească surprinşi de modă, directorii institutelor de frumuseţe s'au întrebat ce pot face ca să canalizeze moda.S'a ajuns în cele din urmă la ideea de a numi un dictator al modei americane, un om care se pricepe la psihologia masselor şi poate diagnostica de azi pe mâine care vor fi noile ideale în materie de modă. Dar această idee n'a fost încă pusă în aplicare.

Articolul 246

Craniul sultanului Makaua

Printre clauzele şi articolele tratatului de la Versailles, fără îndoială că cel mai curios şi mai misterios este articolul 246. Acest articol obligă Germania să remită, în interval de şase luni, guvernului englez, craniul sultanului Makaua, care a fost ridicat de Germani dintr'o ţară din Africa orientală, pusă, înainte de război, sub protectoratul german.

Sultanul Makaua a trăit acum vreo o sută de ani în junglă şi a rămas celebru în Africa. Credinţa negrilor este că poporul care posedă craniul lui capătă supremaţia asupra întregului pămînt. Chiar de la începutul războiului, un diplomat englez a avut ideia să se servească de această credinţă naivă a triburilor din Africa orientală : a răspândit zvonul că craniul lui Makaua se găseşte la Berlin. Asta a fost de ajuns pentru a câştiga pe negri la cauza adversarilor Germaniei.

După patru ani, în timpul tratativelor de la Versailles, o delegaţie africană a cerut de la d. Chamberlain craniul în chestie. După insistenţele acestei delegaţii, s'a introdus în tratatul de pace o clauză care, ca multe alte clauze, a rămas literă moartă.

In 1922 o nouă delegaţie de negri a sosit la Londra, ca să amintească lui Chamberlain de făgăduiala dată. Alte delegaţii au mai venit pe urmă, până când Anglia, ne mai putând scăpa, a trimes Germaniei o notă prin care-i cerea executarea urgentă a articolului 246. Această notă a fost remisă ministrului de externe al Germaniei, la Geneva, în timpul unei întrevederi a acestuia cu d. Chamberlain. Bine înţeles, Streseman habar n'avea unde e craniul.

— Dragă domnule Streseman, nu mă îndoiesc că veţi şti să-l găsiţi, îi spuse zâmbind ministrul englez.

Antropologii germani cărora li se încredinţă sarcina de a descoperi craniul, se opriră la trei exemplare care aveau şanse egale să treacă drept craniul lui Makaua. Bine împachetate, aceste moaşte fură trimese la Londra, purtând numerele 1, 2 şi 3. Zilele acestea, un secretar dela Foreign Office a procedat la o tragere la sorţi ca să aleagă craniul care să fie remis în mod solemn locuitorilor de pe continentul negru.

Cărți și Reviste

SINUCIDEREA

In frenezia noastră de a trăi și a experimenta viața în toate senzațiile ei, repede, hulpav, cu o frică nemărturisită de reîntoarcerea cataclismului, care să ne taie brutal de la izvorul ei, Demostene Botez nu este prețuit și frequentat cum ar cere deosebitul său talent.

In mijlocul acestor osanale aduse vieții, el este poetul morții, un ciudat poet al morții, foarte departe de Eminescu, de Coșbuc și de Al. Vlahuță, care în definitiv, fiecare în felul său, a căutat tot „viața" în episodul morții.

Demostene Botez pare a nu-și îngădui să trăiască de cât pentru a atinge culmea desnădejdii. El nu se răzvrătește, nu blestemă, nu exclamă, nu se plânge, nu se mărturisește. Arta, inteligența, dragostea, sunt fapte mărunte și banale, ca niște decoruri de teatru la care ai colaborat și tu și cărora le cunoști dedesubturile și sforăriile. Ele nu mai pot face iluzii. Pentru intelectualul care a mers până la fundul paharului, ca și pentru lumea cu sufletul pustiu care nici n'a atins măcar buzele paharului, care nici nu știe de existența acestui pahar, moartea e singurul spectacol real, singura aventură care taie monotonia iremediabilă a vieții atât de bine simbolizată în acele Duminici și vignete din viața orașului de provincie și a mahalalei.

In legătură cu aceasta îmi amintesc că am citit, undeva, într'o critică apologetică a poetului, că el ar fi poetul sufletelor simple și al orașului de provincie. Am fost surprinsă de lipsa de înțelegere a adevăratului sens al acestei poezii ,care e scrisă toată în simboluri, tratată numai în cenușiu tocmai pentru a se feri de a provoca o excitare a imaginației, pentru a evita atitudini și gesturi, ce ar fi de un atât de prost gust în literatura de azi. Nu mai văd deloc generația de azi declamând versurile care au legănat cu ritmul lor plin de patos „durerea vieții și poezia morții" altor generații :

> O moartea-i un haos, o mare de stele,
> Când viața-i o boltă de vise rebele!"

La Demostene Botez tonul versului e egal și scăzut. — Nu e nevoie să te înalți până pe culmile metafizicii pentru ca să dovedești că nu e nimic care să te mai facă să dorești viața, dar iarăși nu e nimic care să te facă să dorești moartea. E destul să evoci o Duminică de provincie sau o scenă de mahala, cu sunetele unei flașnete hodorogite și amorul dintre soldați și servitoare pe la porțile caselor, cu storurile trase ca niște pleoape închise, pentru ca să ai simțimântul covârșitor al zădărniciei și uniformității aventurilor vieții, să simți sfâșietor absurditatea „așteptării" în scurgerea vieții. Așteptarea ?... este neprevăzutul, aventura, culoarea neașteptată în care să ți se deslege enigma vieții. Așteptarea este expresia celei mai arzătoare puteri de viață. Lawrence, poetul englez care a murit de curând, și care a fost unul din cei mai impresionanți evocatori ai vieții savanelor, simbolizează vitalitatea creaturilor din aceste ținuturi tăcute, monotone, dar nu moarte, prin Cangurul, care șade ridicat pe picioarele de dinapoi și „așteaptă" cu ochii umezi și arzători, așteaptă toată viața, fără șovăire, aventura care să-i lumineze rostul puterii pe care a pus'o viața în el. El simte curgându-i în vine o putere care depășește perindarea banală a zilelor din savană, nașterea și creșterea generațiilor de mici canguri în mod regulat și periodic. In el se zbate o putere de viață a cărei flacără nu se poate mistui numai în clipele acestei vieți monotone și uniforme.... și „așteaptă, așteaptă, ah ! cum așteaptă !" zice Lawrence.

Tragedia în versurile d-lui Demostene Botez este tocmai stângerea acestei flacăre a vieții. In versurile sale se simte covârșitor lipsa așteptării în viață. Nicăiri nu ridică vocea, abia se simte sub decorul banal, exagerat în vulgaritate, și banalitate, tremurul unei emoții surde și nemărturisite, imensitatea desamăgirii, iremediabilitatea deznădejdei. „Sinuciderea", așa cum ne-o înfățișează poetul în versurile publicate în *Adevĕrul Literar* din 2 Noembrie este deci foarte departe de sinuciderea unui Werther. Sinucigașul aci nu este un erou de tragedie, el nu intră în moarte protestând în potriva universului și a legilor lui, nici în potriva relelor secolului în care s'a născut. Totul e discreție, simplicitate, totul e ascuns sub un fel de pudoare a desnădejdii, care apare cu atât mai sumbră și mai fără fund.

Cât de departe suntem de Eminescu :

> Văd vise 'ntrupate gonind după vise
> Pân dau în morminte ce-așteaptă deschise
> Și nu știu gândirea în ce să mi-o stâng
> Să râd ca nebunii ? Să-i blestem ? să-i plâng?

Problema existenții nu se pune pentru d. Demostene Botez și dacă în atitudinea sa este romantism, acest romantism e foarte departe de acel al epocilor precedente. Existența este așa cum este, revolta este nu numai inutilă, dar absurdă, ridiculă.

Sufletul meu singur s'a oprit...

Ne place să ne iluzionăm, să dăm o culoare de mister, un înțeles peste marginile inteligibilului ,dar pentru cel ce a murit înainte de a trece pragul vieții, aceste iluzii sunt atât de fără preț :

L'a chemat Dumnezeu.

Sau poate — a fost numai o părere, o discretă și fugitivă aluzie la o durere intimă, însă ,înainte de această supremă spulberare a oricărei amăgiri din viață:

L'ai chemat tu ?...

Și apoi renunțarea supremă :

Așa s'aud câte-o dată chemări în tăcere.

Nu se putea scrie în cuvinte mai puține prefața sfârșitului, înscris atât de adânc în tot ce a fost. Simți că orice legătură cu aparențele amăgitoare ale vieții au încetat... Așteptarea s'a curmat ,după aceste ușoare cutremurări. Singurul eveniment ce se mai poate petrece e moartea... Așteptarea este numai pentru ea. O așteptare care seamănă foarte mult cu acea a mulțimii, care se îngrămădește la spectacolul unic din viața ei : înmormântarea. Dar câte nuanțe ! E mila și ușoara remușcare a celor ce asistă la agonia unei ființe de care au fost aproape.

> Eu stau lângă sufletul meu
> Cum stă todeauna cineva lângă un bolnav,
> Atâta mă mai ține pe pământ
> Trebuie să-l veghez fără nădejde ;
> Să deschid ziua larg geamurile
> Și să păstrez noaptea o mică luminiță
> Fiind-că pe'ntuneric sufletele mor mai ușor,
> Nu-mi pot lăsa sufletul singur
> După ce eu însumi l'am rănit de moarte.
> Cu gândul meu îi prelungesc clipele vieții
> Nu-i pot cere ertare fiind-că nu mă mai cunoaște.
> Nu mă iartă fiind-că nu mai poate vorbi.
> Stăm amândoi ca doi străini, muți,
> Ne privim fără ură și fără lacrimi
> Fiind că sfârșitul e aproape și-l simțim amândoi.

Dezlipirea aceasta complectă de sine după dezlipirea de viață este de un tragism simplu, cu un accent de adevăr pe care această simplicitate îl face și mai sugestiv.

Nici o solemnitate, moartea e primită ca incidentul cel mai firesc, dar toată semnificația ei profundă e în câteva versuri de un adevăr psihologic pătrunzător și plin de tot întunerecul ei necunoscut !

> Nu mai este timp, ci numai așteptare
> Și toate'n jur sunt altfel ca'nainte.
> Afară trebuie să fie acel cineva care ne așteaptă
> Și de care nu mă mai tem...

Cât de complectă trebuie să fie dezlipirea de viață pentru a păși ast-fel dincolo și ce intuiție minunată în zugrăvirea ultimelor clipe:

> Nu mai știu în ce lume și în ce veac suntem .

> După ștergerea timpului, ștergerea icoanei lumii, disoluția, clipă cu clipă, a ultimelor închegări vii.
> Acum sunt toate una de vechi și de departe.

> Stau alături de mine însumi fără să mai pot gândi.

> Lumea interioară s'a stins, trebuie să se șteargă și urma slabă din viața exterioară :

> Tot ce va mai fi se va 'ntâmpla dela sine
> Așa cum se petrec toate după moarte...

Cititorul trece ușor peste coloanele unei reviste literare. Pe unul îl interesează pagina humoristică, pe altul răspunsurile la „Ce-aș vrea să știu". Câți oare citesc versurile ? Iar când este poezie adevărată se face un păcat. Așa de rar sună un viers frumos ! Iar Demostene Botez nu se servește nici de clopoței și nici de castagnete. E o litanie pe aceiași coardă, simplă și fără nici un fel de podoabă. Nu trage cititorul de mânecă și nu-i recomandă să-le citească noaptea la flacăra spirtului, la lumina lunii sau la strălucirea stelelor. Vorbește pe limba tuturor, dar meșteșugul lui cel mare e că știe a scoate din acest instrument primitiv, o orchestră care răsună în mii de ecouri: în inimă ca și în minte.

ISABELA SADOVEANU

LUDWIG LEWISOHN: *Israel, où vas-tu?*
(Ed. Stock)

Autorul este un scriitor american de rasă israelită a cărui operă l'a așezat printre scriitorii de primul rang.

Titlul englezesc al acestui roman este „Insula interioară". In traducerea franceză a fost schimbat în cel subt care s'a editat, cu consimțimântul autorului.

Titlul acesta are defectul de a prezenta cartea ca un fel de instrument de propagandă sionistă, atunci când, în realitate nu pune decât tema căutării unui ideal național evreiesc.

Cartea aceasta a făcut senzație în occident. In Germania prima ediție este epuizată.

Acum când civilizația americană este judecată atât de divers de-atâția scriitori: Durtain, Paul Morand, Duhamel, Keyserling, Sinclair Lewis (Babbitt) istorisirea lui Lewisohn capătă un interes mai actual.

René Lalou, într'o prefață rezumă ideia centrală, în această formulă brutală, care de altfel răsună revoltat și în Duhamel: „America se proclamă pământul libertății; — *minte*".

MAX-RENÉ HESSE: „Partenau"
(Roman, Paris, 1930)

Am avut până acum nenumărate romane de războiu, dar nici unul asupra evenimentelor și spiritelor de după războiu. Ni-l dă acum un scriitor german: Max-René Hesse, a cărui traducere franceză e semnată: Raymond Henry. In afară de puternice și complexe probleme psihologice, romanul ne desvălue viața, obiceiurile și ideile ofițerilor din armata germană republicană.

Eroul, Partenau, locotenent al Reichswehr-ului, se simte sufletește mare căpitan, mare comandant de armată. Dacă ar fi comandat armatele germane în 1914, n'ar fi pierdut bătălia de la Marna; el face demonstrațiuni convingătoare, dar, pe atunci, nu era decât un biet aspirant. Pentru a se consola de activitatea lui prezentă, se refugiază între hărți și planuri de bătălie împreună cu un tovarăș, simplu aspirant, pentru care Partenau simte multă afinitate morală, ba chiar o înclinare inconștient amoroasă. In fiecare zi, încovoiați peste hărțile statului major, își dau, unul contra altuia, bătălii imaginare: Germania în contra Poloniei și Cehoslovaciei, pe când Franța, intimidată de amenințarea italiană, rămâne cu arma la picior și în timp ce Rusia, aliată cu Germania, imobilizează la răsărit o armată poloneză. Dar, într'o zi, tovarășul lui e nevoit să părăsească garnizoana; începuse să se vorbească numai rău de legăturile dintre ei și atunci Partenau se împușcă — și pentrucă nu-și putu reține amicul și pentrucă monotonia pacifică a vieții de garnizoană îi devenise insuportabilă.

Autorul, Max-René Hesse, a înfățișat tragedia aceasta interioară cu multă pătrundere și în cel mai frumos stil. Critica germană a salutat lucrarea lui Hesse ca pe o mare carte. Dar, pe lângă acestea, cartea lui mai este de cea mai vie actualitate, pentrucă ne aduce revelațiuni asupra stărilor de suflet din armata germană actuală și pentrucă proectele lui Partenau seamănă în mod teribil cu ceeace sunt în realitate, fără nici o îndoială, proectele statului major german.

JEAN MARTET: „Azraël"
Roman. Paris, 1930)

Dacă virtutea unui bun scriitor și romancier stă în faptul de a nu se repeta niciodată, de a se depărta de cărările bătute de alții și de a căuta să înfățișeze cititorilor stări de suflet adevărate, simple, naturale și cu totul noui, atunci putem afirma că Jean Martet este un bun scriitor și un mare romancier.

Primul lui roman, „Marion des Neiges", era romanul energiei, al voinței omului ajuns să-și învingă destinul, să-și domine viața și să și-o reconstruiască; al doilea era din contră romanul unui om slab înzestrat de fire, al unui visător, fatal tuturor celor care-l iubeau; a treia lucrare a lui Jean Martet exalta gustul pasiunilor sălbatice care dau existenței o aromă amară, nouă.

Cu noua-i lucrare, „Azraël", el reconstitue ceeace putea fi cruciada dusă de Pierre Ermitul — principalul predicator al primei cruciade, către anul 1115, — situația dramatică a acelor bieți țărani împinși de credință să-și părăsească căminurile ca să meargă spre cucerirea locurilor sfinte și apoi, în particular, povestește ascensiunea la tron a unui simplu țăran din Franța.

In timpul când Pierre Ermitul predica cruciada, un țăran normand, Geoffroi, își părăsi țara și merse, ca atâția alții, spre Ierusalim. Două rațiuni ca să-și părăsească ținutu-i natal: să scape de seigneurul său, Rainart de la Tour, și să merite prin actul acesta ca Dumnezeu să-i cruțe pe logodnica lui, care se afla bolnavă. Impreună cu o sută de pelerini ca și el, iată-l pe drumurile Europei jefuind și luându-și aere de răsboinic. In Orient este însă prins și făcut prizonier, pus la munci grele; dar e scăpat de către Francezi: seigneurii care-și făcuseră și ei cruciada lor. Printre acești seigneuri se afla și tatăl lui Rainart de la Tour, de care Geoffroi se temea atâta, și care, văzându-l brav, îl protejează și îl face tovarășul lui. După multe peripeții seigneurul muri, după ce mărturisi însă lui Geoffroi că e tatăl lui și după ce-l înarmă și decretă Cavaler.

Geoffroi, devenit cavaler, se pune în fruntea unui oarecare număr de oameni, asediază un oraș frumos și bogat, Allahada, și devine rege. Se îndrăgostește de o curtezană, caută s'o facă să abjure la credința ei musulmană, dar, dominat de ea și ca să devină al ei, își renunță el credința trecând la mahomedanism. In timpul acesta i se aduce vestea că Sibila, logodnica lui din Franța, a murit. Desperat, și ca să-și ispășiască greșalele, el se pregătește să renunțe la coroană și să-și urmeze, ca pelerin penitent, drumul către Ierusalim. Cunoscându-i intențiile, tânăra curtizană, mișcată de hotărîrea lui Geoffroi, se creștinează; atunci ei se căsătoresc și descendenții lor vor domni în Allahada.

Romanul lui Jean Martet pasionează ca și celelalte lucrări ale lui și va obține desigur succesul pe care l-a avut cu: „Marion des Neiges", „Grebbiah", „Dolores" și cu cele trei cărți asupra lui Clemenceau.

G. B.

Dintr'o scrisoare a lui R. M. Rilke către o doamnă *)

Cred, stimată doamnă, că nu pot răspunde mai bine și mai exact rândurilor dumitale decât asigurându-te că înțeleg perfect impulsul din care au rezultat. Așa cum e, opera de artă nu poate schimba, nu poate îndrepta nimic. Ea ni se înfățișează asemenea naturii, împlinită în sine, preocupată numai de sine, (ca un izvor) deci, s'ar putea zice: plină de indiferență față de noi; și totuși știm că această natură de un nou fel, rece și nesimțitoare mulțumită voinții care a creat-o, e construită din simțire omenească, din suferinți și bucurii extreme. Aci e cheia către acel tezaur de mângâiere care pare adunat în opera de artă, și asupra căruia are un drept deosebit omul singuratec.

Știm că sunt clipe în viață, ani câte o dată, când singurătatea în mijlocul semenilor tăi atinge un grad pe care nu l'ai fi crezut cu putință atunci când comunitatea și solidaritatea erau de la sine înțelese. Natura nu e în stare să te ajungă, trebue să ai puterea să o schimbi interpretând-o, să o traduci în câtva în omenește, ca să poți asimila măcar o părticică din ea; dar tocmai acesta e lucrul pe care, profund izolat cum ești, nu-l poți realiza: vrei să ți se dăruiască, nu poți plăti cu nimic binele, după cum un om cu o vitalitate extrem de scăzută abea mai poate deschide gura pentru îmbucătura ce i se oferă. Mângâierea trebue să vie ea la tine, pe neașteptate, ca și cum ei i-ar fi dor de tine, ca și cum n'ar avea altă dorință decât să-ți cucerească existența și să transforme toate elementele tristeții tale în adorare.

Nici atunci, propriu zis, nu s'a schimbat nimic, ar fi o pretenție exagerată să ceri operei de artă să te ajute. Dar încordarea de simțiri omenești pe care opera de artă o cuprinde fără să o întrebuințeze în afară, intensivitatea ei, fără să devie extensivă ci numai prin simpla ei prezență, poate provoca iluzia că ar fi năzuință, îmbiere, iubire înflăcărată, chemare. Aceasta e o faptă bună a operei de artă, nu menirea ei, iar înșelarea omului singuratec seamănă cu toate înșelările preoțești care, de la începutul timpurilor, au format prestigiul Dumnezeirii.

tradus de D. S.

*) Colecția de vânzare la librăria Hasefer.

A apărut în editura **Societății Române de Filosofie**
FILOSOFIA CONTEMPORANA a ISTORIEI
de **N. BAGDASAR**
Un volum elegant de 320 pagini. Prețul lei 180. Comenzile se fac la Administrația **„Revistei de Filosofie**, str. Rozelor 9, București, VI. In provincie se expediază contra-ramburs.

Citiți azi **Realitatea No. 198**
:: **Cu numeroase ilustrațiuni și un bogat sumar** ::
5 culori — **10 lei**

Specificul roman în Georgice

Zeii și natura

Dar cel mai caracteristic element conservator — în sensul antitezei lui Meyer — este atitudinea poetului față de divinitate. Zeii lui Virgiliu nu sunt o ficțiune ci realități simțite la tot pasul: în bunătatea, în ocrotirea, în semnele de prevestire pe care le trimet omenirii; ei sunt geniile bune ale oamenilor, sunt pronia cerească pogorîtă creștinește pentru fericirea omului. Ceres ne învață cultivarea cerealelor; Minerva a măslinului; Bacus a viei; *magna, veneranda Pales* a turmelor. Cu un cuvânt, în Virgiliu zeii se întovărășesc frățește cu oamenii pentru a îmblânzi natura, pentru a o face plăcută și folositoare — nu umanității, ci poporului care locuește frumoasa Italie:

> Te salut, generoasă mamă a lanurilor, pământ al lui Saturn, hrănitoare de viteji! In cinstea ta pășesc acum să preamăresc gloria și vechea ta artă; pentru tine cutez să dau drum isvoarelor sfinte și să fac să s'audă poemul din Askra prin orașele romane [1]).

Oricâte momente de melancolie surprindem în poemul lui Virgiliu, ele rămân vibrații sporadice; lectura întreagă și neîntreruptă a *Georgicelor* lasă în sufletul cititorului ecoul celui mai sănătos optimism. „Virgiliu a văzut bine că energia era caracterul dominant al vechiului roman și de aceea a insistat asupra acestei virtuți a rassei", observă H. Goelzer [2]). Ca un refren te urmăresc, ca un răsunet de evlavie auzi, până târziu după citire, versuri caracteristice ca acestea:

> *In primis venerare deos atque annua magnae*
> *Sacra refer Cereri...* [3])

Sau:

> *Ergo rite suom Baccho dicemus honorem*
> *Carminibus patriis lancesque et liba ferremus;*
> *Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram,*
> *Pinguaique in ueribus torrebimus extra colurnis* [4]).

Dar caracterul moral și religios al *Georgicelor* — caracter subjugat tradiției romane luate ca element de massă — va ieși mai clar dacă-l vom pune o clipă alăturea de acela filosofic-individualist al lui Lucrețiu, un poet pe care de altfel Virgiliu l-a admirat și, de-atâtea ori, l-a imitat.

De rerum natura se osebește de *Georgice* nu numai superficial — prin subiectul tratat. Intre aceste opere ce aparțin aproape aceleiași vremi și societăți este o prăpastie; le desparte și concepția de bază, și zeii, și natura, și oamenii înșiși, cari sunt alții; sunt oameni de altă essență și cu alte roluri, într'o parte și în cealaltă.

Pentru Lucrețiu, de pildă, nu există legătură între omenire și zei; oamenii nu se bucură de ocrotirea acestora iar cât privește mitologia cu poveștile ei, oricât e de bine întocmită, ea rămâne ce este: un mit gol de adevăr, pe care rațiunea îl respinge.

> Oricât de frumoase, oricât de bine au fost orânduite acestea (miturile), ele sunt în orice caz respinse departe de către rațiunea adevărată. Căci zeii, prin firea lor, se bucură de o pace fără sfârșit și se țin la distanță de zbuciumul și lumea noastră. Ei sunt străini de orice durere, ne-atinși de primejdii și se mulțumesc cu puterile de care dispun. N'au nevoie de noi, și nu-i încântă, laudele, cum nu-s turburați nici de vre-o ură împotriva noastră [5]).

Natura nu se înfățișează omului ca un prieten ci ca un monstru nebiruit. Noi, cu pământul ce locuim cu tot, suntem doar o picătură într'un ocean infinit, grandios. De altă parte, materia cosmică însăși, prin constituția ei, va ceda legilor morții, precum altă dată a primit legea nașterii și a ființării. Universul deși imens, este și el pieritor (indiferent dacă va muri prin foc sau apă) întocmai cum sunt destructibile părțile ce l-au alcătuit.

O mică dovadă despre indiferența naturii, despre cât înseamnă omul în această economie. Cea mai mare parte a pământului este ne-accesibilă omului; puținul teren bun nu se lasă îmblânzit decât prin stăruințele grele ale muritorilor.

> Intâi de toate gândește-te cât pământ e acoperit de nesfârșitele porniri ale cerului! Cât spațiu ocupă cu lăcomie munții și pădurile fiarelor sălbatice! Cât se mai întind și stâncile și nesfârșitele lacuri și mările, pe care țărmii le despart de uscat! In sfârșit, din ceea-ce a rămas, aproape două treimi le răpește muritorilor fie arșița nesuferită, fie căderile infinite de zăpezi. Ce mai este teren de cultivat, natura l-ar nimici și pe acela de-ar fi lăsată în voea ei, dacă munca omenească nu s'ar împotrivi, dacă nevoile vieții nu l-ar fi deprins să geamă sub dinții puternici ai greblei, și dacă nu l-ar fi sfărâmat sub apăsarea plugurilor. De n'am întoarce cu fierul brazdele roditoare, de n'am pregăti țărâna în vederea încolțirii semințelor, acestea n'ar fi în stare să se deschidă de la sine și să iasă în lumina aerului. Și totuși, roadele dobândite printr'o osteneală așa de încordată, se întâmplă foarte deseori ca, tocmai când pământul e mai înverzit și mai acoperit cu flori, să fie: sau arse de arșița nesuferită a soarelui, sau nimicite de ploi neașteptate, și de bruma înghețată, sau răpite de vânturile care bântue pământul cu vârtejuri pustietoare.

CEZAR PAPACOSTEA

(Sfârșitul în No. viitor).

[1]) *Georg.*, II, 174—177.

[2]) H. G., Virg. *Les Georg.*, Introduction, p. XVI (éd. G. Budé).

[3]) *Georg.*, I, 338 sqq., „Inainte de orice, venerează pe zei și aduc jertfe în fiecare an marei zâne Ceres...".

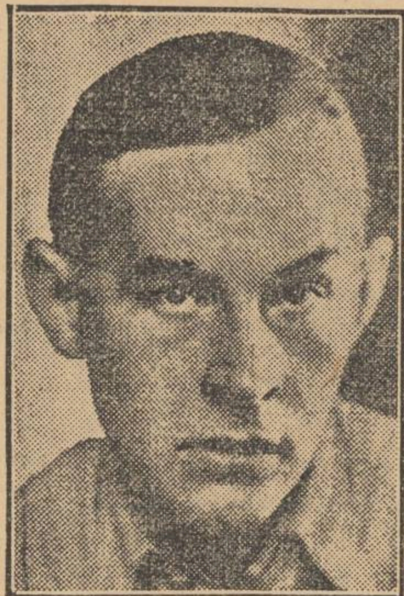
[4]) *Georg.*, II, 393 sqq., „Potrivit datinei, vom rosti prin urmare, după cântecele strămoșești, onorurile datorite lui Bacus și-i vom aduce prinos de mâncări și de prescuri sfinte. Dus de coarne, un țap sortit morții va sta în fața altarului iar noi îi vom frige mădularele grase, petrecute în țepușe de alun".

[5]) *Lucr.*, II, 644—651.

INSEMNĂRI

Trei nuvele de Remarque

Publicăm în numărul acesta al „Adevĕrului Literar" o nuvelă inedită a lui Erich Maria Remarque. Se ştie succesul fără seamăn pe care l-a avut romanul său: „Nimic nou pe frontul de vest", făcându-l, în câteva luni celebru în toată lumea. Dela acest roman Remarque n'a mai scris nimic. Noul lui roman va apărea în „Dimineaţa", începând din 5 Decembrie. Nuvela de faţă, aşa dar, pe lângă că e inedită, este prima operă

E. M. Remarque

pe care o publică Remarque dela „Nimic nou pe frontul de vest", şi care marchează reintrarea lui în publicistică.

Afară de aceasta, „Adeverul Literar" va mai publica în numerele următoare încă două nuvele inedite ale lui Remarque: „Karl Broeger" şi „Tăcere la Verdun".

Gheorghe Panu

S'au împlinit douăzeci de ani dela moartea lui Gheorghe Panu.

Rar a fost dat unui om să se manifesteze în atâtea direcţii deosebite, chiar contradictorii, ilustrându-se în domenii atât de variate şi cultivând, cu un egal succes, atâtea ramuri de activitate intelectuală.

Ziarist de înaltă cultură, polemist aprig şi plin de vervă, istoric al vieţii sociale din trecut, orator şi om politic, scriitor şi memorialist — Gheorghe Panu a ştiut în toate domeniile, să apară ca o personalitate de primul plan.

O putere de muncă veşnic trează, unită cu o vie şi pătrunzătoare inteligenţă, un spirit caustic şi amator de contradicţii, o uşurinţă în a jongla cu ideile, împreună cu o pătimaşă elocvenţă în apărarea convingerilor lui, alcătuesc figurii lui Gheorghe Panu, caracterul acela înverşunat şi combativ, care i-a dat atâţia duşmani în viaţă, dar pe care perspectiva timpului ne lăsa să-l întrevedem în justele lui proporţii.

Astăzi Gheorghe Panu ne apare, mai ales, ca unul din primii mari jurnalişti şi polemişti români. Acesta este adevăratul lui titlu de glorie şi care merită să fie amintit.

Indiferent dacă convingerile lui politice şi literare ni se par astăzi acceptabile sau nu, faptul că aceste convingeri şi-au găsit o atât de strălucită manifestare ne interesează, singur.

Panu a fost părtaşul unor idei politice care erau, pe vremea lui, înaintate. De-atunci a trecut vreme şi, astăzi ideile „înaintate" ale lui Panu nu mai supără pe nimeni. Tot astfel după cum cearta lui cu „Junimea" şi-a pierdut din semnificaţia gravă care o putea avea pentru contemporanii epocei.

Dealtfel — printr'un ciudat capriciu al posterităţii, Gheorghe Panu, în memoria noastră, rămâne tocmai prin „Amintirile" lui dela Junimea. Panu a fost primul şi cel mai strălucit memorialist al „Junimei". Cele două volume de Amintiri, astăzi din nefericire epuizate, sunt un document preţios şi unic asupra ilustrului cenaclu literar din Iaşi.

Lectura lor, astăzi, ar fi, fără îndoială, cel mai bun omagiu adus memoriei lui Gheorghe Panu, şi un prilej de veritabilă delectare intelectuală. — *AD. LIT.*

Krishnamurti la Bucureşti

In urma informaţiilor trimise presei, publicul românesc a luat la timp cunoştinţă că filozoful şi poetul hindus J. Krishnamurti va conferenţia la Bucureşti în sala Ateneului Român, în seara de 18 Decembrie curent.

Krishnamurti a rămas în Europa un an întreg pentru a conferenţia şi va vorbi în toate ţările afară de Spania, Portugalia, Bulgaria şi Rusia Sovietică.

La Paris a conferenţiat în sala Gaveau unde, peste două mii de persoane — cererile întrecând cu mult locurile — l'au ascultat foarte atent timp de mai mult de o oră.

La Geneva a vorbit la Victoria-Hall. Cităm un mic pasagiu dintr'un articol apărut în *„Journal de Genève"* din 30 Octombrie an crt. „In Geneva noastră, care nu e de loc lipsită — cât e de departe de aceasta! — de discursuri şi de morale, de predici şi de evanghelie şi care ascultă, dintr'un an într'altul mii de conferenţiari în trecere şi atâţia tribuni şi predicatori, s'ar fi părut „à priori" că mesagiul unui Krishnamurti n'ar fi trebuit să atingă, în mod hotărît decât un auditoriu foarte restrâns.

Şi iată că acest om, eri, a vorbit în mod pozitiv mulţimii, unei mulţimi avide de revelaţie, încărcând până la explozie superbul vas al „Victoriei-Hall".

Krishnamurti a vorbit atât la Paris cât şi la Geneva în limba franceză; după cum scrie *„Jurnal de Gehnève"*, „într'o franţuzească prea puţin accentuată de bengal". Krishnamurti va vorbi şi la Bucureşti tot în limba franceză.

Ce aduce nou Krishnamurti, omenirii supraîncărcate de durere şi hărţuită tot mai mult de probleme a căror soluţie nu şi le poate afla? Căci ceva trebue să aducă, de vreme ce, faptele o spun, lumea de pest tot pământul vine spre el tot mai avidă şi tot mai numeroasă. Afirmarea că e tânăr şi frumos şi că are un graiu „dulce" nu stă în picioare. Suntem prea flămânzi, prea revoltaţi, prea bolnavi pentru a nu fi îndeajuns de serioşi. Atât timp cât Krishnamurti avea un „ordin" al său şi vorbea unor oameni care veneau, ei, la dânsul şi puteau fi astfel priviţi ca sectari — poate că şi erau — lucrul nu prezenta importanţă. Astăzi însă, când de un an Krishnamurti a dixolvat propriul său Ordin, înfiinţat lui de când era copil „pentru a i se pregăti drumul învăţăturii ce avea să aducă în omenire", şi când totuşi oameni cosmopoliţi şi de toate gradele culturii — în casa cărora merge personal, Paris, Geneva, peste tot, — îl ascultă atât de avizi, lucrul prezintă interes şi merită a fi relevat.

Ce aduce nou Krishnamurti omenirii de azi?

Insăş soluţia definitivă a tuturor durerilor şi mizeriilor ei. Omul hărţuit de toate părţile caută în jurul lui consolarea şi uitarea acestor hărţuieli şi atunci, de frică, în loc să le soluţioneze, el le amână doar rezolvarea şi le creşte, întreţinând astfel continuu haosul general.

Nu consolare şi uitare momentană, care sunt numai o trădare a vieţii, ci înfruntarea cu curaj a mizeriilor, cercetarea cinstită a cauzelor şi distrugerea definitivă a acestor cauze. Cauzele trebuesc tratate, nu mereu reînnoitele efecte, tratament al efectelor care nu fac decât să întreţie boala omenirii, mereu.

Şi aceste cauze sunt: ignoranţa minţii şi coruptibilitatea inimii. Inăuntrul său omul, fiecare în sine, nu în alţii, unde nu poate avea rezultat, să distrugă ignoranţa şi corupţia şi relele lumii vor înceta automat.

Fiecare să-şi facă mintea şi propria lui inimă perfectă şi, cum atunci automat, un echilibru perfect se va stabili între aceste două generatoare de efecte vitale, fiecare om va deveni automat, un focar generator numai de perfecţiune şi astfel de armonie şi fericire absolută.

A. Bourdelle — **I. Krishnamurti**

Şi toate acestea Krishnamurti le dă omenirii nu teoretic, ci ca pe propria şi adevărata răsfrângere a fiinţei lui, pe care el, prin experienţă şi efort supra-omenesc, personal, a dus-o la perfecţie, cu adevărat. In aceasta constă noutatea şi valoarea absolută a cuvântului lui. — *S. Z. R.*

Moartea lui Paul Appell

Fostul rector al Universităţii din Paris, savantul matematician Paul Appell, a murit, puţin timp după ce-şi serbase a 75-a aniversare. Alsacian de origine, după tratatul dela Frankfurt s'a văzut silit să emigreze şi să-şi continue studiile la liceul din Nancy. Aci i-a fost coleg Henri Poincaré, a cărui catedră avea s'o ocupe în 1913.

Cariera ştiinţifică a lui Paul Appell a fost de o strălucire neobişnuită. La 1876 a obţinut titlurile de agregat şi de doctor în ştiinţe. După ce a funcţionat câtva timp la facultatea din Nancy, ca conferenţiar, a trecut, în 1882, la catedra de mecanică raţională dela Sorbona. In 1913, după moartea lui H. Poincaré, ia catedra de mecanică cerească al cărui titular a rămas până în ziua în care l-a doborât boala.

Moartea sa îndoliază nu numai Franţa, ci întreaga lume ştiinţifică, care i-a apreciat şi puterea creatoare, şi caracterul excepţional.

Gorki despre Tolstoi

Intr'un recent interview Gorki a spus despre Tolstoi:

— A fost un minunat maestru literat. Işi cunoştea fiecare virgulă şi ştia să sconteze orice împrejurare literară...

— Insă, credeţi că Lew Tolstoi îşi cunoştea firea-i rea, chiar răutatea?

— Da, a cunoscut-o şi chiar singur spunea: „Sunt un bătrân prost şi rău".

Ajungând convorbirea la „Ana Carenina", Gorki a declarat că nu cunoaşte o iubire mai plictisitoare, mai lipsită de bucurii, decât dragostea fixată de Tolstoi în acest roman:

— Nici măcar o singură dată nu s'au despărţit, nu şi-au luat rămas bun — într'un clar de lună. Nici un cuvânt duios n'au schimbat, niciodată nu s'au sărutat, faţă fiind cititorul. Noi Ruşii, în genere, nu ştim să reliefăm astfel de scene care ies minunate de sub pana scriitorilor care aparţin naţiunilor romanice...

Opinia aceasta a lui Gorki cam miroase a... aroganţă, dat fiind că Maupassant însuşi, unul dintre geniile literare romanice, spusese trist odinioară:

— După ce am citit „Ana Carenina", sunt de părere că toţi ceilalţi scriitori ar trebui să se lepede de arta literaturii, dat fiind că există scrierile literare ale lui Tolstoi...

Şi doar Tolstoi numise pe Maupassant, la rândul său: — cel mai mare scriitor, chiar geniu, deşi se ştie că lumea contimporană cu marele Francez găsea în operele lui multă „imoralitate" şi chiar „pornografie"... — *N.*

André Maurois despre Liga Naţiunilor

André Maurois a fost la Geneva unde a asistat la o şedinţă a Ligii Naţiunilor. In legătură cu aceasta, el publică nişte însemnări în „l'Europe Nouvelle".

„Se reproşează adesea Ligii Naţiunilor încetineala metodelor ei. Eu aş fi tentat s'o laud pentru asta. Civilizaţia trebue să amorţească reflexele bestiei din om. Când e vorba de revendicări teritoriale, orice chestie amânată e pe jumătate rezolvată. „E urgent să aşteptăm" spunea un diplomat de modă veche.

„Cea mai mare greşală pe care ar putea-o face Liga Naţiunilor ar fi să se creadă obligată să aibă în fiecare an un scop important cu care să-şi ocupe musafirii. Datoria unui scriitor nu e să publice în fiecare an un volum, ci să nu publice decât volume bune.

„Societatea Naţiunilor nu poate garanta pacea, după cum doctorii nu pot garanta sănătatea. Este acesta un motiv ca să ne lipsim de doctor?"

Theodor Daubler

Theodor Däubler, poet-filozof şi prozator, una din mândriile scrisului german, a avut o tinereţe fantastic-aventurieră ca elev şi matelot, şi a încercat, pentru existenţă, tot felul de cariere la Neapole şi Viena, Berlin şi Paris, Florenţa şi Roma. A trăit mulţi ani în Grecia şi Orient şi din existenţa aceasta de pribeag fără astâmpăr şi-a închegat înalta viziune unitară asupra omenirii şi cosmosului, de care e pătrunsă toată opera lui poetică.

Citām din scrierile lui. *Poezie:* Lumina Nordului (1910) poem în 30.000 versuri; Imn Italiei; Hesperia; Copil astral; Sonete atice (1924). *Proză:* Să nu zăbovim; Cu secera de argint; In lupta pentru arta modernă; Sfântul munte Athos; Sparta; *Povestiri:* Contele sinistru; Lupul; Luminile sburătoare; Comoara insulei; Fascinări (1927); Africana (roman, (1928); Pescuitorii (1930). In româneşte, afară de frumosul roman „Cariera de marmoră", pe care ni-l aduce în întregime valoroasa publicaţiune săptămânală „Lectura — floarea literaturilor străine" în numărul său recent, — nu s'a tradus încă nimic din opera acestui literat.

Däubler trăeşte acum la Berlin şi e preşedintele societăţii scriitorilor germani grupaţi în „P. E. N.-Club".

Mărunte

— „Poste-Restante", piesa în 3 acte şi 7 tablouri de Isaia Răcăciuni, va fi al doilea spectacol original al teatrului Maria Ventura. Rolurile principale vor fi deţinute de d-na Aura Buzescu şi d-nii Iancovescu, Bulfinsky, Vracca, etc. Direcţia de scenă: d. Victor Ion Popa.

— Sub titlul *Pages de Bucovine et de Transilvanie*, Prinţesa Bibescu publică în editura *Cahiers libres* o serie de schiţe şi amintiri, în care descrie frumuseţile artistice ale acestor două provincii româneşti, povesteşte felul în care au fost alipite la România şi face portretul câtorva personalităţi din aceste provincii.

— Scriitorul german Jakob Wassermann, autorul *Cazului Maurizius*, lucrează acuma la un mare roman care va apărea în mai multe volume. Această operă va fi un studiu al atitudinii tinerilor faţă de situaţia politică actuală.

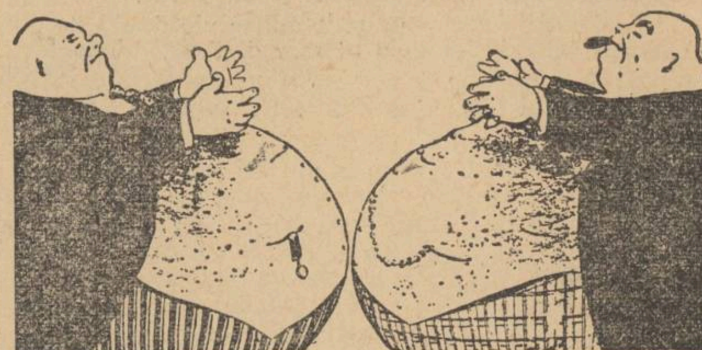
— In „Le Temps", Emile Henriot examinează inflaţia cărţilor. Anul trecut, spune d-sa, în timpul „sezonului", au apărut între 60 şi 80 de cărţi pe săptămână. Librarii nu-şi pot schimba de două ori pe zi vitrina. Dar editorii le trimit din oficiu, deci fără comandă cărţi noi. Cu ocazia comemorărilor, centenarelor, etc., apar într'o lună câte zece volume diferite despre acelaş subiect. De aceia, librarii, plictisiţi şi înecaţi în volume, trimit pachetele înapoi, nedesfăcute.

— Comitetul de lectură pentru *Prix des Lettres françaises*, găsind că nici unul unul din manuscrisele prezentate nu justifică atribuirea unui premiu literar, a decis ca premiul să nu fie acordat anul acesta.

— In hebdomadarul „La Griffe", André Geiger se ocupă de sursele *Discipolului* lui Paul Bourget şi admite versiunea după care procesul Chambige n'ar avea nici o legătură cu romanul. Armand Praviel, în *Les Oeuvres Libres* din Iunie 1930, crede, dimptrivă, că Bourget s'a inspirat din dezbaterile procesului din Constantina. După el, Chambige ar fi fost chiar prieten cu Paul Bourget.

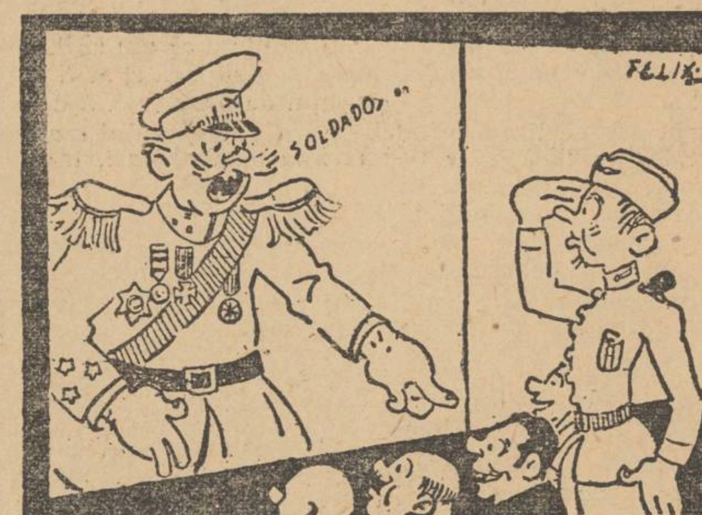
— In editura fostei cântăreţe de operă, Olga Bauer-Pilecka, trebuia să apară, sub titlul *Bagage*, un roman de Dietrich Arndt. Autorităţile, care au avut cunoştinţă de conţinutul volumului înainte de apariţie, au confiscat manuscrisul, pentru jignire adusă moralităţii publice. Se spune că personagiile de frunte ale romanului sunt formate de actorii operei vieneze.

După alegerile germane

Cauza pentru care partidele burgheze nu s'au putut uni.

Cinema vorbitor

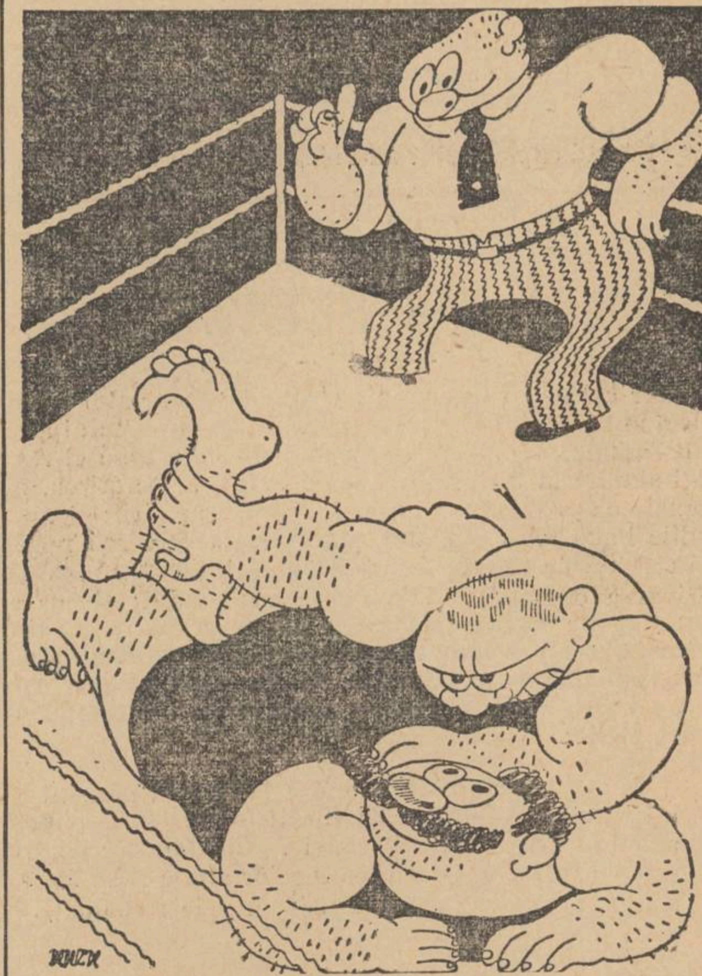
Soldatul zelos.

Bibliofilul...

...îşi caută cartea de bucate.

Lupta liberă

— Dacă nu te declari învins, îţi sucesc piciorul.
— N'ai decât: e al tău.

(SARINDAR) No. 7—11 TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. CONST. MILLE

ANUL IX.-SERIA II-a. - No. 520

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 23 Noembrie 1930

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

...TECA CENTRALĂ ...SOCIAȚIUNII...

Sărbătorirea lui Mihail Sadoveanu

Mihail Sadoveanu a împlinit cincizeci de ani. Iată-l ajuns la vârsta de care vorbește Dante în primul stih al Divinei Comedii: „la mijlocul drumului vieții", — așa cum d-sale singur i-a plăcut să spuie în cuvântarea prin care, la banchetul oferit de Societatea Scriitorilor Români, a răspuns celor veniți să-l sărbătorească.

Omagiile aduse de către colegii lui literați nu au întrecut, cu aplauzele lor solemne și oficiale, elanul de admirație și de dragoste al miilor de cetitori care au dăruit lui Sadoveanu imensa lui popularitate.

Banchetul S. S. R.-eului a avut aerul unei sărbătoriri profesionale. Oameni de aceiași breaslă s'au adunat, între ei, să sărbătorească pe un ilustru confrate. A fost o atmosferă plină de cordialitate și de destindere. Pentrucă, trebue să mărturisim, nu mulți scriitori se bucură, la noi, de atâta sinceră admirație și prețuire din partea confraților lor, așa cum se bucură Sadoveanu.

La Iași, manifestația de simpatie a avut alte proporții și alt cadru. A fost un festival la Teatrul Național, la care au luat parte, pe lângă scriitori, toate instituțiile culturale din capitala Moldovei. Un public imens a asistat la sărbătorire. Ionel Teodoreanu a prezidat serbarea. Mihai Ralea a ținut o substanțială și strălucitoare conferință.

Mihail Sadoveanu

Librăria Socec a luat inițiativa unui volum omagial, închinat lui Sadoveanu, pentru alcătuirea căruia scriitori și intelectuali din toată țara au scris rânduri entuziaste de prietenie și de admirație. Iată câteva din aceste mărturii:

D. C. Meisner spune:

„Mai mult decât toți pedagogii de profesie laolaltă face un Mihail Sadoveanu pentru educația națională a poporului: vrăjita-i pană insuflă inimilor și simțirilor tuturor Românilor, tineri și bătrâni, dragoste nețărmurită pentru pământul și trecutul strămoșesc.

Mihail Sadoveanu este și rămâne unul din cei mai de seamă *educatori* ai neamului".

Demostene Botez — o singură frază, cuprinzând o imagine sobră și vastă, ca opera celui căruia se adresează:

Mihail Sadoveanu este pentru literatura românească ceia ce au fost Carpații pentru acest neam.

Mihai Codreanu a ținut — maistru al sonetului român — să-și cizeleze omagiul în patrusprezece stihuri, în care sub impulsia ocazionalului spune lucruri de esență eternă:

LUI MIHAIL SADOVEANU

Cum ape limpezi oglindesc Tăria
Și-i reflectează'n val misteru'ntreg,
Așa la tine, vorbele culeg
Din clipe trecătoare, veșnicia.

De-aceia Proza și cu Poezia
Frumosul din viață își aleg
Șî'n verbul tău sculptându-l, se'nțeleg
Ca să-ți sărbătorească măestria.

La tine șesuri, râuri, văi și munți,
Copii și oameni tineri ori cărunți...
Și plante și-animale — sânt natură.
Iar printre veacuri, ne'ntrecut vlăstar
Sădindu-ți românească ta măsură,
Vei crește'n neamul tău ca un stejar.

Lucia Mantu:

„Am cetit într'o noapte „Dumbrava minunată". Când am isprăvit, mi-am împreunat mâinile într'un gest de gratitudine către vrăjitorul care a creat o lume atât de minunată, cum „nu se mai află", — și ne dă voie și nouă să pătrundem în ea.

Gestul din acel ceas de singurătate e cel mai pur omagiu pe care-l putem aduce unui scriitor".

Și d. Artur Gorovei:

In opera lui Mihail Sadoveanu se oglindește sufletul poporului nostru.

Sufletul acesta îl cunoaște Sadoveanu în toată adâncimea lui, și-l descrie cu măestria la care n'a ajuns nici unul dintre scriitorii noștri de până astăzi.

Deaceia opera lui Sadoveanu va rămânea un nesecat izvor de informații pentru generațiile viitoare.

Otilia Cazimir, poeta delicată și fină, spune:

„Când trăești lângă un munte, nu-i vezi contururile, nu-i poți ghici proporțiile...

Scriitorul Mihail Sadoveanu e prea aproape de noi, ca să-l putem cunoaște în adevăr.

Numai în perspectiva vremii, opera unui scriitor mare își vădește adevărata proporție și semnificație".

Și iată-l pe G. Topîrceanu, poetul „Baladelor vesele și triste" și al minunatelor pasteluri moldovene, tovarășe, în versuri, cu descripțiile pline de poezie pe care le întâlnești, pajiști de aur, la tot pasul în proza lui Sadoveanu:

„Opera lui Mihail Sadoveanu va proecta pe ecranul viitorului viața cea mai adevărată a Moldovei de astăzi.

Ea va purta urmașilor noștri, peste veacuri, știrea cea mai autentică despre noi, când noi vom fi trecut de mult în țara de dincolo de negură.

Pentru un astfel de serviciu, există oare răsplată destul de mare din partea noastră?"

Ionel Teodoreanu scoate din haznaua lui de imagini — una singură — ca de obicei mai cuprinzătoare și mai precisă decât cea mai limpede definiție:

„E atâta parfum bucolic în cuvintele prozei lui Sadoveanu, încât parcă le-a adus nu din viața de toate zilele, de unde le culegem noi, cu miros de asfalt, de benzină, de canal și de colb urban,—ci parcă le-a coborât din munți în cofițe cu fragi, cu afine și cu mure."

Mărturiile de mai sus — luate la întâmplare printre multe altele — nu mai au nevoie de nici un comentariu, fie el oricât de entuziast. Ce dovadă mai mare de gloria unui scriitor decât acest elan de admirație spontan, sincer și larg, al unor oameni atât de deosebiți prin fire, talent și opinii, cum sânt cei de mai sus!

ADEVERUL LITERAR

Te iubesc

Mi-i drag al ochilor tăi ascunziș,
Mi-i dragă noaptea părului, severă;
Și zâmbetul mi-i drag, trecând furiș.
Mă 'mbată trupul suplu de panteră...

Și te iubesc. Dar vorbele sînt vagi...
Tu nu știi cânii cum a moarte latră,
Și n'ai văzut acasă pe cei dragi
Intinși in pat subt falduri reci de piatră.

De-aceia ochii când în cer ți-i scalzi, —
Imi pare că înfrunți verdictul sorții.
Și'n gestul ferm al sinilor tăi calzi
Iubesc protestul împotriva morții.

YACASSA

ERICH MARIA REMARQUE

Karl Broeger la Fleury

Mașina sboară cu o iuțeală de 90 kilometri pe oră dealungul șoselei, roțile șueră, drumul e drept, geamurile zăngănesc ușor și am lăsat de mult în urmă Strassburgul și Metzul. Lângă mine șade Karl Broeger și mănâncă pâine cu unt, dar aceasta nu-l absoarbe cu totul. Gândurile-i sunt aiurea.

De două ore stătusem la masă și, — după ce ne-am mai revenit din surpriza plăcută de a fi căpătat pentru suma de 25 franci de tacâm o jumătate langustă cu maioneză drept aperitiv, fără să mai pomenesc de celelalte bunătăți care urmară, când ni se servi o enormă farfurie cu brânzeturi la acel prânz memorabil, — Karl începu să-mi lămurească mai amănunțit planurile și șansele lui de viitor. Prea multe n'am priceput din cele ce îmi înșira el, căci era vorba de o mulțime de oameni, de cifre, de „însă și dacă". Să fi fost efectul langustelor, al vinului de prin partea locului sau poate și al prețului uimitor de mic — aceste planuri și șanse de viitor culminară la urmă pe un Mount Everest, învăluit în nouri, de a fi peste zece ani procurist, peste douăzeci director, director general, președinte, etc. Deocamdată însă, Karl se află pe o treaptă atât de comodă a scării sociale, încât poate să cadă în voie fără să-și pricinuiască prea mare rău. E funcționar de bancă și-i sănătos tun. De aceea și înfulecă acum, două ceasuri după consumarea langustelor, niște respectabile felii de pâine cu unt. Dar

Erich Maria Remarque

pentru ca această împrejurare să nu fie cu totul lipsită de idealism, visează între timp cam ce ar face dacă ar fi împuternicitul întreprinderii sale. Acesta e Karl.

* * *

Intre timp mașina străbate în sbor satele — acoperișuri aplecate, vaci, fuste pestrițe, adierea toamnei și miros de băligar alunecă val-vârtej pe lângă geamurile noastre. Trecem în goană cotitură după cotitură, coastă de deal după coastă, până nu mai avem șosea bună și nici copaci de o parte și de alta, până ce drumurile se despart și se îngustează, până ce întâmpinăm autobuze grele, care sbârnâe, cu litere mari și firme, până ce pe semnalizatoare se ivesc nume, în fața cărora trebue să domnească cea mai aâncă tăcere.

Karl pune deoparte portfeuille-ul. Pe lângă însemnări, privitoare la operații bancare, el conține în permanență tăieturi dintr'un ziar sportiv, cu descrierea gloriosului match de foot-ball: Rheine-Münster. (Se știe că echipa lui Karl a învins 6:0, iar Karl fu pomenit în mod elogios în ziar) și — ce-i mai important — niște fotografii picante de femei pe care le privise îndelungat la desert.

Drumul a încetat. Mașina oprește, frânele scrâșnesc. Ne dăm jos, având în fața noastră un fel de piățetă. Acolo sunt garate automobilele, iar șoferii atenți cercetează cu priviri de cunoscător motoarele de sub capota ridicată. Sosesc excursioniști, care formează grupuri, călăuzele își adună turma și pornesc. Domnește o activitate oarecum stăpânită, totuși febrilă; căile morții de mai înainte au devenit bulevardele unor fiori de evlavie *post-festum*, iar acolo unde odinioară fiecare pas însemna sânge și groază cumplită, înăbușitoare, se văd astăzi drumuri netede, bătătorite anume pentru a cruța încălțămintea turiștilor, și interpreți bine dresați merg în fruntea convoiului, pentru ca vizitatorii să poată vedea tot, garantat și absolut tot *Douaumont*.

Și în preajma noastră vorbește de toate un domn vioi, plin de bunăvoință și de zel; vrea să ne explice cu deasila strategia evenimentului petrecut aci, să ne lămurească — ca să zic așa — punctele de vedere superioare. Karl ascultă zâmbind binevoitor, cu conștiința împăcată de languste și de pânea cu unt consumată. Și ne lăsăm deasemenea târâți prin fort, la lumina unei lămpi de carbid și ascultăm cu îngăduință discursul călăuzei, care ne arată, cât de practici au fost Nemții, montând mașini și dinamuri în cazematele subterane, imediat după cucerirea fortului, instalând lumină electrică și construind ascensoare pentru muniții, care nu existaseră până atunci.

Karl dă din cap, aprobând cu oarecare mândrie: da, tocmai așa fusese. Dar când ne aflăm în fața căștilor de oțel, mâncate de rugină, a țevilor de armă strâmbate și a obuzelor neexplodate și când călăuza începe să flecărească și aci, în timp ce altul, alături de noi, îndrugă aceeași poveste pe englezește, — Karl face un gest scurt, dureros, și dă buzna să ajungă afară, sub cerul liber. In fața căștilor, a armamentului și a schijelor de granate, ce zac acolo în fort, el devenise tăcut.

Afară ne primește, după aerul îmbâcsit al tunelului, o boare atât de plăcută și de domoală, încât îți vine să te reazimi de ea. E încă lumină, dar e ora tainică dintre zi și noapte, când talgerele cumpenei plutesc o clipă în legănarea lor neîntreruptă de o parte și de alta; și firea pare că-și ține răsuflarea, oprindu-se locului — o clipă numai, și vraja s'a sfârșit, lumina plăpândă a amurgului se ivește deodată, vitele rag înfometate pe pășuni și seara coboară.

Valuri, valuri se ridică în fața noastră culmile înecate în umbre viorii. Călăuza s'a luat după noi și reîncepe: Coama muntelui de colo a fost un punct strategic extrem de interesant...

Mai departe nu ajunge cu explicațiile. Karl întoarce capul supărat și-i spune doar atât: — Tacă-ți fleanca!

N'o spune cu răutate, ci mai degrabă calm, dar o spune definitiv, neadmițând nici o replică.

* * *

Apoi pornește mai departe, departe de planurile de situație depe parapetul zidurilor, departe de grupurile ce pălăvrăgesc în șoapte, departe de drumurile netede, bătătorite, departe de langustele, sandwichurile, fotografiile de cucoane și de procura băncilor, departe de zece ani de pace.

Inaintează, și expresia chipului său devine tot mai închisă, pleoapele i se strâng, pipăe pământul cu privirile; iarba foșnește sub tălpi, pietrele scrâșnesc, un aviz îndeamnă la băgare de seamă, căci e pericol de explozie — dar lui Karl nu-i pasă de nimic.

Drumul duce peste câmpiile brăzdate de pâlniile granatelor explodate, printre rămășițele rețelelor de sârmă. Interpretul a rămas de mult în urmă, după ce ne-a mai lătrat din depărtare o sumedenie de sfaturi. Adăposturi surpate și desfundate din nou se ivesc în fața noastră; pe câmpie zac împrăștiate granate de mână și tingiri stâlcite. In lutul galben stă înfiptă o biată furculiță ruginită, iar în celălalt capăt al ei mai spânzură o jumătate de lingură.

Umblăm de mult. Karl se oprește deseori și cercetează ținutul. Apoi dă din cap și merge tropăind mai departe. Se zăresc urmele unei tranșee. Numai urmele; pâlnii legate între ele de câteva șanțuri, care cotesc ascuțit spre acelaș punct.

Mai facem câțiva pași. Incă o privire. Karl a găsit ce-a căutat. Un timp tace. Apoi spune — „Aci" — și amuțește iar — și urmează apoi: „Cam pe aci trebuie să fi fost —aci am fost noi atunci — totul a fost distrus. Câteva focuri și apoi, înainte!" Repetă: Și apoi, înainte!

Karl părăsește tranșeia, sare afară, și pornește înainte, ca atunci. Dar acum nu mai e Karl Broeger, omul cu procura băncii și gazeta sportivă... e altul. E cu zece ani mai tânăr. E ajutorul de sergent major Karl Broeger, pe care au pus iarăș stăpânire acele meleaguri, mirosul aprig și firav al câmpurilor de bătae și amintirea ce se năpustește asupra lui ca un vârtej.

Nici nu mai umblă ca mai'nainte. Asta nu mai e dibuirea nesigură, nici umbletul pe care i-l știu; în mersul lui — fără voe — e iarăș ceva din acea târîre prudentă, ghemuită, sigură de sine, ceva din adulmecarea instinctivă a fiarei. Probabil că nici el nu-și dă seama de felul cum își ține capul între umeri, sau cum îi spânzură mâinile din încheeturi, sau că se ferește să se arate, pentru ca să nu fie văzut de inamic, ci să rămâie adăpostit.

Astfel înaintăm mereu. Cu câteva ceasuri în urmă poate n'ar fi știut să se orienteze, dar acum cunoaște fiecare brazdă a pământului, trecutul îl stăpânește din nou, știe iarăși totul. Și astfel mai facem odată drumul, doi oameni îmbrăcați în niște costume bine croite, cu pălării în cap și cu bastoane în mână și cu un automobil, care ne așteaptă — drumul dealungul căruia s'a târît în acea noapte de pomină Karl împreună cu plutonul lui, în timp ce rachetele luminoase atârnau ca niște uriașe becuri incandescente deasupra prăpădului și pământul dela Thiaumont și Fleury era răscolit ca o mare furtunoasă de către cascadele exploziilor; înaintăm pe acelaș drum și în preajma noastră e doar tăcerea nesfârșită a amurgului; — dar în urechile ajutorului de sergent major Bröger urlă iarăși lupta. Iși încleștează mâinile în jurul bastonului, de parc'ar apuca o granată, își duce iarăși plutonul peste câmpia sfârtecată în iureș asupra cătunului.

* * *

Insă cătunul nu mai e. A dispărut, s'a făcut una cu pământul, n'a mai fost reclădit, deoarece terenul e încă subminat, plin de explozibile, prea primejdios pentru a putea fi prelucrat vreodată.

Karl se reazămă de monumentul care indică locul unde a fost Fleury, satul groazei, ale cărui dărâmături au fost asaltate și pierdute în șase rânduri, în cursul unei singurge nopți.

— Aci a căzut Georg, spune el; tot timpul a fost mereu lângă mine. Când am trebuit să ne întoarcem, nu mai era. Și pe urmă...

Pe urmă, când reveniseră, găsiră numai o bucată de trup — dar nu știau dacă e a lui Georg. De aceia a fost dat numai drept dispărut, iar mama lui mai speră și astăzi încă, că într'o bună zi feciorul ei se va ivi în pragul camerei cu mobila de pluș roșu, un flăcău voinic și lat în umeri, și că se va așeza lângă ea pe sofa.

— Ar mai fi putut să trăiască, zice Karl, privindumă posomorât. Crezi că ar fi devenit muzicant? Pe atunci avea asemenea năzuinți.

— Eu n'o știu, și pornim amândoi. Amurgul a devenit albastru închis. Karl se mai oprește odată și arată împrejur: „vezi tu, asta nu pot s'o pricep de fel: odinioară, cei care eram aici, nu ne mai puteam gândi la nimic, absolut la nimic, era iadul și nu exista altceva

(Continuare în pag. II-a)

decât acest infern. Era sfârşitul, popasul din urmă, valea fără speranţe, în care zăceai înfundat, o făptură fără suflet de om ; şi acum noi ne preumblăm pe aici şi e o mică vâlcea pe înserate, o moviliţă inofensivă.

Mauzoleul în albeaţa lui strălucitoare se ridică luminos în beznă. Autobuzele se pergătesc de plecare. Cu numeroasele lor jilţuri capitonate, ele alunecă sbârnâind pe şosea.

Peisajul întunecat impresoară iarăşi maşina. Monumente, multe monumente trec prin lumina farurilor. E adesea vorba de *Gloire* şi *Victoire* pe ele. Karl clatină din cap: Numai cu atât nu s'a făcut nimic, zău aşa. E bine să se ridice monumente comemorative. Niciodată nu s'a suferit mai mult şi nu s'au trăit clipe mai cumplite. Dar lipseşte un lucru, măi: „Nu vom reîncepe niciodată — niciodată! Asta lipseşte, măi".

Şoseaua albă aleargă în faţa noastră. Acum urcă. Luna ese roşie şi tristă de după nouri. Se face tot mai mică şi mai luminoasă, până ce străluceşte argintie deasupra cimitirului american din Romagne. Patrusprezece mii de cruci de marmoră sclipesc în licărirea ei palidă. Patrusprezece mii de cruci în şiruri lungi, unul după altul, ochii te usturá, atât de turburător de exact se înalţă în linii orizontale şi diagonale. Sub fiecare cruce — un mormânt. Pe fiecare cruce — o inscripţie: Hubert C. Wiliams, I. Licut, Chemical Warfare Service, Connecticut, 13 Sept. 1918.— Albert Peterson, 137 Inf. 35. Div. North-Dakota, 28 Sept. 1918 — patrusprezece mii şi erau douăzeci şi cinci de mii.

Căzut în asaltul dela Montfaucon, căzut cu câteva săptămâni înainte de încheerea păcii. Un cimitir ca multe altele. Şi sunt pretutindeni cimitire, cu cruci albe de lemn (ale Francezilor), cu cruci negre (ale Germanilor).

Printre acele patrusprezece mii cruci păşeşte un om, un singur om mic şi depărtat, de colo până colo, pe aleea principală. Umblă neîncetat de colo până colo. Aceasta e mai apăsător, decât dacă ar domni linişte desăvârşită. Karl e zorit să plece acum.

In sate, copiii se joacă pe maidane. In jurul lor sunt prăvălii, case, cimitire, ziare, gălăgie, strigăte, strada, lumea — dar ei joacă cu o desăvârşită uitare de sine jocurile lor, aceleaşi pe întregul pământ.

— Copiii, zice Karl — şi în beznă nu-i mai poţi desluşi chipul şi expresia — copiii, vezi tu, sunt pretutindeni la fel. Copiii încă n'au habar de nimic.

Şi pe când cuget la acest adevăr, el se şi răsteşte la mine:

— Ei haide, omule, dă-i drumul odată, ce stăm aici de pomană — zice el, îşi întoarce capul şi, tot timpul drumului, priveşte încordat pe fereastra maşinei.

Trad. de E. MARGHITA

Copyright by U. Flature Syndicate. Reproducerea interzisă.

Cronica cinematografică

Un film fermecător. — Artă şi morală. O comedie „sentimentală americană". — etc. etc.

In momentul când scriu aceste rânduri dispare de pe afiş filmul „Ein Tango für dich". Am vorbit despre această femecătoare bucată într'o altă revistă. Este a doua, după „Zwei Herzen", din genul inaugurat de o casă germană care a dat dovadă de un bun gust încântător. Este un adevărat paradox aci: a scotoci, în profunzime, esenţa uşurinţii; a sonda, în toate adâncimile ei, esenţa frivolităţii, a veseliei tinere, a graţiei uşoare.

Căci asta e tema, aci ca şi în „Zwei Herzen". Tinereţea; elanurile, gravitatea, verva, comicăriile, desnădejdile scurte şi profunde, entuziasmurile paroxistice şi iute uitate, într'un cuvânt acel lucru fermecător care se chiamă 17 ani. Dacă autorii filmelor acestora două ar mai scrie unul am avea o trilogie, iar dacă ar mai scrie încă unul, am avea o tetralogie — purtând titlul general: Tinereţea, iar ca subtitluri: *Opereta* pentru „Zwei Herzen" şi *Boema* pentru „Ein Tango für dich".

Dacă ar fi să găsim calificativul estetic care s'ar potrivi cel mai bine acestor producţiuni, am alege pe cel de fermecător, sau încântător; adjectivul francez „charmant" combinat cu acela cam gastronomic de „exquis".

Nu este, desigur, „*mare artă*"; dar e „artă subţire". Ceiace-i egal de meritoriu esteticeşte.

* * *

In locul lui „Ein Tango für dich" se va reprezenta „Ingerul albastru", filmul cu Emil Janinggs şi Marlene Dietrich despre care am vorbit pe larg acum două săptămâni din punctul special de vedere al moralei adică al imoralităţii pe care o sau n'o conţine. Era cât p'aci să fim lipsiţi de spectacolul unui film magistral pentru motive de morală. Ceiace ar fi fost categoric imoral. Căci orice nedreptate e o imoralitate, şi nedreptate ar fi fost dacă o societate întreagă, societatea românească *toată* ar fi fost sărăcită de plăcerile ei culturale pentru că o minoritate de membri ai acestei societăţi s'a socotit ofensată. Ce zic? O minoritate din minoritate. Căci nu toţi profesorii, ci numai câţiva din ei, aduşi la reprezentaţie în scopul de a-şi da verdictul, au ratificat părerea celor din comisia de cenzură care erau pentru interzicere.

Departe de mine ideea de a combate comisia de cenzură pentru filme. Ceva mai mult: o socot indispensabilă chiar în interesul libertăţii artei. Poate că mă înşel. Dar cred aşa. Şi iată de ce. Un film prost nu însamnă, ca o carte proastă, câteva zeci de mii de lei pierduţi. Insamnă o avere întreagă svârlită pe geam. Afară de asta, un film prost, în oraşe de provincie unde nu există decât o singură sală de cinema (şi sunt multe în această categorie) este, vrând nevrând, înghiţit de populaţie, care n'are încotro, neavând de ales. Aşa dar pe deoparte pagubă pentru economia generală, pagubă considerabilă, cifrabilă la milioane ; pe de altă parte, pentru a se neutraliza măcar parţial paguba, impunerea mărfii proaste în oraşe mai mici unde clientela este fără apărare, unde consumatorul de cultură n'are putinţa ca în oraşe cu zeci de cinematografe (Bucureştii au 61 !) să „trântească" un film în două zile. Rezultat : o imbecilizare a gustului artistic al publicului.

Decât, un film prost poate avea măcar o calitate: poate fi moral. E drept că în genere moralitatea dintr'o operă de artă slabă artisticeşte este o moralitate foarte puţin eficace. Dar tot e ceva. O putem lăsa să treacă. Atunci însă când o bucată proastă mai e şi imorală pe deasupra, avem tot interesul să o scoatem din circulaţie. Şi rostul comisiei de cenzură acesta e.

Dacă un film e bun artisticeşte, atunci problema însăşi a moralităţii nu se mai pune. Mai întâi pentru că ce e artistic realmente este aproape totdeauna şi moral. Moralul e mai frumos, mai fotogenic şi mai pitoresc decât imoralitatea. Apoi chiar dacă ar fi altfel, societatea tot câştigă. Valorile estetice o îmbogăţesc tot aşa ca şi cele etice. Şi între o valoare de artă *sigură* şi una de imoralitate îndoelnică, gardianul avutului sufletesc al comunităţii e dator s'o aleagă pe cea certă.

Aşa dar dacă un film e *frumos*, este imoral să ni se mai bată capul cu chestii de morală.

Dacă însă filmul e prost, chestia moralităţii trebue pusă. Şi o comisie de cenzură oficială este aci preferabilă unei cenzuri difuze (ca în literatură, pictură, muzică, etc..., pentru că producătorul de filme are puteri mult mai teribile ca simplul autor de cărţi; este un fel de Stat în Stat, căruia trebue să i se răspundă cu arme asemănătoare.

Dar asupra acestei chestiuni a conflictului, a pretinsului conflict dintre artă şi morală, vom mai reveni. Aci sau aiurea.

Pentru moment suntem fericiţi că filmul „Der blaue Engel" a scăpat necenzurat, şi ne rezervăm a vorbi mai pe larg despre el, dintr'un punct mai technic de vedere.

* * *

S'au dat, la cinematograful „Corso" două filme scurte în acelaş program. Unul din ele este o comedie; o comedie din cele aparţinând genului graţios şi fermecător al comediilor „setimentale americane". Cuvântul „sentimental" când e îmbinat cu adjectivul „american" dă cu totul alte rezultate decât când e combinat de pildă cu „european" sau cu „rus". Americanul când e sentimental întrebuinţează organul său fiziologic cel mai important, adică picioarele. Fuge, se bate, distribue lovituri undeva şi aiurea, se aşază în genunchi, înnoată, dansează, când e foarte distins călăreşte, etc., etc. Mişcări şi iar mişcări. Nimic nu e mai cinematografic ca un american sentimental.

In filmul dela Corso (am şi uitat cum se chiamă), unde Dorothy Mackail, Jack Mulhall şi alţii joacă în chip magistral, este atâta mişcare, atâta veselie, veselie de aceia naivă, puţin cam cretină, dar unde cretinism şi graţie fizică dau un amestec încântător... Ş'apoi farmecul cel mare al acestor bucăţi este că subiect şi anecdotă sunt perfect separate. Vreau să zic că subiectul anecdotic, subiectul formal, într'un cuvânt „intriga" nu face una cu subiectul artistic, cu subiectul veritabil, adică ideea pe care filmul o realizează. In multe filme nu ştim bine ce anume ne pasionează : interesul desfăşurării evenimentelor, sau interesul realizării treptate a ideii dealungul desfăşurării acestor evenimente. Aceste două elemente sunt atunci împletite, sau mai precis nediferenţiate. Ceia ce-i o infirmitate artistică. E bine, desigur, ca atât intriga cât şi progresiva realizare a „ideii" să fie egal de impecabile, fiecare în ea însăşi. Dar e neapărat nevoie ca ele să apară consumatorului de frumuseţe ca distincte. Acesta e meritul de pildă al multor bucăţi de Molière sau Shakespeare. Simţim la tot pasul că *ideea* piesii e altceva decât *evenimentele* ei, că acestea pot fi şi altfel, fără ca prin asta să altereze „ideea".

Intr'un gen cu mult mai frivol, în genul comediei „sentimentale americane", care este poate singurul aport al Statelor-Unite la civilizaţia omenirii, găsim calitatea de care vorbeam : aci, subiect real şi anecdotă formală, — sunt percepute de spectator ca două lucruri împletite dar, tocmai de aceea, diferite. Iată de ce verosimilitatea pur-istorică a anecdotei nu-i necesară. Ceiace permite tot soiul de fantezii amuzante, tot soiul de fermecătoare irealităţi şi încântătoare simplificări ale vieţii veritabile. Singura reală trebue să rămână *ideea* ideea filmului, dar şi ea de o realitate pur simbolică, o realitate „more artistico".

Pentru toate aceste motive, comediile „sentimentale americane" alcătuiesc una din categoriile estetice cele mai amuzante din câte există. Şi un film bun în felul celui dela „Corso" este o mare binefacere adusă omenirii plictisită de griji şi de monotonia existenţei ; este un cadou, un cadou de natură artistică foarte pură, un cadou făcut milioanelor de cetăţeni necăjiţi şi de frunţi încreţite.

De ce nu se aduc mai des la Bucureşti asemenea filme ?

* * *

Cellalt film reprezentat odată cu acesta se numeşte „norocul altuia", şi are ca interpretă principală pe Dolores Costello.

Este un film din acelea pe care propuneam odată,— în lipsa altui calificativ mai bun — să-l numim filmul *corect*, sau „armonios", dar fără acea vlagă, fără acea împinsătură înainte, căutătoare de altceva şi progresivă cu toate riscurile.

D. I. SUCHIANU

A apărut în editura „ADEVERUL"
CATACLISMUL
ROMAN DIN ANUL 2000
DE UPTON SINCLAIR
De vânzare la toate librăriile
PREŢUL LEI 7

1000 APARATE de RADIO
şi premii în bani puteţi câştiga în baza bonului apărut în ziarul „Radio-Radiofonia" de astăzi.

PLATON

In grădinile lui Academos cu alee largi de platani stufoşi, se întinde de o parte şi de alta o iarbă deasă şi de un verde închis. Pe băncile de piatră albă de calcar se caţără iedera care se împleteşte cu viţa sălbatică. E linişte şi pace aici, căci sgomotele oraşului abia ajung învăluite ca nişte şoapte tainice. Grupuri, grupuri de tineri şi de oameni mai bătrâni se plimbă discutând cu seriozitate. Sunt şi câteva femei care stau sfioase mai departe şi-şi vorbesc încet. In aceste grădini retrase şi-a dat întâlnire parcă întreaga Eladă. Sunt oameni din toate oraşele şi din toate ţinuturile. Din Asia Mică şi chiar din depărtata Syrie şi din câmpiile Babyloniei au venit curioşi cari vor să asculte cu însetare pe divinul Platon. Niciodată Atena, nici chiar în timpurile strălucite ale lui Pericles, n'a atras atâţia străini ca acum.

Platon, divinul Platon!... cine n'a auzit de acest nume care mai vestit şi mai plin de faimă ca al oricărui alt Grec celebru, străbate acum prin toate regiunile greceşti dela Galia de Miazăzi şi până dincolo de Eufrat!... Cine n'a auzit de dumnezeiasca lui învăţătură care te înalţă din această lume plină de patimi şi de rele în sfere mai senine decât ale Olympului însuş.

Mulţimea de discipoli se îndeasă din ce în ce mai nerăbdătoare prin aleele grădinii.

— A venit maestrul?

— Mai aşteptaţi puţin. Maestrul a întârziat şi am trimis pe Thophrast, ca să-l cheme. Aveţi răbdare, căci va veni numaidecât.

Şi Speusip, nepotul lui Platon, face ordine şi cu vorba şi cu gestul caută să liniştească mulţimea care se îmbulzeşte mereu, încercând să se aşeze pe băncile mai din faţă.

— Iată-l că soseşte! se aude o voce.

— Da, vine, vine. Binecuvântaţi fie zeii, că-l vom putea auzi iar!

La capătul aleii principale şi-a făcut apariţia un bărbat frumos, care păşeşte încet şi maiestuos. Unul din braţe îi stă rezemat pe umerii unui tânăr care caută cu iubire în ochii maestrului. E Aristoteles, unul din discipolii cei mai iubiţi de Platon!

Maestrul a luat loc pe o bancă şi ochii lui gânditori, s'au plimbat o clipă asupra mulţimei împestriţate. Păru-i des cădea în şuviţe pe fruntea-i de-o lăţime neobişnuită, iar hitonul alb ca zăpada îi acoperea cu eleganţă umerii laţi şi viguroşi, căzând în cute dese peste trupu-i svelt.

— Ce frumos e! şopti una din femei şi cât l'aş iubi de mult!

— Taci, Myrrhina, îi şopti o alta. Nu ţi-e ruşine să vorbeşti aşa ? Se cunoaşte că eşti venită de curând şi n'ai pătruns încă divina învăţătură a maestrului.

— Ba am pătruns-o mai bine ca voi toţi. Frumuseţea şi iubirea nu sunt oare preţuite de maestru ca şi virtutea pe care ne-o predică mereu?

— Taci mai bine şi ascultă!

O linişte solemnă s'a lăsat peste adunarea întreagă. Nu se aud decât foşnetul uşor al frunzelor de platan şi cântecele sfioase ale câtorva greeruşi ascunşi prin tufe. Platon vorbeşte. Vocea lui e înceată şi n'are tăria vocii unui orator. Are însă un accent mlădios şi aşa de convingător, încât şi cei care stau în cele din urmă rânduri îi aud toate cuvintele şi i le sorb cu însetare. Maestrul repetă subiectul lui favorit despre „Lumea ideilor". El spune cum toate concepţiile noastre generale despre dreptate, iubire, curaj şi frumuseţe îşi au prototipul sau modelul într'o lume care e în afară de noi. Acolo există aceste idei care numai ele sunt reale şi după modelul lor, raţiunea a conceput pe cele pe care le avem în sufletul nostru. Tot ceiace s'a creiat, începând dela animale, trecând apoi la oameni, la demoni şi la zeii inferiori, e făcut după modelul acestor idei.

Limba în care grăeşte maestrul e aşa de frumoasă, e atât de plină de comparaţii şi de figuri poetice alese, încât mulţimea l'ascultă cuprinsă ca de vraja unui cântec al rusticului Pan. După cum satirii într'o noapte cu lună rămân înmărfuriţi ascultând melodia pornită din naiul zeului, tot aşa şi în grădinile lui Academos mulţimea s'a uitat cu totul ascultând graiul divinului Platon.

Soarele se coborîse de mult în mare, umbrele crepusculului se întindeau din ce în ce mai dese peste platani şi peste alee şi mulţimea tot nu se gândise la plecare. Ea ascultă, ascultă mereu pe vrăjitul filosof care a făcut din frumos o religie şi din iubirea de oameni o învăţătură.

II

Dionysie cel Bătrân , temutul tiran al Syracuzei s'a sculat mai de dimineaţă ca de obiceiu şi e în foarte rele dispoziţii. Dintre linguşitorii favoriţi nu a primit pe nimeni, iar dintre cei care-l serveau n'au putut pătrunde la el decât două personagii: bărbierul şi prefectul de poliţie. Pe când acesta din urmă îi dă raportul, tiranul s'a aşezat pe un jeţ şi bărbierul îi face toaleta. Cu o mână tremurătoare, el apucă şuviţă cu şuviţă părul tiranului şi îl taie cu îngrijire. Tiranul ascultă cu încordare cele ce-i spune şeful poliţiei.

— Eri au fost executaţi douăzeci de conspiratori : cinci au fost aruncaţi cu catapultul, zece au fost spânzuraţi, iar restul au fost puşi într'o barcă şi scufundaţi în largul mării.

Tiranul murmură, posomorît:

— Foarte bine, foarte bine!

In vremea aceasta bărbierul a terminat cu tăierea părului.

— Să tai şi barba? întreabă el sfios.

— Nu, pe Zeus! Adu fierul acela înroşit în ligheanul cu cărbuni aprinşi şi du-te.

Dionysie ia fierul roşu şi-şi pârleşte cu el barba fir cu fir, pe când bărbierul iese dandaratelea, făcând la fiecare pas câte-o ploconire adâncă.

Pârlindu-şi barba, tiranul vorbeşte mai departe:

— Iată în adevăr un chip ciudat de a-şi tăia cineva barba, dar n'am ce face! In situaţia mea nu pot lăsa pe nimeni, nici chiar pe tine, şeful spionilor mei, ca să se apropie cu un briciu ascuţit de gâtul meu. Trebue să mă feresc de toţi.

Şeful poliţiei are un zâmbet ironic.

— Chiar şi de filosofi, Dionysie?

— Mai ales de ei, căci sunt cei mai primejdioşi.

Tiranul se uită în oglindă, satisfăcut de noua-i toaletă şi vorbeşte mai departe:

— N'ai văzut ce mi s'a întâmplat aseară cu vagabondul acela de Atenian pe care mi l'a adus ca dar, pe negândite, Dion, iubitul meu cumnat?

Zbirul zâmbeşte iar cu ironie.

— Vrei să vorbeşti de Platon, Dionysie, de omul pe care toată Grecia îl admiră şi îl respectă?

Tiranul isbucneşte din nou, furios:

— Să-l admire cine-o vrea. Pentru mine, or e un nebun care bate câmpii, or e un negustor de vorbe goale, aşa cum sunt azi mai toţi compatrioţii lui. L'am ascultat cu bunăvoinţă şi chiar cu plăcere, până când a venit vorba de politică.

Atunci l'am întrebat: — Care-i statul ideal după tine? Şi ştii ce mi-a răspuns: — Un stat ideal, Dionysie, e acela în care guvernează numai înţelepţii, singurii care se pricep să conducă mulţimea cea proastă întocmai după cum spiritul conduce trupul cel greoi şi dedat patimilor. Atunci i-am obiectat că statul meu e cel mai ideal ca unul care-i guvernat numai de mine. — Te înşeli, mi-a răspuns el. Statul tău se poate asemăna cu trupul unui beţiv: oricât ar fi de puternic şi de viguros, fiind condus de o patimă, se va prăbuşi în mod fatal Mi-a mai înşirat atâtea, că în cele din urmă m'am plictisit şi l'am dat afară.

— Lasă-mă'n pace, i-am spus, ilustre filosof. Eşti ca şi ceialţi Atenieni ai tăi : Ei ţărâe mereu în Agora ca greerii pe câmp, iar tu-mi ţărâi mereu în urechi ca un greere de casă... El a plecat, dar nu s'a învăţat minte. La adunări şi la ospeţe făcea mereu aluzii înţepătoare împotriva mea, până când aseară a atins culmea obrăzniciei, criticându-mă pe faţă. Cum ştii, ţi-am dat ordin să-l duci la închisoare şi astăzi ai să-l vinzi în piaţă, ca sclav.

Şeful poliţiei, cu tot cinismul său, avu un gest de uimire.

— Cum, Dionysie, pe Platon să-l vând ca sclav ?

— Da, chiar pe celebrul Platon !... Ce fericit aş fi, dacă l'ar cumpăra vreun barbar de prin Etruria sau vreun nespălat de Lyban !... Cum ar mai ţărâi filosofia sub biciul lor!...

III

Socrates murise de mult, dar faima lui trăia încă printre Atenieni. Toţi îşi aminteau figura-i de bătrân Silen, care în Agora, în gimnazii şi la Pireu ţinea calea oamenilor şi intra în vorbă cu ei. Părerile asupra acestui om erau împărţite. Cei mai mulţi îl credeau un fel de nebun sau de pierde-vară care era după alte toate şi primejdios, căutând să introducă idei, cari vătămau aşezămintele nouei democraţii ateniene. Pentru mulţime, Socrates fusese un sofist şi îşi meritase soarta. Numai discipolii marelui înţelept şi câţiva oameni de bun simţ îl preţuiau aşa cum trebuia.

Se cerea deci o reabilitare a memoriei lui Socrates şi aceasta o îndeplini în mod genial Platon. Reîntors din Sicilia de unde-l cumpărase de pe piaţa de sclavi un prieten al său din Cyrena, pentru a-i reda libertatea, Platon nu va mai avea de aci înainte decât două idealuri: să predice frumoasele-i învăţături şi să-şi lumineze compatrioţii în privinţa lui Socrates. Pe iubitul său maestru, voia să-l spele de toate nedreptăţile suferite şi să-l arate aşa cum fusese: cel mai înţelept şi mai virtuos om din toată lumea grecească. Aşa ne apare Socrates în „Criton" şi în „Apărarea sa". Dar Platon merge şi mai departe şi pe Socrates, îl face să discute şi metafizică, vorbind de nemurirea sufletului în „Phaedon", şi estetică în „Banchetul" şi sociologie şi politică şi tot ce ţine în sfârşit de speculaţiile unei gândiri înalte. Socrates apare mai în toate dialogurile lui Platon.

In potriva sofiştilor, Platon a dus mai departe lupta începută de maestru. In „Gorgias" şi în „Protagoras" de pildă, el ironizează pe aceşti sofişti celebri care vorbeau aşa de frumos, dar raţionau aşa de fals. Pe aceşti jongleuri de idei, talentaţi, dar vanitoşi şi uşurateci, Platon îi pune în adevărata lor lumină. In discuţiile atât de interesante, al căror principal personaj e Socrates, intră însă nu numai adversari ca sofiştii, ci şi prieteni mai depărtaţi, sau mai apropiaţi de-ai maestrului. Aşa vedem pe Lysis sau Charmides, tineri şi bogaţi Atenieni cari n'au alt interes, decât a învăţa. Şi tot aşa mai vedem pe Apollodor, Phaedon, sau Criton, intimi de-ai lui Socrates, care-l iubesc şi-l respectă ca pe un frate mai mare.

Toate dialogurile lui Platon sunt adevărate opere de artă, scrise cu atâta viaţă şi colorit, încât personagiile lor trăesc în realitate. Cadrul în care sunt puse aceste dialoguri e minunat ca descriere. Cu drept cuvânt s'a zis că în dialogurile lui Platon defilează cei mai interesanţi dintre Atenieni şi tocmai aceia care formau elita strălucită a cetăţii lui Pericles.

Cât de recunoscători trebue să-i fim, văzându-i trăind aevea, întocmai aşa cum au fost! Toată filosofia lui Platon e o poezie şi în ea trebue să admirăm mai mult artistul decât filosoful. In toate laturile concepţiei sale predomină un estetism curat şi senin. Lumea ideilor, nemurirea sufletului, crearea lumii, virtutea ca cel mai înalt bine şi chiar şi statul său ideal, toate au la bază teorii estetice.

Aşa se explică de ce mulţimea discipolilor alerga în rânduri nesfârşite în grădinile lui Academos şi de ce Platon a creat imediat o şcoală care s'a perpetuat mereu până la confundarea ei în creştinism.

Platon a dat Atenei tot ce putea da cel mai înalt spirit omenesc. Fructul călătoriilor sale îndepărtate, quintezenţa învăţăturilor şi a cunoştinţelor căpătate acolo, el le-a dăruit din plin concetăţenilor şi discipolilor, veniţi din toate părţile Greciei. Măreţul creator al lumii ideilor şi al statului cârmuit de înţelepţi a trăit aşa precum a predicat: preocupat mereu de bine şi de frumos.

— O, Zeus, grăise el într'una din rugăciunile sale, dă-mi şi mie cum dai tuturor, ceiace crezi tu că e bun şi folositor vieţii!

Aşa s'a rugat şi a trăit mulţumit şi aproape neturburat până când într'o zi cel care scrisese, în chip atât de plastic „Banchetul" s'a stins tot la un ospăţ, copleşit de ani, dar cu sufletul tot tânăr şi senin. Acest suflet a sburat uşor şi fără nici un regret în lumea ideilor, spre binele suprem.

I. M. MARINESCU

NOTA. — Din vol. II „Figuri din Antichitatea Clasică" ce va apărea în curând.

Un roman literar

— Pe când funcționam în calitate de medic și duhovnic la Spitalul „Sfinții Doftori fără de arginți" am primit spovedania unui Arhimandrit pe patul de moarte. Moartea a prescris vinovăția lui și mă desleagă și pe mine de secretul profesional.

— Și asta numești dumneata un roman?

— Stăi să vezi. Orice roman trebue să aibă un început. Nu mă lași să fac un început?

— Ba da, cum poți spune așa ceva? Pentru ce altceva ne-am dat întâlnire în acest crâng fermecător, unde se aude imnul internaționalei pietrușilor, botgroșilor și scatiilor?

— Spune drept! ai fi preferat un început sentimental, cu apă de trandafiri și cu miere de colibri ?

— Am slăbiciunile mele, îți mărturisesc, zise suspinând prietenul literat.

— Arhimandritul fusese blond, era înalt și culcat în agonie părea de două ori mai lung! Adică ai crezut d-ta în existența acelor făpturi uriașe, cu beregata de 100 de metri, care figurează, ca niște scheme de urzeală anatomică în muzeele din Europa? Iți voi destăinui un secret: animalul culcat crește cu 50 la sută în raport cu individul în picioare, iar după ce moare crește scheletul cu sută la sută și proporțional cu veacul. Acest principiu se traduce științific cu formula: ductilitatea orizontalei. Este, cred, un fapt netăgăduit că după moarte unghiile și bărbile se fac mai lungi. Incă nedeces fiind, arhimandritului începuseră să i se desvolte ale lui.

— Dar atunci, de ce chelește umanitatea? întrebă vioi al doilea, romancierul.

— De chelie vom sta de vorbă altădată, răspunse primul literat. Tot ce-ți pot spune acum în treacăt este că părul dedesubtul căruia se află o piele întinsă pe o boltă de os, face excepție dela regula capilozității. Arhimandritul mai respira puțin și povestirea lui era des întreruptă de un suspin de mișelească pocăință.

— Ai fost și popă? întrebă al doilea literat. Te știam numai medic și romancier.

— Dacă n'aș fi fost ar fi fost regretabil: nu aș fi avut prilejul să ascult cea mai ciudată confidență a unei fețe bisericești. Nu mă spovedesc, zise totuș arhimandritul, ca să fiu iertat, ci ca să se știe că nu am trăit în inactivitate. Am ucis 118 inși...

—Ce spui? se consternă subit al doilea romancier. Va să zică, arhimandritul era un scelerat. Sunt sigur că după adevărata doctrină sufletul lui își va păstra sensibilitatea trupească și va arde pe veci, fără să se consume, în cazanele cu asfalt ale Ghehenei.

— Cred că asupra sensului cuvântului Ghehenă suntem înțeleși. Ghea: pământ, Ghehena: în pământ, adică foarte înlăuntru, acolo unde începe temperatura. Știi, focul interior. Grecii aceștia cunoșteau și lucrurile pe care le ignorau.

— Extraordinar popor! zise al doilea romancier, sculându-se de jos și evocând cu gesticulări stâlpii, colonadele, Venera fără brațe și ghimpele băiatului din talpa piciorului. Mi se pare că și ăsta a fost grec, adaose el, așezându-se pe scaun ca Pericles.

— Invățase o sumedenie de limbi, unele mai san scrite decât altele. Ca să le pipăie la fața locului, s'a dus la Arabi, fiii lui Cham, dela care a deprins trei dialecte. A stat în Indii, unde a vorbit curent cu Ghandi, care avea numai 18 ani și toți dinții și toate măselele. A conversat cu cele 43 de neveste ale Șeicului și cu cei 825 de copii de amândouă sexele ai aceluiaș. Cred că ai observat și acest fenomen de mărginire: pretutindeni, două singure sexe ocupă toată încovoitura terestră și umplu cu desbaterile lor istoria și zoologia lumii. În ce mă privește sunt revoltat că formula sexelor se reproduce până și la urechi. Arhimandritul avea, ca toată lumea de altfel, o ureche feminină și alta masculină, îngrijindu-se cu perversitate să doarmă excluziv pe urechea feminină. Când s'a întors în patrie, vorbea ca apa ebraica, elena, spartana, dialectul cartaginez cu pronunția lui *r* în *pț;* în puține cuvinte, arhimandritul era un savant nemaipomenit.

— Frumoasă cultură! zise al doilea romancier.

— Porcească de frumoasă! zise primul romancier. Il apuca fantezia să calculeze în piață, în limba feniciană și să numere cocorii în argot, fu-nam-bu-lesc. Nipona o învățase, natural, la Yedo. Dar era un bărbat exasperat. Nu găsise nicăieri domnind adevărul și dreptatea și în inteligența lui se falsificase eroarea că răul în viața socială venea, de fiece Stat, prin câțiva oameni. Avea ștofa și substanța de profet; singure procedeele, precum vei vedea, se deosibeau de ale profeților clasici. Dar este oare nevoie ca toți profeții să fie după chipul și asemănarea unuia singur din ei ?

— Suntem de perfect acord, zise al doilea romancier. Incontestabil. Cu alte cuvinte, arhimandritul era un răzvrătit al genului omenesc.

— Ai înțeles de minune. Aci, o sută de pagini vor adânci psihologia răsvrătirei — și cu timpul s'ar putea scoate o piesă de teatru, eventual un film dela sine vorbitor. Cum s'a manifestat însă, prin ce acte, această răsvrătire; în ce forme a evoluat, vreau să zic, revolta titanică a călugărului, în lupta cu omenirea cea rea. *Ici est ici,* cum se zice pe franțuzește; adică: aici e aici.

— Ei bine, nu vei fi surprins, continuă după o pauză, primul romancier, de neașteptata fază în care începe să intre romanul către sfârșit, după ce a început atât de armonic la început. Arhimandritul a suprimat pe nesimțite o serie de oameni politici. Când auzea că un popor suferă de pe urma unui personagiu, el lua un bilet de tren și se transporta în capitala țării numitului popor. Trăgea la hotel, se informa, rămânea câteva zile în orașul cu pricina și pe când călătorea înapoi, citea, înainte de-a fi ajuns la graniță, moartea fără cauză patologică a individului urmărit. Destul că individul da semne de alienație mintală, sărea prin odaie și apartament, se da din pat jos și se suia din nou în pat, ducea mâna la ochi, la ceafă, la gâtlej, cu pauze, ca și cum urmărea să-și prindă pe o porțiune de piele un ce invizibil, și murea în chinuri. Dacă vei cerceta bibliografia medicală a timpului, vei găsi că savanții din diverse state credeau că au descoperit o nouă maladie mortală, atribuită unui microb misterios, invizibil în spută și sânge și în niciun caz vizibil la microscop.

— De ce n'ai căutat înainte de-a muri, rețeta veninului administrat?

— Ba bine că nu! Aici, în 50 de pagini se poate face toată analiza și suntem la jumătatea volumului al doilea. Nu era niciun venin. Arhimandritul se servea de purici fermecați. Singurul lucru pe care nu l-am putut afla, este de unde proveneau acești purici speciali, căci nici vorbă nu poate să fie de puricile comun. Ori i-a adus dela piramide, unde Tutankamon a umplut de purici de mumie pe mai mulți Englezi, defuncți și ei fără cauză precisă, ori e vorba de puricii cuprului, dela Equator, unde fiecare metal își are vermina lui, staționară sau fugace. Intr'o tabachere, de felul dozelor de pe vremuri de „tabac", arhimandritul conserva puricii adormiți cu scorțișoară (Cinnamonum Camhora) și-i scotea ca să-i puie pe omul determinat morții. Abjecta insectă se introducea deadreptul într'unul din orificiile inferioare și înainta triumfător și nepermis de comod. Sărind fie în vesică, fie în intestine, el imprima „persoanei" o mișcare de *va et vient,* cum se zice în franțuzește, adică de du-te-vino, mișcarea se multipilică, devenea dans, halucinare, agonie și moarte... Crezi că 118 morți la activ e puțin lucru ?

— E roman, nu zic ba, zise al doilea romancier, dar sfârșitul mi se pare cam moale.

— Am alt sfârșit, răspunse primul romancier, scoțând din buzunarul jiletcii o cutioară de sidef. Uite, mi-a lăsat mie cutia cu purici...

— Fii te rog atât de bun și bag'o în buzunar, zise al doilea romancier, care ajunsese repede la ușă și apăsa pe clanță. Dacă vrei să discutăm obiectiv...

T. ARGHEZI

Specificul roman în Georgice

Viața dela țară

Atitudinea lui Lucrețiu față de natură este liberă de orice prejudecată religioasă; el poate spune fără rezerve cititorului că prin poemul său *a purces către eliberarea spiritului din lanțurile religiilor* [1].

Teama de moarte, de chinurile lumii de dincolo împinge omenirea la grele păcate. Morala lumii trebue deslegată odată din cătușele fantomelor făurite de religie. Omul trebue să știe că stă dezarmat în fața monstrului, și să-și modeleze viața numai pe baza acestei realități; să nu-și făurească prin urmare iluzii și să nu fie surprins de nepăsarea cu care într'o zi va fi strivit în lupta cu titanul nimicitor și orb, ce se numește natură .

Cât de duios, cât de uman apare Virgiliu față de singularul său înaintaș! Voios ca un copil, autorul *Georgicelor* se lasă captivat numai de partea frumoasă a naturii, numai de armonia și de bunătatea ei darnică. Apoi cât de roman se arată când socotește bogățiile pământului italic *(magna parens frugum, magna virum),* când admiră faima Romei care prin muncă și moravuri severe a biruit lumea. Cu căldură poetul arată plugarului semnele sigure după care să-și călăuzească lucrările; căci și soarele, și luna, și constelațiile și stelele își iau benevol sarcina să-l învețe când este timpul să înceapă fiecare lucrare. Rege al naturii, omul e susținut și ajutorat de dânsa,

Virgiliu nu-i străin de poemul lui Lucrețiu; îl cunoaște, îl prețuește și nu nesocotește chiar modul de a vedea lumea și de a concepe viața, al acestuia.

> Fericit acela — zice Virgiliu cu gândul la autorul poemului naturii — care a putut cunoaște pricinile lucrurilor; fericit cel care a călcat în picioare toate temerile și neînduplecatul destin și zgomotul Aheromului lacom!
>
> Dar e fericit și acela care a cunoscut zeii câmpenești — pe Pan, pe bătrânul Silvan și pe surorile nimfe! [2].

Scriind aceste versuri — comentează H. Goelzer [3] — poetul n'a vrut atâta să pună pe picior de egalitate un poet savant cu un agricultor cât a ținut să arate superioritatea credinței asupra negației.

Dar cel mai caracteristic loc ni-l oferă versurile în care Virgiliu pune alăturea viața de la țară cu aceea orășenească.

> O prea fericiți agricultorii, de și-ar cunoaște bunurile lor! Ținându-se departe de armele inamice ei primesc de la pământul cel darnic o hrană ușoară revărsată din sânul lui [4].

După acest elogiu al vieții agricultorului poetul se întoarce spre viața orășenească spre a o caracteriza astfel.

> Dacă agricultorul n'are un palat înalt unde prin porți impunătoare să dea năvală în toate încăperile un val de clienți veniți de dimineață să-l salute; dacă țăranii nu-s ahtiați după portaluri lucrate în scoici variate și după haine brodate în aur și după vase de aramă corintică; și dacă pentru dânșii lâna nu se vopsește în purpură asiriană, și dacă nu strică cu dresuri de scorțișoară întrebuințarea untdelemnului limpede, cel puțin nu le lipsește liniștea cea fără de griji și viața bogată în mijloace nu-i înșală; și nu le lipsesc orele de odihnă pe întinsele pajiști, nu peșterile, nu lacurile cu apă vie, nu valea răcoroasă a Tempei, nu mugetele boilor, nu somnul dulce la umbra copacului. Acolo-s și dumbrăvi și ascunzișuri de fiare; sunt tineri căliți la muncă și deprinși cu puțin; acolo se fac încă slujbe divine pentru zei; acolo trăesc încă venerabili bătrâni.
>
> Zâna dreptății, părăsind pământul, pe acolo și-a lăsat urmele pașilor ultimi [5].

Locul pare caracteristic, fiindcă poetul nu pregetă să se declare partizan hotărât al vieții rustice, disprețuind zbuciumul vieții burgheze. Sufletul lui este întreg în mijlocul naturii, iar idealul moral pe care el îl viseză se găsește nu în viitor ci pe linia trecutului, în moravurile austere ale țăranului roman.

Revenind la observările istoricului Meyer, putem pune acum unele concluzii.

Virgiliu scriind Georgicele, face o operă în care specificul roman ese mai învederat ca oriunde. Poetul se apropie de massă, îmbracă haina omului din popor și, ajutat de un puternic talent, întruchipează în formele desăvârșite ale artei, „tendințele universale, ce au reședința în cassa omogenă"; el realizează „condițiunile și motivele interne", „tradiția, imobilitatea și supunerea în fața trecutului". In această construcție — „elementul individual" este firește dominat de „factorul general".

Pentru clarificarea noțiunii adăogăm: într'un limbaj politic Virgiliu s'ar numi „reacționar"; într'unul de critică literară ar fi poreclit „romantic" iar într'unul sociologic ar fi un „conservator" și „tradiționalist" care în opera *Georgica* dă expresiune spiritului colectiv și, prin aceasta, se încorporează massei sociale a poporului roman.

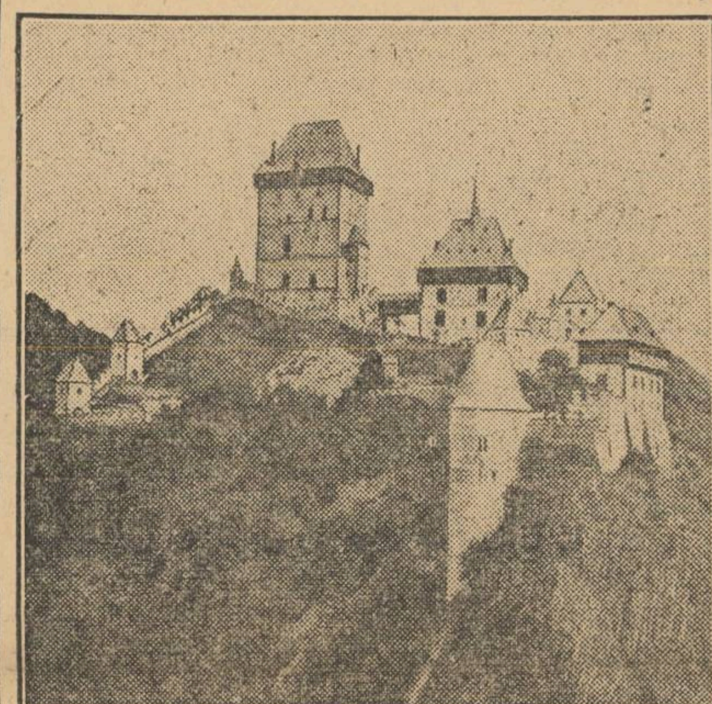
CEZAR PAPACOSTEA

[1]) *Lucr.*, IV, 7.

[2]) *Georg.*, II, 490—494.
[3]) *Op. cit.*, p. XIX, nota 4.
[4]) *Georg.*, II, 458—460.
[5]) *Georg.*, II, 458—474.

Arhitectura cehoslovacă

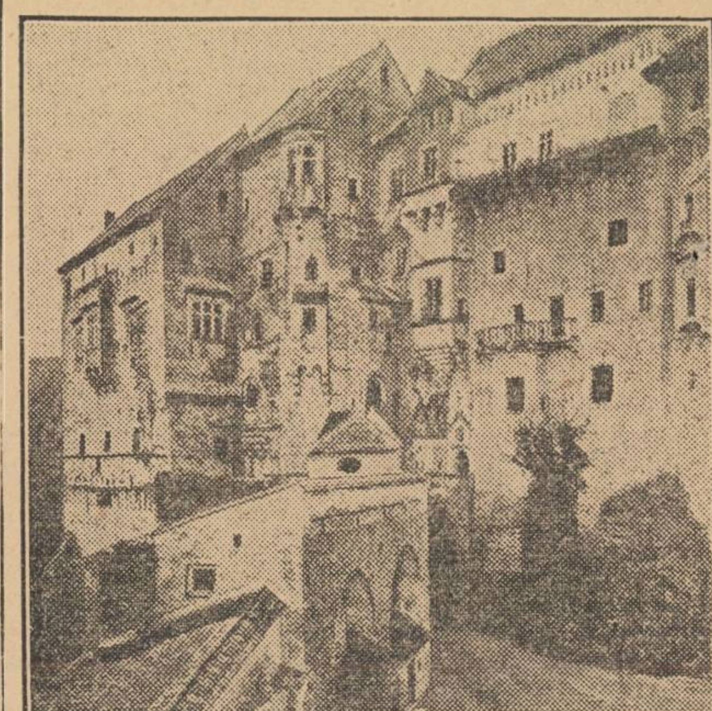
Arta apropie popoarele, înobilează umanitatea și joacă un rol pacificator de netăgăduit. Incepându-și cu aceste cuvinte cuvântarea de inaugurare a expoziției cehoslovace din pavilionul artelor dela șosea, domnul Künzl-Jizersky, ministrul Cehoslovaciei în România, a

Castelul Karlstein (sec. XIV)

arătat că schimburile artistice între popoare contribue ca ele să se cunoască și să se aprecieze.

După celelalte manifestări de artă cehoslovacă (muzică, literatură, artă dramatică, etc.) care au fost prezentate în diferite ocazii publicului nostru, a venit și rândul arhitecturii.

Castelul Pernstein (sec. XV.)

Expoziția actuală de arhitectură, industrie artistică și construcțiuni a putut să fie realizată grație concursului dat de ministerele cehoslovace de lucrări publice și de instrucțiune, activității neobosite a arhitectului Libra și a profesorului Sutnar, care s'au bucurat de prețioasa colaborare a colegului lor român d. Van Saanen Algi.

Autorii expoziției au fost călăuziți de grija de a înfățișa pur și simplu realitatea.

In Cehoslovacia, statul, în cadrul prevederilor sociale, a pus influența lui covârșitoare în desvoltarea arhitecturii, acordând peste un miliard de coroane în acest scop și dând astfel putința de a se construi câteva mii de case de locuit.

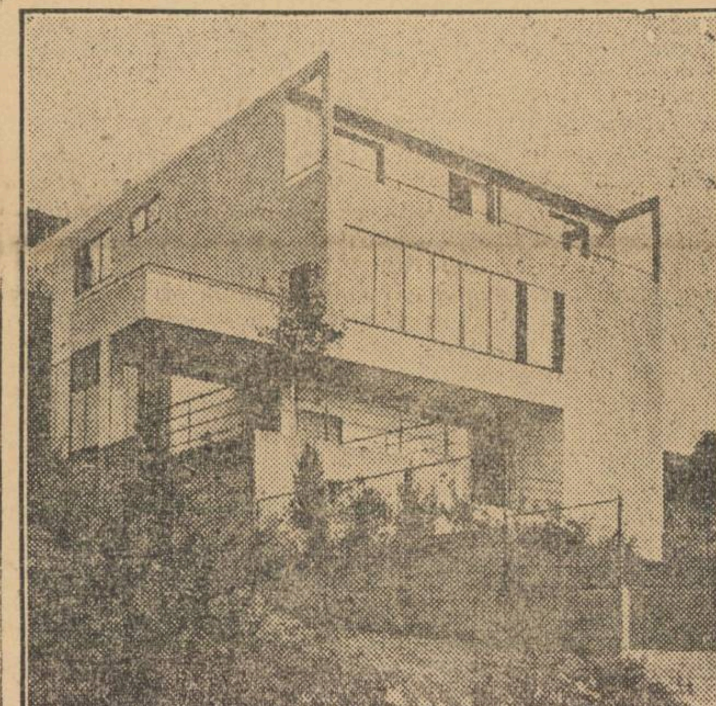
Expoziția actuală e alcătuită din foarte bune reproduceri fotografice ale celor mai reprezentative monumente arhitectonice, începând cu specimene retrospective, ca biserica Sf. Martin (clădită în 1050) — și mergând până la cele mai înaintate forme moderne.

Panourile demonstrative evocă, pentru a se marca mai precis evoluția arhitecturii cehoslovace, clădiri de stil romanic, gotic, „renaissance", baroc și „empire", apoi câteva aspecte caracteristice ale arhitecturii cehe în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și, în sfârșit, vila arhitectului Kotera, punctul de plecare al arhitecturii cehoslovace moderne.

Elev al marelui constructor vienez Otto Wagner, Jan Kotera, spirit îndrăzneț și original, pune în aplicare cele mai dificile probleme de urbanistică modernă, construind fabrici, muzee, bazaruri și școli.

Dar arhitecții nu se preocupă numai de estetica edificiului, ci și de scopul pentru care e creat. Astfel, cei mai mulți se specializează pe categorii de clădiri. Dintre expozanți, Dryak, Feuerstein, B. Fuchs, Gociar, Fr. și V. Korhart, Machon, Polaşek, Şpalek și Tyl s'au specializat în construcții școlare. Kolator — în construcții sportive. Gociar și Vișek — în biserici. Bonș, Fuchs, Grunt, Havliciok, Hilgert, Koula, Krch, Kroha, Libra, Linhart, Novotny, Stary și Şabor — în clădiri de raport și în locuințe de familie. Bartos, Benș, Brebera, Brzotițky, Engel, J. Fuchs, Gociar, Gillar, Hübschmann, Chochol, Janak, Janda, Jojek, Jurkovici, Kalous, Kopjiva, Koutsky, Kotas, Kozak, Kralik, Kroha, Kjij, Kysela, Libra, Machon, Novotny, Petjik, Pojiska, Roșkot, Jiha, Tyl, Urban, Vanecek, Vișek și Zazvorka expun construcții utile (poduri, uzine de gaz și electricitate), case comerciale, administrative, industriale, cafenele și diferite clădiri monumentale.

Intre acestea din urmă, cea mai îndrăzneață și mai impresionantă aplicare a stilului arhitectonic modern e biserica lui Gociar.

A. Benș: Casa din Praga (1930)

In ansamblul lor, însă, *toate* modelele de arhitectură cehoslovacă modernă se disting prin liniile lor simple care determină planuri largi, dispuse totdeauna ritmic, prin proporții și volume armonioase, printr'un joc bine echilibrat de goluri, printr'o policromie discretă, prin admirabila așezare în valoare a materialului utilizat îndeobște fier, beton și sticlă).

Punând în practică ideile nouă, construcția cehoslovacă are aer, lumină și spațiu, — și tinde în mod constant să satisfacă deopotrivă igiena, confortul și estetica modernă

H. BLAZIAN

Nepăsare

Pe dealul din Ierusalim
A mai rămas Isus pe cruce
Și doi tâlhari.
E cerul gol
Și liniștea se lasă iară.
Domol
Ca'n fiecare seară.

Pe străzile întortochiate,
Cu scoborâșuri,
Prin cetate
Sunt oameni care se tocmesc
Și sunt femei, în drum spre casă,
Care vorbesc cu voce groasă
De neajunsuri,
De nevoi
Și de copii cu frunți prea grele
Și cu picioarele prea moi.
Prin ușile cu praguri joase
Se văd în pâlpâiri, prin case
Lumini,
Și'n jurul lor flămânzii,
Cu bliduri fumegânde'n mâini
Se ceartă pentru cea mai mare
Și mai gustoasă dintre pâini.

Pe dealul din Ierusalim
A mai rămas Isus pe cruce
Și doi tâlhari
E cerul gol
Și liniștea se lasă iară
Domol,
Ca'n fiecare seară.

5.XI.930.

PAUL NEGULESCU

Un centenar: „Roşu şi negru"

„Roşu şi negru", cunoscutul roman al lui Stendhal, a apărut în librării în prima săptămână a lunii Noembrie 1830.

Cu prilejul comemorării acestui original centenar, domnul Emile Henriot atrage atenţiunea asupra unor particularităţi vrednice de relevat, pentru a înlătura controversele şi a aduce unele preciziuni necesare în legătură cu opera sărbătorită.

D. Henriot se ocupă mai întâi de chestiunea titlului. Ce însemnează aceste cuvinte „Roşu şi negru"?

Cei dintâi cetitori ai romanului fură intrigaţi, nepricepându-le sensul. Explicaţia nu e, însă, chiar atât de grea. Trebue părăsită ideia de ruletă (**roşu şi negru**) emisă odinioară de Arsène Houssaye, ca şi cum ascensiunea lui Julien Sorel s'ar datora unui joc de noroc.

Stendhal însuşi, pe cât ştim noi, a rezolvat de două ori în acelaş sens, acest rebus. Criticul E. D. Forgues, care i-a fost prieten, afirmă că l'a întrebat pe autor care e semnificaţia exactă a acestui titlu. Şi Stendhal a răspuns:

— **Roşul** însemnează că Julien, dacă ar fi trăit mai înainte, ar fi fost soldat; la epoca în care a trăit, însă, el a fost silit să îmbrace sutana, şi acesta este sensul cuvântului **Negru.**

Stendhal

Forgues, relatând această explicaţie, presupune că e la mijloc o mistificare, — dar se înşeală. Stendhal a confirmat această explicaţie în „Lucien Leuwen", operă care printre numeroasele titluri găsite în manuscris, purta şi pe acela de „Roşu şi Alb". Şi autorul adăuga pe margine: „**Roşu** şi **Alb,** titlul cărţii, pentru a aminti de romanul **Roşu şi Negru** şi a furniza o frază ziariştilor. **Roşu,** republicanul Lucien; **Alb,** tânărul regalist de Chasteller..."

„Roşu şi negru" ar fi putut deci să aibă ca subtitlu cuvintele „preot sau republican" ori şi mai bine, „preot sau soldat", — fiindcă la sfârşitul cărţii Julien Sorel devine locotenent de husari. Nu e o interpretare; e însuşi gândul lui Stendhal...

In al doilea rând, domnul Henriot se ocupă de subiectul cărţii, ale cărui dedesubturi reale sunt bine cunoscute: Stendhal n'a trebuit să facă un prea mare efort de imaginaţie pentru a-şi inventa intriga. Faptele relatate de el, după cum se ştie, i-au fost furnizate de cronica judiciară a epocii. Povestea lui Julien Sorel, care a tras două gloanţe de revolver asupra doamnei de Rénal, amanta lui, împotriva căreia voia să se răzbune, e exact povestea tânărului seminarist Berthet, care s'a răzbunat pe doamna Michoud în împrejurări analoage. Berthet (ca şi Julien) fu judecat de Curtea cu Juraţi, la Grenoble, fu condamnat la moarte şi executat în Februarie 1828.

D. Henriot mai aduce unele preciziuni asupra dramei: Berthet, după ce-a plecat dela familia Michoud, unde fusese meditator, s'a angajat un oarecare de Cordone, care avea o fiică, cu care seminaristul a avut sau a încercat să aibă o legătură amoroasă.

In „Roşu şi Negru", Julien, la eşirea din seminar, intră la marchizul de la Molle şi devine amantul fiicei acestuia. Paralelismul dintre roman şi realitate e perfect.

Dar misterul asupra adevăratei eroine nu părea definitiv rezolvat. D. Maurice Parturier, ocupându-se anul trecut de această chestiune în excelenta-i introducere la volumul de scrisori ale lui Mérimée către Grasset, afirmă că e vorba de o domnişoară Mary de N..., nepoata lui Hyde de Neuville, pe care Stendhal a putut-o cunoaşte în 1830, prin Mérimée, şi care fusese în luna Ianuarie a aceluiaş an, eroina unei aventuri care a făcut mult zgomot în societatea înaltă. Mary de N..., plecase spre Londra cu Edouard Grasset, revenit atunci din Grecia. Intenţiunile acestui seducător erau curate. El ceru mâna fetei, dar nobila ei familie se împotrivi la această căsătorie pretendentul nefiind nici nobil nici bogat. Mary, care-şi schimbase hotărîrea între timp, se reîntoarse în sânul familiei. Grasset făcu tot ce-i stătea în putinţă spre a o recuceri, dar nu ajunse la nici-un rezultat.

In scrisorile sale, Mérimée pomeneşte adesea de acest episod romanţios, despre care a aflat şi Stendhal. El a putut chiar să se întâlnească cu dânsa şi să o cunoască de aproape. Aventura şi situaţia ei erau exact aceleaşi prin care a trecut domnişoara de la Molle, bogata şi nobila moştenitoare curtată de plebeul Julien Sorel în romanul lui Stendhal.

Fiindcă e vorba de centenar şi fiindcă succesul cărţii nu mai poate fi primejduit, domnul Henriot socoteşte necesar să arate cum a fost primit romanul la apariţia lui.

„Roşu şi Negru" a fost în genere foarte rău primit. Cei mai mulţi îl găseau bizar, enigmatic, de prost gust şi chiar plicticos. Singur Armand Frémy a admirat şi a salutat apariţia acestei **opere de geniu.**

Dar „Roşu şi Negru" a avut şi aprobarea bătrânului Goethe, a cărui opinie clar văzătoare a fost consemnată de Eckermann. Poetul german recunoaşte marea facultate de observaţie şi profunda pătrundere psihologică a autorului, calităţi care ne fac să-i iertăm unele neverosimilităţi de amănunt.

Posteritatea nu i-a adus un elogiu mai frumos. — **h.**

Ce e amorul ?*)

LEOPOLD STERN

— Fragmente —

„Ce crezi D-ta despre amor?"
D-na de Staël către mareşala de Mouchy.

Eri m'am dus să-l văd pe doctorul F..., renumitul „specialist" al parisienelor elegante.

— Vino să mă vezi, îmi spusese deună-zi Doctorul F. — Sunt totdeauna liber între şease şi şeapte, clientela mea fiind prinsă între aceste ore de agreabilul joc al iubirii.

La ora şease jumătate sunam la uşa doctorului, care tocmai atunci îşi citea corespondenţa.

— Bine ai venit! îmi spuse el; o clipă numai, ca să isprăvesc cu consultaţiile scrise ale clientelor mele. Sunt unele, care preferă să-şi păstreze anonimatul. Toate îmi cer sfaturi cum să facă să nu aibă copii. Rareori câte una vicleană, o şireată îmi cere contrariul, ca să se asigure de vre-o moştenire.

Câteva minute mai târziu, doctorul se aşeză în faţa mea.

— Uite, aci îmi exercit profesia de medicastru. Oh! nu te înspăimânta, adaug medicastru la modă dacă îţi face plăcere; totuşi medic prost.

„Nu este vina mea, adăugă doctorul, ci numai a clientelor mele. Noi, medicii de femei ca şi medicii militari nu putem niciodată ajunge la o adevărată perfecţie în arta noastră, pentru că suntem lipsiţi de colaborarea neapărat trebuincioasă a clienţilor noştri. Soldatul simulează boala ca să scape de instrucţie. Femeia este totdeauna gata să se prefacă sau să tăinuiască răul de care suferă. Sunt femei care îşi ascund boala din simplă cochetărie, socotind că nu e o boală „şic" sau că are un nume inestetic. Altele, ca şi copiii, se tem de leacuri şi vor să scape de un tratament neplăcut sau dureros. Altele, în fine, au nevoie din motive conjugale, de o boală uşurică. Atunci, ele o născocesc pentru trebuinţa cauzei. Iţi închipui greutatea de a vindeca o boală, care ţi se tăinueşte sau care este simulată.

„Femeia este prin firea ei, mincinoasă. D-ta trebuie s'o ştii mai bine decât mine, pentrucă asta este mai mult de domeniul psihologiei, decât al fisiologiei. Femeia minte prin felul ei de a trăi. Minciuna şi dragostea în toate timpurile s'au înţeles de minune. Amândouă au un loc de cinste în sufletul femeii. Dacă amorul nu este el însuşi o minciună, atunci cel puţin trăeşte din minciună

*

Imi reamintesc de o clientă al cărei bărbat era un adevărat Otelo. Intr'o zi ea îmi mărturisi că i se părea foarte hazliu faptul că Maurul ei îi dădea voie să apară înaintea mea în costumul Evei, să fie pipăită de mine aproape peste tot locul, deşi ar fi făcut scandal dacă un altul ar fi îndrăznit să-i atingă vârful degetelor cât se poate mai curtenitor.

„Admiră aerul sobru al cabinetului meu. Iată toate aceste instrumente mari şi mici de care nu mă servesc niciodată, această masă de operaţie cu maşini ce seamănă cu uneltele de tortură din vremea lui Torquemada. Toate la un loc n'au decât o singură menire; să inspire clientelor mele puţin respect pentru templul lui Esculap.

„Femeia venită la consultaţie rămâne serioasă numai cât este îmbrăcată. Indată ce-şi scoate rochia, uită uşor locul unde se află şi pentru ce a venit. Nu-şi mai reaminteşte că eu sunt medic şi ea este bolnavă. Odată cu rochia, cade şi pudoarea. Hotărât lucru, în zilele noastre cinstea femeii se află în cutele rochiei sale. Odată desbrăcată, îi este perfect egal dacă o examinez sau mi-o fac amantă. Iartă-mă dacă fac o incursiune în domeniul d-tale, în psihologie, cu acest adevăr à La Palice: „Greu este să desbraci femeia, restul vine dela sine".

„Alte femei vin adesea, la mine, cum se duc la cărturăreasă sau la ghicitoreasă. Imi pun întrebări cu privire la trecut şi la viitor, întrebări care ar încurca chiar pe D-na de Thèbes. Femeile confundă lesne medicina cu chiromanţia. Un domn care ştie să vindece un guturai sau o luxaţie şi care prezice vindecarea într'un timp mai dinainte statornicit, luând un anume medicament, acela desigur trebuie să cunoască şi viitorul în dragoste.

„Una din ele este bolnavă de inimă rea? A părăsit-o amantul? Toate aceste suferinţe numai doctorul le poate vindeca.

„Acum câtva timp, a venit la mine o mică novice pe care o părăsise amantul. Era atât de desnădăjduită, încât — uitând şiretenia — îmi istorisi cu naivitate toată durerea ei, sfârşind cu acelaş strigăt: „Doctore, scapă-mă! I-am prescris valeriană, asigurând-o că în cel mult opt zile nu va mai suferi".

Nouă zile mai târziu veni să-mi mulţumească. Nu mai suferea deloc sau în tot cazul mult mai puţin, şi plecă încredinţată că am un filtru, un elixir miraculos, împotriva durerilor dragostei. Nu era totuşi prea greu de prevăzut că va fi vindecată în opt zile, de vreme ce în zilele noastre, necazurile pricinuite de amor nu durează mai mult de opt zile.

„Amorul contimporan se compune din trei perioade, fiecare de câte opt zile: opt zile ca să te îndrăgosteşti, opt zile ca să iubeşti şi opt zile ca să uiţi.

— Doctore, eşti un muritor fericit — îi spusei, — de vreme ce cu toate principiile D-tale, trebuie să ai destule amante, printre clientele D-tale.

— Te înşeli. Nici una din clientele mele nu mi-a fost amantă. Ca să păstrezi încrederea femeii, — am constatat, — nu trebuie să o priveşti ca pe o femeie. Cum simte că vezi în ea o femee, îşi ia micul său aer de superioritate şi pretinde să-ţi dea la consultaţii, în loc să ţi-le ceară.

„Uite, priveşte această mănuşă, depe biuroul meu, ascunsă de acest voluminos tom de medicină. Este scăparea mea în clipe grele.

„Acum câtva timp, una din clientele mele îmi făcea curte în toată legea. Născociam nenumărate portiţe, să scap de stăruinţele ei. Era repetarea povestei lui Iosif şi a D-nei Putifar, puţin modernizată doar, cu mijloace însă pe care cea din antichitate nu le avea.

„După o aprigă împotrivire, cum blestemata era foarte atrăgătoare, într'o zi dădui dracului toate principiile, şi eram gata să deschid braţele D-nei Putifar No. 2. Atunci, îndată ce mă provocă din nou, încercai s'o iau în braţe. Cum mă văzu deplin convertit, şi virtutea mea sdruncinată, mă lovi cu această mănuşă în obraz şi o şterse pe uşă râzând, cu cel mai fermecător râs. La uşe am rugat-o să-mi lase amintire mănuşa, pe care mi-a dăruit-o din toată inima. In urmă a povestit însă tuturor prietenelor că eram un sfânt ipocrit, un Tartuffe, şi că am încercat s'o violez. De atunci această mănuşă mă fereşte de orice tentaţie nouă, reamintindu-mi caraghioasa mea păţanie.

„De altfel nu poţi fi nici odată sigur că vei poseda o femee. Ba chiar, nu trebuie să spui: „Această femee mi-a fost amantă", decât douăzeci şi patru de ore după posesie, căci s'ar putea ca totul să nu fi fost decât un vis.

— De vreme ce în fiecare zi şi de atâtea ori pe zi ai de-aface cu iubirea şi cu amanta, care este după D-ta originea dragostei sau cel puţin explicaţia amorului?

— După mine, răspunse doctorul, amorul este o tulburare nervoasă, un fenomen născut de detracarea sistemului nervos, ca — de pildă — mania persecuţiei sau grandomania.

„Melancolia te face să crezi că eşti persecutat de toată lumea; grandomania te face să crezi că eşti Napoleon; nebunia amorului te face să crezi că nu poţi trăi, fără să posezi pe cutare fiinţă.

„Primele două boale se vindecă uneori prin deţinerea pacientului într'o casă de sănătate; — nebunia amorului se vindecă închizând pe cei doi pacienţi, din când în când, între şease şi şeapte într'o garsonieră discretă.

„Să luăm un îndrăgostit. Cum i se manifestă boala? La început printr'un fel de indispoziţie, nelinişte şi nemulţumire. Mai târziu are crize subite de nervozitate, lipsă de poftă de mâncare, desgust de viaţă şi de aproapele său, nevoie neapărată de singurătate şi simte sbuciumul neîntrerupt al unei idei fixe: fiinţa iubită.

„Nu sunt toate aceste manifestaţii la fel cu cele ce se ivesc la orice boală?

„Uneori am avut impresia că amorul ţine de magnetizm, că ceea ce noi numim amor, este deşteptarea simţurilor, pe care partenerii şi-o comunică unul altuia prin unde invizibile şi imperceptibile. Aceste unde tulbură de o parte şi de alta sistemul nervos, în aşa fel încât cele două părţi suferă fiecare înrâurirea celeilalte. In orice caz, amorul este o boală, poate microbiană, cu siguranţă molipsitoare, pe care anumiţi bărbaţi o transmit unor anumite femei şi invers. — Ca orice boală, amorul are perioada de incubaţie, criza şi convalescenţa. Boală perfect vindecabilă. Dar care totuşi poate deveni fatală prin complicaţiuni sau reveniri.

Amorul ca orice boală organică, lucrează şi asupra psihicului pacientului. Dacă examinăm la lupă pe un îndrăgostit, din punct de vedere psihic şi fizic, găsim:

1. Pentru fiinţa iubită. Stimă adâncă, afecţiune fără seamăn, indulgenţă excesivă, care nu-l lasă să vadă decât calităţile iubitei şi graţiei căreia îi iartă toate greşelile. Acest complex de sentimente se numeşte: prietenie.
2. Dorinţa de a poseda şi
3. Un fel de afinitate între cei doi amanţi, care-i atrage şi îi ţine legaţi şi care nu este decât urmarea celor două elemente citate mai sus: obicinuinţa.

„Insemnez deci pe tabletele mele formula următoare:

„Prietenie + Dorinţă de a poseda = Iubire.

„Poţi fi prietenul unei femei fără s'o doreşti; poţi s'o doreşti fără să-i fii prieten, dar în clipa când aceste două elemente se întâlnesc în tine asupra aceleaşi femei, s'a născut amorul.

„Observă că prietenia, ca element al amorului este de o esenţă deosebită, exagerată până la exaltare.

In acest fel de prietenie „eul" dispare, nimicit de fiinţa iubită. Această prietenie judecă binele şi răul printr'o prismă care înfrumuseţează şi nu vede decât prin ochii iubitei, după cum tot astfel se bucură de fericirea acesteia.

„Al doilea element al iubirii, dorinţa, este prin ea însăşi egoistă; de aceia, trebuie ca elementul prieteniei să fie atât de mare încât să ajungi totuşi să faci abstracţie cu desăvârşire de persoana ta. Numai o astfel de prietenie poate scuza dorinţa. Amestecate împreună, dau naştere iubirii.

„Trebue deci ca elementele ce constituie amorul să fie de o calitate superioară.

Chiar dorinţa de a poseda trebue să fie de-o esenţă mai curată, mai înaltă, decât aceia, care de obicei îl mână pe mascul către femelă. In dragoste, dorinţa nu este chemată să mulţumească numai simţurile, ci are şi menirea să creeze o legătură trupească între iubit şi iubită, astfel ca — îmbrăţişate — amândouă făpturile să se contopească într'una singură.

„Trebue să mărturisesc totuşi că acest amalgam se întâlneşte astăzi, tot atât de rar ca şi radium-ul. Alături de D-ta am şi eu credinţa că în zilele noastre nu se mai iubeşte. Ai o înclinare, o pornire sau dacă vrei o slăbiciune pentru cineva şi acestei înclinări, porniri sau slăbiciuni îi dai pomposul titlu de amor; să ne întoarcem însă la experienţa noastră.

Prietenia şi dorinţa astfel amestecate nu dau numai amorul, ci lasă şi un precipitat: obişnuinţa. Rămas pe fundul retortei în care am preparat amorul, acest residiu ni se pare cu totul neînsemnat. Totuşi la timpul ei obişnuinţa are o mare importanţă. Câtă vreme amorul trăeşte, obişnuinţa serveşte de lanţ şi de tampon; îndată ce unul din cele două elemente s'a volatilizat, obişnuinţa îi ia locul şi se amestecă cu elementul rămas. In felul acesta amorul sau cel puţin iluzia amorului umple — mai departe — sufletul. Obişnuinţa în iubire are un îndoit rol: O ajută să trăiască şi, tot prin obişnuinţă, iubirea moare.

Să presupunem că la un moment dat îţi dai seama că însuşirile morale ale fiinţei iubite n'o mai fac demnă de prietenia d-tale. Dacă — muritor fericit — te poţi stăpâni destul ca să n'o mai iubeşti şi totuşi nu încetezi de a o dori, obişnuinţa va înlocui, pentru un timp mai mult sau mai puţin îndelungat, elementul dispărut. Şi invers, dacă dorinţa s'a micşorat şi prietenia a rămas totuşi aceeaşi, atunci prietenia împreună cu obişnuinţa vor prelungi viaţa amorului.

Mă rezum şi mă complectez. Dacă pui într'o retortă prietenie şi dorinţă şi faci să treacă prin ea un curent electric, produs de întâmplare, împrejurări, etc., curentul în circuitul său răspândind visuri, iluzii, face să nască iubirea şi depune un precipitat: obişnuinţa.

— Observă deasemeni că aceleaşi elemente amestecate la rece, dau un produs inferior; *înclinarea;* tot astfel cum supuse la o temperatură foarte ridicată dau pasiunea. Retorta pe care am întrebuinţat-o la această experienţă este inima bărbatului.

Dacă acum iau drept vas pentru experienţă, inima femeii, iubirea se va naşte din următoarele amestecuri:

1. Prietenie + Dorinţă = Iubire.
2. Prietenie + capriciu = iubire.
3. Dorinţă + capriciu = iubire.
4. Capriciu încălzit la 100° = iubire, foarte deseori.

Aceste din urmă trei produse, ar putea să pară mai puţin curate neconţinând elementele esenţiale. Totuşi la femee iubirea născută dintr'un simplu capriciu, poate da iluzia unei iubiri tot atât de vii ca şi cea produsă de prima formulă.

„In inima femeii, iubirea se naşte în mii de feluri şi, ieşită din amestecurile cele mai ciudate, poate să pară totuşi sinceră şi devotată. Iubirea astfel produsă, învechindu-se se alterează în contact cu aerul, şi foarte adesea dă naştere la două corpuri noi: *indiferenţa* sau *ura.*

— Care este, doctore, după părerea d-tale, leacul cel mai bun contra iubirii?

— Preventiv: să nu te gândeşti la amor şi mai cu seamă să nu-l cauţi.

Adagiul: „Amorul vine ca vântul" e o vorbă goală. Vine pentru că acest vânt a fost provocat şi aşteptat. N'aveai decât să închizi uşile şi ferestrele, şi amorul n'ar fi avut pe unde să intre. Terapeutic: Să-i aştepţi sfârşitul.

Oamenii preocupaţi, toţi acei care sunt siliţi să muncească de dimineaţa până seara ca să-şi câştige pâinea zilnică nu sunt mai niciodată supuşi chinurilor dragostei care este mai mult boala celor care n'au ce face...

Natura făcând să se nască amorul i-a dat şi mijlocul de a muri.

Dragostea seamănă în privinţa asta cu acea jucărie cu resort, plăcerea copiilor noştri, care se învârteşte, se învârteşte mereu atât timp cât e mânată de resort şi care se opreşte brusc îndată ce resortul s'a destins.

„Haida de, nu mori din iubire decât atunci când n'ai răbdarea să-i aştepţi sfârşitul, care este conţinut în iubirea însăşi.

Trad. de TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

*) Din vol. *Psihologia amorului contimporan* de d. Leopold Stern, cu prefaţă de Marcel Prévost şi Paul Géraldy.

Cronica teatrală

Teatrul Regina Maria a reprezentat „Călătoria din urmă" de R. C. Sheriff. E prima piesă de teatru care izbuteşte să aducă războiul în scenă, altfel decât îl înfăţişează epica patriotardă, — adică în forma impresionantă în care arta împletită din realitate izbuteşte să zgudue puternic şi să inspire oroarea de această îngrozitoare măcelărie şi înebunire a masselor.

Acţiunea piesei se petrece în tranşeele de la Saint-Quenties, în seara de 18 Martie 1918.

Intr'un adăpost în primele linii ale frontului, se găsesc comandanţii unităţii engleze care luptă pe frontul francez. Unii dintre ei, rămaşi pe front din primele zile ale războiului îşi împart viaţa între nădejdea de a scăpa din acest infern şi groaza morţii care îi pândeşte în fiecare clipă.

Cel mai bătrân dintre ei, Osborne, aduce din viaţa lui de profesor răbdare, înţelepciune şi blândeţe. Tânărul comandant Stanhope, precum şi toţi cei de sub ordinele lui, sunt o mână de oameni cumsecade, fără aere de eroi, care îndeplinesc totuşi greaua sarcină de fiecare clipă.

Nu se putea însă ca structura sufletească şi nervii lor să nu sufere consecinţa atâtor şocuri şi contactul constant cu moartea să nu-i transforme.

Tony Bulandra

Astfel când în mijlocul lor veni proaspăt Raleigh, din generaţia celor abia ieşiţi din adolescenţă şi căreia i-a venit rândul să intre în foc, găseşte un Stanhope îmbătrânit, deşi numai cu câţiva ani mai mare decât el, drept, dar brutal, bun, dar ciudat, abrutizat de băutură şi de regimul tranşeelor.

Trecutul, reamintit stăruitor de prezenţa lui Raleigh, îl face pe Stanhope să fie mai posomorît şi să bea şi mai mult decât de obiceiu.

Evenimentele se precipită şi mica familie din adăpost trăeşte sub ochii noştri în interval de trei zile epopeia sacrificiului milioanelor de eroi necunoscuţi morţi pe toate fronturile.

Această dramă de războiu, care pe scenele engleze şi americane s'a reprezentat de sute de ori, a fost primită şi de publicul nostru cu multă căldură.

Fireşte, sucesul unui astfel de spectacol nu poate fi asigurat decât printr'o interpretare desăvârşită. Şi trupa teatrului Regina Maria, în frunte cu domnii Tony Bulandra, I. Manolescu şi Talianu au dat relief dramatic fiecărei scene, izbutind să imprime un suflu de umanitate profund emoţionantă întregii acţiuni. — *H. L.*

A apărut în editura **Societăţii Române de Filosofie**

FILOSOFIA CONTEMPORANA a ISTORIEI

de **N. BAGDASAR**

Un volum elegant de 320 pagini. Preţul lei 180. Comenzile se fac la Administraţia **„Revistei de Filosofie**, str. Rozelor 9, Bucureşti, VI. In provincie se expediază contra-ramburs.

Citiţi azi **Realitatea No. 199**

Cu numeroase ilustraţiuni şi un bogat sumar

5 culori — 10 lei

CONTESA CATERINA KAROLY

Eliberarea femeii

Deşi nu împărtăşim întru totul vederile contesei Caterina Karoly, le publicăm pentru interesul pe care cu siguranţă îl vor deştepta, şi ca document: mărturie a felului de a gândi şi a se purta al unei intelectuale de educaţie europeană, în 1930.

Cum se face că fidelitatea clasică ne provoacă totdeauna adâncă admiraţie fiind cântată în versuri de poeţii tuturor timpurilor? Poate pentrucă există numai în închipuirea noastră? Şi ne entuziasmăm totdeauna pentru virtuţi pe care nu le avem ? Sau e fidelitatea o virtute antică, dispărută odată cu ictiozaurii şi supravieţuind ca un mit din vremi legendare?... Oare nu mai suntem azi în stare să înţelegem statornicia admirabilei Penelope care a aşteptat douăzeci de ani întoarcerea rătăcitorului Ulysse, înlăturând două sute de pretendenţi, care căutau zadarnic să-i cucerească farmecile?...

Cred cu tărie că chiar în acele vremuri fidelitatea nu era altceva decât o scornire a spiritelor poetice — căci nu era Penelopa o infidelă când s'a aruncat în braţele unui Ulysse îmbătrânit cu încă douăzeci de ani ? Acest Ulysse încărcat cu descoperirile, desigur nu excesiv de morale, ale războiului troian, cu experienţele numeroaselor lui aventuri, şi cu dulcile amintiri din relaţiile cu ispititoarele sirene — era pentru Penelopa un străin. In felul acesta ea era necredincioasă faţă de amintirea acelui tânăr soţ care o iubise cu întâia patimă a tinereţei, a tinereţei dispărute.

Credinţă, liberă şi nu silită, există numai faţă de imaginea creată de suflet, dar nu şi faţă de obiectul acelei imagini, obiect — ca orice lucru în natură — trecător. A fi credincios acestui obiect înseamnă a trăda întâia imagine, pe care ai iubit-o. Virtutea preponderentă a lui Don Juan nu era, după părerea mea, fidelitatea. Toată viaţa el a fost credincios unui ideal, imaginii feminine a fanteziei lui şi nu voia să se mulţumească numai cu compromise. Spre norocul lui şi al nostru, n'a găsit niciodată acest ideal şi a scăpat de ruşinea de a fi devenit un virtuos filistin sau un „soţ ideal".

Genii mari, artiştii creatori au fost în toate timpurile pentru contemporanii lor neînţelegători, indivizi nestatornici, imorali şi fără principii. Ce puţini au priceput acest fapt că omul cu cât e mai de seamă cu atât e mai supus unei legi care-i cere desfăşurarea completă, pe orice căi, a personalităţii lui. „Orice fiinţă înzestrată cu fantezie, e în natură un cameleon". Fireasca desvoltare a unei atari personalităţi nu poate fi reţinută, cu atât mai puţin împiedecată forţa ei, de prejudecăţi şi monete morale curente, iscodite pentru vulg, pentru oamenii mediocri care trebue să se martirizeze în cleştele virtuţilor spre a nu periclita siguranţa obştei în care trăesc. Dacă lord Byron s'ar fi mulţumit cu lady Byron, ar mai fi fost el ceiace este? Şi nu tocmai conştiinţa păcatului, voluptatea iubirii lui vinovate pentru Augusta (căreia, în treacăt fie zis, nu i-a fost nici ei credincios) i-au dictat câteva din cele mai frumoase versuri? Imoralitatea lui Byron a făcut mai mult pentru arta lumii decât virtutea tuturor contemporanilor lui.

Şi cine ar putea spune ce e virtutea? Când e impusă şi respectată de frică, se mai poate numi astfel? După opinia mea, virtute înseamnă libera utilizare a moralei individuale, ceiace nu e totdeauna prea uşor. Mulţi îşi închipue că sunt virtuoşi şi nu bagă de seamă că virtutea lor e numai teamă sau lipsă de fantezie sau infinită somnolenţă.

Din vremuri uitate bărbatul a impus fidelitatea cu forţă silnică. Fidelitatea lui se datora numai împrejurărilor care nu-i îngăduiau să pue mâna pe femeia altuia, astfel că era silit „faute de mieux" să rămâe credincios femeii lui. Bărbatul a socotit totdeauna femeia mai mult sau mai puţin ca pe un bun al lui. Legea pe care Dumnezeu a dat-o pe muntele Sinai: „Să nu râvneşti la casa, femeia, sluga, boul şi asinul aproapelui" arată limpede că nu e vorba nici de imoralitate nici de fidelitate, ci numai de legea sfintei conservări a proprietăţii, susţinută de atotputernica religiune.

Azi însă femeile Occidentului nu vor să mai fie socotite drept proprietate a bărbatului şi fidelitatea devine tot mai puţin o virtute prin excelenţă feminină. Să fie oare din pricină că ni s'au desvoltat muşchii prin exerciţiu şi sport, că ştim să boxăm şi să trecem înnot Canalul Mânecei, că la nevoe ştim să ne slujim foarte bine de revolver şi deci nu ne mai impresionează superioritatea fizică a bărbatului?

Există şi alte metode de menţinere a femeii în sclavie (tot atât de inoperante pentru fidelitate ca altădată centura de castitate) — şi anume acele metode care purced din dependenţa economică a femeii. In Franţa bună oară unde furia lui Napoleon împotriva extravaganţelor Iosefinei a dat bărbatului toate drepturile asupra veniturilor soţiei, absolutul şi unicul control asupra copiilor ei (îi poate vârî la pension fără învoirea ei) unde femeia nu poate dispune de un deposit la Bancă sau să aibe vre-o avere, să întreprindă vre-o lucrare sau vre-o afacere fără îngăduirea soţului — femeia e cu desăvârşire la bunul plac al bărbatului şi soarta ei nu e nici mai bună nici mai rea decât a femeii din India ! Şi dacă divorţează, e şi mai rău. In cele mai multe ţări femeia nu poate câştiga singură îndeajuns spre a trăi modest, mai cu seamă când are copii. E silită să accepte ajutorul unui amic şi suma care i se oferă e numai contravaloarea fidelităţii ei. Femeia normală vede şi azi — şi cine ar putea s'o acuze ? — în profesie un expedient şi viitorul ei într'o legătură, de preferinţă legitimă ; nelegitimă, numai în cazul când nu se poate altfel. Şi dacă după o luptă crâncenă a izbutit să aibe un bărbat, va risca ca să-l piardă de dragul unei fantezii spre a începe din nou viaţa cumplită a singurătăţii ?

Virtutea femeii e ocrotită nu numai de teamă; uneori de lipsă de temperament sau lipsă de fantezie. Şi în acest caz, unde e câştigul? Cu ce dispreţ nejustificat privesc astfel de femei, care se cred virtuoase, la puţinele tovarăşe de gen fericite sau mai fericite, şi a căror viaţă a fost mai vijelioasă ! Am cugetat adesea dacă aceste femei care au trecut prin viaţă fără ispite, neatinse de patimi, vegetând sub clopotul de sticlă al convenţiilor, şi-ar sacrifica orbirea şi reputaţia statorniciei dacă ar şti ceiace viaţa poate uneori oferi... Şi se poate numi neştiinţa viciului, virtute?

Şi ar trebui să cercetăm şi categoria acelor femei, care deşi nu şi-au înşelat niciodată bărbatul în fapt, au de mai multe ori pe zi relaţii cu alţi bărbaţi, în gând şi în dorinţă. Astfel de femei sunt credincioase şi virtuoase? Infidelitatea gândului n'are nicio însemnătate? Remarcabilă însuşire a bărbaţilor, că gelozia lor cuprinde numai trupul soţiei, în timp ce nu dau nici o importanţă gândurilor şi dorinţelor ei. Această însuşire corespunde oare simţului practic al bărbaţilor sau faptului că trupul poate fi mai uşor controlat?

Intrebări la care nu există răspuns, spre lămurirea nici a femeilor, nici a bărbaţilor. — *W.*

La Beciu

Amintiri

Pe botul dealului Oarbei, până la arătarea trenului în ţară, fusese un bordeiu cu crâşmă lângă drum. Sub dânsul era un beciu de zid. Bordeiul, după ce fusese părăsit, se dărâmase; dar beciul mai trăise o bucată de timp. Atunci s'a botezat locul cu numele „la Beciu". Cărămida zidului o luase cui îi trebuise, iar în locul aşezării deacolo rămăsese o prăbuşitură plină cu bălării. Cu încetul, s'a şters orice urmă de ceiace fusese; numele locului însă dăinueşte până astăzi.

Pârâul Oarbei trece tocmai pela Beciu şi tae drumul deacurmezişul. Când ne apropiam, văd că tata strânge hăţurile, lasă iapa la pas, începe să fluere a pagubă, apoi opreşte cu totul.

— Ei, ce mai zici tu, măi Spirule acum? Mai vezi tu Galaţii, ori punem aici de mămăligă? mă întreabă tata.

Şi s'a lăsat din căruţă, fără să mai aştepte răspunsul meu. Pe pârâul Oarbei era un pod vremelnic. Il luase apa. De câte ori îl făceau, totdeauna îl închipuiau să ţină... până s'or învrednici de altul mai bun. In dreapta lui nu era chip din pricină că pârâul săpase un mal ca un perete, în stânga nici atât; era apa vărsată de Horincea.

— Vezi tu, măi băete? Ploaia de pe Horincea a fost trecut şi pe valea Oarbei. Mânie mare a lui Dumnezeu şi pe-acolo! A umflat pârâul astănoapte, a svârlit apa până peste maluri... a luat podul în cârcă şi-acuma... du-te după dânsul şi-l caută, lemn cu lemn, risipit prin păpurişul Şovârcei!

— Ne întoarcem, tată? — întreb eu cu groază, începând a plânge. El iar nu mi-a răspuns; dar tăcerea lui, de rândul acesta, îmi strecura câte puţină căldură în suflet. Sbuciumul lui arăta că n'a pierdut cu totul nădejdea.

S'a suflecat până deasupra genunchilor, a intrat în mâlul lăsat din fuga apei, a pipăit cu degetele dela picioarele goale stratul de sub nămolul amânduror malurilor, apoi dintr'odată i s'a înseninat faţa. Eu, îi sorbeam din ochi toate mişcările şi mă temeam să-l mai întreb ceva, ca să nu-i încurc vre-o socoteală ticluită de dânsul în taină.

A deshămat. A trecut cu braţele mai întâi iarba şi calabalâcul; s'a vârât apoi pe brânci sub căruţa deşartă, s'a sculat cu dânsa în spate şi a mutat-o dincolo, a trecut iapa de dârlogi şi, la sfârşit m'a luat şi pe mine „de-a merchea" şi m'a mutat pe malul celălalt.

Mi se părea c'am apucat pe Dumnezeu de picior, când m'am văzut iarăşi în căruţă, pe drumul Galaţilor.

Cum mi-a venit inima la loc, am şi început cu întrebările.

— Tată, dece n'au eşit oamenii cu mandra la prins crap?

— Ii apă prea multă. Ii mai adâncă de-un stat de om. Crapul se poate prinde cu mandra când îi apa numai de-o palmă şi jumătate. Acuma peştele, în cârduri ca hergheliile de cai, o ţin puşcă în dulceaţa apei şi s'or fi suit tocmai de astănoapte dincolo de Cavadineşti şi de Găneşti...

— Da' oamenii depe acolo i-or fi prinzând?

— Mai întâi, oamenii depe Horincea n'au ghibăceala băltăreţilor. Apoi, acuma mai este şi altăceva. Te uiţi colo, în şforul apei, cum curg la vale snopii depe săcerăturile lor? Munca lor se duce şi o să putrezească în rogozul bălţii. De pescărie le-or mai fi arzând lor cum?! Ia te uită mai la vale... vezi cum se duc porcanii de fân? Vezi încă şi mai departe o căpiţă de fân cu o capră în vârful ei? Capra aceia n'a fost singură pe câmp!... a fost în turmă... să ştii că oile s'au înecat toate... ba s'o fi înecat şi ciobanul !... Mare prăpăd !...

— Tată, da' cu Butuman ghebosul, unde şi cum a fost întâmplarea? ca să ştiu cum a fost adevărul adevărat....

— Apoi... întâmplarea a fost aşa, cum ţi-oi spune-o eu. Butuman, pe când era tânăr de tot şi voinic, era crâşmar la Beciu. Eşise cu mândra să prindă peşte, că venise apă potrivită, nu ca acum. In râpa Chifului s'a auzit o puşcă. Cum stătea el, suflecat până deasupra genunchilor şi pândea mersul crapilor, nici n'a prins de veste când s'a pomenit c'o namilă de mistreţ. Fusese rănit, dar nu era răzbit. In galop zorit îşi croise drum prin apa depe şes, ca să treacă în bălţile cu stufăria de peste Prut. Ce i s'o fi năzărit porcului sălbatec, în fierbinţala ranei lui, că s'a abătut din drum şi venea tocmai asupra lui Butuman. El, când a văzut primejdia, a început să strige ajutor şi a rupt-o de fugă spre sat. Până s'alerge oamenii, câţi s'or fi nimerit să fie pe-acasă, fiara l-a şi bufnit din spate, cu picioarele de dinainte şi l-a trântit în apă. L-au găsit aproape înecat, cu spinarea ruptă şi cu sufletul la gură. A stat apoi multe luni de zile pe coaste, până ce i s'a hierăstuit osul; dar, deatunci, Butuman a rămas ghebos, cum l-ai apucat şi tu. *)

(Urmare în No. viitor). SPIRIDON POPESCU

*) Vezi Adevărul literar No. 517 şi 518.

Cărţi noui

„LITERATURA ŞI ŞTIINŢA", de *H. Sanielevici*, un elegant volum de 416 pagini, cu numeroase ilustraţii.

Se ştie că d. H. Sanielevici nu este numai un distins scriitor, ci şi un savant de seamă.

Treizeci de ani de studii, de cercetări şi de meditare, l-au făcut să se ridice la o filozofie a naturii — fazele şi legile evoluţiei pământului, a vieţii, a raselor omeneşti — şi la o filozofie a istoriei, — fazele şi legile evoluţiei sociale şi literare. De pe asemenea înălţimi acest scriitor atât de multilateral deschide drumuri noui în etnografie, în antropologie, în critica literară şi în politică.

D. Sanielevici are foarte desvoltat darul de a construi. Stilul d-sale e neted, precis, fără să devie arid. Dimpotrivă: toate aceste însuşiri, unite cu ascuţimea dialecticii care stăpâneşte bogăţia faptelor, te captivează. Cartea se citeşte ca un roman.

Un omuleţ pretenţios

— Fragment — de DAMIAN STĂNOIU

In după amiaza aceea de Februarie, soarele distrat, aşa cum e câteodată, uitase că abia se apropia de pragul primăverii şi se pornise — netam-nesam — cu o ploaie de raze văratice pe pământ. Câinii prinseră prilejul să-şi întindă oasele înghesuite mai bine de trei luni de zile prin coşuri de pae tocite; găinele cotcodăceau fără soroc; vacile îşi uscau picioarele umezite de bălegar; fetele mari îşi înfloreau catrinţele pentru Paşti, cântând stâlcite pe prispe; copiii mai răsăriţi scoaseră oile scofâlcite de coceni uscaţi şi de uruială fără grăunţe şi le mânară pe islaz, — mai mult ca să le arate pe unde au păscut şi pe unde vor mai paşte; iar oamenii mari îşi luară vacanţă din răspântiile satului, unde pun ţara la cale în timpul iernii şi se porniră, cu greutatea desvăţului, să cerceteze gardurile şi grădinile sau să dea cu grebla pe deasupra straturilor de urzici, ca să le înlesnească şi să le grăbească creşterea.

Fusese deajuns să binevoiască soarele a privi odată înapoi, cum se zice la ţară, ca lâncezeala iernii să se resimtă de-o bruscă înfiorare — în natură şi în vietăţi. Nu însă cu acelaş efect pentru toate vietăţile. Căci, pentru câini, pentru pisici şi pentru leneşi, — animale prin -escelenţă visătoare, — soarele cald nu înseamnă decât imbold şi prilej minunat de întins cu burta la miazăzi, de căscat cu ochii închişi şi de toropeală dulce şi prelungită.

Damian Stănoiu

Dacă ar fi vrut cineva — în după amiaza aceea de Februarie, să se încredinţeze de adevărul celor ce spun n'avea decât să-şi arunce ochii în cuprinsul lui Stancu Dragomir din satul Cârligani. Ar fi văzut pe nenea Stancu ascuţind aracii dinaintea căsoaei ; pe lelea Maria dibuind rădăcinile de urzici şi de hamei, înşirate dealungul gardului din grădină; Pe Ancuţa, fată mare, aşezând fluturi în golurile florilor de liniţă de pe şorţul cel nou ; iar pe Mitru, flăcău scris la sorţi, retezând coroana unui salcâm ce umbrea fără folos grădina. Singur Codin, feciorul de şaptesprezece ani al lui nenea Stancu şi al leliţii Mariei, găsise cu cale — poate singur din tot satul, dacă nu chiar din tot judeţul — să se folosească în alt chip de îmblânzirea neaşteptată a soarelui.

Visător din fire — vom vedea în ce măsură era şi leneş — şi cititor pătimaş, Codin al nostru se furişase dela masă şi se răznise neobservat deasupra ciompului ce mai rămăsese din şura de pae, în tovărăşia lui Jules Verne şi a unui număr din *Viaţa Romînească*, împrumutat dela învăţătorul satului. Puţin în urma lui, după ce îşi luase porţia de firimituri, sosi în grădină şi Florea — un dulău lăţos, buhăit de somn şi de negrijă — care, neputând să se urce pe şură, trăsese cu labele şi îşi făcuse culcuş la poalele ei. Iar pisica deşirată şe deşălată, după ce se aruncase din salcâm pe pae şi se milogise de Codin s'o mângâe şi să-i îngădue a-l şterge cu coada pe la nas, se înapoiase în copac şi se lungise pe o creangă noduroasă şi cojită.

Câteşitrele dobitoacele —inclusiv Codin — hălăduiau pe gratis la casa lui nenea Stancu. In nădejdea dulăului — puteau hoţii să încarce toate boarfele omului şi să-i ia toate lighioanele — cu Florea cu tot ; iar pisica se da la şoareci numai când se încumeta vreunul să-i tae calea. Cât priveşte pe Codin — n'ar fi putut nici părinţii lui să jure dacă e leneş dela Dumnezeu sau îi luase pofta de lucru „afurisitele de cărţi", vorba maicăsi, pe care ar fi fost în stare să le şi mănânce nu numai să le citească.

Inglodat în treburi, deşi nu era nici un zor să le facă pe toate în ziua aceia, nenea Stancu strigase pe Codin, de câteva ori, îl mai chemă şi Mitru, până sări lelea Maria :

— Lăsaţi-l, mă, nu vă mai răciţi gura de-a surda, că cine ştie unde s'o fi băgat cu săraciile alea de cărţi ! C'o să mă duc într'o zi la învăţător, să-i spui să nu-i mai dea, firar ale dracului de hârţoage să mi-ş fie !

Codin — auzea şi n'auzea. Nu era pentru prima oară când tată-său ori fraţii îl chemau la treabă, iar lelea Maria îi ameninţa „hârţoagele" şi îşi făgăduia să se certe cu cel care i le împrumuta. Sbârci doar din nas şi se îngropă mai adânc în şură, ca nu cumva să-l zărească de jos şi să-i strice — nu atât odihna, cât plăcerea de a contempla şi gusta drăgălăşenia soarelui din ziua aceea şi de a-şi da drumul gândului să sboare — până în vârful salcâmului de lângă şură, sau până în nesfârşitul Universului. Căci, Codin al lui Stancu Dragomir din Cârligani, era mai întâi de toate un neobosit gânditor. Atât de mult îi plăcea acest sport, că ar fi fost în stare să se lipsească de orice, afară de mâncare, numai să fie lăsat să-şi plimbe mintea din casă până în tindă, din tindă pân' la vie, dela vie până la Poli — de predilecţie la nord, — peste ţări şi peste mări, pe culmile munţilor, în văzduh, în tainele cerului şi în sânul pământului. Şi cum cel mai prielnic timp pentru a visa fără să dormi e ziua cu soare de primăvară şi noaptea cu lună sau cu vifore, Codin îşi întoarse faţa cu totul spre miazăzi, îşi mai slăbi cureaua dela nădragi — ca să n'aibă cea mai mică stingherire în savurarea clipelor fericite; şi închise ochii. In acest moment, soarele, ca şi când i-ar fi înţeles preferinţele, îi aruncă o rază drept în frunte, şi din izbitură mii de firicele îi împânziră faţa. Vădit măgulit, Codin deschise gura şi plesni cu dosul limbii în dinţii de sus, parcă ar fi vrut să arate soarelui că n'ar protesta dacă i-ar trimite şi în cerul gurii o rază. Dar globul de foc îl ignoră ; şi Codin căscă şi închise gura. Apoi deschise ochii şi tărcoli soarele de câteva ori până izbuti să-l fixeze drept în mijloc ; curios să vadă cât e în stare să înfrunte privirea-i focoasă. In mai puţin de douăzeci de secunde însă se dete bătut şi lăsă pleoapele peste luminile înlăcrămate.

— Bun lucru a făcut Dumnezeu când a scornit soarele ! gândi el ştergându-şi lacrimile ce se porniseră pe lângă nas. In această clipă, puternicul astru, care îşi vedea de drum, fu sdrelit de vârful unei crengi de nuc şi Codin avu un regret şi o părere :

— Ce bine ar fi făcut Dumnezeu dacă ar fi rânduit ca soarele să mai meargă şi dela apus spre răsărit, nu numai dela răsărit spre apus! Indată însă zări salcâmul din celălalt capăt al şurii, ale cărui ramuri, dacă soarele ar fi călătorit invers, i-ar fi pricinuit aceeaşi neplăcere. Totuşi rămase la părerea ca variaţia era necesară şi în rânduiala prea înţepenită a Universului.

— Ce plăcut ar fi — gândi el — dacă soarele ar merge într'o zi dela răsărit spre apus, în cealaltă zi dela apus spre răsărit, apoi urmând acelaş dus şi întors între miazăzi şi miazănoapte ; iar când şi când să-l apuce zorile drept în mijlocul cerului, să stea pe loc până la ziua jumătate şi numai după aceea s'o ia la sănătoasa la vale... Şi ca această rânduială să nu ducă peste un timp iarăşi la montonia de astăzi, să fie aşa fel statornicită încât să strice socotelile şi celor mai pricepuţi astronomi...

La fel cu luna. Să nu se mai cunoască dinainte schimbările-i la faţă, ci să se pomenească omul în plin întunerec, apărând pe negândite în toată strălucirea ei. Cu chipul acesta s'ar mai stârpi şi hoţiile, căci negura nopţii nu va mai putea oferi deplină siguranţă făcătorilor de rele. Şi fiindcă a rânduit D-zeu ca luna să se arate când rotundă şi cu pete, ca o mămăligă arsă de fundul ceaunului, când ştirbă, când cocoşată, — ar fi putut să meargă cu schimbările acestea la infinit. Ochiul omului ar fi foarte încântat dacă într'o seară i s'ar arăta minunatul astru în chip de vacă, în altă seară ca un hipopotam, apoi ca o raţă, ca un elefant, ca un ţap — şi aşa mai departe...

Aci îl podidi râsul şi uită să propună o schimbare şi în rânduiala după care să guverneze stelele. Un chelălăit scurt al câinelui, ce se enervase într'o neegală luptă cu un purice meşter în strategie, îl făcu să deschidă ochii şi să privească din nou soarele, care tocmai se descurcase dintre crengile nucului şi sărise sprinten pe seninul cerului. Codin fu mulţumit şi, după ce mai înfruntă o clipă discul de diamant, îi veni în minte această năstruşnică întrebare : ce ar face el dacă, printr'o bunăvoinţă nemai pomenită, i-ar da Dumnezeu putere nemărginită asupra... soarelui ?

Ideia o găsi minunată şi din cale afară de măgulitoare. Ca s'o savureze în toate posibilităţile şi în toate amănuntele, îşi schimbă poziţia şi se aşeză cu faţa în sus ; încrucişă mâinile pe piept, trase căciula pe ochi... şi planul se deşiră limpede şi plin de înţelegere pentru trebuinţele omenirii...

In primul rând îşi va face pomană cu bieţii Eschimoşi, poruncind soarelui să-i încălzească — puţin câte puţin, — până îi va binecuvânta cu temperatura din Iunie al nostru. Nici nu s'ar putea închipui — aşa gândea el — o pomană mai mare decât desmorţind pe nenorociţii locuitori ai pustiurilor îngheţate, care nu cunosc dulceaţa unei raze de Martie şi nici răcoarea odihnitoare a umbrei de vară. O soartă vitregă i-a aruncat în ţinuturi unde, din cauza unui sistem învechit de rotaţie a planetei noastre, soarele doar îşi bate joc de ei, privindu-i pieziş şi printre gene. Când a aşezat Dumnezeu să se învârtească pământul aşa cum se învârteşte, nu se pomenea nici picior de om; dar astăzi, când mişună popoarele ca furnicile — e nevoe de-o schimbare. Căci nu e drept să se bucure de binefacerile soarelui numai unii oameni, pe când alţii orbăcăesc veşnic prin zăpadă şi prin ghiaţă sau se prăjesc ca într'un cuptor din beciurile iadului !

Da, e mare şi bun şi milostiv Cel-de-sus, aşa cum spune evanghelia, dar multe lucruri nepotrivite lasă şi el. Poate că e prea înglodat şi nu are vreme să observe tot ce se petrece în făptura lui, iar îngerii nu îndrăznesc să-i spue în faţă — drept şi cinstit : — Uite, Doamne, cutare lucru nu mai merge aşa ; trebue îndreptat după necesităţile de astăzi ale omenirii. Dar el, Codin al lui Stancu Dragomir din Cârligani, dacă ar avea soarele sub stăpânirea sa, i-ar da poruncă straşnică să încălzească deopotrivă tot pământul. Să nu fie pentru unii mumă şi pentru alţii ciumă. Iarna — şteargă-se din calendar. Să rămâie doar ca o amintire urâtă pentru a fi povestită din neam în neam. Să i se pomenească numele numai în basme şi să fie sperietoarea copiilor, ca Muma Pădurii şi ca Miazănoapte. Să se răsfeţe lumea numai în celelalte anotimpuri, — prelungite şi îndulcite. Primăvara să fie ca în luna lui Florar; vara ca în Cireşar; iar toamna ca în a doua jumătate a lui Septembrie. Aceeaşi temperatură pe toată suprafaţa pământului. Iar dacă ţine Dumnezeu să rămâie şi puţină sămânţă de ger, n'are decât să-şi oprească în jurul Polilor, pe o rază de maximum zece grade. Mai mult nu. Atâta încă nu e suficient ca să fie lumea fericită. Mizeria pricinuită — fie de ploi prea multe, fie de secetă, trebue să înceteze. Soarele va primi poruncă să formeze nouri oridecâteori simte pământul nevoe de umezeală. Insă nourii să nu-şi facă de cap şi să înece munca oamenilor, ci să sloboadă apă numai cât e de trebuinţă...

Ce fericire va fi atunci pe pământ ! Nu se va mai pomeni de foamete, de lipsă de lemne, de oameni degeraţi de frig sau prăjiţi de arşiţă ; nu vor mai fi îne-

(Continuare în pag. VI-a)

curi ; râurile se vor stăpâni în matca lor; câmpiile vor fi pururea verzi; prin codri nu va mai răsuna aşa de des securea distrugătoare; pasările nu-şi vor mai părăsi cuiburile pentru a se duce mii de kilometri după soare; ciocârlia va cânta veşnic, în toate dimineţile, iar vietăţile cu blăni călduroase nu-şi vor mai da pielea ca să încălzească pe toţi rebegiţii de ger.

Nu se poate închipui mai mare mulţumire sufletească — cugetă el mai departe — decât să vezi pe Eschimoşi numai în cămaşă şi cu pălării de pae, sau pe Eschimoaşe ţesând pânză de bumbac cu borangic, la umbra celarului sau a nucului din bătătură, ori eşind la plimbare cu umbrela, ca să nu le ardă soarele....

Apoi să te faci la tropice şi să priveşti la oamenii din părţile acelea cum se minunează de schimbarea temperaturii şi cată care-mai-de-care să-şi facă îmbrăcăminte pentru corp. S'ar isprăvi deci şi cu ruşinea de-a mai exista în secolul al douăzecelea lume nevoită să umble în pielea goală, fără nici o fereală. Cum de n'a băgat Dumnezeu de seamă până acuma, că toate nenorocirile care bântue omenirea se datoresc lipsei de chibzuială cu care îşi guvernează făptura ? Diavolul să fi urzit lumea şi tot nu şi-ar bate joc astfel de ea!

Aci, Codin, amărât şi revoltat, ţârcăi printre dinţi o lulea de scuipat care, nebinevoind să se fărămiţeze, se întoarse întreg şi-l plesni drept între ochi. Flăcăul tresări, deschise ochii mari şi îi roti pe cer ca şi când s'ar fi temut să nu urmeze vreun trăznet; dar văzând cerul limpede şi soarele încăzindu-l cu aceeaşi bunătate, îşi făcu cruce şi începu să râdă. Ca drept pedeapsă că a pus la îndoială înţelepciunea lui Dumnezeu îşi pocni fruntea cu nodul mijlociului dela mâna dreaptă, rostind tare — şi nu pentru întâia oară :

— Dovleac !

După ce îşi mai imputâ nelegiuirea săvârşită, se întinse de câteva ori şi dând cu ochii de cele două cărţi cu care se urcase pe pae, făcu o mişcare să apuce una — la întâmplare. Mâna însă era prea scurtă pentru distanţa ce-l despărţea de lucrul dorit, şi cum moleşeala şi căscatul nu-l lăsau să facă o cât de mică mişcare din loc, renunţă şi se întoarse iarăşi cu faţa în sus.

Şi gândul îşi reluă firul întrerupt...

— Dacă un meşter ca Dumnezeu a putut săvârşi o operă — negreşit mare, dar cu atâtea lipsuri, aceasta se datoreşte faptului că a ţinut morţiş să înjghebeze la iuţeală şi cerul şi pământul, când — slavă Domnului ! — nu-l oprea nimeni s'o ia mai pe îndelete...

Văzând că iar se întinde la păcat, Codin se scutură ca de friguri şi deschise ochii, hotărît să renunţe a mai critica rânduiala dumnezeească. Şi greu nu-i fu să dea gândului altă îndrumare. Nucul şi salcâmii care stăteau trişti şi liniştiţi lângă şură, fără frunze, fără flori, îi atraseră privirea. Ii cercetă cu milă, pe rând, îi înmuguri, le deschise binişor frunzele, făcu salcâmului flori şi trimise un roi de albine să culeagă nectarul ; încărcă nucul cu nuci — câte două şi câte trei încoceţate laolaltă, asvârli cu băţul şi doborî câteva pe care le spintecă cu vârful cosorului şi le scoase miezul... apoi suflă un vânt rece, frunzele se îngălbeniră şi împânziră şura şi locul de subt pomi, crengile rămaseră iar goale şi triste.

— Ah, Doamne, zise el frecându-se nervos la ochi, n'ai făcut rânduială bună, ascultă ce-ţi spun eu ! Căci la urma urmei, ce te-ar opri şi cam ce te-ar costa să laşi firea mereu împodobită în haine verzi, ca ochiul omului să fie veşnic încântat şi sufletul lui mereu mulţumit de dărnicia ta ?

Codin îşi dădu seama că gându-i năvalnic e pus astăzi pe ceartă cu Dumnezeu. Şi cum el avea respect pentru cele sfinte, se mişcă şi apucă pe Jules Verne : *Ocolul pământului în optzeci de zile*. Dar citise această povestire de mai multe ori, o ştia aproape pe dinafară, bătuse drumurile lui Phileas Fog şi ale iscusitului Passepartout împreună cu ei, îi palpitase inima oridecâteori întâlneau vre-o piedică în cale şi se bucurase cu ei când obstacolele erau trecute. O răsfoi dar puţin, o făcu sucăleţ şi o asvârli cât colo.

— Nişte nebuni — şi Englezul că a făcut o prinsoare din care putea să iasă, în cazul cel mai bun, şi sărac şi schilod; şi Francezul că s'a potrivit lui ! — zise el sbârcind din nas. Şi se ridică brusc în capul oaselor. Fratele cel mare îl zări şi-l strigă cu gura toată:

— Dă-te jos d'acolo, mă, că avem treabă !

— Acu, acu! — îi răspunse Codin scărpinându-se cu ciudă după ureche. Şi ca să-şi verse necazul că fusese zărit, dete o gură pisicii :

— Zât !

Florica mieuni şi sbârci din nas, fără să deschisă ochii. Codin îi dete pace şi luând cărţile se lăsă târât pe marginea şurii. Nu-i venea însă deloc să ia poteca spre fratele său. Moleşit şi fără gust de nimic, se rezemă de pae şi-şi aruncă ochii plictisit pe sumarul *Vieţii Romîneşti*. Un şir de nume, în majoritate necunoscute, înaintea unui şir de titluri care nu-l atrăgeau. Şi tocmai vrea să îndoiască revista şi să pornească unde era chemat, când ochii i-se înfipseră pe un rând care îi reţinu atenţia: *Scrisori din America*. Citise în alte numere din marea revistă „Scrisori din Ardeal", „Scrisori din Basarabia", — niciodată însă nu avusese prilejul să citească o corespondenţă din noul continent. Şi cum o astfel de lectură îi făcea mare plăcere aruncă o ochiadă perfidă spre frate-său Mitru şi din două sărituri ajunse la stogul de coceni, se căţără ca o pisică de cotoare şi se urcă sus. Cu aceeaşi îndemânare se vârî între snopi lăsând libere numai faţa şi mâna în care ţinea revista ; şi se apucă să savureze ştirile de peste ocean.

Un român Transilvănean trăitor prin acele meleaguri descria cu mare lux de amănunte un scurt popas în peninsula Florida. Arăta acest colţ al Americei de Nord ca un fel de rai pe pământ, cu primăvara nesfârşită, lacuri frumoase şi fără număr, păduri întinse de brazi şi cipri, oraşe cu clădiri uriaşe, fabrici multe şi pământ din cale afară de roditor. In sfârşit o fericită Arcadie a noului continent, pentru care se sbăteau Europenii sosiţi după agoniseală, să-i acapareze înaintea altora părţile mai fertile şi să-i stoarcă cei dintâi vlaga virginităţii.

Când citi că printre neamurile îngăduite să înfiinţeze colonii erau şi Români, Codin se simţi mândru şi din clipa aceea socoti peninsula din botul Antilelor ca ţara cea mai civilizată şi mai fericită de pe glob. Dealtfel însuşi numele ei era o mărturie : Florida ! Florida ! Nu se poate închipui un cuvânt mai frumos, mai poetic, mai sonor şi mai cuprinzător. Un nume curat românesc: flori — Florica — Florida !

Era una din acele clipe fericite când Codin avea prilejul să dea drumul gândului său pururea dornic de aventuri. Inchise ochii şi înşiră în minte-i o mulţime de nume de ţări, de oraşe, de insule, de peninsule, — dar nu găsi pereche Floridei decât în singură ţărişoara sa. Amândouă au nume de care ţi se lipeşte limba, şi una şi alta au munţi şi câmpii şi mări şi lacuri şi pământ roditor şi oameni cumsecade. Micuţa colonie de Români despre care corespondentul scria că are să ia fiinţă în Florida, Codin o socoti ca un început sortit să fie urmat în foarte scurtă vreme de altele şi mereu de altele, până când minunatul ţinut al Statelor-Unite va fi locuit în majoritate de Români, peste tot limbă românească, obiceiuri româneşti, viaţă curat românească...

Intoarse foaia şi citi mai departe. Se vorbea de trenuri cu vagoane „pentru albi" şi „pentru negri", de viaţa pe care o duceau românii din Ardeal stabiliţi mai ales în Cleveland, apoi o descriere poetică a acestui oraş cosmopolit, a lacurilor Erie şi Michigam şi a palatului unui vestit miliardar. Corespondenţa se încheia cu un lung şi amănunţit istoric al soartei Indienilor băstinaşi, peste a căror „sălbătecie" a dat busna „civilizaţia" hrăpitoare a Europei.

Inima băiatului nostru se întristă. Să te duci să exploatezi pământuri sterpe şi fără stăpân, să împrăştii binefacerile civilizaţiei prin cele mai sălbatice ţinuturi, să răspândeşti învăţăturile Domnului Hristos celor mai înapoiate triburi, — da! Dar ca să ucizi şi să prădezi în numele civilizaţiei şi al blândului Mântuitor — asta nu se poate admite !

Feciorul lui nenea Stancu aruncă revista cu scârbă şi se ridică desamăgit. Ochii lui blânzi şi şterşi se pironiră trişti în vârful unui par din gard, în vreme ce sufletu-i milos începu să depene o grabnică navetă între Iisus Hristos şi... Fernando Cortez. Spre norocul acestuia din urmă Ancuţa interveni la timp, cu o gură ascuţită de pe pârleaz :

— Mă Codine, măă, hai să mâncăm că se răceşte mămăliga.

Era singurul argument cu care puteai scoate pe Codin din pae, din coceni, din pod, din leasă şi de pe unde se mai ascundea cu cărţile şi cu gândurile lui.

— Hai că viu acuma ! — răspunse el fără nici o zăbavă. Şi mirat că ziua trecuse aşa de repede şi negura începuse să se prăfuiască, iar stelele eşeau timid — câte una, câte două, puse mâna pe cărţi şi-şi făcu vânt de pe stog, ducând cu sine un nor de foi uscate smulse cu fundul nădragilor din strujenii vătămaţi.

DAMIAN STANOIU

Ultimele noutăţi apărute în vitrina

Librăriei Universala ALCALAY & Co.

Calea Victoriei Nr. 27, sub hotel Boulevard

Escholier R. : Versailles (gravures en couleurs)	273.—
Faure G. : En Sicile (gravures en couleurs)	210.—
Herbillon : Du Général en chef du gouvernament (2 volume)	325.—
Gounard : Histoire des Doctrines Economiques	422.—
Rollin H. : La révolution russe, tome I Les soviets	98.—
Durtain : Dieux blancs - hommes jaunes	98.—
Ce qu'ils ont vu (221 photos du front)	195.—
Levy S. : Ma chére France (roman)	78.—
Murat Princesse : La vie amoureuse de Christine de Suéde	65.—
Figuer V. : Mémoire d'une révolutionnaire (trad. du russe)	98.—
Treich : Histoires diplomatiques	39.—
Renauld : L'Oiseau des iles (roman)	78.—
Charmy : Une vie plus belle (roman)	78.—
Reuillard : Moeurs (roman)	78.—
Simone : Le Desordre (ed. luxe lei 162) ed. ord.	98.—
Cahnet : Moussia et ses amis	78.—
Bedel M. : Philippine (Fascisme et amour)	98.—
Marsaux : Les prodigues (roman)	98.—

Se primesc abonamente la toate ziarele şi revistele române şi străine cu preţurile originale.

Comenzile pentru provincie se expediază şi contra ramburs.

CURIOZITĂŢI DIN CHINA ŞI JAPONIA

CUPRINSUL :

La Bergen; La Tokio; Oraşul sfânt; Nara; Cum trăesc şi cum mor Japonezii; Spitalele la Yokohama; Kamakura; Cum mănâncă japonezii; Femeea japoneză; Moda japoneză; Caracterul Nipon; China; Peking; Bucătăria chineză; Templul Dalai Lamei; Nankin;

ZIUA ROŞIE IN RUSIA

Ziua de 7 Noembrie a fost aniversarea marei revoluţii ruseşti. Pentru a vedea cum s'a repercutat această uriaşă revoluţie în centrele depărtate ale vastei împărăţii, citiţi admirabila nuvelă a lui Constantin Fedin, **„Transvaal"**, apărută în biblioteca „Dimineaţa". Volumul se găseşte de vânzare la librari, chioşcari şi depozite de ziare, cu preţul de 8 lei.

Marile succese din filmele sonore !

Cea mai senzaţională invenţie: placa de patefon, flexibilă, — nu se sparge — este uşoară şi rezistentă; are formatul unei cărţi poştale ilustrate şi cântă la orice patefon, de sute de ori cu acelaş ac!

Fabricate de marile uzine „Weco" din Berlin, se vând în România la toate magazinele şi librăriile principale, cu 20 lei bucata.

Reprezentant General „NOVITAS", Bucureşti IV. — Strada Onciul 11.

A apărut

ALMANACHUL ŞCOLARILOR

pe anul 1931

Un elegant volum de 130 pagini, cu un cuprins extraordinar de bogat şi variat. De vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare.

PREŢUL UNUI VOLUM LEI 25

Cronica Sahului

PROBLEMA No. 333

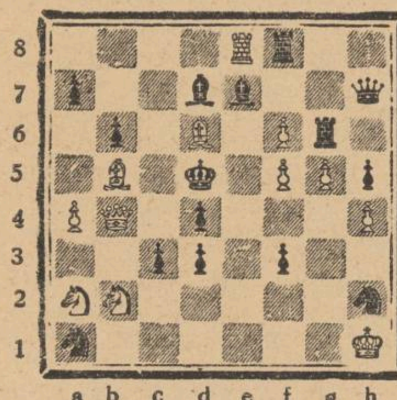
— Din concursul nostru de probleme —

Motto : «Purrezza»

(inedită)

Negru :

Rd5, Dh7, Tf8 şi g6, Ca1 şi h2. Nd7 şi é7, Pa7, b6, c3, d3, d4, f3 şi h5 (15).

Alb :

Rh1, Dc4, Té8, Ca2 şi b2, Nb5 şi d6. Pa4, f5, f6, g5 şi h4 (12).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PROBLEMA No. 334

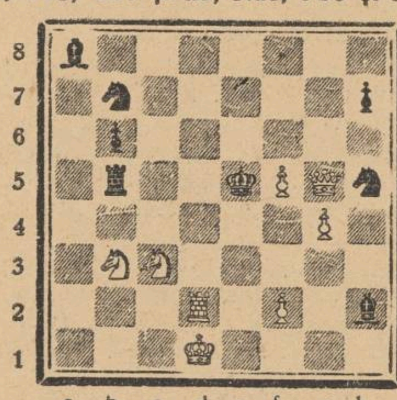
— Din concursul nostru de probleme —

Mottto : „September"

(inedită)

Negru :

Ré5, Tb5, Cb7 şi h5, Na8, Pb6 şi h7 (7).

Alb :

Rd1, Dg5, Td2, Cb3 şi c3, Pf2, f5 şi g4 (8).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 145

Jucată la concursul internaţional de la Stockholm, în Octombrie 1930.

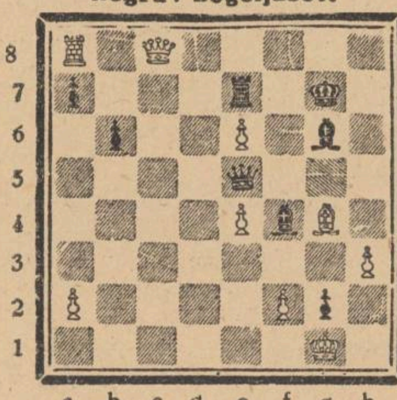
Alb : Stahlberg — **Negru : Bogoljubov**

Gambitul Damei

1. d2—d4, d7—d5 ; 2. c2—c4, c7—c6; 3. Cb1—c3, Cg8—f6; 4. c4×d5, c6×d5 ; 5. Cg1—f3, Cb8—c6 ; 6. Nc1—f4, Cf6—é4 ; 7. Dd1—b3, é7—é6 ; 8. é2—é3, g7—g5 ; 9. Nf4—g3 cea mai bună mutare. 9...., h7—h5 ; 10. Nf1—d3, Cé4×c3 ; 11. b2×c3, h5—h4 ; 12. Ng3—é5, f7—f6 ; 13. Cf3×g5, Cc6×é5 ! ; 14. d4×é5, f6×g5 ; 15. Nd3—g6+, Ré8—é7 ; 16. 0-0, Dd8—b6 ; 17. Db3—c2, h4—h3 ; 18. é3—é4, h3×g2 ; 19. Tf1—é1, d5—d4 ; 20. Dc2—d2, Nf8—h6 ; 21. c3×d4, Ré7—f8 ; 22. Ng6—h5, g5—g4 ; 23. Dd2—c3, Db6—d8 ; 24. Nh5×g4, Nc8-d7 ; 25. d4—d5, Nh6—f4 ; 26. h2—h3, Th8—h7 ; 27. Ta1—b1, b7—b6 ; 28. d5×é6, Nd7—é8 ; 29. Té1—d1, Dd8—g5 ; 30. Td1-d5, Th7—é7 ; 31. Tb1—d1, Né8—g6 ; 32. Td5—d8+, Ta8×d8 ; 33. Td1×d8+, Rf8—g7 ; 34. Td8—a8, Dg5×é5 ; 35. Dc3—c8,

Situaţia partidei după a 35 a mutare a albului

Negru : Bogoljubov.

Alb : Stahlberg.

Alb ameninţă, acum mat prin Dh8, dar nu are timp să-şi exercite ameninţarea ; 35....., Nf4—h2+ ; 36. Rg1×g2, Ng6×é4+ ; 37. Ng4—f3, Né4×f3+ ; 38. Rg2×f3, Dé5—d5+ şi alb abandonează.

BIBLIOGRAFIE

A agărut „Revista Română" de Şah" No. 9—10. Această excelentă publicaţie — singura de aceat fel în limba română, apare la Iaşi — sub direcţia d-lui M. Sadoveanu. Redactată cu o deosebită competinţă de d-nii Anatole Ianovcic şi Milu Augutstein, ea se bucură de preţioasa colaborare a d-lor S. Herland, Dr. I. Balogh, I Schlarko şi R Colman. Acest număr se prezintă în acelaaşi condiţiuni ireproşabile ca şi întrecut şi conţine interesante articole, şpartide, frumoase studii şi probleme, precum şi numeroase tiri din ţară şi din străinătate.

Abonamentul e de 300 lei pe an şi 175 pe 6 luni. Cererile se vor adresa la „Revista Română de Şah", Iaşi, str. Zugravilor 19.

CORESPONDENŢA

Cezar A. Jonescu, Loco. — Ne făcuserăm o mai bună idee despre Dv. Faţă însă de grosolănia de care daţi dovadă, vă aducem la cunoştinţă că orice corespondenţă viitoare va fi aruncată la coş şi vă excludem dela concursul deslegătorilor.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Curiozităţi

Cât preţueşte o femeie ?

Nişte savanţi germani s'au întrebat care e valoarea economică a compatrioatelor lor şi, cu seriozitatea care caracterizează cercetările nemţeşti, au stabilit, cu ajutorul unor statistice minuţioase, cele ce urmează: La vârsta de cincisprezece ani, o femeie germană valorează prin serviciile pe care, în medie, le va putea aduce pe viitor naţiunii sale, o sumă de vreo patruzeci de mii de mărci. La treizeci de ani, valoarea ei e într'o scădere foarte puţin sensibilă. Dar de aici înainte, declinul e vertiginos. La cincizeci de ani, nu mai valorează decât vreo treizeci de mii de mărci, la şaizeci de ani, douăzeci de mii. După vârsta asta, vine prăbuşirea totală, până la cifra zero, atinsă la şaizeci şi cinci de ani. Valoarea unui bărbat întrece în general pe cea a unei femei cu vreo douăsprezece mii de mărci.

Vaze celtice din epoca lui Napoleon

Acum câţiva ani, nişte lucrători care făceau săpături pentru fundamentul unei căi ferate în Lorena au găsit în pământ câteva vaze de bronz. Bănuind că ele pot avea o valoare mare, lucrătorii au ţinut ascunsă descoperirea lor, apoi au tratat cu un negustor, care a cumpărat vazele pentru suma de două mii de franci. Negustorul, arătând cumpărătura unor specialişti, a aflat că e vorba de vaze celtice din secolul al cincilea care au o valoare imensă. Bine înţeles că le-a vândut cu câştig şi astfel, din mână în mână şi cu preţ mereu sporit, vazele au ajuns în prăvălia unui negustor de antichităţi din Paris, care le-a vândut, pe câteva sute de mii de franci, unui reprezentant al lui Britsh Museum.

Presa engleză, încântată de îmbogăţirea muzeului cu nişte obiecte atât de preţioase, a publicat articole ample cu descrierea lor, şi astfel afacerea a ajuns să fie cunoscută în Franţa. S'au făcut cercetări şi, din om în om, s'a descoperit provenienţa vazelor. Lucrătorii care le găsiseră au fost daţi în judecată pentru deturnare de antichităţi şi condamnaţi la câte două luni de închisoare. Patronul lor nu ştia nimic despre întâmplarea aceasta, dar proprietarul locului l-a dat în judecată pentru daunele pe care i le-au adus lucrătorii care au furat vazele. Patronul a cerut o expertiză şi specialistul consultat a declarat că „vazele celtice din secolul al cincilea" datează din epoca lui Napoleon, fiind îngropate, de sigur, în timpul uneia din numeroasele expediţii militare în Lorena, făcute în vremea aceia. Afacerea ia astfel o întorsătură comică — pentru toată lumea afară de British Museum.

Dar este oare posibil ca o confuzie atât de grosolană să fi fost făcută de specialiştii care au indicat preţul vazelor ? Mai curând trebue să fie vorba de un fals sau de o confuzie voită, afară de cazul când obiectele sânt în adevăr antice şi greşala este a expertului judiciar.

Charlie Chaplin la balamuc

Din Hollywood se anunţă că, după o lungă şi matură chibzuire, Charlie Chaplin s'a hotărît în privinţa mediului pe care-l va reprezenta în noul său film sonor : un balamuc. Charlot va juca rolul unui gardian de nebuni, care e mai nebun decât administraţii săi. Pentru a studia atmosfera, Charlot s'a instalat pentru mai multă vreme într'o casă de nebuni din Los Angeles unde va petrece câtva timp ca pacient, apoi câtva timp ca îngrijitor. Numai de nu s'ar lăsa influenţat de mediu.

A apărut

MANUAL DE SOCIOLOGIE

pentru clasa VII-a secundară

de D. I. Suchianu, Conferenţiar universitar.

Carte aprobată de Ministerul Instrucţiei Publice

E un elegant volum, cuprinzând într'un stil foarte literar, toate problemele sociologiei generale precum şi ale sociologiei religioase, economice, juridice, politice, estetice, linguistice şi educaţionale.

Comenzile se primesc la Editura „ADEVERUL"

DUPĂ VACANŢĂ

Trebue să răscumpăraţi vremea lecturilor inutile şi banale

ORICE IUBITOR AL CĂRŢII VA CITI :

ARIEL sau

VIAŢA LUI SHELLEY

de ANDRÉ MAUROIS

apărută în Editura „Adeverul" într'o excelentă traducere rominească

Minunata operă

TRANSVAAL

(In împărăţia sovietelor)

a apărut în

„Biblioteca Dimineţii"

Volumul 8 Lei

Citiţi azi : LECTURA No. 302

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

SOMERSET MAUGHAM

TRADAREA LUI EDOUARD BERNARD

Lei 5. Scrierea completă la chioşcari şi librari

Cărţi şi Reviste

RENÉ BOUVIER: Balzac homme d'affaires

„Balzac om de afaceri" e titlul unei lucrări apărută de curând în librăria franceză şi datorită d-lui René Bouvier. E o carte ciudată şi inegală. Primul capitol e excecelent, evidenţiază un spirit lucid, care ştie să privească ansamblul unei probleme şi s'o ilustreze cu amănunte potrivite. Restul e de-o candoare greu de judecat, căci, la urma urmei, candoarea e o virtute. In sfârşit, concluzia cărţii pune o problemă „captivantă" — spune autorul, ca şi cum s'ar găsi în faţa unei enigme.

H. de Balzac

D. René Benjamin, care recenzează cartea, explică foarte bine candoarea de care pomenim mai sus. E vorba de candoarea tuturor celor ce descopăr cu emoţie că Balzac a fost un om excepţional. Ca şi cum sutele de volume, de broşuri şi de articole care s'au scris despre el n'ar fi convins de mult pe toată lumea că Balzac era genial. Sau, poate, cărţile care mai exprimă şi azi această inocentă surpriză faţă de cunoştinţele acestui om genial — cunoştinţe pe care noi le avem azi fără a fi deloc geniali — se adresează acelora dintre cetitorii lui Balzac care sânt de-o constituţie intelectuală cu totul rudimentară şi nu sânt în stare să descopere nimic ei singuri în cărţile pe care le citesc.

Primul capitol al cărţii d-lui René Bouvier e intitulat „Domnia banului". Ar fi putut să fie vorba de epoca noastră; autorul se ocupă, însă, de epoca lui Balzac. Intr'adevăr, epoca noastră seamănă cu cea a lui Balzac, ca două picături de apă. Aceiaşi dorinţă de viaţă uşoară, îmbelşugată, aceiaşi lăcomie de bunuri materiale; vanitatea şi interesele imediate ţin locul oricăror credinţe. Mizeria, imoralitatea şi pornirile spre crimă stăpânesc lumea. Intreagă această epocă e însufleţită de o singură lozincă: „Imbogăţiţi-vă!"...

Balzac, care a văzut până la halucinaţie această decadenţă, cu toate violenţele, cruzimile, ororile bogăţiei, a zugrăvit-o necruţător în romanele lui. Dorinţa şi grija de bogăţie apar pretutindeni, şi romancierul preţuia el însuşi banul pentru forţa pe care o conţine, — şi n'a încetat o clipă să alerge după avere, ascultând şi el de ritmul epocii.

Deşi mereu înfrânt în această goană după aur, Balzac se dovedeşte superior tuturor romancierilor tocmai în descrierea lăcomiei, torturei sufleteşti şi turburărilor criminale care întovărăşesc această goană.

Opera lui e plină de „afaceri".

Dar marea slăbiciune a acestul geniu e că el însuşi n'a izbutit să înăbuşe într'însul monstrul avid care îl devora: dorinţa de-a se îmbogăţi. Cele mai impresionante capitole ale romanelor sale sunt acelea în care descrie această dorinţă şi afacerile neizbutite ale eroilor săi. Viaţa lui se acordă astfel cu opera. Se acordă, cu condiţia să rămânem pe terenul afacerilor materiale. Căci scriitorul acesta, sărac şi suferind, plin de datorii şi obosit de eforturi fizice şi intelectuale, a făcut pentru ţara lui cea mai minunată „afacere spirituală", lăsându-i marea lui operă.

Şi acest observator de geniu, tocmai pentrucă a văzut prea limpede în sufletul celor ce-l înşelau, a fost toată viaţa înşelat. — h.

J. LE GRAS ŞI R. VÈZE: „Casanova"
(Berger-Levrault, Paris)

Doi scriitori încercaţi în studii casanoviene — d. Joseph Le Gras ne-a dat o carte frumoasă asupra „extravanganţei personalităţii lui Casanova", pe când d. Raoul Vèze, autor al acelor delicioase „pagini casanoviene" în care mişună mii de detalii nebănuite asupra cavalerului de Seingalt, conduce tipărirea, azi în curs, a unei ediţii critice a memoriilor marelui venețian — ne povestesc „viaţa autentică a adevăratului Casanova", într'o lucrare de un farmec deosebit.

Casanova este zugrăvit aci după natură. Nu este deci vorba de o biografie romanţată, gen care poate prezenta uneori, dacă nu chiar rar de tot, un oarecare interes, şi de care dealtfel s'a abuzat în timpul din urmă destul de ciudat; nici un loc nu este rezervat invenţiei. Cele mai mici lucruri, controlate dela isvorul cel mai bun, sunt exacte; într'un volum de 250 pagini este concentrat astfel tot ceeace ştim în acest moment asupra existenţei fantastice a aceluia pe care trebue să-l considerăm, în adevăratul lui titlu, nu numai ca pe un seducător înăscut, avid de a poseda toate femeile frumoase întâlnite în viaţa lui, ci chiar ca pe un cercetător ocupat să rezolve unele probeleme de filozofie şi de fizică, preocupat, în mijlocul miilor sale de cuceriri, să se orienteze către ceeace are cugetarea mai precis şi mai înalt.

Iată dar ideea originală a acestei lucrări: Casanova nu trebue considerat ca un desfrânat, doritor să-şi mărească numărul bunurilor, şi consacrându-şi zilele şi nopţile plăcerilor, ci, din contră, în uimitorul cavaler de Seingalt trebue să vedem unul dintre spiritele cele mai fine şi mai bine împodobite ale secolului al optsprezecelea, în care domneşte voluptatea.

CARLOTTA SCHLOSS: „Dante e il suo secondo amore"
(N. Zanichelli, Bologna)

Se ştie că Gemma Donati, soţia lui Dante, nu apare niciodată în opera marelui poet florentin. O scriitoare italiană, d-na Carlotta Schloss, şi-a propus să reabiliteze totuşi figura Gemmei Donati şi s'o răzbune oarecum de tăcerea soţului său, cât şi de acuzaţiile aduse contra ei de către vechii biografi ai poetului, în special de către Boccacio; cei mai moderaţi dintre dantologii moderni au admis în genere că Gemma Donati n'a ocupat decât un foarte neînsemnat loc în cugetarea şi afecţiunea poetului.

Ridicându-se dar în contra acestei calomnii, d-na Carlotta Schloss expune într'o primă parte a lucrării sale, aceea care înfăţişează tăcerea lui Dante, unele observări care sunt demne de reţinut. Autoarea, după ce face să reiasă acel parti-pris mizoghin care a inspirat şi care caracteriza în acelaş timp pe Boccacio, insistă asupra cauzelor foarte naturale care explică rezerva poetului asupra a tot ceeace priveşte viaţa lui conjugală. Este exact că, în societatea italiană din secolii XIII şi XIV, cu totul pătrunsă de scepticism, a fi vorbit despre sine, despre familie, despre detaliile intime pe care noi suntem doritori, azi, să le cunoaştem, ar fi trecut pe atunci drept o gravă necuviinţă. Dacă i se întâmplă lui Dante să se numească o singură dată în lunga lui poemă, el se explică numaidecât arătând că era constrâns s'o facă (Purgatoriul, XXX, 63); în nici o parte el nu face aluzii la tatăl său, la mama sa, la soţia şi copiii lui; şi când, în cerul lui Mars, străbunul său Cacciaguida îi expune originile familiei sale, poetul se grăbeşte să păstreze confidenţele acestea numai pentru el, căci asupra acestui subiect „più e'l tacer que il ragionar onesto": buna educaţie îl opreşte să spună mai mult. Exemplul lui a fost cu credinţă urmat şi de fiii lui care, lăsându-ne un comentar (Pietro) şi câteva glose (Jacopo) asupra Divinei Comedii, n'au adăugat nici un detaliu asupra caracterului şi vieţii intime a tatălui lor.

Mai departe d-na Carlotta Schloss ne introduce în atmosfera familiară din care s'a ridicat tânărul poet, atmosferă pătrunsă de o deosebită afecţiune. Părinţii lui avură grijă să-i caute o soţie ideală şi o aflară în persoana Gemmei Donati, cu care Dante şi-a împărtăşit amorul vieţii sale. Căsătoria lui avu loc în August 1293 — afirmaţie, care va pune în încurcătură pe cei care ştiu că zestrea Gemmei fu constituită în 1277, când poetul avea 12 ani, angajamentele acestea matrimoniale precoce nu erau rare pe atunci. Aflăm apoi din partea d-nei Carlotta Schloss că acest soţ fericit n'a cunoscut niciodată o perioadă de rătăcire, nici morală, nici intelectuală.

Omar Khayyam

Omar Khayyam este un poet persan care a trăit acum nouă secole. Unul din acei poeţi pentru care arta nu era un scop. Minunata inspiraţie lirică nu serveşte acestui bătrân cugetător oriental decât ca un vestmânt al filozofiei sale, un vestmânt sugestiv, desigur. In el, poetul şi filozoful apar aşa dar intim legaţi unul de altul, pe o treaptă atât de egală de înălţare şi putere, încât nu ştii şi nu poţi prefera pe unul altuia. Totuşi el nu se serveşte de subiecte multiple şi excepţionale ca să-şi desfăşoare filozofia-i. Şi aceasta-i constitue aspectul caracteristic al spiritului său original.

Omar Khayyam cântă vinul şi amorul. Şi aceste două subiecte revin în mod constant aproape în toate cele 160 de catrene ale sale. Intre o cupă de vin de culoarea rubinului şi mângâierea părului iubitei găseşte el mijlocul să-şi expună felul lui de a interpreta şi concepe viaţa. Forma pe care şi-o alege pentru filozofarea lui este atât de seducătoare încât, chiar dacă am fi hotărîţi băutori de apă, nu vom putea străbate catrenele sale fără a nu ne simţi prinşi de o neînvinsă poftă de vin. Efectul acesta este datorit, fără îndoială, sugestivităţii formei. Judecându-l „à la lettre", unii critici au căzut în greşala de-a clasa pe Omar Khayyam printre epicurieni. Dar pentru cine vrea să aprofundeze, pe lângă forma încântătoare pe care o întrebuinţează artistul, spiritul lui când melancolic, când satiric, când răzvrătit, care manifestă o cugetare iluminată şi înţeleaptă, — nu va fi în culegerea lui de poeme — Rubaiyat — nimic bahic, nimic care să claseze pe Omar Khayyam printre epicurieni. Vinul şi iubita pe care poetul o adoră şi o cântă cu atâta pasiune inspirată, sunt simboluri ale libertăţii şi fericirii către care aspiră sufletul nobil al filozofului revoltat, ajuns la o înţelegere supremă a raţiunii de-a fi a lucrurilor.

Pentru un spirit fericit epicurian satisfacerea plăcerilor materiale şi corporale constitue obiectul dominant al aspiraţiunilor şi preocupărilor sale zilnice. Omar Khayyam, din contră, oricare ar fi plăcerea bahică sau bucolică, caută plăcerea integrală în binele suprem al libertăţii şi independenţei:

Atât timp cât voiu avea o coaje de pâine
O picătură de vin şi o bucată de carne,
Voiu putea sta deoparte în tăcere şi
Nici un sultan nu mă va avea ca oaspe.

Catrenul acesta este ca un act de credinţă, un ideal care este, precis, la polul opus epicureismului. Impulsiunile profund libertare ale spiritului său isbucnesc franc; el nu vrea nici putere, nici onoruri:

.... o picătură de vin rubiniu,
.... o carte cu versuri

şi o jumătate de pâine: ajunge ca să trăeşti.

Iată-l pe Omar Khayyam descoperind pe Dumnezeu! Ca filozof, l'a căutat peste tot, pe aproape sau pe departe, în revelaţiunile sau decalogurile religiunilor şi iată că-l găseşte..... în sine însuşi:

Dincolo de ziua creaţiunii, dincolo de ceruri
Sufletul meu căuta pe Creator, căuta Paradisul,
Infernul....
Stăpânul — o spiritul plin de lumină — îmi zise:
Creatorul, Infernul, Paradisul—sunt în tine însuţi.

Nouă secole după Omar Khayyam tot mai căutăm pe Dumnezeul ceresc şi terestru în afara şi deasupra noastră, pe când Dumnezeul este omul, omul plin conştient de propria lui existenţă. Şi momentul fericit al plăcerii nu este păcat, ci comoară şi virtute a fiinţii, căci numai acest moment este viaţă, după cum constată Auro Arcola în revista **„l'en dehors"**.

Care este deci scopul vieţii? Il caută şi Omar Khayyam în zadar. Nimeni n'a ştiut să explice vreodată de unde venim şi unde vom merge. Fiecare individ ştie că a venit fără să ceară aceasta şi că se va duce cum a venit. Altceva nu ştie. Şi pentrucă bucuria este preferabilă suferinţei, instinctul şi raţiunea trebue să ne ducă spre ea şi nu spre durere; binele şi nu răul este ţinta supremă a existenţei noastre. Dela aceste baze pleacă concepţia vieţii profesată de Omar Khayyman. Şi filozofia lui este filozofia pură a unui precursor al individualismului anarhist. — **g. b.**

„Documentările şi lămuririle politice" ale d-lui C. Stere

au apărut în volum.

Sunt *„Preludiile"* în care se face analiza unui partid: partidul naţional-ţărănesc.

Sunt 270 pagini în cari e închisă întreaga istorie politică românească a ultimului deceniu.

Dar, mai presus de orice, e obârşia acelui *„Caz Stere"* de care printr'o stranie fatalitate pare legată viaţa tuturor partidelor politice în căutarea salvatoarei diversiuni.

„DOCUMENTARILE ŞI LAMURIRILE POLITICE" ale d-lui C. STERE formează o carte ce trebue citită de oricine care e preocupat de probleme obşteşti.

Citiţi:
Documentări şi lămuriri politice.
Preludii:
Partidul naţional-ţărănesc şi „Cazul Stere".

A apărut în Editura „Adevărul" S. A., 270 pagini. Preţul lei 120.

Rolul editurii în cultura naţională

Ţara în care editura a fost mai strâns legată de mişcarea culturală este fără îndoială Germania. Editorii acolo, mai ales în ultima parte a secolului al XIX-lea, erau oameni conştienţi, personalităţi cu convingeri tranşante şi pasionate, mai mult de cât negustori. Ori poate felul acela larg de a face comerţul care este caracterul marilor întreprinderi din Apus, i-a pus de-asupra fluctuaţiilor meschine, care fac din editor, în alte împrejurări şi condiţii, sclavul şi linguşitorul publicului, tiranul lipsit de orice scrupul în exploatarea intelectualului care-i cade în mână. Fapt e că editorii germani din această epocă s'au asociat cu cel mai mare zel „politicii culturale" din Germania, sprijinind după convingerile şi personalitatea lor diferitele curente culturale din vremea lor. De pildă Dietrich la Iena a avut ca ideal ridicarea nivelului culturii naţionale, pe când Fischer la Berlin s'a alăturat curentului care se formase împotriva şovinismului îngust. Editura Fischer în special, s'a afirmat ca o casă de comerţ îndrăzneaţă, care nu se opreşte să ia o atitudine şi să impuie publicului său scriitori reprezentanţi ai unei direcţii noi, tineri încă necunoscuţi, căci a lansat întâi pe naturalişti şi apoi pe simbolişti.

In editura ei au apărut acele traduceri a căror bogăţie şi valoare literară impresionează pe oricine cercetează un catalog complect. Toate literaturile au fost puse la contribuţie: acea franceză, acea rusă şi apoi cea scandinavă, care ni s'a făcut înţeleasă numai pe această cale. Dar în acelaş timp se făcu acolo o selecţiune de valori literare germane care reprezintă în faţa lumii culte din întreaga lume tot ce a produs Germania mai caracteristic şi mai strălucit în acea epocă prin colecţiile sale şi prin revista „Neue Rundschau".

Alături de Berlin, Leipzig prin editura sa *„Insel-Verlag"* publică numai cărţi de mâna întâi, cu o technică desăvârşită, pentru a forma gustul publicului, nu numai pentru cartea bună, dar şi pentru cartea frumoasă.

După răsboiu, fără să ia parte directă, ca factori şi pionieri ai unei culturi politice, marile case germane ca: Firma Bruno şi Paul Cassirer, Kurt Wolff, Albert Langen, Zsolnay, Späth, au intrat în mişcarea care a preînoit ideile şi a dat un nou avânt literaturii germane. Kurt Wolff a fost editorul care a editat, a sprijinit şi a lansat pe expresionişti, de la 1916 încoace, începând cu editarea revistei *„Der Jungste Tag"*. unde — alături de Claudel şi Fr. Jammes, — au publicat scrieri tinerii germani Kafka, Sternheim, Hasenclever, G. Benn, Schikele, pentru a nu mai numi de cât pe cei ce-mi sunt mai cunoscuţi. Cassirer editează în 1920 „Unser Weg", în care sprijină pictura şi literatura în acelaş timp şi în sumarul căreia găsim nume ca acele ale lui Kokoschka, Edschmid, Else Lascher-Schuler, Schikele, Tollerck. Iar Georg Muller sprijină curentul reprezentat de Heinrich Mann, Kerv, Rudolf Kayser, prin „Das Ziel" şi care ţintea la un activism sub care se desemna tendinţa ca literatura să se amestece în viaţa publică şi intelectualitatea să pătrundă în politică, pregătind poporul la autonomie. In timpul revoluţiei „Das Ziel" trece în editura lui Kurt Wolff şi toate casele mari de editură se întrec în a scoate antologii, între care „Menschheits dämmerug", care face senzaţie mai ales prin prefaţa lui Kurt Pinthus, care anunţă apusul unei lumi şi zorii lumii noi.

In această mişcare nu trebuie să vedem tendinţa de superorganizare a imperialismului german, pentru reglemente şi produsele intelectuale. Ci este o colaborare largă şi generoasă între editori şi autori pentru a pregăti trecerea Germaniei şoviniste şi îngustă în vederile şi activitatea ei, la o Germanie deschisă spre răsărit ca şi spre apus influenţelor culturale.

La noi editura care s'a născut după răsboiu şi s'a orientat mai ales în vederea problemelor culturale pe care le puneau noile împrejurări conştiinţei naţionale a fost *„Cartea Românească"*. D. I. Simionescu, personalitatea a cărei influenţă a fost precumpănitoare în înfăptuirea şi progresul acestei edituri, schiţează, într'un articol din excelenta revistă „Boabe de Grâu", împrejurările şi ideile în care această editură a fost înfăptuită.

Preocuparea evidentă a creatorilor ei a fost să se facă în primul loc un institut de editură care să contribuie la cultura naţională şi la cimentarea sufletească cu provinciile noi.

Promotorul, ne spune d. Ion Simionescu, a fost savantul şi delicatul idealist, prof. Ion Athanasiu. El, ne spune autorul articolului, a făurit primele statute, din care au rămas ca licăriri strălucitoare şi ca linii de conducere, unele articole şi până azi, precum sunt acele privitoare la crearea unui fond cultural, participarea lucrătorilor la beneficii, etc.

Posibilitatea de a deveni un institut de cultură însă era legată de priceperea organizării economice, care cerea cu totul alte condiţiuni de cât în România mică dinainte de răsboiu. „Cartea Românească" şi altă firmă veche şi cunoscută „Socec", înţeleg să se prezinte cu forţe unite şi sub formă de „Institut de editură". Ca şi „Socec" realizează fuziunea a trei alte întreprinderi mai mici cu un capital iniţial de 12 milioane, care cu timpul a atins o sută de milioane. Clădirea s'a instalat în centru în modesta casă a Minervii, care a devenit azi palatul ce se cunoaşte. Atelierele s'au concentrat în acest măreţ edificiu şi astăzi avem sub acelaş acoperământ comerţul de librărie şi editură.

Ceeace ne interesează în primul loc este editura în raportul ei cu cultura naţională. Această editură organizată de intelectuali, pornită dintr'un gând înalt şi din aspiraţiile unor oameni ca d. I. Simionescu şi mult regretatul savant I. Athanasiu, a fost croită după un plan foarte interesant şi bine cumpănit. S'au pus în primul plan preocupările de cultivare a mulţimii. In această parte a întreprinderii sale casa de editură nu a urmărit câştig material, căci în buget se găseşte înscris un milion, ca fond pentru susţinerea bibliotecelor eftine editate în diferite domenii de cunoştinţe.

„Pagini alese" ediţie eftină şi bine alcătuită a popularizat până în colţurile cele mai depărtate ale ţării, paginile cele mai frumoase ale literaturii noastre.

„Cunoştinţe Folositoare" care apar sub priceputa îndrumare a d-lui Profesor I. Simionescu şi sunt o adevărată comoară de cunoştinţe, limpede şi frumos prezentate au permis activitatea culturală la ţară ca şi în oraşe a instituţiilor de cultură „Fundaţia Carol" şi „Educaţia Poporului".

„Calendarul Gospodarilor" este, pentru cine cunoaşte literatura calendaristică, unul din cele mai bine alcătuite, mai variat ca subiect, mai potrivit intereselor zilnice ale celui ce frequentează calendarul şi mai ales una din literaturile cele mai bine alese pentru a uni utilul cu plăcutul şi a cultiva bunul gust şi bunul simţ. Această carte în 11 ani de când a apărut s'a vândut în 250.000 exemplare aproximativ, ceeace e enorm.

Cartea eftină şi bine făcută se răspândeşte graţie acestei edituri cu o profuziune şi repeziciune, care contribue în acelaş timp la răspândirea cunoştinţelor, dar şi la crearea unui public cititor pentru literatura bună.

Pe lângă cartea populară din bibliotecele de mai sus, la care trebue să adăugăm şi biblioteca Agricolă înfiinţată numai de zece ani, dar în plin succes, „Cartea Românească" a editat şi cartea frumoasă, ediţia de lux pentru rafturile bibliofililor. Exemple de asemenea cărţi frumoase sunt: *La Gravure sur bois en Roumanie"* de *Adrian Maniu*, frumoasa colecţiune de stampe a d-lui *Olszewski*, ediţia aleasă din *Poveştile M. S. Regina*, *Niculăiţă Minciună* de *Brătescu-Voineşti* şi *Divina Comedie* tradusă de *G. Coşbuc* şi adnotată de Prof. Ortiz.

S'au tipărit clasicii romăni, se tipăreşte monumentala operă a marelui istoric A. D. Xenopol, Istoria Românilor. Apoi atâţi nuvelişti, poeţi, dramaturgi, romancieri şi esseişti, cercetători în domeniul ştiinţific de seamă şi-au putut găsi aci sprijinul, fiind editaţi de multe ori înainte de a fi cunoscuţi.

Programul croit de la început a fost executat punct cu punct, planul de editură a fost realizat riguros şi fără nici o şovăială, deşi el a devenit tot mai complex cu cât s'au înmulţit şi diversificat interesele publicului cititor din România Mare, căruia i s'au dat şi traduceri din limba noastră în acea a minoritarilor.

Ca o încoronare a operei de cultură ce s'a întreprins este împlinirea unei lipse simţite de toţi, lipsa unei enciclopedii care ar fi o comoară de cunoştinţe relative la toate interesele omului ce aspiră la cultura actuală şi un mijloc de cunoaştere şi înţelegere între diferitele intelectualităţi ale ţării noastre întregite. Această Enciclopedie va apare sub formă de Dicţionar enciclopedic, în două volume: unul *„Dicţionar enciclopedic ilustrat al limbei române"* întocmit de d. Prof. I. Candrea, altul: *„Dicţionar istoric şi geografic"* datorat prof. G. Adamescu, eruditul cel mai prob şi mai conştiincios şi care vor apărea în curând. Opera cuprinde 2000 pagini, cu peste 10.000 ilustraţii, executate cu o technică ce înseamnă un adevărat „tour de force" pentru mijloacele noastre de tipăritură. Mostrele reproduse în revista *„Boabe de grâu"* sunt o dovadă impresionantă de efortul făcut de această editură.

Pentru a realiza această operă de cultură naţională şi a o sprijini pe o solidă armatură comercială era nevoie de concursul mai multor competinţe. D. Simionescu ce este sufletul şi lumina acestei instituţii, aminteşte cu spiritul său de dreptate pe toţi acei ce l-au ajutat, relevând pentru technică numele d-lui Razidescu, iar pentru partea comercială, solida şi onesta tradiţie a librarilor vechi, a d-lui N. Ioaniţiu.

Noi nu putem să încheem această recenzie a articolului d-lui I. Simionescu, ce a pus în evidenţă numai prin citarea faptelor, imensa contribuţie a editurii în politica unei culturi naţionale, fără să pomenim şi de vitrinele Cărţii Româneşti de multe ori foarte reuşite şi de gust, purtând un caracter original şi putând merge în pas cu vitrinele, foarte frumoase, dar mai puţin originale, ale librăriei „Socec".

Graţie emulaţiei dintre diferitele case de editură şi librării, trecătorul scăpat din urlătoarea „Căii Victoriei", găseşte un colţ de frumuseţă şi de spiritualitate, care să-l refacă şi să-l recreeze pentru o clipă. Este şi acesta un mijloc de realizare în cultură, pentru că reclama e estetică!

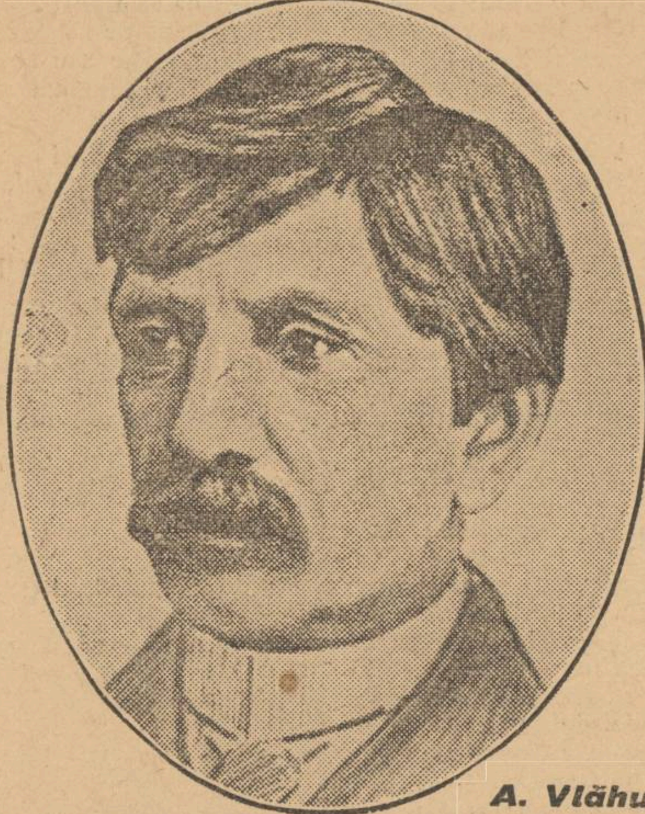
IZABELA SADOVEANU

INSEMNĂRI

Alexandru Vlahuță

A unsprezecea aniversare a morții lui Vlahuță ne aduce iar aminte de blânda figură a celui mai generos dintre poeții noștri, a aceluia care a înțeles — ca foarte puțini — „sfânta chemare" a artistului și rolul său de îndrumător.

Trăind într'o vreme covârșită de influența lui Eminescu, Vlahuță are meritul de a fi reacționat cu vigoare împotriva unui pesimism afectat și de o valoare artistică nulă, dupăce s'a vindecat mai întâiu el însuși de „boala de a boci nimicuri". „Unde ne sunt visătorii' este chemarea la viață activă a desperaților de porunceală, este farul care luminează cărarea ce duce spre culmile adevăratei poezii, ale poeziei izvorîte din viață.

A. Vlăhuță

Unuia, care îi ceruse părerea asupra unor versuri trimise, Vlahuță i-a răspuns ce însușiri trebue să aibă adevăratul poet. „Vă trebue, întâiu și 'ntâiu, o inimă mare, mare și bună și pururea deschisă, ca să intre în ea — de pretutindeni — iubirea, grijile, temerile și speranțele, suferințele și bucuriile vieții altora, ca să se umple și să răsune mereu de sbuciumul vastului ocean de vieți, ca acele scoici sonore, care păstrează veșnic în forma lor ceva din îndoirea valurilor și'n vuetul lor neîntrerupt, ceva din zgomotele mării."

Vlahuță a avut această inimă mare și bună și pururea deschisă și a îmbrățișat sbuciumul, luptele și suferințele acestei lumi cu o înțelegere și o compasiune de adevărat om. Aceste însușiri îl înalță în ochii noștri și-i pun în umbră scăderile unei opere care a stăpânit generația trecută, dar astăzi nu mai poate să placă.

In poezie, în ziaristică, în viață, Vlahuță a fost același bărbat întreg, model de virtute civică. S'a ferit de onoruri efemere, a muncit cinstit, ca să străiască și să fie de folos țării, și a murit tot așa de sărac cum intrase în viață. — *Ad. Lit.*

Pentru niște profesori doctori

Sărbătorirea lui Mihail Sadoveanu a luat proporții de sărbătoare națională. Niciodată nu s'a văzut la noi o atât de caldă și de unanimă participare la omagierea unui scriitor în plină activitate literară.

La această manifestare, Universitatea din Iași a găsit cu cale să nu se asocieze. „Prea sunt sărbătoriți scriitorii; să ne mai sărbătorească lumea și pe noi!" — a pretins d. profesor doctor Ilie Bărbulescu. Primind această propunere, alt profesor doctor, d. George Pascu a socotit și d-sa că Mihail Sadoveanu nu poate fi sărbătorit de înalta instituție. „Cum să serbeze Universitatea pe cineva care n'are titlu universitar?"

D. profesor Ilie Bărbulescu are perfectă dreptate. Nu numai literații trebue să fie sărbătoriți, ci și universitarii. Dar nu luați la întâmplare pentrucă nici sărbătorirea lui Mihail Sadoveanu nu s'a făcut prin tragere la sorți.

Să vedem așa dar, pentru care merite l-am putea sărbători pe d. profesor Bărbulescu. Iată cum scrie d-sa:

„Scrierea din care s'*a* descoperit până acum la noi cele mai vechi resturi este cirilica".

„Numai spiritul oportunist pe care l-a introdus în Știința românească încă de atunci prof. Iorga în colaborare cu I. Bogdan, a putut face pe cel dintâi din aceștia doi ca, în scrierea sa „Geschichte des rumänischen Volkes", I, 252, să comită incorectitudinea de-a invoca pentru sec. XIV, ce susține sub influența lui Bogdan, pomenitul articol al acestuia, și să înlăture, cu aprecieri ignorante, nu numai cele dovedite de mine, relativ la subtilizarea lui Bogdan, în broșurile-mi pomenite, dar și chiar cartea „Fonetica alfab. cirilic" în care reproduceam aceleași argumente subtilizate de acesta din lucrarea-mi croată".

„Anumite cuvinte, pe cari autorii ideei greșite a maramureșenismului celor mai vechi texte românești le *socotește* fiind numai ale limbii române din Maramureș, nu sunt, de fapt, numai de acolo, ci ele erau de mult, precum se găsesc și astăzi, cu aceleași înțelesuri, și în limba noastră din Muntenia și Moldova..."

„Intâi, că atunci când scriitorul unui text, sau chiar copietorul lui după altul, e om mai mult sau mai puțin cu cultură fie și începătoare, a vremii sale, cultură căpătată sau prin școala la care a învățat, sau prin școală și atingerile-i cu literatura limbii sale ce însuși, în chip autodidactic, citește, — atunci el, fiindcă, astfel, a ajuns de cunoaște exact valoarea fonetică ce ortografia sau ortografiile timpului său au dat fiecării litere a alfabetului, transpune exact sunetele limbii sale în aceste litere cu cari o scrie".

„Sbornicul lui Iacimirsky are textul său, care-i pus pe note, în genere slavonește cu cirilica; *e* însă și în el unele bucăți slavonești cu slove glagolitice".

Aceste probe de stil sunt luate, la întâmplare, dintr'o carte a d-lui profesor universitar doctor Ilie Bărbulescu. Ca să le înmulțim, ar trebui să-i reproducem cartea întreagă. Credem că-i de prisos.

Colegul d-lui profesor Bărbulescu nu e un stilist mai strălucit. Dar, în discuțiunea privitoare la sărbătorirea lui Mihail Sadoveanu, d-sa a atins chestiunea titlurilor universitare.

Să-l sărbătorim deci și pe d. profesor doctor Giorge Pascu, pentru titlurile d-sale universitare?

Profesorul universitar V. Bogrea a scris despre o carte a d-lui profesor universitar doctor Giorge Pascu: „Cea mai nouă operă a d-lui G. Pascu, „Istoriea literaturii și limbii române din sec. XVI" (București, 1921), e, începând cu prefața, un monstru de *compilație*, în sensul etimologic al cuvântului, păstrat în francezul *pillage*." In legătură cu altă operă a d-lui profesor Giorge Pascu, același profesor V. Bogrea spunea: „Un sectarism meschin, care nu e măcar „moldovenism" autentic, defigurează fizionomia bătrânilor noștri cărturari în această carte, în care schema înlocuește cugetarea și schima ține locul talentului literar".

Mihail Sadoveanu a fost sărbătorit, atât pentru meritele lui literare, cât și pentru alesele sale însușiri sufletești. Aceia care-l invidiază poate că n'o știu. S'o afle acum. Și dacă vor să fie sărbătoriți și ei, să urmeze pilda lui Mihail Sadoveanu. — *J. B.*

Pe unde a trecut Dickens

Romancierul englez Charles Dickens a locuit câtăva vreme la Boulogne-sur-Mer, în Franța. Din casa unde a stat, nu mai rămăsese decât un pavilion, în interiorul colegiului Mariette. Consiliul municipal a autorizat dărâmarea acestui pavilion. Pe de altă parte, se anunță din Londra că contractul de închiriere al hotelului Golden Cross din Londra a expirat și că clădirea va fi dărâmată. In acest hotel, trecut la nemurire de Dickens, a întâlnit D. Pickwick birjarul și a plecat spre Rochester, cu diligența Commodore. Tot în acest hotel a locuit David Copperfield când a sosit din Canterbury.

Urmele lui Dickens se șterg...

Muzeul lui Victor Hugo

După reparațiuni prelungite și-a deschis din nou porțile muzeul lui Victor Hugo din Paris. In cursul verii, colecțiile muzeului au fost complectate cu multe manuscrise și obiecte care au aparținut marelui poet.

Au fost restaurate complect odaia în care și-a petrecut copilăria, precum și camera în care a murit. S'a găsit, în bună parte, mobilierul din ultima locuință, între altele patul, în stilul lui Ludovic al XIII-lea, în care a agonizat genialul scriitor francez. — *D.*

Conferințele I. S. R.

„Institutul Social Român" și-a inaugurat duminică al zecelea ciclu de conferințe.

D. prof. D. Gusti, președintele Institutului a arătat, în cuvântarea de deschidere, importanța problemei în jurul căreia se vor desfășura prelegerile: „Federalizarea statelor europene în cadrul internaționalismului constructiv", problemă de o vie actualitate și de un covârșitor interes.

Cu toată adeziunea celor 27 de state la Planul Briand, realizarea lui are nevoie de studii amănunțite și mai ales trebue lămurită și pregătită opinia publică asupra importanței și avantajelor federalizării. Prelegerile I. S. R. în număr de 22 urmăresc tocmai aceasta, recomandând și stimulând o observare, un studiu și o gândire pe un plan internațional.

Grija „Institutului Social Român" de a lumina opinia publică dela noi în această chestiune nu poate fi privită decât cu mulțumire.

Cea dintâiu conferință a ciclului a fost ținută de profesorul Parker Willis dela Columbia University, director al ziarului economic „Journal of Commerce" din New-York. D-sa a vorbit despre „Aspectul economic al politicii externe din Statele-Unite ale Americii".

Câteva date istorice — a spus d-sa — sunt necesare pentru a înțelege exact sensul politicii externe a Statelor-Unite. Acest excurs istoric arată că Statele-Unite au fost mai întâi preocupate de stabilirea limitelor teritoriale, ocupându-se de-abia mai târziu cu sforțarea de a preveni desintegrarea națiunii prin împărțirea proectată a teritoriului în timpul războiului civil.

Bine apărată contra atacurilor străine prin situația sa geografică, nu este curios că Statele-Unite au acceptat la început, ca fundamentală, doctrina izolării, doctrina lui Monroë. Politica cea mai apropiată acesteia este încercarea de a apăra capitalul american în America de Sud și aiurea.

D. Willis a menționat apoi diferitele politici ale Statelor-Unite privitoare la mărirea teritoriului, susținând că lupta în genere nu s'a dus pentru obținerea de pământ mai mult, deși anumite episoade ca cele referitoare la achiziționarea canalului de Panama și recentele intervenții armate în Indiile de vest dau oarecare bază unei păreri contrare.

D-sa a expus politica vamală a Statelor-Unite analizând-o ca o altă exemplificare a unui punct de vedere insular, bazat pe ostilitate contra influenței și capitalului străin.

D. Parker Willis a schițat apoi istoria investițiilor americane în Europa și atitudinea Ministerului de externe american în această problemă. In general, deși a recunoscut un materialism franc ca bază a recentei politici externe americane, oratorul a accentuat că atitudinea prezentă americană este cel puțin contrabalansată de idealismul sincer și de altruismul claselor cetățenești, inteligente când sunt trezite asupra unor probleme speciale care implică sinceritate și bună credință internațională.

Curierul Literar

Société des Nations. Dix ans de cooperation internationale. Un raport amănunțit despre întreaga activitate a Ligii Națiunilor. Prefața e scrisă de către secretarul Ligii, d. Eric Drummond.

Lucrarea, indispensabilă pentru orice om politic, conține date prețioase despre chestiunea dezarmării, problema minorităților, activitatea Ligii Națiunilor pe terenul juridic, economic, social și umanitar.

Pe lânga aceasta, volumul de față mai conține o revistă complectă a literaturii care tratează problemele indicate mai sus, în legătură cu activitatea de la Geneva.

* * *

„Vingt chefs-d'oeuvre de la littérature française jugés par leurs contemporains" de I. G. Prod'homme.

Cum au fost primite capodoperele literare de către contemporanii lor?

La această întrebare ne răspunde autorul, care dă dovadă de-o mare erudiție, citind textul criticelor și laudelor cari au salutat, la nașterea lor, operele admirate azi de toată lumea.

Studiul d-lui Prod'homme cuprinde toate operele mai de seamă dela *Cid* până la *Madame Bovary*.

Reviste

„Europäische Revue" conține: un articol de I. M. Keynes despre „Promisiunile economice ale viitorului". Keynes se arată foarte optimist în ce privește viitorul... peste 100 de ani;

Prințul Rohan scrie despre „Germania, Franța, Europa";

Francezul Fourgeaud propagă sistemul unui sindicalism constructiv care sintetizează, sau mai exact: se plasează între „economia democratică" și „statul corporativ".

* * *

„Das werdende Zeitalter" revista care se ocupă cu reforma educației, consacră Rusiei ultimul său număr.

Revista conține o serie de articole cu caracter pedagogic semnate de specialiștii ruși Veleminski, Krupemina, Juckor, Raskin, Orlowa, Protopopov, Șulghin și Derșov.

Pedagogii pot găsi în acest număr al revistei date interesante cu privire la reforma școlară din Rusia.

* * *

„Die Neue Rundschau" aduce un studiu despre „Democrație și Parlamentarism", în care Bernard Shaw își apără piesa „Impăratul Americei".

Filosoful rus Lew Șestov discută probleme filosofice într'un studiu întitulat „Luptă și Conștiință".

Cetiți ultimele noutăți literare:

PARADISUL SUSPINELOR
DE
ION VINEA

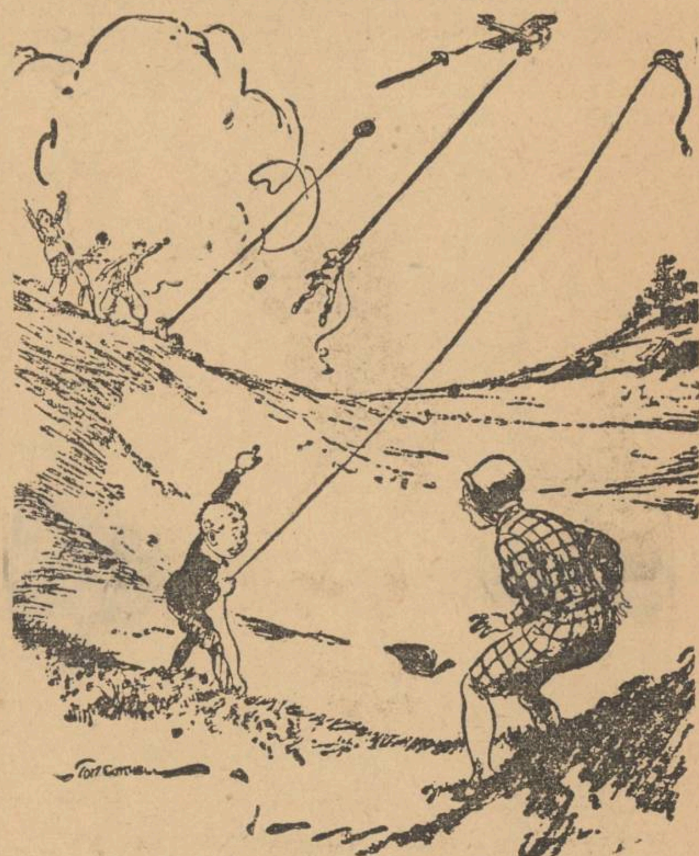
Ultima noapte de dragoste
Intâia noapte de războiu
DE
CAMIL PETRESCU

Editura „Cultura Națională"
2, Pasajul Macca București (I)

IVAN PETRUSKA
CONTESA
MARIA WALEWSKA
Romanul puternicei iubiri, pe care Napoleon a nutrit'o până la sfârșitul vieții sale pentru frumoasa contesă poloneză
Din paginile acestui roman se poate cunoaște adevăratul suflet al marelui împărat — LEI 50
De vânzare la toți librarii din țară
Expediază ramburs la cerere Editura „Adevărul" S. A.

In editura Societății Române de Filosofie a apărut:
B. SPINOZA (250 de ani dela moarte)
Un volum de 450 de pagini pe hârtie velină fină, care cuprinde un interesant studiu asupra filosofiei lui Spinoza, datorit d-lui dr. I. BRUCAR, un profund cunoscător al spinozismului și Etica lui Spinoza, tradusă din latinește de prof. S. Katz. Volumul costă 250 lei, se găsește de vânzare la Administrația **Revistei de Filosofie**, str. Rozelor 9, București, VI. In provincie se trimete ramburs.

Indemânare

— Ia uite, madam Dupont, băețelul dumitale a prins un avion!

Moda

Cu toate eforturile dela Geneva de a se adopta moda germană (dezarmarea legală), „moda pariziană" continuă să triumfe!... *(Kladderadatsch)*

Frivolități spaniole

Carmen. — Care din aceste două coafuri m'ar aranja mai bine?

(SĂRINDAR) No. 7—11 TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 521

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 30 Noembrie 1930

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

ERICH MARIA REMARQUE

Liniştea dela Verdun

Nu ştie nimeni precis când începe, dar deodată îndoirea molcomă, uşoară a liniilor orizontului se schimbă. Frunzişul arămiu şi pestriţ al codrilor capătă subit o nuanţă ciudată, ogoarele pălesc în tonuri mate de ocru şi ceva straniu, tăcut şi ofilit stăpâneşte ţinutul, fără să-ţi poţi lămuri schimbarea.

Sunt aceleaşi coline şi păduri, aceleaşi ogoare şi câmpii ca mai înainte; peisagiul e acelaşi ca şi acum un ceas; aceiaşi şosea albă se întinde fără sfârşit, iar lumina aurie a toamnei târzii tot se mai revarsă peste fire asemenea unui vin uşor; şi totuşi, din depărtare, s'a ivit ceva, nevăzut şi fără zgomot, şi stă deodată în faţa ta, măreţ, solemn şi grav, adumbrind totul.

Ceiace te izbeşte, nu sunt crucile, care apar de o parte şi de alta a drumului, mohorîte şi pipernicite.

Stau înfipte pe câmp, strâmbe şi ostenite, mâncate de vreme, bătute de vânturi, umbrite de nouri, crucile din războiul dela 1870. Mlădiţele plăpânde, sădite pe vremuri lângă ele, au devenit de mult copaci vânjoşi cu ramuri bogate, în care ciripesc stoluri de păsărele. Aceste vechi morminte nu mai au nimic înfiorător; aproape că nu mai au nimic comun cu moartea; parc'ar fi într'o grădină pitorească aproape una cu ţărâna şi peisajul împrejmuitor.

Nu e nici aspectul acestei regiuni frumoase şi mănoase, care a fost mereu câmp de bătălie şi pe care, de veacuri, s'a depus războiul, — precum se depun în stâncă păturile, strat peste strat, — asediu peste asediu, război peste război; le mai deosebeşti şi astăzi, începând cu bătăliile regilor Franţei, până la mormintele dela Mars la Tour şi cimitirele ce se înşiră la Douaumont.

Nu e nici tainicul dualism al acestui ţinut, în care liniile domoale, albastre dela orizont nu înseamnă numai dealuri şi păduri, ci şi forturi ascunse; cupolele rotunjite din faţa lor nu sunt numai şiruri de coline, ci şi înălţimi fortificate; văile idilice sunt în acelaş timp sectoare, abisuri ale morţii, puncte strategice şi căi de atac; iar movilele mărunte sunt adăposturi betonate pentru artilerie, cuiburi de mitraliere, sub care se află cazemate şi tuneluri, — căci totul a devenit aci strategie. Strategie şi mormânt.

Ceiace te izbeşte, e liniştea. Infiorătoarea linişte dela Verdun. Liniştea de după luptă. O linişte fără seamăn pe lume; căci în toate celelalte lupte, tot a biruit în cele din urmă natura; viaţa a fost mai puternică decât distrugerea; ruinele au fost acoperite de trandafiri; s'au reclădit oraşe; codrii au prins să înverzească din nou, iar pe lanuri, numai după câteva luni, s'au legănat iarăşi spicele de grâu. Dar în acest din urmă şi cel mai cumplit războiu a biruit pentru întâiaşi dată distrugerea. Aci au fost cândva sate care nu se vor mai ridica niciodată, sate din care n'a mai rămas o singură cărămidă. Sub temelia lor pândeşte încă moartea şi pământul e atât de plin de granate, de mine şi de gaze otrăvitoare, încât fiece lovitură de târnăcop sau de sapă ar fi o primejdie.

Aci au fost păduri, care nu vor mai răsări cât lumea, pentru că nu le-au fost nimicite numai crengile şi trunchiurile, ci le-au fost smulse, sfâşiate, făcute ţăndări până şi rădăcinile cele mai adânci. Aci au fost ogoare, pe care nici când nu va mai trece plugul, căci semănătura lor e numai oţel, oţel şi iarăşi oţel.

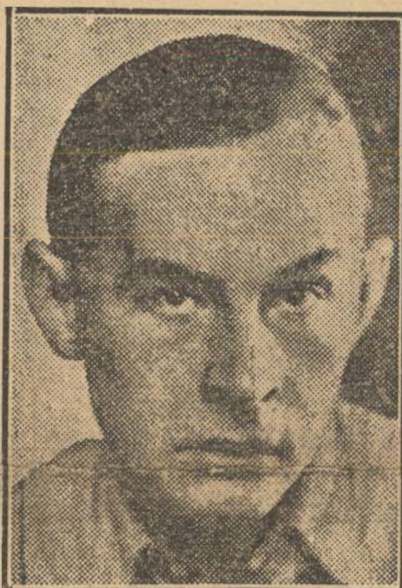
E drept că, în gropile obuzelor, ca nişte pâlnii, presărate pe câmp, creşte o iarbă gălbuie, sălbatec răsfirată, iar pe margini înfloresc romaniţa şi macul roşu; că peste şesuri se târăşte uneori câte un mărăciniş scund, zgribulit şi sfios, — dar tocmai această vegetaţie sărăcăcioasă măreşte impresia tăcerii şi a distrugerii.

Parcă s'a rupt aci firul evenimentelor ce se scurg, parcă s'a oprit locului vremea, vremea care nu poartă într'însa numai pieirea, ci şi izvorul fiinţei, parcă a încetat brusc îndurarea ei. Nu există pe pământ alt ţinut ca acesta. Un pustiu are mai multă viaţă, căci liniştea lui e organică şi nu se află nicăeri în lume o linişte ca aceasta, căci această linişte e un ţipăt sfâşietor încremenit. N'are nimic din calmul senin al cimitirelor, căci acolo zac printre multe vieţi obosite de un traiu intens, doar câteva vieţi tinere şi pline de vlagă. Aci însă li s'a sfărâmat dintr'odată, atâtor sute de mii de oameni, puterea uriaşă a creerului care-i făcea să respire, să vadă, să se plece şi să lupte; aci, în spasmul apărării supreme, viaţa a fost dorită, iubită, afirmată mai aprig, mai năvalnic, mai fierbinte, mai nebuneşte decât oricând; şi în această voinţă încordată la paroxism, în acest vârtej clocotitor de furie, de chin, de nădejde, de spaimă, de sete de viaţă, au pătruns schijele şi gloanţele distrugătoare; şi ceiace e mai dur şi mai rezistent, şi totodată mai plăpând şi mai fragil, viaţa, s'a stins sângerând iar bezna uriaşă a învăluit opt sute de mii de suflete.

De-asupra acestor câmpii parcă plutesc toţi anii pierduţi, irosiţi, glasul vieţii netrăite, care nu-şi găseşte odihnă — strigătul unei tinereţi prea curând mistuită, care a fost curmată în plin elan; — şi se crede că în timpul nopţii ei ar eşi din pământ ca nişte flăcări albăstrii, fantomatice.

De peste culmi suflă însă un vânt mohorât, plumburiu, care se amestecă cu strălucirea toamnei, cu sclipirea pestriţă şi cu lumina ei aurie. De peste culmi vine tăcerea, care păleşte această zi senină şi-i stinge viaţa, de parcă s'ar fi întunecat soarele, ca în acea nămiază deasupra Golgotei. De peste culmi vin nume şi amintiri.

Vaux, Thiaumont, Belleville, Pământul rece, Valea morţilor. Cota 304, omul mort — ce nume! Patru ani au trăit sub vuetul gigantic al morţii; astăzi te emoţionează nespus prin tăcerea lor nesfârşită. Nici caravanele Cook, nici autobuzele de turism, nici industria amintirilor de război, nici escursiile confortabile de o zi cu vizitarea cazematelor la lumina romantică a lămpilor de carbid, cu preţuri reduse, nu pot schimba nimic. Acest pământ e al morţilor.

Erich Maria Remarque

Dar în acest pământ, răscolit de sute de ori de obuze de toate calibrele, în acest ţinut al groazei trăesc oameni. Aproape nu-i vezi, atât s'au aclimatizat cu timpul, atât de puţin se mai deosebesc de mediul înconjurător. Hainele lor sunt galbene, cenuşii şi murdare de muncă. Uneori sunt sute, uneori — se zice — ar fi mii, dar lucrează izolaţi şi sunt atât de răzleţiţi, încât par mereu puţini la număr, nişte furnici mici şi sârguincioase.

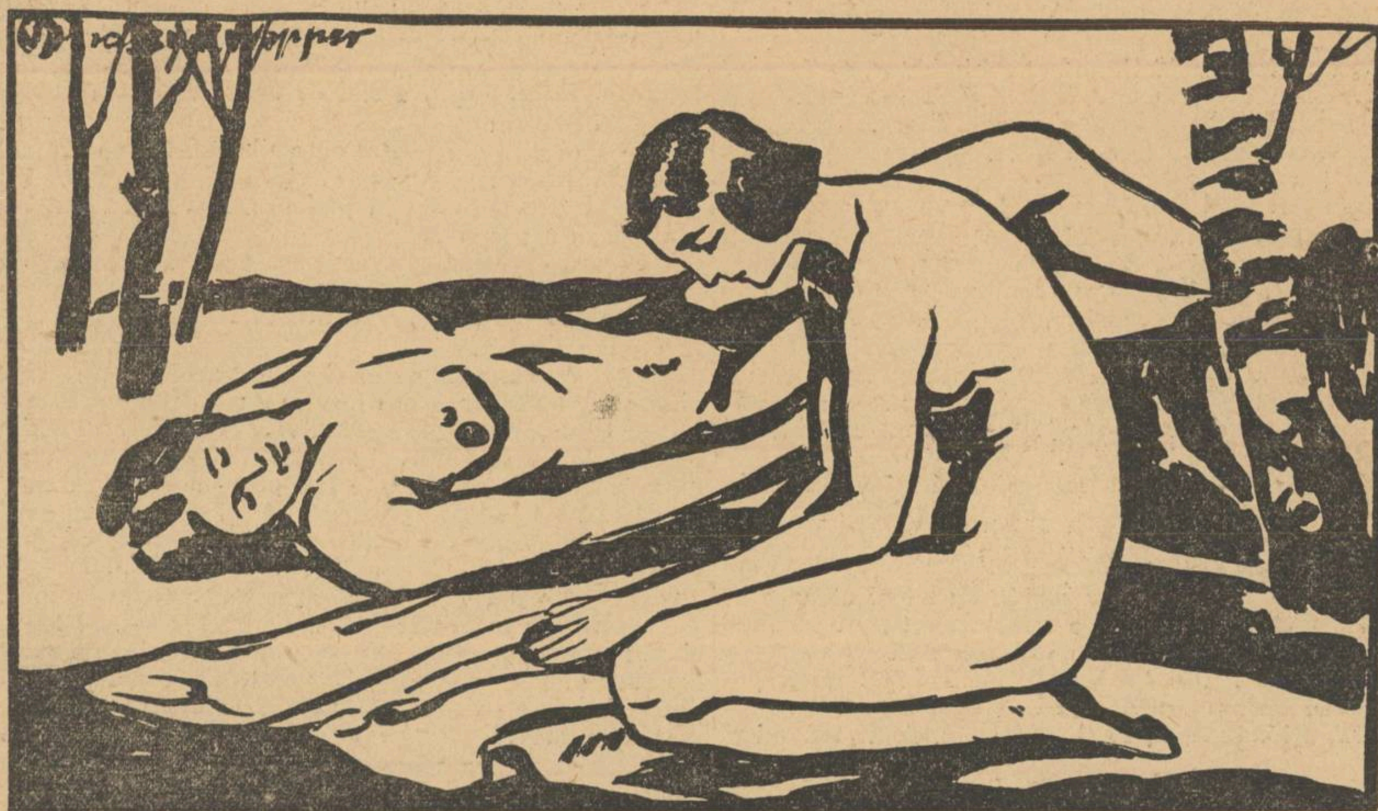
Ei duc o viaţă aparte; câte odată trăesc luni de zile în bărăcile lor intunecate şi nu vin decât arare ori prin sate. Sunt căutătorii.

Câmpurile de bătălie au devenit obiect de speculaţie. Un antreprenor a căpătat autorizaţia din partea guvernului să le exploateze. El i-a angajat în acest scop pe căutători. Aceştia caută tot ce mai are vre-o valoare ca metal: puşti vechi, obuze neexplodate, granate, şine, sârmă, lopeţi; — aceste locuri ale amintirii, ale tăcerii şi ale tristeţei s'au prefăcut pentru ei în mine de fier, de oţel şi de aramă. Arama e cea mai căutată căci li se plăteşte cel mai bine.

Aproape toţi căutătorii sunt ruşi. In acea linişte, au devenit şi ei tăcuţi. Rămân aproape întotdeauna izolaţi. Nici nu-ţi vine să ai aface cu ei; — putea să le dea guvernul şi o sută de autorizaţii, simţi că nu e frumos ceiace fac ei acolo. Chiar de ar fi metal în valoare de milioane de franci îngropat sub pământ, mai sunt acolo şi lacrimile, şi sângele, şi durerile a milioane de oameni.

Câştigul e bun şi unii căutători îşi pot cumpăra repede automobile. Artileria a avut grije de ei pentru ani de zile. E drept că s'a isprăvit cu prima scormonire superficială a solului. Acum trebue să sapi până dai de stratul următor al celor îngropaţi. Pământul e tare şi de o săptămână de zile se tot lucrează la o groapă doar de vre-o câţiva metri pătraţi. De aceia trebue să găseşti anumite locuri rentabile; dar pentru aceasta e nevoe de experienţă.

Deobicei se sondează întâi terenul, perforându-l cu nişte drugi lungi şi subţiri până ce întâmpină piedica obiectelor de metal. Câte odată se întâmplă să nimerească o bocancă ce opune rezistenţă. Căci încălţămintea morţilor de pe aci e îndeobşte bine conservată. Dar căutătorul rutinat simte îndată de ce natură e obstacolul. Chiar dela suprafaţă îşi poate da seama dacă face să înceapă săpăturile într'un anumit loc, ori ba. Dacă dă peste o cască de oţel e bine, căci un astfel de obiect are o valoare.

Există căutători de meserie, care nu sapă decât acolo, unde au crescut câţiva arbuşti. Ei susţin, că pe acolo trebue să se găsească adăposturi surpate, în care se află cadavre. Căci altminteri nu ar avea de unde să fie atâta verdeaţă. Iar din adăposturi te alegi deobicei cu felurite obiecte de metal.

Cine are noroc dă şi peste o mitralieră sau chiar peste un mic depozit de muniţiuni. In acest chip câştigi bine-înţeles câteva mii de franci într'o clipă. Şi astăzi se mai pomeneşte încă de dezgroparea unui avion german. In scaunul pilotului era scheletul mortului, iar printre oase o casetă cu 15.000 mărci în aur.

Mereu aceiaşi privelişte: pământul e săpat cu băgare de seamă, apoi scormonit cu mâinile. Se ivesc granate de mână, din acele nemţeşti cu mânere lungi şi o tingire de gătit. Aceste obiecte prezintă prea puţin interes. O ţeavă de puşcă în schimb e aruncată pe o grămadă de fier ruginit, strânsă de o parte. O cască — şi apoi nişte postav spălăcit şi ud, verde-cenuşiu, putrezit, aproape prefăcut în lut, un craniu pe care se mai află smocuri de păr — şuviţe blonde — un craniu cu o gaură dinţată în frunte, pe unde a pătruns glontele. Căutătorul îl aşează într'o lădiţă, la spatele lui. Din postavul murdar şi putred el scutură o grămăjoară de oase cafenii, pătate. Ultimele oase le scoate din carâmbii cismelor. Toate acestea le aşează în lada, care e predată seara spre a fi îngropată. O pungă roasă cu nişte bani negri e lăsată acolo pe câmp. Deasemenea şi rămăşiţele unui porte-feuille putrezit pe de-a 'ntregul. Dar apoi lopata răsună iar cu zângănit metalic: drugi de fier şi gheme de sârmă sunt scoase la iveală. Bună recoltă!

Acelaş tablou se vede mereu, de o sută de ori, de o mie de ori: în bătaia soarelui de toamnă zace un soldat, câteva zdrenţe de postav, un maldăr de oase, un craniu, o bucată de centiron cu o cataramă mâncată de rugină, o cartuşieră. O fi vrut şi el să mai trăiască!

Căutătorii istorisesc din roadele experienţei. Cele mai bune cranii ar fi acelea ale negrilor senegalezi. Ar avea dantura întreagă şi s'ar putea vinde pe bani mulţi institutelor, deşi de fapt acest târg e oprit. Alte cranii ar avea coroane de aur. Sunt căutători, care afirmă, că numai după fălci cunosc, dacă au în faţa lor un craniu francez sau unul german. Se impune, să duci osemintele seara la morgă, altminteri până în zori le mănâncă vulpile. Ciudat lucru: vulpile de prin partea locului mănâncă ciolane. E drept că altă hrană nu prea au. Totuşi sunt pe-aci foarte multe vulpi.

* * *

Căutătorii şed în găuri mici, ca nişte cârtiţe şi sapă, sapă într'una. De sigur: osemintele pe care le găsesc sunt îngropate laolaltă în cimitire, mauzolee, în vaste sicrie de piatră. Dar poate că ar fi mai bine să-i lăsăm pe aceşti soldaţi să se odihnească în tihnă, aşa cum se odihnesc de 10—12 ani, toţi camarazii laolaltă, acolo unde i-a doborît soarta, în pământul, pentru care au luptat cu toţii şi au îndurat cu toţii moartea cumplită.

Şi parcă nici ei nu vor altceva. Parcă pământul insuşi ar veghea asupra lor, apărându-i împotriva acestor mâini, care caută printre ei metale şi câştig. Căci alături de soldatul mort zace şi muniţia lui. Iar această muniţie îşi mai păstrează adesea puterea ucigătoare.

O lovitură de târnăcop ajunge. Uneori e destul să infigi lopata mai cu putere. Atunci glia se despică, după o explozie înfundată. Schijele zboară în văzduh, iar moartea scoate o mână hrăpăreaţă din pământ, să-i apuce pe căutători. Mulţi dintr'înşii au fost sfâşiaţi, mulţi schilodiţi, în fiecare săptămână vin alţii noi. Moartea, care i-a secerat odinioară pe ostaşi, priveghează acum mormintele celor morţi, iar pământul îi ocroteşte, de parcă n'ar trebui să zacă în mauzolee somptuoase ci să rămână acolo, unde au căzut, în gropile obuzelor, în tranşee şi în adăposturi, camarazi cu toţii.

Peste culmi însă, vremea se opreşte locului, în faţa durerii pe care o cuprind aceste orizonturi, peste culmi pluteşte tăcerea, şi jalea, şi amintirea.

Copyright by U. Flature Syndicate. Reproducerea interzisă.

Din Literatura Persană

— *Omar Khayyam, 1040-1125* —

1

Toată lumea ştie că niciodată n'am murmurat nici cea mai mică rugăciune. Toată lumea ştie deasemeni că niciodată n'am încercat să-mi ascund defectele. Nu ştiu dacă există o Dreptate şi o Iertare... Totuş, am încredere, căci totdeauna am fost sincer.

2

Ce preţueşte mai mult? Să intri într'o tavernă, şi să-ţi întrebi conştiinţa, sau să te prosterni într'o moschee, cu sufletul închis? Nu mă preocup să ştiu dacă avem un Stăpân şi ce va face cu mine în ziua scadenţei.

3

Fii îngăduitor cu oamenii care se îmbată. Gândeşte-te că şi tu ai alte defecte. Dacă vrei să guşti pacea, liniştea, apleacă-te asupra desmoşteniţilor vieţei, asupra umililor care gem în nefericire, şi te vei simţi fericit.

4.

Fă astfel ca aproapele tău să nu sufere din pricina înţelepciunii tale. Stăpâneşte-te totdeauna. Nu te lăsa niciodată pradă mâniei. Dacă vrei să cucereşti pacea deplină, surâde Destinului care te loveşte, şi nu lovi pe nimeni.

5

Fiindcă nu ştii ce te aşteaptă mâine, luptă să fii fericit astăzi. Ia o cană cu vin şi, sub lumina lunei, bea — zicându-ţi că luna te va căuta poate zadarnic, mâine.

6

In această lume mulţumeşte-te cu puţini amici. Nu căuta să-ţi statorniceşti dragostea pe care o simţi pentru cineva. Inainte de-a întinde mâna unui om, întreabă-te dacă acest om nu te va lovi într'o zi.

7

Odinioară, acest vas era un biet amant care suspina de nepăsarea unei femei. Toarta vasului? Braţul care cuprindea gâtul iubitei.

8

Cât de netrebnică e inima care nu ştie să iubească, care nu poate să se'mbete de iubire! Dacă nu iubeşti, cum poţi preţui orbitoarea lumină a soarelui şi mângâietoarea lumină a lunei?!

9

Intreaga-mi tinereţe reînfloreşte astăzi! Aduceţi-mi vin! Vin! Flăcările lui să mă cuprindă! Aduceţi-mi vin! Oricare... Nu sunt pretenţios. Cel mai bun, credeţi-mă, va fi tot aşa de amar ca viaţa!

10

Tu ştii că n'ai nici o putere asupra Destinului. De ce nesiguranţa în ziua de mâine să-ţi pricinuiască nelinişte? Dacă eşti un înţelept, profită de clipa de faţă. Viitorul? Ce-ţi va aduce?

11

Iată zilele minunate, zilele speranţei, zilele în care sufletele nerăbdătoare să se înveselească caută singurătăţile îmbălsămate. Fiecare floare, e oare mâna albă a lui Moise? Fiecare adiere, e oare răsufletul lui Isus?

12

Acela care n'a cules fructul Adevărului, nu merge sigur pe drumul vieţei. Dacă a putut să-l smulgă arborelui Ştiinţei, el ştie că zilele scurse ca şi cele ce-au să vină, nu se deosebesc întru nimic de întâia zi amăgitoare a Creaţiunii.

13

Dincolo de Pământ, dincolo de Infinit, am căutat să văd Cerul şi Infernul! O voce solemnă mi-a răspuns: „Cerul şi Infernul sunt în tine".

Trad. de AL. T. STAMATIAD

I. BUNIN

Despre Tolstoi

— Știu că ai să te miri — mi-a spus, în timpul războiului, Ilia Lvovici Tolstoi — dar trebuie să-ți spun că dacă tatăl meu ar fi trăit acum, ar fi fost un patriot înfocat și ar fi dorit izbânda noastră asupra Germaniei, odată ce a izbucnit războiul. Ar fi afurisit războiul, dar l'ar fi urmărit cu patimă. Căci gândurile lui nu erau așa de simple; nici odată nu puteai să-l înțelegi în întregime...

Se iscă o discuție, după cât mi-aduc aminte. Intrebai :

— Ce vrei să spui? Că a fost schimbător, șovăelnic? Știu că toată viața lui a fost același și că, din tinerețe, a spus aproximativ întotdeauna același lucru.

— Nu. Nu asta vroiam să spun.

— Atunci?

— Nu pot să-ți lămuresc acest lucru cu preciziune, dar știu și simt că nici până în ziua de azi nu este înțeles așa cum se cuvine. A fost, în genere, întotdeauna, unu și același? Și din cine era compus acest unu și același? Din Natașa Rostova și Ieroșka, prințul Andrei și Pierre, bătrânul Volkonski și Karataiev, prințesa Maria și Cholstomer... Știi ce i-a spus Turghenev, după ce l-a cetit pe Cholstomer? — „Lev Nicolaevici, acum sunt absolut convins că ai fost un cal!” — Intr'un cuvânt: nu era atât de ușor să-l înțelegi...

Imi mai amintesc cu acest prilej că mi-a spus Ilia Lvovici că lui îi aparține subiectul piesei „Cadavrul viu”.

— Eu am scris pe această temă, dar el m'a rugat : „dă-mi mie acest subiect, cedează-mi-l, te rog!” L-am cedat. Se știe că, în genere, se servea de tot ce atrăgea atenția lui și că de multe ori a împrumutat teme străine. Nu degeaba — adăugă surâzând Ilia Lvovici — zicea moșierul Svecin: „Ce tot vorbiți de Tolstoi! eu îi povestesc și el scrie numai. Eu povestesc și el scrie“...

— Ei, ați colaborat, tu și cu Svecin, și la „Războι și Pace”?

— Cum de nu —răspunse Ilia Lvovici, râzând. Apoi adăogă serios:

— Pare-se că a ținut la mine. Și multe mi-a ertat. Odată am plecat cu câțiva tineri la vânat și ne-am îmbătat într'atâta încât, la zacuscă, am mâncat iarbă înghețată și am băut votcă, apoi ne-am apucat să fugim pe brânci ca lupii... Nu-ți poți închipui cum a râs Lev Nicolaevici când i-am povestit această ispravă, după ce ne-am întors dela vânat.

Incă vre-o două amănunte nostime:

— Ciudat om acest Tolstoi! — mi-a zis odată Jemciujnikov. După învățătura lui, fumatul e unul din păcatele cele mai strașnice. „De ce se afumă oamenii” și așa mai departe. L'am vizitat odată tocmai pe vremea când tuna și fulgera împotriva tutunului, ședeam în camera lui și observai deodată că se uită pieziș, chinuit și agitat, — însfârșit nu se mai putu stăpâni: „Ah, cu ce poftă mai fumezi, Alexei! Dă-mi și mie, pentru Dumnezeu, o țigară, nu mai pot răbda!”

P. D. Boborîkin povestea:

— Nekrasov, pe care Tolstoi îl socotea ca pe unul din oamenii cei mai cuminți ce-a întâlnit în viața lui, — spunea despre Tolstoi că e un mare desfrânat, celace i-am repetat de câteva ori. Cum începea să mă sâcâie: că toți ducem o viață urîtă, că ne gândim prea puțin la sufletul nostru, îi răspundem îndată: d-ta, Lev Nicolaevici, trebuie să te speli de marile păcate care te apasă, eu n'am nevoie. Pe mine o să mă primească cu brațele deschise în raiu: „Scumpe, Piotr Dimitrievici, poftim... în toată viața d-tale n'ai băut un pahar de vin de prisos, nu ca Tolstoi!” Eu, Lev Nicolaevici, n'am procedat ca d-ta, nu m'am despărțit, ca Budha, nici de nevastă, nici de stăpânire, în schimb, nădăjduesc să nu mor ca Budha care, ajungând la diverse stadii de sfințenie, deodată, la vârsta de optzeci de ani, s'a îndopat, contrar tuturor învățăturilor sale, cu carne de porc la un prieten tăbăcar și nu s'a abținut nici dela altă ispită... — apoi s'a dus să se scalde la izvor și în aceiași seară încă și-a dat sufletul...

Tolstoi n'a fost un „desfrânat”, — acest cuvânt nu-i se potrivește de loc; nici păcate „mari”, firește, n'a avut; — avea obiceiul să se calomnieze singur. Dar era în stare să se îndoape cu carne de porc, deși s'a lepădat de „stăpânire”, de nevastă și de casa părintească...

Am cunoscut la Moscova pe un oarecare Sulerjitski, un om foarte ciudat, care în scurta lui viață a avut fel de fel de ocupații și afaceri și care, la urmă, a fost regisor la teatrul artistic din Moscova, unde a jucat un mare rol. Acest Sulerjitski era un om neobișnuit de talentat, deaceia foarte iubit de Tolstoi care-l primea întotdeauna cu brațele deschise. Sulerjitski povestea:

— Curios om acest Lev Nicolaevici! Nu există un dușman mai înverșunat al războiului și al militariei! Dar iată însă că odată, întorcându-se dela o plimbare pe străzile Moscovei, într'o zi geroasă de iarnă, îmi strigă, chiar dela ușă, cu glasul lui bătrânesc: „Am întâlnit pe podul Kuznețski doi elevi dela școala militară... Ce flăcăi, ce figuri! Ce mantale turnate, până la călcâi... Ce staturi, ce frăgezime, ce putere — rar se găsesc armăsari tineri atât de frumoși! Deodată, parcă înadins, trecu un general... Să-i fi văzut cum au tresărit, sunând din pinteni; cum au împietrit și cum au salutat, holbând ochii! Ah, ce splendoare!

Tolstoi a combătut adeseori muzica. Iar în carnetele lui, din ajunul morții, se poate ceti:

— Greu îmi va fi să mă despart de un singur lucru: de muzică...

L'a distrus pe Shakespeare și s'a distrus pe el însuși, ridicând în slava cerului pe „scriitorul-țăran” Semenov — care nu avea nici un pic de talent — încredințând pe toată lumea că Semenov merită atenție și imitare, pentrucă scrie despre milioanele de muncitori și nu despre o adunătură de paraziți. Dar oare l'a prețuit, într'adevăr, pe Semenov? Adevărat e că s'au găsit mii de deștepți care au crezut posibil acest lucru, fără cea mai mică bănuială. Mai mult decât atât: au hotărît că el, cel mai mare artist printre artiștii cei mai mari de pe suprafața pământului, nu înțelegea nimic din ceiace privește arta.

Tolstoi a afurisit arta — și tot el a vorbit odată cu cea mai mare admirație despre un tânăr scriitor care, pentru a reda bine sunetul picăturilor ce cad din găleată în fântână, se scula noaptea și se ducea la fântână ca să asculte, ceasuri întregi, aceste picături...

— Nu pot să-l cetesc pe Dostoievski — zicea Tolstoi. Dinainte știu că eroul sau eroina sa va proceda numai decât pe de-a'ndoaselea: dacă îi se dă eroului o palmă, de pildă, el va săruta numaidecât mâna aceluia care l'a lovit.... Apoi, acea avalanșă nebună de cuvinte și discuții!

Dealtfel, și despre Dostoievski a vorbit de multe ori cu totul altfel.

Dintre operele lui Dostoievski prețuia mai mult „Insemnările din Casa Morților”.

La înmormântarea lui Tolstoi, țăranii din Iasnaia Poliana au urmat sicriul, purtând un placat pe care era scris:

„Amintirea ta, Lev Nicolaevici, va trăi printre noi în veci!”

Multă lume a plecat din Moscova pentru a participa la înmormântare, între alții mulți scriitori și ziariști. Printre aceștia, era și un oarecare Popov. Seara, după înmormântare, Popov a stat de vorbă cu țăranii care se întrebau mereu:

— Iată că i-am purtat acea placă... Ne va răsplăti oare ocârmuirea pentru asta? Noi ne-am dat toată silința. Toată ziua am stat în picioare. Am mai făcut cheltueli și cu coroana...

Popov, care mi-a povestit acest amănunt, era foarte indignat. Imi amintesc ce i-am răspuns:

— Eu, dimpotrivă, cred că Lev Nicolaevici ar fi fost încântat de asta...

Popov ne-a mai redat și niște vorbe foarte răutăcioase ale unui țăran din localitate:

— Bun boer a fost răpauzatul grof! Nimic nu mai e al meu, a zis, tot ce am avut am dat nevestei și copiilor, eu n'am nevoie de nimic, mie îmi place norodul care se trudește... De se întâmpla, însă, să eși din casă în zori — îl vedeai, înainte de răsăritul soarelui, lăpăind grăbit prin rouă spre marginea pădurii și scrutând desișurile cu ochii să vadă dacă nu cumva îi s'au furat lemne...

— Eu am încercat — ne-a zis Popov — să-l rușinez și să-l lămuresc că Tolstoi se plimba dimineața pentru sănătatea sa — zadarnic! Țăranul rămânea la a lui: „Știm noi ce e cu sănătatea! Nu, avea ochi iscoditori de stăpân și pace!” Trad. din rusește de F. DIMA

O conversație cu spiritul unui criminal

Cunoscutul psihiatru american dr. Wickland din Los Angeles a publicat în timpul din urmă o carte despre experiențele lui spiritiste, sub titlul impresionant de „30 de ani printre morți”. O mulțime de manifestări supranaturale, în al căror centru se găsește totdeauna soția doctorului, mediu foarte bun, sânt descrise în această carte. Doctorul Wickland, care se ocupă și de problemele criminalistice, e de părere că și crimele trebue puse de multe ori pe socoteala influenței spiritelor, căci tocmai printre criminali se găsesc cei mai mulți indivizi dotați cu calități de mediu. Un caz tipic din acest punct de vedere ne oferă asasinatul senzațional al lui Stanford White, pe care l'a omorât dușmanul lui, milionarul Harry Thaw.

Câteva zile după omor, doamna Wickland a fost luată în stăpânire, în timpul unei ședințe, de un spirit și a căzut la pământ fără cunoștință. Dr. Wickland a așezat-o pe un scaun și a început să puie întrebări spiritului. Acesta refuză să răspundă, ceru să fie lăsat în pace, apoi strigă să vie un chelner să-i aducă whisky și soda. Intrebat cine e, dădu răspunsul : „Nu-i treaba ta”. Totuși își spuse numele : Stanford White, și cită adresa sa din New-York. Ținându-se cu o mână de ceafă și cu cealaltă de stomac ca și cum ar fi suferit de dureri mari, mai ceru odată whisky. Wickland se pregătea să-i puie alte întrebări, când atenția spiritului fu îndreptată asupra altor spirite care veneau, și el începu să tremure de frică.

— Mai vezi și alți morți ? întrebă doctorul.

— Da, mă urmăresc, strigă spiritul, care sări de pe scaun și alergă într'un colț al odăii. Emoția lui fu atât de mare, încât își pierdu stăpânirea asupra mediului și dispăru. Imediat însă mediul fu luat în stăpânire de alt spirit, care strigă îndârjit, arătând spre locul unde disparuse White :

— L'am omorît pe ticălosul acela. Câinele ! De mult așteptam ocazia asta pe care în sfârșit am pus mâna acum.

Dr. Wickland făcu spiritul să se așeze și află că-l chiamă Johnson.

— Eu l-am omorât pe White, se lăuda el. Și-a meritat moartea.

Dr. Wickland îl întrebă dacă știe că și el e mort.

— Aș putea sta de vorbă cu dumneata, dacă aș fi mort ? întrebă spiritul zâmbind. Am fost rău bolnav, am suferit de tuberculoză dar acuma m'am făcut bine. Nici odată nu m'am simțit atât de bine ca acuma.

Incetul cu încetul doctorul îi expuse adevărul și spiritul fu profund zguduit de cele ce află.

Atunci se anunță al treilea spirit, care declară :

— Eu sânt tatăl lui Harry Thaw. Salvați-mi băiatul E nevinovat și n'o să fie executat (fapt care s'a dovedit adevărat). E foarte sensibil și accesibil la influența spiritelor. Pe când trăiam, nu puteam înțelege purtarea lui necorectă. Acum văd că în toată viața lui a fost victima unor spirite egoiste și legate de pământ. Era posedat de un spirit doritor de răzbunare când l'a omorît pe Stanford White. Am încercat tot ce se putea face ca să mă fac înțeles de lumea pământeană și să explic că Harry e nevinovat. Salvați-mi băiatul, repeta el cu insistență.

— Ce putem face pentru asta ? — întrebă doctorul.

— Scrie soției mele și advocatului meu Olcott. Spune-le tot ce-ai auzit dela mine. Doctorul făgădui și spiritul dispăru.

Mai era nevoie să spunem că lucrurile acestea s'au petrecut în America ?

Victor Blüthgen

Victor Blüthgen s'a născut la 1844 în Saxonia, ca fiu al unui șef de oficiu poștal. A studiat teologia, a fost meditator și apoi director de școală. A scos un lexicon teologic și a făcut studii serioase de limbi orientale. A dirijat „Krefelder Zeitung”, a colaborat la „Gartenlaube“ din Lipsca. Trăește la Berlin. Blüthgen e un poet liric mult prețuit și un povestitor rodnic și impresionant în toate formele literare, până la marele roman. Calitățile lui de vigoare și gingășie reies caracteristic și din micul roman apărut în românește în numărul recent al „*Lecturei*” sub titlul: „Spovedania unui monstru”. Deosebit de popular și de iubit l-au făcut povestirile și versurile lui pentru copii. Soția lui e cunoscuta scriitoare Clara Blüthgen.

D-l Goe de I. L. Caragiale

— Note pedagogice —

Este „d. Goe” o nuvelă ?

Ce-ar fi o nuvelă, decât ceeace însuși numele arată, adică istorisirea unui fapt interesant, ce aduce în preocupările obicinuite o noutate, un punct de vedere deosebit, ceva senzațional sau distractiv, care să schimbe dispoziția sufletească a cititorului sau auditorului, care să-l facă să ia o nouă atitudine de cugetare sau de acțiune?

Deci la întrebarea, dacă „d. Goe” este o nuvelă, putem răspunde : da ! Da, pentrucă „d. Goe” prezintă un fapt interesant, aduce în preocupările obicinuite un punct de vedere deosebit, ne distrează și ne face să luăm o nouă atitudine în ce privește o problemă a mediului nostru : educația !

Subiectul : Călătoria băețașului Goe din orașul său natal în capitală — București — de Zece Mai, însoțit de mama-mare, mămițica și tanti Mița, — adică mediul, ce-i este familiar; școala, nu—căci nu-i este... familiară ! D. Goe la școală este repetent...

Călătoria își are pentru d. Goe peripețiile ei :

Una — în gară. Grija familiei, de a apuca trenul, l-a adus cu mult înainte de momentul plecării. D. Goe nu-și dă seama că trenul e la dispoziția tuturor și numai astfel la dispoziția fiecărui. Trenul nu mai vine, băiatul se plictisește, dorește, vrea să vie trenul!

„Mamă-mare! De ce nu mai vine?... Eu vreau să vie!”

El, gândacul dintr'un colț de mahala, dintr'un târg provincial, el vrea ca trenul să vie!...

Alta — suit în tren, d. Goe rămâne în coridor și vrea să scoată capul pe fereastră. E tras înapoi de un tânăr, pe care Goe îl apostrofează, ca acasă la el, obraznic : „Ce treabă ai tu, urîtule?” După care se strâmbă la „urîtul”, care, probabil, l'a și calificat „prost crescut” și care se va feri să-i mai vie în ajutor.

Alta — d. Goe nu-și dă seama că scoțând capul pe fereastra vagonului ar putea rămâne fără pălărie; el scoate capul, vântul îi ia pălăria și cu ea se duce și biletul de tren pus de tanti Mița în pamblica pălăriei, — de-aci bocluc cu conductorul, care pretinde bilet, amendă, taxă, etc. Noroc, că mămița scoate bani și plătește, iar mama-mare, grijulie, scoate din coșulețul ei un beret !...

Alta — d. Goe nu-și dă seama, că trenul sgudue pe călător ici-colo și-i anulează echilibrul firesc. Nețindându-se bine e izbit cu nasul de clanța ușei... Noroc, că mama-mare e acolo, îl sărută și-i trece... iar mămițica e și ea acolea cu „ciucalata”...

Alta — d. Goe nu-și dă seama că unele uși se deschid pe dinăuntru, altfel decât pe dinafară și în dorința de a explora vagonul, nemerește în compartimentul unde intră numai câte o singură persoană... Dar de-acolo nu mai știe cum să iasă și de afară nu-l poate libera, cu toate scâncelele lui, nici mama-mare, nici mamița, nici tanti Mița... Noroc de conductor, care liberează pe prizonier!

Alta — d. Goe nu-și dă seama, că o instituție așa de complicată ca un tren, își are regulamentele sale și fără să citească, presupunând că n'a rămas repetent chiar la citire: „trageți numai în caz de pericol”, el s'agață de manivela semnalului de alarmă, iar trenul se oprește brusc. Scandal mare, — o lume întreagă, care se miră sau protestează; armată de ceferiști, care alcargă să afle pe contravenient!... Noroc de mediul familiar: Mama-mare se lungește pe canapea cu Goe în brațe și respiră cufundată într'un somn adânc... ca și când ar fi dormind chiar dela plecare! Cine poate presupune că puișorul, care doarme în brațele mamei-mari este contravenientul? Ce sbir ar fi îndrăznit, să-l smulgă de-acolo, turburând somnul unei bătrâne ?

In fine a ajuns la București, cu câteva minute întârziere, — apoi „la bulivar, birjar!” etc.

Văzând subiectul nu ne mai putem îndoi, conchidem că „d. Goe” este o nuvelă.

Dar autorul, Caragiale, întitulează nuvela simplu „d. Goe”, ca și când ar fi un portret. Da, poate fi și asta, — faptele pot defini pe cineva și d. Goe este... „om de acțiune”... în adevăr din toate aceste peripeții rezultă portretul d-lui Goe, fizic și mental. Și încă un portret așa de expresiv, așa de evocator că vedem nu numai individul din prezent, ci și trecutul și viitorul celui astfel zugrăvit. Faptele lui pornite din dorința de a i se face pe plac, de a se amesteca unde nu se pricepe, impulsul la obrăsnicie și necuviință; toate acestea în mediul familiar, care nu-l oprește, nu-l povățuește, ci-l desmeardă, îl încurajează și apoi îl cocolește și-i ascunde boroboațele, îl protejează când a făcut vr'o faptă, ce-a turburat pe alții. ne arată cine este și ce poate să ajungă d. Goe... Vedem că este un mic mitocan, iar crescând va deveni unul mare!

Admirabil portret!

Dacă-i cercetăm cadrul familiar, avem:

Mama-mare, o bătrână prevăzătoare numai a micilor necesități ale unei călătorii, de ex. a pus în coșuleț un beret, ca să nu răcească băiatul dacă se schimbă vremea, dar n'a stăruit din timp să pună mai multă minte și pricepere în capul d-lui Goe, — se vede că ea a ieșit rar din colțul ei de târg, iar acolo n'a văzut că e nevoe de minte și pricepere mai multă.

Mamițica nu s'a amestecat în educația lui Goe de cât cu „ciucalata” în mână, ea n'a cerut lui Goe decât s'o iubească. Goe, în semn de iubire o sărută, apoi înghite „ciucalata”, apoi fiecare își urmează preocuparea sa.

Tanti Mița apare ca o fată bătrână, suportată în familie, pentrucă-i mângâe struna și-i este atașată. Găsește pe Goe frumos, învățat, deștept... și e sinceră, — a ajuns fată bătrână tocmai din cauză că afecțiunea ei a legat-o de familie în așa grad, în cât i s'a părut temerar să se detașeze.

In acest mediu d. Goe, iubit de mama-mare și idolatrizat de tanti Mița, deci având majoritatea de partea sa, domnește, dictează, — mediul i se supune. Caracterul său se definește din pruncie arogant și dictatorial. Caragiale însuși l'a numit tocmai spre a-l caracteriza: „D-l”. Aceste două litere designează pe domnul în înțelesul de : stăpânul, tiranul familiei, — o personalitate.

Dar în celalt mediu, unde nu este nici mama-mare cu dragostea, nici mamițica cu „ciucalata”, nici tanti Mița cu adorația; mediul în care este „urîtul” binevoitor, conductorul, ce controlează dreptul de-a călători și impune disciplină călătorilor și paza regulamentului, etc. și 'n care mediu d. Goe nu se pleacă, nu se conformează, nu respectă, nu stărue a se face plăcut și folositor, ci din contra, — acolo d. Goe este disgrațiat, degradat.

Era dincolo idol, aci devine de-odată un contravenient, un inculpat...

Cu marele său talent de-a povesti și zugrăvi, Caragiale ne face să vedem într'o scurtă povestire a unei călătorii, conflictul dintre un mediu familiar de proveniență mahalagicească și marele mediu social, — conflict de mentalități, de educație, — al cărui erou e d. Goe; d. Goe, în care totuși din punct de vedere general trebue să vedem o victimă a dragostei mamei-mari, indiferenței sau apelului la „ciucalată” al mamiței și a idolatrizării tantei Mița.

E așa de viu d. Goe și așa de solid, că privind viitorul lui vedem că el nu se poate schimba, decât dacă ceva catastrofal l'ar dslănțui din propria-i ființă... în soarta d-lui Goe închegată de educația, care a primit-o, vedem parcă mâna fatalității, puterea a ceva care e ursit, desprins din natură... și mai mult ne apare erou și mai mult ne pare victimă...

Toate acestea Caragiale ni le împărtășește cu mijloace simple, naturale de povestire. S'ar părea că compoziția e lipsită de orice intenție de-a da lecții de educație, cu toate acestea Caragiale trebue să fi meditat mult, măcar „ce trebue” anume să facă și să nu facă d. Goe, căci totul e acțiune, — pentru a reuși să ne înfățișeze pe gândacul dintr'un colț de mahala, dintr'un târg provincial, în personagiul, care face, din cauză că e... prost crescut, ca trenul de București să ajungă „cu o întârziere de câteva minute”...

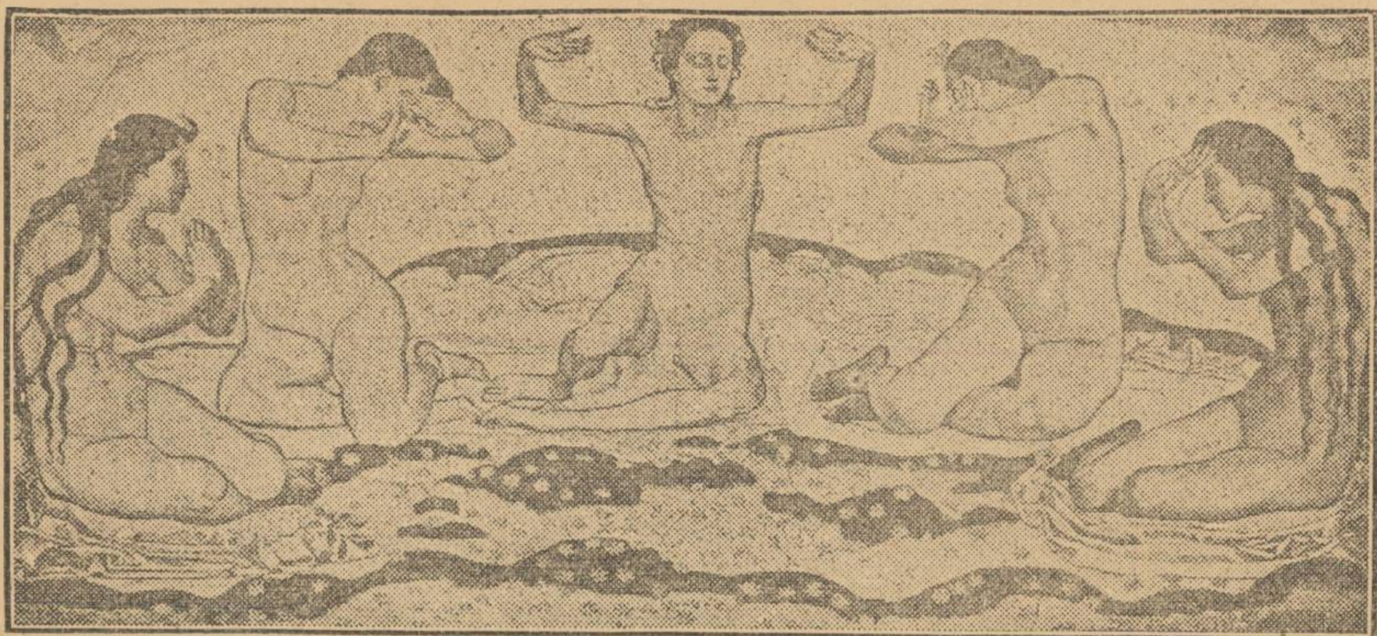
D. STOICESCU

Editura „CUGETAREA“ a pus în vânzare cel mai nou roman al lui
MAURICE DEKOBRA:
SFINXUL A VORBIT

A apărut
ALMANACHUL ȘCOLARILOR
pe anul 1931
Un elegant volum de 130 pagini, cu un cuprins extraordinar de bogat și variat.
De vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare.
PREȚUL UNUI VOLUM LEI 25

A apărut în editura „ADEVERUL“
CATACLISMUL
ROMAN DIN ANUL 2000
DE UPTON SINCLAIR
De vânzare la toate librăriile
PREȚUL LEI 70

Toată lumea va citi marea revistă
MAGAZINUL
care va apare în cursul lunei Decembrie

Două atitudini şi o a treia

Putem continua şi zice: o a patra, o a cincea şi o a şasea atitudine, atât este de adevărat că omul, de când se naşte şi chiar cu începere de mai nainte de a se fi născut, până la moarte, face un schimb succesiv numai de atitudini. Aţi auzit: Georges Clemenceau a contrazis atitudinea definitivă, orizontală, cerând să fie băgat în pământ ca stâlpii, de-a'n picioare.

Ieri, trecea pe lângă mine un amic în trăsură, în trăsură simplă, cu doi cai şi vizitiu. Amicul era silit să stea sucit şi rezemându-şi palmele suprapuse pe covrigul bastonului îşi rezima bărbia pe mâini. Pălăria lui mare se clătina ca o umbrelă şi pasagerul îşi rectifica poziţia neîncetat, mutându-se de pe un şezut pe altul. Moda timpului e răspunzătoare de acest vechicul, prea înalt la capră şi pentru birjar şi oblic, prea ridicat şi pentru pasager, care pare purtat pe un scaun cu patru roţi şi un burduf.

Unde a putut găsi el o birje atât de veche şi de strâmbă? m'am putut întreba, privindu-l par'că sosind în dimineaţa zilei, dintr'un vodevil cu bal mascat, bătut cu confetti. Acum înţeleg de ce vechiul camarad, om foarte inteligent şi doctor în drept n'a parvenit la nici o situaţie de invidiat. Până la 52 de ani nici n'a făcut avere, nici nu s'a însurat, nici nu s'a fixat într'o dregătorie. Poartă şi acum lavaliera şi pălăria exagerat de mare a epocii, mânuşi glasate, redingotă şi o carte în buzunar — şi nu îndrăzneşte să se transporte decât cu trăsura cu cai. Trăsura îl hîţînă, vizitiul îl atinge din greşeală cu moalele biciului şi din când în când caii miros a ovăz digerat. Dar şi salutul amicului meu e adecuat epocii şi birjii: un deget se urcă la buze şi de-aci la marginea pălăriei şi amicul surâde exact ca acum 70—80 de ani: Hi! calule, hi!

Poftim. Domnii ceilalţi trec în limuzină, răzimaţi pe spinare şi aproape culcaţi. Fără să voiască, piciorul încalecă piciorul celălalt şi se leagănă elegant, din articulaţia ciorapului, care trebuie să fie de mătase, ca să concorde cu licărul de cub lustruit al automobilului cu opt cilindri. Ei au ajuns cu toţii la situaţiile esenţiale, pentru că încă de vreme nu s'au sfiit să se urce în automobil, plecând un cap distrat, ca să nu-l lovească de portieră. Poate că la început ei n'au avut în buzunar de cât o plată socotită în mărunţiş pentru o cursă. Dar lumea s'a obicinuit să-i vadă în maşină şi ei înşişi au căpătat semeţia liniştită a pornirii automate, elasticitatea arcurilor cu amortisor, carnaţia mişcărilor paralele şi o scăpărare a insului interior, împrumutată de la cristalele triplex. Calul armăsar şi calul iapă au fost excluşi cu desordinele lor vulgare din imaginea lui de om zăcut pe canapele adânci. Clanţa limuzinii reverberează pe nickel un punct al luminilor de soare, cadrul radiatorului e îngheţat în pojghii de metal, buşonul din creştet are un coif cu două aripi, o naiadă care se aruncă în spaţiu sau un cioc de vultur. Acest om poartă cu sine succesul şi din ziua când a fost pizmuit de cel dintâi concurent, el a bătut concurenţa, căci una se încrucişează cu alta.

Dacă se întâlneşte acum trăsura cu limuzina, comparativul e dezastruos. Juristul cu lavalieră pare că participă la o cursă comică de motociclete, călare pe un măgar. Şi el nu mai are timp să mai ajungă nimic.

Atitudinea celui care fuge după tramvai indică locurile de bibliotecar, de arhivar, de suplinitor de profesor secundar şi aparţine în special maeştrilor de desen şi titularilor de limba latină, bătuţi de jazz şi de placa gramofonului: „Io te-am vözut odata şi chear team şi iübit, dreguţa adorata". Actorul a bătut pe savantul, care aşteaptă tramvaiul în punctul exact, de unde începe taxa cea mai mică pentru cea mai lungă distanţă, din pricină că şi-a cumpărat un automobil neplătit şi a închiriat un apartament cu garaj pe credit.

Până la un timp a izbutit atitudinea călăreaţă, comandată de o atitudine cu autoritate mai mare, a jeţului curùl. Impăratul de pe sofale da porunci călăreţilor să plece, să intre în cetate şi să o pustiască. Abia se ivea trăsura cu arcuri cu 12 cai împăunaţi. Adio, armăsar! Tu vei mai figura la cinematograf, ca rămăşiţele Pieilor Roşii, păstrate în câteva dosare americane. Băgaţi de seamă, oameni buni: v'a bătut atitudinea orizontală. Toţi Regii din industrie şi comerţ, dorm iepureşte, întinşi pe spate. Magnifica lor subsuoară e prinsă galeş într'o bretea de catifea, geniala lor coapsă din pantalon activează odihnind, splendidul lor ombilic veghiază cu pleoapa în reverie. I-ai văzut cum put a mirodenii scumpe, a fumuri lichide gălbui, concentrate în flacoane de simili-brilant, amicule din trăsura cu cai?

Toată pedagogia se pusese pe capul tău ca să te înveţe să te scoli de cu noapte, motivând că cine se trezeşte mai de dimineaţă ajunge mai departe. Cum te-au păcălit şi cărţile şi autorii! Nu-i nimic adevărat, prietene. Biruinţa e-a somnului îndelungat şi a unei activităţi, care pare o imagine a somnului. Şi, fie vorba între noi, şi dacă nu vei birui, ai pierdut ceva? Vei birui anume ce? Crezi tu că îţi adaogi oarece, că poţi creşte oarecum, că poţi fi alta decât un om bolnav de tuse la 70 de ani? că trăeşti ca să pipăi o biruinţă dincolo de o coroană de crizanteme cu panglici?

Totuş e bine să birui, ca să ai cu ce plăti medicina, operaţia, sanatoriul şi toată organizarea socială de la farmacist până la cioclu. Ai văzut cum se prezintă atunci toţi factorii sociali, şi oratorii, şi poeţii, şi preoţii, şi fizico-chimia, şi statistica şi imprimeria?

Tot ieri am cumpărat doi cocoşi negri cu creasta roşie ca muşcata. Natura le-a făcut nişte ciocuri ca nişte pinteni şi nişte pinteni ca nişte ciocuri. Ochii lor posomoriţi şi vexaţi de comercializare, aveau din şoim ferocitatea senină şi rece. I-am aţâţat ca să mă muşte: au refuzat. I-am apropiat, ca să se măsoare între ei, ca nişte cocoşi ce erau. A întors fiecare capul. Du-te de-aci, negustorule: cum o să mâncăm noi pasări frumoase? Adu găini, găini tâmpite, care fac ouă pentru toată lumea şi cad cloşti la pui mulţi. Nu ne mai aduce cocoşi.

— Dacă nu-i mănânci dumneata, domnule Autor, mi-a răspuns precupeţul, o să-i mănânce altul, care nu-i autor şi ar fi păcat!

La toate acestea m'am gândit în tramvai şi am oftat. După ce m'am urcat într'o limuzină şi m'am culcat în fundul ei, iară m'am gândit — şi atunci am râs. Cocoşii erau pentru mine. Şi succesele şi biruinţa.

T. ARGHEZI

Amintire

Un patefon pe-o masă rococo
Şi un volum cu aventuri pe Obi;
In pat printre pernuţe un Pierrot
Şi'n cui de-o aţă maimuţoiul Bobi...

E în amurg... Tu mâna mi-ai întins —
O mână albă, fină şi cochetă.
Mi-am rezemat o tâmplă cu păr nins
De mâna ta c'o umbră violetă.

Tăcem... N'ai aerul sentimental,
Iţi pare că nimica nu ne leagă
Şi nu pricepi că'n gestul meu banal
E-o amintire pentru viaţa 'ntreagă.

YACASSA

Hanul

De vrei, străine, oboselei tale
Dă-i vreme de popas, cât ai clipi,
Acolo unde drumul va coti
Şi umbra nopţii va cădea spre vale.

In groaza care te-a cuprins pe cale
Şi'n vântul îngheţat care va fi,
Fereastra dela han va licări
Cu lungi chemări gălbue şi domoale.

Paul Negulescu

Vei vrea să pleci prin viscol, tot mai sus
Spre piscul unde nimeni nu s'a dus
Şi peste care trec aripi de moarte...
Dar uşa s'a deschis : arde'n cămin
Un foc de bun sosit. Rămâi puţin
Şi nu te vei mai duce mai departe.

PAUL NEGULESCU

O pagină sentimentală din viaţa d-lui C. Stere

Ce admirabil povestitor e d. Stere în clipele de intimitate când pauzele dintre orele de lucru îi încălzesc buna dispoziţie şi-i deşteaptă unele amintiri sentimentale!

Am avut norocul să gust aceste clipe cu prilejul scrierii memoriilor d-sale, când de la dictare treceam la repaozul fericit, în parcul de la Bucov a cărui linişte de raiu n'am s'o uit niciodată.

O zi frumoasă de Aprilie, veselă şi bine colorată de pajiştele care se pierdeau la orizont în valea Teleajenului, ca nişte covoare scumpe.

Coboram împreună cu d. Stere o potecă odihnitoare, mărginită de un şir de copăcei înfloriţi. Deodată, solitarul de la Bucov se opri ca să mă întrebe, ca şi cum ar fi urmat în gând şirul unei convorbiri, care nu avusese loc dar la care, desigur, prin cine ştie ce asociaţii de idei, d-sa reflectase în momentul acela:

— Dumneata crezi că eu am să mă limitez numai la amintiri politice?

— ?

— Am de gând să scriu şi un roman. Pe câmpul larg al romanului voiu avea prilejul să-mi aşez şi amintirile din tinereţă care, fără îndoială, vor fi mai puţin rigide şi vor avea în ele mai accentuat zbuciumul sufletului omenesc.

Şi din vorbă în vorbă alunecarăm pe panta amintirilor sentimentale.

Nu-mi dau seama nici acum în ce fel am izbutit să-l fac pe d. Stere să ridice un colţ de văl şi să-mi povestească cu multă duioşie o pagină din trecutul său bogat în întâmplări.

* * *

—Acum trei ani — începu să-mi spună d. Stere — mi s'a întâmplat un lucru care m'a impresionat adânc.

C. Stere

Intr'o dimineaţă, răsfoindu-mi corespondenţa, găsesc o scrisoare cu un conţinut care m'a pus în nedumerire. O femee cu un nume care nu-mi reamintea nimic mă invita cu o stăruinţă aproape disperată să vin îndată la Chişinău. „Sînt bolnavă grav, îmi scria ea. Simt că ultima mea zi se apropie. N'aş vrea să închid ochii fără să te văd şi să-ţi destăinuiesc un lucru care m-ar apăsa greu pe suflet dacă l-aş duce cu mine în mormânt. Te rog cu stăruinţă, vino"!.

O curiozitate aproape femeiască m'a făcut să-i îndeplinesc dorinţa.

Am sosit în Chişinău într'o zi tristă de toamnă, făcută parcă anume să sporească melancolia uliţei mărginaşe cu clădiri mici şi albe, în care trebuia să caut numărul casei însemnată în scrisoarea ce primisem.

O am şi acum în minte: o casă umilă cu storurile lăsate, ascunzând lumina tristă a unei lămpi de petrol. Un singur lucru părea că mai surâde acolo: grădiniţa din faţă unde crescuse o adevărată pădure de dălii înalte până 'n dreptul ferestrelor, cercetând şi ele parcă să vadă ce se petrece înăuntru.

Am bătut sfios la uşă. M'a primit şi m'a condus o bătrână îndoită de mijloc, plină totuşi de viaţă şi de multă bună voinţă.

Intr'o odăiţă în dreapta, o femee cu părul alb sta bolnavă în pat, iar la o parte, pe câte un scaun, alte două femei, rude sau cunoştinţe. Mă priviră drept în ochi când intrai, aşteptând parcă dela mine o ultimă nădejde.

Bolnava le făcu semn să treacă în altă cameră şi când rămăsei singur cu ea, făcu o sforţare să se ridice mai sus pe pernă şi-mi zise:

—Iartă-mă că ţi-am cerut o jertfă atât de mare. Altfel aş fi murit nemângâiată. Trebue să mă spovedesc scurt, fără mult ocol, fiindcă mă sileşte boala şi obosesc la fiecare vorbă.

Iţi mai aduci aminte de mine? Am fost colegă cu d-ta pe băncile liceului. Aveai, mi-aduc bine aminte, o putere neînţeleasă de stăpânire asupra colegilor şi mai ales asupra mea. Eram în fruntea celor care te admirau.

Mirat, am început să-i cercetez mai bine figura şi în deosebi ochii. Nu-mi aminteau nimic. Nici o urmă de legătură cu trecutul. Incepusem să mă necăjesc pe memoria mea slabă.

Apoi urmă:

— Imi făcusem un adevărat ideal din fiinţa d-tale. Şi mai ales admiraţia mea a atins culmea în ziua fericită când la o lucrare scrisă, mi-ai făcut teza şi mi-ai dat-o pe ascuns ca unei bune surori. De-atunci mi-ai rămas în gând şi în inimă şi te-am urmărit din depărtare în tot timpul, în întreaga d-tale evoluţie.

Eu mi-am continuat studiile. Am trecut bacalaureatul şi universitatea. Părinţii nu m'au lăsat să-mi fac carieră, fiind oameni bogaţi. Am stat acasă pentru ca să refuz pe rând, toate cererile de căsătorie ce-mi veneau, tot gândul fiindu-mi la d-ta.

Părinţii şi în deosebi mama, au murit cu mâhnirea că mă vor lăsa singură şi hotărîtă cu atâta încăpăţânare s'o duc şi mai departe tot aşa. Au trecut ani după ani şi apoi a venit războiul cu tot cortegiul lui de nenorociri şi pagube, cari m'au lovit şi pe mine.

Mi-am mutat singurătatea dintr'o casă mare, într'una mai mică şi poate că aş fi ajuns ca pelerinii din vechime cu desaga la spinare şi toiagul în mână, dacă boala nu s'ar fi grăbit să-mi scurteze drumul...

Am ţinut să ştii că ţi-am fost credincioasă toată viaţa şi că toate izbânzile d-tale au fost bucuriile mele cele mai mari din viaţă. Dar acum toate s'au sfârşit. S'au sfârşit destul de trist, precum vezi...

Fireşte, d-ta eşti cu desăvârşire nevinovat. Ce vină poţi avea că eu ţi-am păstrat neclintit în suflet un sentiment pe care n'am îndrăznit să ţi-l destăinuesc nici la început când eram amândoi colegi pe băncile liceului, nici în urmă când după ce ai plecat din şcoală, eu am continuat să-ţi păstrez în inimă aceiaşi dragoste nemărturisită.

Se împlinesc cincizeci de ani de atunci. Ia te uită ce am purtat la sân în tot acest timp!

Şi desfăcând un medalion pe care-l ţinea atârnat la gât mi-l dete să-l privesc de aproape:

Era fotografia mea la vârsta de şaptesprezece ani, în uniforma de liceu, un chip pe care eu însu-mi aproape nu-l mai recunoşteam.

— Acum păstrează-l d-ta, îmi zise ea istovită de oboseală.

M'ar fi durut rău să mor ştiind că duc cu mine această amuletă cu întreaga ei taină dureroasă.

Apoi se lăsă iarăşi pe pernă şi închise ochii cu un fel de fericire care-i rumenise uşor obrajii palizi.

M'am uitat din nou şi cu mai multă stăruinţă la ea. Nu m'am simţit niciodată mai izolat şi mai rătăcit în pustiul trecutului. Aş fi vrut s'o întreb, s'o descos, să-i cer un amănunt cât de mic care s'o facă să-mi răsară în minte odată cu clipa în care-mi spunea că m'a cunoscut.

Mi-am dus mâna la tâmplă şi am apăsat cu putere căutând în figura ei îmbătrânită urme din vremea de altă dată. Mi-a fost cu neputinţă. Figura ei îmi era absolut necunoscută. Nu-mi aminteam de loc de ea.

Era parcă pentru întâia oară când întâlneam această femee. Mi-a trecut prin minte s'o rog să-mi dea o fotografie din copilăria ei, pentruca cercetând-o să mi-o reamintesc. Insă aceasta ar fi însemnat să-i deştept bănuiala că-mi e cu desăvârşire străină...

M'am ridicat. La zgomotul pe care-l făcuse scaunul, cele două prietene intrară.

. . . .

A doua zi am părăsit Chişinăul cu multă tristeţă în inimă.

După o săptămână am aflat că a murit...

Nu-mi trece nici acum, după atâţia ani, remuşcarea că n'am putut s'o recunosc.

D. Stere tăcu câteva clipe. In lumina ochilor săi îngânduraţi măsuram parcă toată depărtarea trecutului peste care se aşterne întunericul uitării.

Povestitorul părea profund impresionat cu toată stăpânirea de sine pe care experienţa unei vieţi vijelioase ştiuse să i-o impună.

Simţeam că în clipa aceia realistul Stere, duce o luptă grea, nu cu austerul autor al „Preludiilor", ci cu sentimentalul Stere pe care amintirea unei pagini mişcătoare din viaţă îl înduioşase.

L. LEONEANU

Geniul şi defectele lui

Un scriitor german a făcut o statistică a oamenilor de geniu care sufereau de boli sau defecte fizice grave. Şi iată ce se constată :

Demostene era bâlbâit; Pope era cocoşat; Cezar, Napoleon, Sft. Pavel, Mahomed, Dostoievski, Helmholtz au fost epileptici (de sigur şi Alexandru cel Mare şi tatăl său Filip); Ben Jonson, pe jumătate orb şi scrofulos; Carlyle suferea de stomac şi avea digestia grea; Byron era şchiop; Charles Lamb era nebun cu intermitenţe, iar sora lui, Mary, colaboratoare la celebrele „Tales from Shakespeare", şi-a înjunghiat mama, într'un acces de nebunie; Darwin era neurotic; tuberculoşii nici nu se mai pot număra printre oamenii mari; John Locke, Walter Scott, Voltaire, Schiller, Shelley, Elisabeth Browning, Thoreau, Emerson, Edgar Poë, Chopin, Heine, Havelock Ellis, Catherine Mansfield, Eugen O'Neill, Cehov, Gorki, etc., etc. ; Stevenson a suferit de mic de un catar acut care mai târziu s'a transformat în tuberculoză.

Dintre nebuni fac parte Lombroso, Tasso, Poë, Swift, Newton, Lenau, Hölderlin, Nietzsche, Maupassant, Schumann, Donizetti, Dante Gabriel Rosetti, Coleridge, Baudelaire, Van Gogh, Hugo Wolf, Smetana, şahistul Morphy; aceştia sânt numai puţini dintre cei pentru care „Scena s'a întunecat înainte de a fi căzut cortina", cum a spus Walter Scott despre Swift. Aici putem să-l adăugăm şi pe Eminescu al nostru. Homer a fost socotit orb, Beethoven era surd, Leonardo, Holbein şi Lenbach stângaci. Michel Angelo era de o urâţenie respingătoare. Lichtenberg şi Kant sufereau de măduva spinării, Bismarck era neurastenic. Rousseau, Schopenhauer şi Strindberg aveau mania persecuţiei.

Lista este bogată, dar departe de a fi completă. Nu vedem, de exemplu, numele lui Leopardi; Virgiliu nu era nici el sănătos. Tibullus a murit prea de tânăr ca să nu fie suspect, şi aşa mai departe. Urmează deci că oamenii de rând trebue să fie încântaţi că nu sânt genii.

Geniul este în primul rând un om original şi originalitatea lui în domeniul artelor sau al ştiinţelor este în legătură cu originalitatea pe tărâmul vieţii practice. Afară de asta, oamenii perfect sănătoşi sânt prea tentaţi să se bucure complect de plăcerile vieţii ca să-şi poată închina existenţa unei idei sau unei opere, aşa cum o pot face debilii şi invalizii. S'ar putea deci spune nu că geniile sânt bolnave ci că bolnavii sânt oameni de geniu, mai cu seamă dacă e adevărat, cum s'a spus, că „geniul e o lungă răbdare".

Insemnări

La fereastră

Cehov povesteşte că un biet birjar, căruia îi murise copilul, vrea să spună durerea lui şi altora, dar nimeni nu-l ascultă. Atunci într'o seară, băgându-şi calul în grajd, începu să-i povestească :

— Da, drăguţule, copilul meu a murit. Dacă, de pildă, ai avea şi tu un mânz şi ar muri, ai plânge nu e aşa ?

Calul îl privea şi îi sufla în mâini. Stăpânul îi istorisi boala şi moartea fiului.

Intr'o seară sufletul meu era frământat, dar nu găseam un prieten căruia să mă spovedesc.

...N'aveam nici măcar un cal.

M'am dus acasă şi m'am aşezat la fereastră.

Ce bună e singurătatea în clipele de restrişte !

Inţeleg versul lui Petrarca :

Cercato ho sempre solitaria vita.

Luna împrăştie lumina ei liniştită.

Ce neînsemnate sunt legile noastre pe lângă legile naturii ! Legea naturii e neschimbată dar e desăvârşită. Legile care ne cârmuesc pe noi, cu prejudecăţile şi moravurile noastre, deşi în continuă prefacere, totuşi sunt schiloade.

De veacuri luna răsare, stelele sclipesc, frunzele freamătă, râurile murmură şi florile parfumează în acelaş fel.

Imi arunc ochii pe un ziar şi citesc că un clown s'a sinucis.

....S'a schimonosit, s'a spoit, s'a îmbrăcat în costume zdrenţuite, s'a îmbrâncit, s'a dat peste cap pentru ca din hazul stârnit pe socoteala lui să-şi câştige pâinea. Printr'o reacţiune sufletească, printr'o bruscă străfulgerare a minţii, dându-şi seama de tristul rol ce-l joacă în viaţă, şi-a întors împotriva sa, cu o cruzime de fiară, toată ura ce o avea împotriva tuturor. O ! Triboulet, Rigoletto şi voi toţi Pagliaci, al căror dureros plâns vibrează în splendidele accente muzicale ale lui Leoncavalo, cât de tristă este soarta voastră !

Vreau să scriu şi mi se pare că tot ce aş spune a mai fost spus. Şi pentru ce să scriu ? Chiar dacă aş face o operă de valoare, care e trăinicia ei ? Nu-mi aduc aminte unde am citit :

Ce s'a ales din frumuseţile Corintului, din strălucirea oraşului Tebe cea fără de potrivă, din splendoarea Memfisului, din fastul regilor asirieni, din mândria Persanilor şi din raiul legendarei Semiramis? Mai răsună o notă din lira lui Orfeu ? şi cântăreţii trecutului : Firdassi şi Kalidassa, Homer, Ossian şi Virgil, n'au fost învăluiţi de negura uitării ?

O femee se apropie de mine :

— Iartă-mă că am intrat, fără să bat la uşă. Vreau să sosesc mai repede şi ştiu că tu eşti acasă întotdeauna singur. Tu eşti prietenul meu cel mai bun. Invaţă-mă ce să fac. Dă-mi un sfat. Ascultă : Ştii că pe Dan nu l'am luat din dragoste, dar i-am fost credincioasă. După moartea lui am cunoscut pe un tânăr şi mai târziu... am fost a lui. Iubeam pentru întâia dată şi mă simţeam fericită. După câteva luni însă, dragostea lui pentru mine s'a stins.

...De unde ştiu că nu mai mă iubeşte ? Scrisorile lui sunt scurte ; când vine acasă la mine, nu ştie cum să plece mai repede ; când îi vorbesc se uită într'altă parte... Lucrurile astea mărunte ce nu sunt observate de alţii, nu scapă omului ce iubeşte. Uneori îi cerşesc dragostea, dar bărbaţii nu iubesc de milă. Ce am de gând ? O femee, în starea mea, nu ştie ce să facă. Când mă gândesc să mai trăesc cu el, mi se pare că mă fac de râs, iar când mă hotărăsc să-l las, e ceva în mine ce mă opreşte să merg până la capătul drumului.

Tu, ce mă sfătueşti ?... Ce zici să fac ?... Cum ?.... Taci?... Nu-mi spui nimic?... Nici tu nu mă înţelegi?...

Eu răspunsei încet :

— Flaubert a spus : Nous sommes tous dans un désert. Personne ne comprend personne.

Da..... Nimeni nu înţelege pe nimeni.

...Şi pe urmă am stat ochi în ochi fără să ne spunem nimic. Cea mai chinuitoare confruntare este confruntarea mută, în care întrebi şi ţi se răspund atâtea lucruri, fără nici un cuvânt.

Leonida şi Isaia

E atât de complexă firea unor oameni, încât ţi-e cu neputinţă s'o îmbrăţişezi cu o privire, ci trebue să pătrunzi în ea treptat, treptat, studiind latură cu latură, porţiune cu porţiune, pentru ca în urmă, printr'o supremă sforţare să încerci o sinteză.

Aşa va trebui să procedeze portretistul fruntaşilor mizileni : Leonida Condeescu şi Isaia Georgescu.

Leonida este şeful partidului conservator şi Isaia, şeful partidului liberal. Cu cât oraşele sunt mai mici, cu atât patimile politice sunt mai mari. Rivalitatea dintre aceste două personalităţi marcante luase proporţii uriaşe. Duşmănia lor era aşa de mare încât nu se mulţumeau ca să nu-şi vorbească, să nu se salute, să se ocolească, să se combată cu ultima energie la cafenea sau prin coloanele ziarelor : Răcnetul şi Trompeta Mizilului dar prima lor grijă din ziua în care veneau la putere, era să distrugă unul ceia ce făcuse adversarul lui. De pildă, dacă erau conservatorii la putere, Leonida boteza bulevardul cu numele Lascar Catargiu ; pe strada unde locuia el se aşezau felinare la distanţă de câţiva metri unul de altul, iar pe strada lui Isaia nu se lăsa decât unul şi acela departe de casa fostului primar liberal, pentru ca nu cumva să se strecoare vre-o rază de lumină în curtea lui. Sacagiul — la Mizil era o singură saca — era amendat dacă stropea bolovanii de pe strada adversarului Isaia.

Când veneau liberalii la putere, Isaia îşi lua revanşa. Bulevardul nu se mai chema Lascar Catargiu ci Ion C. Brătianu, felinarele de pe strada lui Leonida erau scoase ca nişte simpli funcţionari, iar praful era lăsat să se aşterne în straturi groase pe uliţa fostului primar conservator. Lupta aceasta crâncenă, împinsă până la sălbătecie între cei doi neîmpăcaţi adversari, nu era întreruptă o clipă.

Ei nu-şi acordau nici cel mai mic armistiţiu şi fiindcă doreau ca duşmănia lor să urmeze şi dincolo de hotarele acestei lumi, Leonida şi Isaia şi-au făcut încă din viaţă cavourile. Unul se află într'un colţ al cimitirului şi cellalt în colţul diametral opus.

O audienţă

Pensionarul Lambru îmi spuse într'o zi :

— Aşteptam de două ceasuri să intru la ministru. Vream să mă plâng că nu mi se dă pensia regulat. Trebuia să mă duc de zece ori la Administraţia Financiară până s'o iau. Parcă aş fi fost pomanagiu. Leafa e remuneraţia serviciilor prezente. Pensia e remuneraţia serviciilor trecute.

Era douăsprezece. Ministrul pleacă la unu.

Aşa dar aşteptam audienţa şi o aşteptam, stăpânindu-mi indignarea. In definitiv, aveam dreptul să fiu revoltat. Deputaţi şi senatori — să nu se supere Guran — sosiţi în urmă, intrau înaintea mea şi să nu credeţi că tocmai eu sunt pilda ce dovedeşte răbdarea Românului.

Aşteptam, prin urmare, şi-mi spuneam: „Dac'o merge tot aşa, îmi vine rândul peste o lună sau două. De ce râzi ? Cu obiceiul acesta ca orice consilier comunal să-ţi treacă înainte, s'a întâmplat ca până să-ţi vie rândul audienţei, să se mute ministerul, să se schimbe ministrul sau să cază guvernul.

Deci aşteptam. In sală, căldură de te topeai... Unii îşi ştergeau fruntea cu batista, alţii îşi făceau vânt cu jurnalul. Din când în când auzeam imputări sfiicioase.

Deodată se auzi gălăgie afară. Un domn vrea să intre, dar uşierul nu-l lăsa : „Nu se poate. Nu mai e loc“.

Domnul îmbrânceşte pe uşier şi intră strigând: „E lume multă ? Asta nu mă priveşte. D'aia e ministru, ca să primească petiţii.

Atitudinea cetăţeanului a stârnit admiraţia celor de faţă. Liniştea s'a restabilit şi aşteptam mereu.

Din pricina înghesuelii, unei doamne i-a venit rău. Unul nu-şi găsea umbrela şi altuia îi dispăruse pălăria. Toţi erau plictisiţi. Eu plângeam pe bieţii oameni ce-şi lăsaseră treburile.

.... Şi aşteptam.

O doamnă intră repede şi se îndreptă, lăsând în urma ei o dâră de parfum, spre şeful de cabinet. După ce îi şopteşte ceva, se duce însoţită de el la ministru.

Peste câteva clipe, şeful deschide uşa cabinetului ministerial şi din prag spune grav : „Domnul ministru nu mai primeşte. Audienţe, săptămâna viitoare în aceiaşi zi“.

Cetăţenii eşiră, făcând reflexii, puţin măgulitoare pe seama ministrului.

Ajunsesem în stradă : Negustorii închideau prăvăliile şi oamenii se duceau spre casă. Am intrat într'o bodegă şi am cerut un spriţ.

— Te-ai dus săptămâna viitoare ? întrebai pe Lambru.

— Vorba aia ! M'am lipsit de arvună.

IONESCU- QUINTUS

Drumuri negre

Merg pe drumuri negre, nu ştiu până când,
Şi în noaptea asta rece, rătăcit,
Nu mă mai găseşte nici măcar un gând,
Prea e întuneric să pot fi găsit.

Deasupra cerul plumbuit şi-atât,
Şi oraşul toate porţile şi-a'nchis;
Iar în cale-mi frunze moarte-au coborît,
Impletind sub paşii mei covor de vis.

Numai drumuri negre şi nimic mai mult...
Dar din întuneric, un copac stingher
Mă opreşte'n miezul nopţii să ascult:

Zgârie cocorii plumbul depe cer.

1930 D. N. TEODORESCU

Un film vorbitor de pe lumea cealaltă

Cu colaborarea celebrului mediu Carlos Mirabelli, se experimentează actualmente la New-York filmarea unui film vorbitor care să reprezinte materializarea unui spirit. Primele înregistrări cinematografice de apariţii s'au făcut cu Eva Carrière. Mai târziu s'au făcut şi în Franţa încercări de felul acesta şi s'a filmat de către Richet spiritul unui războinic din evul mediu, cu cască pe cap.

De altă parte, acolo unde se auzeau voci, mai cu seamă la şedinţele mediului englez Valiantine, s'a întrebuinţat, ca mijloc de control, gramofonul. La aceste şedinţe, mediul se servea de obicei de o trompetă din care ieşeau voci. Cei prezenţi le recunoşteau adesea ca aparţinând unora dintre morţii lor. Vocile aveau accentul morţilor şi comunicau lucruri pe care numai morţii le ştiuseră. Trompeta nu vorbea numai englezeşte, ci şi multe alte limbi, odată chiar chinezeşte şi armeneşte. Uneori vocile nu veneau din trompetă ci dintr'un colţ al camerei.

Pentru control, în mai multe şedinţe, vocile au fost înregistrate de un gramofon. Apoi s'a repetat, cu ajutorul gramofonului, audiţia şi textul chinezesc şi armenesc a fost supus cercetării unor specialişti, care au găsit că în adevăr e vorba de discursuri în aceste limbi, pronunţate cu accentul exact.

Experienţele care se fac acuma la New-York prezintă interesul că înregistrarea mişcării şi a vocii se face în acelaş timp, cu ajutorul filmului vorbitor. Iată un exemplu de scenă filmată, cu ajutorul lui Mirabelli. Intr'o cameră în care pătrunde soarele, sunt adunaţi cincisprezece oameni. Dintr'o coloană de fum, în mijlocul cercului, se desprinde încet statura unei fetiţe. Un dentist prezent recunoaşte în ea pe fata lui. Fata se mişcă, vorbeşte cu cei prezenţi, mai cu seamă cu tatăl ei, care, uitându-i-se în gură, se poate convinge că e vorba în adevăr de fata lui, căci recunoaşte plombele pe care le pusese el însuşi. Apoi, treptat, cum apăruse, fetiţa dispăru.

A APARUT — A APARUT

CALENDARUL-ALMANAH „REALITATEA ILUSTRATĂ“

PE ANUL 1931

Un elegant volum tipărit pe hârtie velină, cu numeroase ilustraţiuni şi clişee fotografice în culori şi un material extraordinar de bogat şi variat.

De vânzare pretutindeni.

PREŢUL 50 LEI

AMINTIRI

La Făgădău şi mai departe

La Făgădău, unde-i hotarul dintre moşia Rogojenilor şi a Oancei tata a oprit. O cătăramă dela ham găsise de cuviinţă să-şi dea drumul din încheetura ei; iar cureaua deslegată bălălăia pe sub hulube.

Buzunarele tatei erau ticsite cu tot felul de aţe, sfere, capete de curmei şi de tot ce poate trebui omului sărac la un drum. I-a fost uşor dar să tămăduiască boala hamului şi să ne căutăm de nevoe.

Am băgat de seamă însă, că tot timpul opririi la Făgădău, îşi arunca mereu ochii spre o şandrama părăsită şi bodogănea ceva din care deosebeam numai cuvintele „moşu-meu Toader!“ cuvinte rostite mai rar şi mai apăsat. Şi nu m'am lăsat, până ce nu l-am iscodit, dece tot pomenea numele lui moş Toader, dela stâna căruia mă înfruptasem eu, deatâtea ori, cu jintiţă ferbinte.

— Ehei, băeţele! face el, înghiţindu-şi un nod, care i se ridicase în gât. Aici, la Făgădău, sunt îngropaţi de pomană trei ani din viaţa mea!

— Tu, măi Spirule, — urmează el — ai mare noroc... Mă ai pe mine... Eu, când eram ca tine, n'aveam tată... El murise năprasnic, trântit de un cal, drept în creştet... Erau şapte preoţi în sat; dar tată-meu era cel mai învăţat din vremea lui, că făcuse seminaria din Roman. Unul a fost popa Ion Dumitraşcu din Rogojeni, cel mai vestit şi cel mai nebun de muncă şi de alergătură!... Mama, Dumnezeu s'o ierte, ce era să facă! A oprit cu dânsa numai pe soră-mea Nastasia; iar cu noi, cu patru băeţi, a umplut lumea... Pe mine m'a luat moş părintele Vasile, fratele mamei şi m'a dus la Bârlad la croitorie, pe care am sfârşit-o la Murgeni. Tu, măi Spirule, când te culci sara şi dupăce te speli dimineaţa, să te rogi la Dumnezeu să trăesc eu şi să n'ajungi pe mâni streine ! N'a fost batjocură, n'a fost sudalmă, n'a fost bătaie, n'a fost chin diavolesc pe lume... la care să nu fi fost supus, cât am stat între streini!... Am răbdat, dar nu pot spune c'am biruit. Isbânda mea tot o să vie... când te-oiu vedea pe tine... acolo unde gândesc eu!... Mai aveam numai o lună până să împlinesc termenul la meseria mea. Şi numai ce mă pomenesc cu moşu-meu Gheorghe din Hănăseni — o palmă de loc de Murgeni — îmi dă de ştire că se duc să îngroape pe soră-sa dela Rogojeni, adică pe mama. După înmormântarea ei, am rămas acasă, chipurile să văd ce s'alege din gospodăria noastră părintească. Până s'ajungem noi, ceilalţi fraţi, bădiţa Gheorghe, cel mai mare dintre noi mistuise tot ce era mai de preţ. Ba, pe mine m'a mai luat şi moşu-meu Toader, fratele tatei şi m'a amăgit de i-am argăţit trei ani de zile, ca crâşmar, aici la Făgădău. El era câiner boeresc şi-i dăduse în posesie crâşma de aici. In fiecare an m'am socotit cu moş Toader, dar plata era amânată în fiecare dată. El umbla din crâşmă în crâşmă şi-şi bea averea agonisită în tinereţe; iar de plătit datoriile... aleluia ! Când am ieşit dela Făgădău, mi-a rămas dator şapte galbeni şi jumătate, pe care nu i-am mai văzut nici în ziua de azi!... Şi iacă dece, de câte ori îl văd că vine pela noi, mi se întoarce inima pe dos... Dumnezeu să mă ierte, ar fi fost să fie cu totul altfel, că doar îi fratele tată-meu. Că, de nu era meseria, mă mâncau câinii la crâşma lui.

Cum am intrat între viile Oncenilor, chiar la cişmeaua Dumbrăviţei, pe sub bolta răcoroasă de nuci încărcaţi cu rod, am ajuns pe un om cunoscut tatei şi cu care, dupăce a schimbat câteva cuvinte, i s'a mai înseninat sufletul.

— Vezi tu pe omul ista? — m'a întrebat tata dupăce am trecut de dânsul. El îi din Oancea şi-l chiamă Toşcoiu. Clămpăneşte de bătrân. Trebue să fi trecut de optzeci de ani şi-i tot tare. Pe dânsul l-am avut muşteriul cel mai habotnic la Făgădău. El îi de meserie pescar. Şi la Făgădău era dejugătoare, mai ales pentru drumeţii doritori de peşte proaspăt cu adevărat. Cum poposea o tabără de care, Toşcoiu se şi înfăţişa şi întreba pe români care şi ce peşte doreşte. La Făgădău era poteca din fundul bălţii. Sovârca, pe atunci, era o baltă cum nu se mai găsea alta; numai Brateşul o întrecea poate. Ghiban? — ghiban pentru saramură aducea. Ştiucă? — ştiucă de rasol aducea. Crap? şalău? somn? — crap, şalău, somn... pentru borş, pentru grătar şi pentru plachie aducea. Raci? — răsturna un popânzac, umplea un sac de raci şi-l deşerta în cazanul clocotit dela Făgădău. Cum plecau carele, Toşcoiu se punea pe băut şi pe cântat. „Care meserie te face să umbli cu hainele atât de cârpite?“ făcea el. „Că doar tot peştele scăpat de tine, te blastămă şi-ţi spune, în limba lui: Câţi solzi pe mine, atâtea cârpele pe tine!“

— Şi iaca vezi? — urmează tata. Sovârca s'a schimbat, nu mai are pusderia de peşte, pe care o avea atunci; taberele de care, de când cu trenul, nu mai trec; apa bălţii nu mai are adâncimea de trei stânjeni domneşti, din pricină că mâlul adus din desfundarea pădurilor i-a ridicat fundul. Toate s'au prefăcut, numai Toşcoiu nu. El tot după chiticărit umblă. Prinde câte o toşcă de fofic — că peştele mare îi rar acum şi pică numai la năvod — îl vinde pe la crâşmele din Oancea şi bea vârtos şi cântă:

La crâşmă, la Făgădău
Ii oca de vin un leu,
Acolo-i sumanul meu!

Parcă s'ar teme ca nu cumva să-l găsească moartea treaz! De altă muncă, să-l ferească sfântul, nu s'apucă Ajungem şi trecem prin „Vadul-Sovârcei“, vestit în lumea copiilor din Rogojeni. Noi, din cele prinse în vorbele oamenilor bătrâni, care umblau noaptea pe drum, auzisem şi ştiam hotărât că în pivniţa rateşului de aici — se vedea acum numai gura căscată a pivniţei, iar casa era dărâmată — hălăduiau o sumedenie de stafii şi de draci, unii mai încornoraţi, ca alde Scaraoschi; alţii mai prichindei, ca alde Michiduţă.

— Tată, da'cum îi dracul? — întreb eu, îndrăsnind să privesc la gura pivniţei părăsite, pe lângă care treceam.

— Dracul? da'ce-ţi trebue ţie să ştii cum îi dracul?

— Ia aşa!

— Apoi nu ştiu.

— Da'i adevărat că sunt draci mari şi drăcuşori mititei?

— Nici asta n'o ştiu.

— Da' stafiile cum îs, tată?

— Stafiile? da'ce-ţi trebue ţie să ştii cum îs stafiile?

— Ia aşa!

— Apoi nu ştiu nici asta.

— Tată, da' cum au văzut atâţia oameni şi draci mari şi de cei mititei şi stafii?

— Alţi oameni or fi văzut. Eu n'am văzut, pentrucă am credinţă neclintită în Dumnezeu. In multe nopţi am venit tocmai aici şi am stat de pândă la iepuri, la vulpi şi la vidre. Am văzut şi am împuşcat de toate; dar n'am văzut nici un drac şi nici o stafie. Numai celor slabi în credinţa în Dumnezeu li se arată şi văd tot felul de bâzdâgănii.

Şi-am avut o mare părere de rău că tata nu văzuse nici draci şi nici stafii, ca să-mi poată da lămuririle de care aveam nevoe.

SPIRIDON POPESCU

(Urmează).

Ultimele noutăţi apărute în vitrina

Librăriei Universala ALCALAY & Co.

Calea Victoriei Nr. 27, sub hotel Boulevard

	LEI
Feny Simone: Passagère (impr. de voyage)	98
Rot Joseph: La révolte	98
Howard: Dix semaines avec les bandits Chinois	98
Noailles Marquise: La chasse à courre	65
Hofmannsthal: La femme sans ombre, roman trad. de l'allemand	156
Reau: Dictionnaire d'archeologie et d'art (broşat 260) legat	350
La Fouchardière: Cent blagues	78
Dunan. D.: La chair au soleil (roman nudiste)	78
Gobron: Raspoutine et l'orgie russe	78
James Jeans: L'Univers	234
Haggerty Krappe: Mythologie Universelle	260
Potter: Les fondateurs des religions	162
Churcill: La crise mondiale (3 vols)	620
Bernhardt J: Le Vatican trouve du monde	260
Rodion Markowitz: Garnisons Siberiennes	162
Lalande: Les Ilusions évolutionnistes	325
Djuvara: Mes missions diplomatiques	162
Warrain: La matière, l'energie	130
Lafue: Lenine ou le mouvement	78
Giono J.: Regain (roman)	98
Agenche Dunod: (Assurances, automobile, Banque Bâtiment, Béton armé, Chemins de fer, Chimie, Commerce, Construcţion mécanique, Electricité, Métallurgie, Mines, Pluysique industrielle, Travaux publics, Vente et Publicité)	140
In cadrul conferinţei Institutului Social Român	
Riou Gaston: Europe ma Patrie Lei 78. S'unir ou mourir	78
Delaisi Rr.: Les deux Europes	130
Jouvenel B.: Les Etats-Unis de Europe	78
Woytinsky: Les Etats-Unis de Europe	98
Keyserling: Analyse spectrale de l'Europe	294
Keyserling: Psyhanalise de l'Amerique	357

Comenzile pentru provincie se expediază şi contra ramburs.

Sâmbătă 29 Noembrie apare în Editura „CUGETAREA“

MEMORIILE LUI E. LOVINESCU

O adevărată frescă a vieţii noastre literare şi culturale dela 1900-1916 cu portrete vii ale celor mai însemnate personalităţi (T. Maiorescu, N. Iorga, Vasile Pârvan, Oct. Goga, Aurel Vlaicu, P. Cerna, M. Sadoveanu, etc. etc.), cu bogate informaţii inedite anecdotice, tablou plin de vervă şi de pitoresc, care constitue o galerie unică.

Sâmbătă 27 Noembrie autorul îşi iscăleşte cărţile la librăria Alcalay, între orele 11-1 şi 5-7.

A apărut

CLAUDE ANET

DRAMA DIN MAYERLING

Preţul 70 Lei

Editura „Adeverul“ S. A.

A apărut

MANUAL DE SOCIOLOGIE

pentru clasa VII-a secundară

de D. I. Suchianu, Conferenţiar universitar.

Carte aprobată de Ministerul Instrucţiei Publice

E un elegant volum, cuprinzând într'un stil foarte literar, toate problemele sociologiei generale precum şi ale sociologiei religioase, economice, juridice, politice, estetice, linguistice şi educaţionale.

Comenzile se primesc la Editura „ADEVERUL“

O pagină de umor universal

MAX ŞI ALEX FISCHER

O afacere de onoare

Azi dimineaţa pe la unsprezece fără un sfert, d. Krapfen dela banca Krapfen et C-ie, ieşind dela oficiul telegrafic al bursei, se lovi piept în piept cu d. Engelwurst dela banca Engelwurst et C-ie, care tocmai intra, cetind o gazetă.

D. Krapfen părea neobişnuit de nervos. D. Engelwurst era gata să spună: „Iertaţi-mă, domnule Krapfen, nu v'am observat". — Dar Krapfen nu-i lăsă timp, şi-i strigă ameninţător:

— Idiotule, vrei să te cârpesc? Altădată să te uiţi pe unde mergi!

Unindu-şi gestul cu vorba, îi dădu o palmă zdravănă.

Pentru d. Engelwurst cuvântul „onoare" e un cuvânt fără sens. Palma d-lui Krapfen i-a aruncat pălăria în mijlocul drumului. A ridicat-o, a şters-o cu dosul mânecii şi şi-a văzut de drum, frecându-şi obrazul şi gândind:

„Mă cam usturā. Dar, la urma urmei şi pe el trebue să-l doară tot atât de tare mâna, cât mă doare pe mine falca".

. . . .

La prânz, d. Engelwurst fu întrebat de un oarecare Robert Breslau, remizier la Banca Choisy et C-ie:

— Cum s'a petrecut incidentul, dragă Engelwurst? De ce te-a pălmuit Krapfen?

Zece minute mai târziu, un oarecare Prosper Heyman, funcţionar la Krach et C-ie, i-a pus aceiaşi întrebare:

— *À propos*, domnule Engelwurst, tocmai voiam să te întreb, dece te-a pălmuit Krapfen?

Engelwurst îşi închipuise că întâmplarea aceasta nu va lua proporţii. Dar dela douăsprezece şi zece şi până la douăsprezec şi jumătate, douăzeci de persoane — remizieri, funcţionari, samsari şi agenţi de schimb — l-au întrebat despre incident.

Incepuse să se cam îngrijoreze.

— Doamne, Doamne..„ dar devine supărătoare de tot afacerea asta. Cu siguranţă, că dacă nu-i trimit martori mizerabilului de Krapfen, în douăzeci şi patru de ore voi trece în faţa bursei întregi drept cel mai laş dintre laşi.

. . . .

Ce era de făcut?... Să se bată în duel?... Să treacă în faţa bursei drept un laş? Din aceste două soluţiuni, nu-i convenea nici una.

D. Engelwurst nu putu să ia o hotărîre până la ora unu şi cinci. La unu şi zece, păru că ar avea o idee fericită. După ce se încredinţă că Krapfen nu părăsise bursa, chemă o trăsură, care îl duse în goană la locuinţa celui care-l insultase.

— Bună ziua, Doamnă! Soţul dv. e acasă? — întrebă el pe d-na Krapfen.

Auzind răspunsul negativ, Engelwurst făcu un gest de adâncă nemulţumire.

— Nu-i acasă? Ce rău îmi pare, dragă doamnă! Ce rău îmi pare! Inchipuiţi-vă, tocmai voiam să-i propun o afacere, o afacere unică, extraordinară! Douăzeci de mii de franci de plasat într'o speculaţie foarte sigură, unde se câştigă, nu sută la sută, nici două sute la sută, ci trei sute la sută... Vai, vai! ce necăjit are să fie bietul om când va afla!... Şi dacă l-aş putea aştepta!... Dar e foarte urgent!... Zece minute de întârziere ar compromite totul!...

Trei sute la sută!...

Evenimentele luară întorsătura pe care o prevăzuse Engelwurst. La auzul acestui procent nemaipomenit, d-na Krapfen, convinsă că bărbatul ei o va felicita pentru iniţiativă, se hotărî să . dea lui Engelwurst în schimbul unci chitanţe, douăzeci de hârtii de câte o mie de franci din casa de fer a soţului.

. . . .

Să poftească acum d. Krapfen să se bată în duel cu un om, care îi datoreşte douăzeci de mii de franci, să-l omoare — şi pe urmă să alerge şi să încaseze datoria!

Fiind sigur de cele ce vor urma, Engelwurst, întorcându-se la bursă, douăzeci de minute după ce plecase dela d-na Krapfen, se duse să propună cu mândrie lui Robert Breslau şi lui Prosper Heyman să ceară lui Krapfen „reparaţia la care avea dreptul".

— Băgaţi de seamă, dragii mei, adăogă el. Fiţi neînduplecaţi! Scuze, scuzele cele mai umilite, cele mai înjositoare, sau, dacă nu, o întâlnire sângeroasă... şi care — ţin să se facă menţiune despre asta în procesul-verbal — şi care trebue să se sfârşească prin moartea unuia din adversari.

Trad. de AL. C.

Inţepături...

Şefilor care m'au pus să lucru
La munca asta tâmpitoare,
Eu nu sânt vită să mă 'njug.
Aţi mai văzut privighetoare
Trăgând la plug?
Cincinat Pavelescu
(Din memorie)

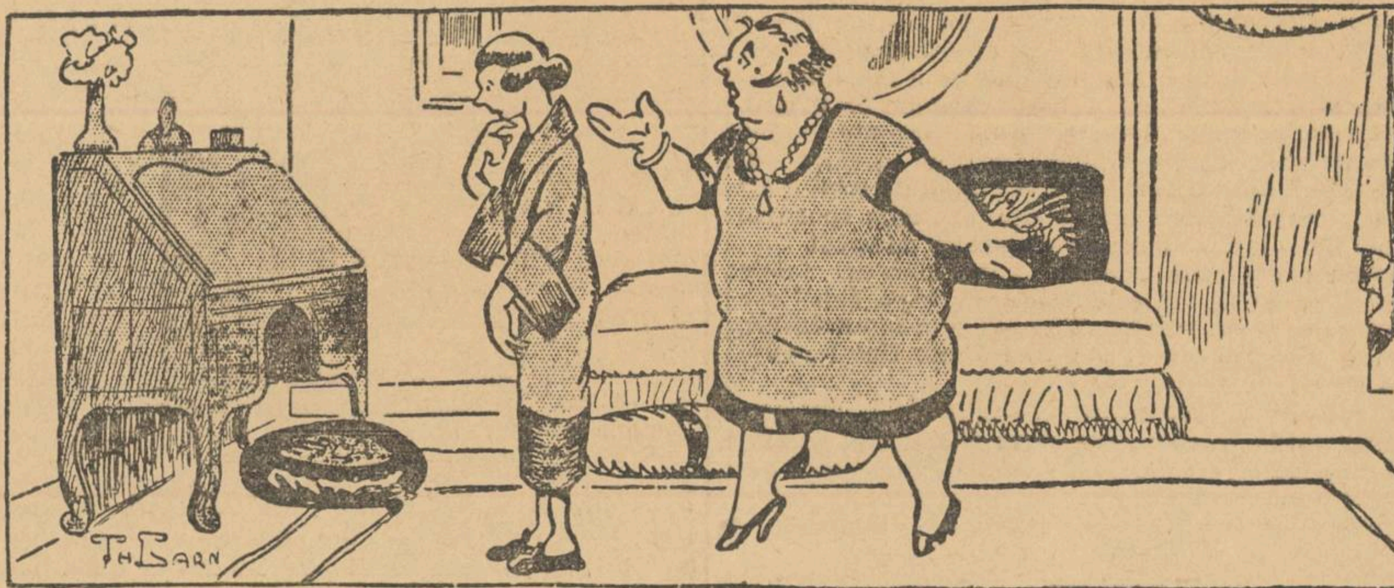
Eşti dumneata privighetoare,
Un ăla gros şi cu chelie ?
Atunci urâtă formă are...
In poezie.

Privighetoare dumneata,
Cu cap de venerată babă?
Mai bine-ai sta şi ţi-ai vedea
La post de treabă.

Această muncă n'a „tâmpit"
Nici pe sărac, nici pe nabab.
La dumneata o fi găsit
Terenu slab.

T. M.

Moda la ţară

— Dacă vrei să te măriţi, drăguţă, fă ca mine: scurtează-ţi cu eleganţă rochia şi tunde-te!

TRISTAN BERNARD

Casa crimei

(Se aude o unealtă care umblă prin broasca uşii).

LACĂTUŞUL. — Trebuie să fie un buton electric pe-aici, domnule detectiv.

WILLIAM. — O să-l găsesc eu. Am o lampă de buzunar.

LACĂTUŞUL. — Acuma, domnule detectiv şi d-ta domnule secretar al dumisale, nu mai aveţi nevoie de mine?

WILLIAM, *pe un ton sec.* — Nu. N'o să mai fie alte uşi de deschis, căci odaia asta e de-ajuns pentru cercetările mele, şi observaţiile pe care le voi face îmi vor ajunge pentru a găsi pe vinovat. Suntem aici în biroul victimei. Crima a fost cu siguranţă comisă aici.

LACĂTUŞUL. — Mă întorc la atelier, unde am nişte lucru de noapte; e lângă gară şi la doi paşi de comisariat.

Tristan Bernard

WILLIAM. — E douăsprezece fără un sfert... Poţi să te duci. Să nu faci sgomot mergând dela scară la poartă. Adalbert!

SECRETARUL. — Da, domnule comisar.

WILLIAM. — Comisarul nu e aici, dar vom începe ancheta. Stai jos; dacă e nevoie de luat note, ceeace nu cred, ţi le voi dicta.

SECRET. — Da, domnule detectiv.

WILLIAM. — O să gândesc cu voce tare. Ascultă sau n'asculta, cum vrei.

SECRETARUL. — Ascult, domnule detectiv, ascult.

WILLIAM. — N'are importanţă. Corpul d-lui Turlupin care locuia aici, în strada Castelului, No. 22, a fost găsit în gârlă — fusese sugrumat. Era vorba de o crimă, lucru uşor de văzut şi până în acel moment n'a fost nevoie de mine. După cererea expresă a familiei, comisarul mi-a solicitat concursul. Crima a fost comisă în odaia asta. D. Turlupin primise acum patru zile, se zice... *(insistând)*. Se zice!... o singură vizită, aceea a unui bătrân de optzeci şi cinci de ani cu care face afaceri. Acest aşa zis bătrân, după această vizită, n'ar mai fi dat pe aici în ultimele zile.

SECRETARUL. — Ce faceţi, domnule detectiv? Vă puneţi în patru labe pe jos?

WILLIAM. — Ca să miros mai bine, dragă. E chiar ceeace credeam, un miros de cauciuc ars. Bătrânul suspect, suspect pentru mine, căci ceilalţi n'au ghicit nimic, stă alături de o uzină de cauciuc. Bucăţile aruncate sunt arse în curte; se degajă un miros caracteristic şi persistent care se prinde de hainele vecinilor şi ei îl răspândesc prin locurile pe unde trec. Dar acest miros dispare după o zi. Dacă persistă aici ,înseamnă că bătrânul s'a întors astă-noapte, la ora când a fost comisă crima. *(Brusc)*. Ce înseamnă tocul ăsta? Peniţa e înegrită de cerneală uscată, dar, examinând-o mai de-aproape, constat că cerneala nu e complect uscată şi că cineva s'a servit de peniţă în ultimele douăzeci şi patru de ore. *(Cu autoritate)*. Victima s'a instalat aici. Ea a scris ceva, în urma sugestiei asasinului. Apoi a lăsat tocul pe călimară, în locul unde l-am găsit noi. Asasinul s'a apropiat pe la spate şi, înainte de a sugruma, a lovit-o cu o măciucă. Lovitura ar fi trebuit să omoare pe loc pe d. Turlupin. Faptul că nu l-a omorît dovedeşte că instrumentul era în nişte mâini slabe, acelea ale unui bătrân, de pildă. Pe de altă parte, e de notat că, în odaie, totul e într'o ordine admirabilă. Avem de-a face nu cu un profesor al crimei, ci cu un om metodic, exact în obiceiurile lui şi care, când comite o crimă, o organizează cu aceiaşi precizie ca şi afacerile lui de toate zilele. Ce-i cu tabloul ăsta, de pe zid? Linia de praf e inegală, acest tablou care nu era drept, a fost îndreptat de curând. Tot asasinul, în mania lui de ordine, l-a pus la locul lui. Avem deaface cu un maniac, şi tocmai acest cusur îl va da pe mâna justiţiei. Căci o să mai vie aici, m'auzi? o să mai vie. O să mai vie, pentrucă trecându-şi prin minte toate împrejurările crimei o să-i fie teamă să nu fi uitat ceva, să nu fi lăsat vreun indiciu revelator. Şi n'o să se poată împiedica să vie. Nu ştie că a fost găsit cadavrul d-lui Turlupin şi că s'a dat alarma asupra crimei. Aşa că o să vie curând. *(Cu un ton triumfător)*. Ascultă!

SECRETARUL. — Ce este?

WILLIAM. — Umblă cineva prin grădină. Să stingem lampa. Căci, dacă ar vedea lumină, n'ar intra în odaie. Şi să stăm de-o parte şi de alta a uşii. Cine e?

SECRETARUL. — E lăcătuşul.

WILLIAM. — Aprinde!...

LACĂTUŞUL. — Eu sunt, domnule detectiv, lăcătuşul.

WILLIAN, *aspru.* — Ce vrei?

LACĂTUŞUL. — M'a chemat comisarul şi mi-a spus să vin să vă previn. Nu-i asta casa crimei. Aici e numărul 22 şi d. Turlupin locuia în strada Castelului, numărul 122.

WILLIAM. — Ce tot îndrugi acolo? Haidem, tâmpitule! *(Cu furie)*. Haidem din cocioaba asta.

Trad. de D. FAUR

ANECDOTE

Lună de miere

Coca s'a măritat. Peste o săptămână vine plângând acasă.

— Mamă, bărbatul meu mi-a spus : dintr'o sută de femei nu e decât una frumoasă ca tine.

— Ei şi asta e un motiv ca să plângi ?

— De sigur, înainte de nuntă spunea : dintr'o mie.

Eternul feminin

Miţi vrea să-şi cumpere o pălărie şi bucurându-se dinainte de plăcerea de a umbla după cumpărături, pleacă de vreme de acasă ca să aibă timp toată după-amiaza să târguiască. Peste o jumătate de ceas se întoarce cu pălăria — şi bozumflată.

— Ce oraş păcătos, nu poţi nici să-ţi cumperi cum se cade o pălărie.

— Ce tot spui ? Doar ai găsit o pălărie frumoasă.

— Tocmai ! Chiar din prima prăvălie !

Automobil de o persoană

Pe şosea, o maşină mare vine în urma uneia mici, care din când în când face câte un salt curios. Conducătorul celei mari se apropie şi, plin de bunăvoinţă, întreabă pe cel din faţă :

— Ce e ? nu prea merge ?

— Nu prea.

— Dar de ce sare aşa maşina dumitale ?

— Maşina n'are nimic, dar eu sughit şi asta o zgudue...

Nenorocire

— De ce faci mutra asta de înmormântare ?

— Azi noapte mi-au spart prăvălia.

— Şi ţi s'a furat mult ?

— Asta n'ar fi nimic, dar aseară i-am spus nevestei că din cauza inventarului trebue să stau toată noaptea la prăvălie...

Contra insomniei

— Când lucrez noaptea târziu nu mai pot dormi, spunea un nuvelist.

— Reciteşte ce-ai scris, îl sfătueşte un confrate milos.

Automobil pentru două persoane

Reprezentantul : — Ei, domnule, cumpăraţi maşina ?

Clientul, extrem de gras : — N'am încotro, căci nu mai pot ieşi din ea.

Intre gasconi

— La noi în oraş e o prăvălie aşa de mare, încât clienţii capătă la intrare hartă şi busolă ca să se poată orienta, altfel n'ar mai găsi ieşirea.

— Asta nu e mare lucru. La noi este una aşa de mare, încât, de curând, trei lei care au scăpat de la un circ au mâncat timp de două săptămâni vânzătorii din prăvălie, fără să bage nimeni de seamă.

A. CEHOV

Rău dispus

Stanovoiul [1]) Semen Ivanăci Pracichin se plimba prin odaie dintr'un colţ în altul şi căuta să-şi înăbuşe un sentiment neplăcut. Eri trecuse cu o treabă pela şeful de recrutare, se aşezase din întâmplare la cărţi şi pierduse opt ruble. O sumă neînsemnată, un fleac; dar demonul lăcomiei şi nesaţiului nu mai eşea din capul stanovoiului şi-l mustra pentru risipă.

— Opt ruble... Mare treabă! — înăbuşea Pracichin pe acest demon. Oamenii pierd şi mai mult, şi nu li-i nimic. Şi apoi banul se câştigă... O singură dată te-ai dus la fabrică, sau la ciainăria lui Rălov, şi iată-le pe toate opt, ba şi mai multe!

— Iarna [2])... Ţăranul triumfând... — toceşte monoton în odaia vecină fiul stanovoiului, Vanea. „Ţăranul„ triumfând... reînoeşte drumul..."

— Se poate să-i câştig la loc... „Triumfând" dece?

— „Ţăranul triumfând... drumul... drumul..."

— Triumfând... — reflectează Pracichin. Să-i tragi vreo zece fierbinţi, n'ar prea triumfa. Decât să triumfeze, mai bine ar plăti birul la timp... Mare treabă opt ruble!... Nu-s opt mii, oricând le poţi câştiga la loc...

— „Calul lui, simţind zăpada... simţind zăpada.., o ia la treapăd..."

— Te miri că n'o ia în galop! Ce mai fugar! Mă rog!... O mârţoagă şi atâta tot... Mujicul fără minte, la beţie e gata să mâie; apoi, după ce a nemerit într'o copcă, sau într'o groapă, bate-ţi capul cu el... Aleargă, aleargă, îţi dau eu o doctorie, de n'ai s'o uiţi cinci ani!... Şi dece am mers cu una mică? Să fi mers cu asul de treflă, n'aşi fi fost fără două...

—„Rupând brazde pufoase, zboară îndrăzneaţa teleagă... rupând brazde pufoase...

— Rupând... Rupând brazde... brazde..." A zis-o de s'a prăpădit! Şi cum de-i lasă să scrie, doamne iartă-mă!... Şi tot cea de zece mi-a făcut-o la urma urmelor! Parcă dracu a adus-o...

— „Iată-l alergând băieţaşul din curte... băieţaşul din curte... cu Iucica aşezată în sanie... aşezată...

— Va să zică a mâncat bine, dacă aleargă şi face nebunii... Şi pe părinţi nu-i ajunge capul să puie pe copil la treabă. Decât să poarte cânele în cărucior, mai bine ar sparge lemne, sau ar citi sfânta Scriptură... S'au înmulţit şi câinii: nu-i chip să treci nici cu piciorul, nici cu calul... Dacă nu mă aşezam după cină... Să fi cinat şi să fi plecat!

— „Il şi doare, îi vine să şi râdă, iar mama îl ameninţă... iar mama îl ameninţă din fereastră..."

— Ameninţă-l, ameninţă-l... I-i lene să iasă afară, să-l pedepsească... Să-i ridice colo blăniţa şi: cic-cic, cic-cic. E mai bine decât să-l ameninţi cu degetul... Altfel te pomeneşti cu un beţiv... Cine a scris-o asta? — întrebă Pracichin tare.

— Puşchin, papaşa.

— Puşchin? Hm... Vre-un caraghios... Scriu, scriu, dar ce scriu, nici singuri nu înţeleg. Numai să nu stea degeaba!

— Papaşa, un ţăran a adus nişte făină! — strigă Vanea.

— Să fie primită!

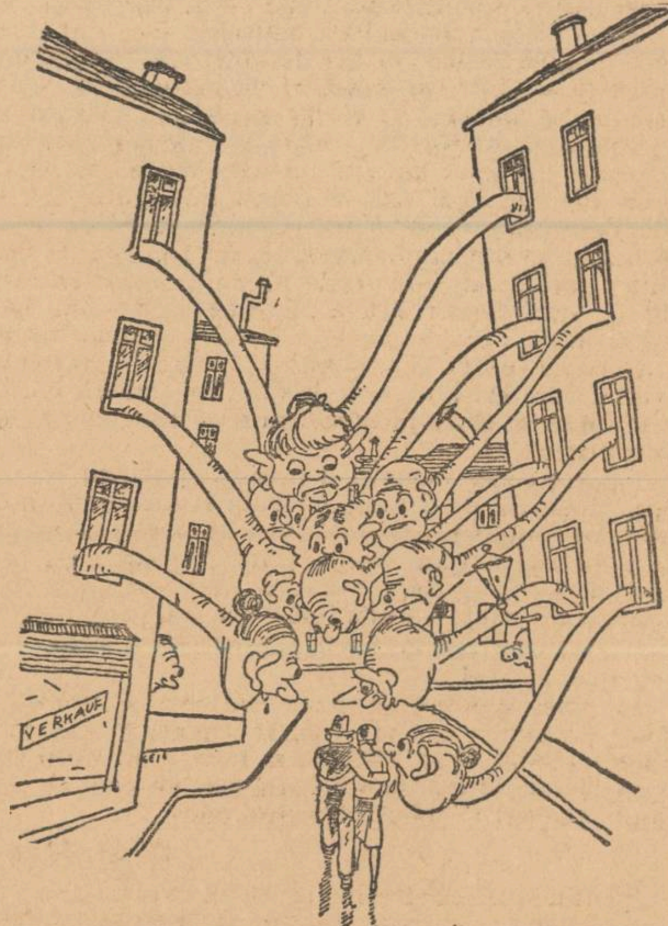
Dar nu-l înveseli nici făina. Cu cât se consola mai mult, cu atât mai simţitoare devenea pierderea. Aşa de rău îi pare după cele opt ruble, aşa de rău, de parcă ar fi pierdut de bună seamă opt mii. După ce Vanea isprăvi lecţia şi tăcu, Pracichin se opri lângă fereastră, şi, plictisit la culme, înfipse privirea întristată într'un morman de zăpadă... Dar vederea troienelor îi răscoli şi mai mult rana din inimă. Ii aduse aminte de plecarea de eri la şeful de recrutare. I se ridică veninul, îl ajunse la suflet... Nevoia de a-şi vărsa pe cineva necazul, ajunse la un grad, care nu mai îngăduia nici o amânare. Nu putu răbda...

— Vanea! — strigă. — Vino, să-ţi trag o bătaie cu vergi, fiindcă ai spart eri un geam!

(Tradus din ruseşte de A. FRUNZA)

1) Şef de poliţie rurală. (N. trad.)
2) O celebră poezie a lui Puşchin, învăţată în toate şcolile. (N. tr.).

Idilă

Doi îndrăgostiţi într'un orăşel din provincie.

Cronica cinematografică

„Ingerul Albastru", film mut

Pentru un spectator care urmărește progresele technicei artistice în cinematograf, filmul „Ingerul albastru" îi oferă material bogat de reflecțiune.

Mai întâi de toate îi arată că totul nu e pierdut pentru arta mută. Insipiditatea super-producțiilor de music-hall n'a ucis-o. Filmul silențios își face drum mai departe (desigur, cu suflarea puțin încetinită).

Arta mută. Am zis anume așa. Căci „Ingerul albastru", deși film 100% vorbitor, este totuș artă mută.

Nu există nici-un *eveniment verbal*, vreau să spun nici-o conversație din film nu determină evenimentele. Cuvintele sunt rostite pentru a înlocui subtitlurile tipărite. Și dealtfel, cuvintele sunt puține, extrem de puține. De pildă dela scena cucurigului și până la sfârșitul filmului, suntem în plin cinematograf mut.

Au fost la film mai multe persoane care nu știau de loc nemțește. Acestea mi-au spus că nu numai că au înțeles tot, — dar că înseși subtitlurile tipărite în românește erau inutile. Și într'adevăr, să-și amintească bine spectatorul. Există un singur cuvânt care să nu fi fost deja explicat prin jocul mimic? Sunt desigur câteva vorbe de spirit făcute să stârnească râsul. Dar acestea se pot perfect împăca cu un text tipărit. Inclin chiar a crede că-s încă și mai bine puse în valoare astfel.

Dar aceasta ne aduce în fața unei importante probleme de estetică cinematografică. Aceia a cuvântului de spirit și a locului său în arta ecranului. Așteptam de mult ocazia de a spune câte-va vorbe despre asta. Și ocazia cea mai bună este tocmai un film 100% vorbitor, cu multe cuvinte de spirit, cu multe replici nostime, și pedeasupra un film vorbitor *bun* (ceia ce-i foarte rar) — care însă să fie în realitate un fals-talkie, unde vorba e doar o concesie, un sacrificiu făcut modei vorbitoarelor, și unde vorbele-s cât mai puține și cât mai ne-poetice posibil. Filmul „Der blaue Engel" am impresia că-i tocmai din acestea. Dar să revenim la chestia vorbelor de spirit în cinematograf.

Vorba de spirit are, în cinematograf o situație foarte specială. In arta ecranului elementul comic specific este așa zisul „gag".

Un „gag" se numește o combinație de mișcări care stârnește irezistibil râsul. Gândiți-vă la filmele lui Charlot, Harold Lloyd sau Malec. Intr'o privință, ele-s o suită neîntreruptă de „gag"-uri. Când bunioară, într'un tramvai, Harold-Lloyd utilizează reflexul piciorului unui domn care stă picior peste picior, și căruia îi dă o lovitură seacă la genunchi — ceeace are ca efect ca piciorul acestuia să sară brusc în sus lovind undeva pe un alt călător pe care Harold voia să se răzbune; sau când, tot în tramvai, pentru a avea loc jos, întrebuințează umbrela ținută la subsuoară de un pasager care anunțase că se coboară la stația viitoare, Harold prinde atunci cârligul umbrelii de mânerul ghiozdanului unui alt cetățean care stă jos. Ceiace îl obligă pe acesta din urmă să se scoale spre a-și relua servieta, și astfel liberează un loc pe bancă la care se repede Harold. Acestea sunt modele de „gag" reușit, unde râsul este instantaneu și enorm.

In studio-urile californiene există chiar „gagmen"-i, oameni care vând „gag"-uri cu bucata: 20 de dolari, 100, 1000 de dolari, după calitate. „Gag"-ul e elementul prim al comicului cinematografic. Vorba de spirit este un element oarecum străin, de care trebue să se uzeze cu multă circumspecție. Căci are un inconvenient fundamental: deviază interesul, abate atenția pe un alt plan, pe o linie străină de aceea a cinematografului.

Și totuși vorba de spirit a fost permanent utilizată în arta ecranului. De ce? Pentru că se ghicise modul foarte special în care ea trebue întrebuințată. Acest mod e foarte simplu și-l cunoaștem bine. Vorba de spirit este scrisă *înainte* de a fi jucată. *Mai întâi o cetim,* și pe urmă o vedem realizată mimic. O cetim cuprinsă în imaginea instantanee și neutră a unui ecran cu litere pe el.

Pe urmă începe jocul actorilor. Aceștia joacă timp de mai multe zeci de secunde, (adică, pentru cinema, un timp foarte apreciabil); *joacă vorba de spirit.* Cuvântul spiritual a determinat în gândul nostru o situație abstractă, pe care, pe urmă, jocul concret al actorului o umple cu detalii concrete. Vorba de spirit ne instalează, ne „montează" gândul într'o anumită poziție, și astfel aranjați, asistăm la desfășurarea unor fapte pur vizuale, care traduc în mod analitic în imagini și fapte pur cinematografice starea noastră sufltească de veselie generală și vagă bună dispoziție. Fiecare fapt mimic nou ne-o verifică și ne-o întărește.

Este un procedeu care, după cum vedem, se împacă mai bine cu textul tipărit decât cu vorba spusă de însuș actorul. Căci vorba trebue *intercalată,* pe când am văzut că spiritul trebue, din contra, pus *înainte,* că trebue să *domine* desfășurarea *ulterioară,* că are o situație de lucru *prealabil,* că trebue să se deosebească de jocul cinematografic ulterior așa cum ceva *general, unic* și *sintetic* diferă de ceea ce-i *particular, multiplu* și *analitic.*

Iată de ce este preferabil ca vorba de spirit să fie scrisă, și nu spusă. Numai la teatru, unde evenimentele nu-s *împodobite* cu vorbe de spirit, ci direct *determinate* de acestea —, cuvintele pot fi *rostite.* Dar teatrul e altceva.

In tot cazul, ceiace vrem să reținem este că vorbirea vorbelor de spirit reușite nu-i un semn de superioritate pentru un film. Poate chiar din potrivă.

* * *

Cât despre celelalte cuvinte din „Ingerul Albastru" ele se împart în două categorii: în cuvinte-zgomote, și cuvinte propriu zise.

De pildă când scamatorul prezintă publicului dela mese pe „oaspele de onoare", se aude o rumoare. Este zgomot, nu este vorbă.

Când elevii strigă „Unrath" și încep să șuere —, este zgomot, nu vorbă.

Când Lola cântă —, este iarăși zgomot, și nu cântec. Căci ea joacă felul de a cânta al unei târfe clasa IV. Ceia ce-i interesant în cântecul acesta este mai ales intonația și timbrul. Intr'un cuvânt: „sgomotul vocii de cabaret".

Sau strigătul de „cucurigu"; și el este sgomotul crizei de nebunie, este sgomotul disperării, etc., etc

Și exemple se mai pot cita încă.

Zgomote, nu vorbe. Or, întotdeauna am spus că, spre deosebire de *talkie,* care e o erezie, filmul *sonor* (acompaniament de muzică și sgomote) este o excelentă invențiune.

Așa dar, o bună parte din cuvintele filmului — și anume cele mai importante — sunt în realitate sgomote. Rămân celelalte

Dar și aci. Să se observe că o scenă care ține, să zicem 1 minut, adică 60 de secunde, cuprinde cel mult 5 secunde text vorbit. 5 față de 60! Gândiți-vă la proporția 95 față de 100, proporția normală din teatru —, și veți vedea numaidecât cât de secundar e cuvântul rostit pe ecran, și ce mult mai bine ar fi ca arta creatorului de filme să se ingenieze a găsi mijlocul de a mări încă și mai mult distanța dintre cele două cifre ale proporției. Cât despre mine, eu cred că bine ar fi să se suprime de tot cuvântul vorbit, înlocuindu-l, din când în când, cu câte două linii de text care să servească de orientator general al gândului spectatorului, cam așa cum spuneam că se întâmplă lucrurile în cazul vorbelor de spirit.

Insfârșit, cuvintele cele mai bune dintr'un talkie sunt cele simple de tot, cele de genul „bună ziua" sau „am sosit". Cele cu „valoare literară" sunt inadmisibile. Așa că, vorbele fiind necesarmente foarte simple, 90% din ele sunt inutile.

Producătorii le pun pentrucă e la modă filmul vorbitor. Dar moda va trece, sau se va îndrepta spre producțiile inferioare, lăsând pe cele superioare să fie în esență arta mută, cum sunt convins că e, în realitate, filmul „Ingerul albastru".

D. I. SUCHIANU

„Aș vrea să știu"

I. V. LEANDRU — Târgoviște.

Cine a inventat automobilul?

Primul automobil a fost imaginat și construit în anul 1770 de către inginerul Ioseph Cugnot. Acesta urmărea să realizeze un „vehicul cu vapori", care să servească de „tractor" pentru artileria grea. Proectul mașinei lui Cugnot fu găsit foarte serios de către autoritățile militare franceze, care îl încurajară cu importante ajutoare bănești. Mașina fu construită, sub forma curioasă a unui schelet cu trei roți, din care una în față, automotrice și directoare. Căldarea cu aburi era suspendată în fața vehiculului. La prima încercare, acest „automobil" primitiv reuși să străbată o leghe și un sfert, încărcat cu o greutate de 5 tone, compusă dintr'un tun mare cu afetul lui.

Modelul realizat de Cugnot, poate fi considerat ca un tip precursor atât al automobilului cât și al locomotivei.

El se găsește astăzi expus la muzeul Conservatorului de Arte și meserii din Paris.

C. CRISTESCU — Loco.

Care este teza lui Ibsen în drama sa: „Rața sălbatecă"?

Este îndoelnic dacă în acestă dramă Ibsen urmărește să demonstreze o teză, deși mulți critici au interpretat-o ca o operă tendențioasă.

In „Rața sălbatecă" asistăm la un duel între două atitudini etice opuse, în ceeace privește problema fericirii în viață. Prima, reprezintată de un tânăr idealist, a doua de un realist cinic.

Cel dintâi este de părere că o fericire clădită pe o iluzie amăgitoare și nutrită de minciuna complezantă a mediului înconjurător, nu trebue tolerată, și datoria unui adevărat om de bine este să ajute pe muritori să scape de aceste amăgiri și să-și refacă o viață, bazată pe adevăr.

Cel de al doilea, dimpotrivă, susține că omul, care se complace într'o iluziune, nu trebue în nici un caz trezit la adevăr întrucât realitatea îl poate sdruncina și distruge.

Desfășurarea fabulei din drama ibseniană, pare a confirma acest din urmă punct de vedere.

Faptul poate părea cu atât mai curios la Ibsen, cu cât „Rața sălbatecă" a urmat în ordine cronologică imediat după „Dușmanul poporului", în care, după cum se știe, se afirmă cu o ardoare extremă tema „adevărului înainte de toate".

Unii critici au văzut în această contrazicere un moment de îndoială în atitudinea dramaturgului nordic.

Alții, printre care și criticul danez Georg Brandes (în „Moderne Geister") au conciliat ambele concepții, ilustrate în două drame consecutive, în sensul că adevărul integral ar fi o soluție numai pentru sufletele de elită, firile mai slabe și vulgare trebuesc cruțate de asperitățile adevărului brutal, atâta timp cât se complac într'o iluzie binefăcătoare. Dealtfel aceeaș temă o găsim tratată și în admirabila piesă „Comedia fericirii" a scriitorului modern rus Niculai Evreinov.

INVIORARE

S'a dus căldura razelor solare
Și'n suflet este rece, gol.
Și dacă vrei o nouă 'nviorare
Bea un nectar MOTT-MONOPOL

ZIUA ROȘIE IN RUSIA

Ziua de 7 Noembrie a fost aniversarea marei revoluții rusești. Pentru a vedea cum s'a repercutat această uriașă revoluție în centrele depărtate ale vastei împărății, citiți admirabila nuvelă a lui Constantin Fedin, **„Transvaal"**, apărută în biblioteca „Dimineața". Volumul se găsește de vânzare la librari, chioșcari și depozite de ziare, cu prețul de 8 lei.

IVAN PETRUSKA

CONTESA

MARIA WALEWSKA

— Roman —

Minunata poveste de dragoste a lui Napoleon cu frumoasa contesă poloneză este scrisă cu mare putere de evocare de Ivan Petrușka. Cunoașterea sufletului marelui împărat, pe fațeta sa cea mai subtilă — impresionează adânc cititorul.

— De vânzare la toți librarii. — Expediază ramburs — la cerere — „Adevĕrul" S. A. — București.

Cronica Sahului

PROBLEMA No. 335

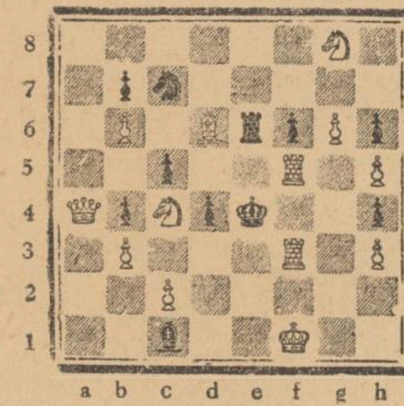
— Din concursul nostru de probleme —

Motto : «Harter Zwang»

(inedită)

Negru:

Ré4, Té6, Cc7, Nc1, Pb4, b7, c5, d4, f6, h4 și h6 (11).

Alb:

Rf1, Da4, Tf3 și f5, Cc4 și g8, Nd6, Pb3, b6, c2, g6, h3 și h5 (13).

Alb joacă și face mat în 3 mutări

PROBLEMA No. 336

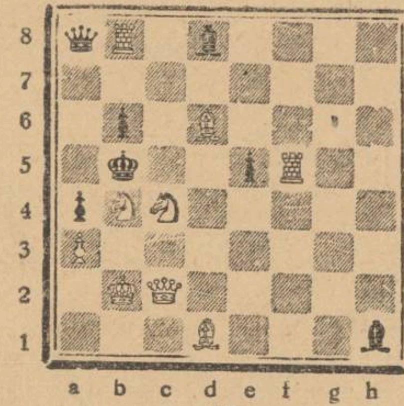
— Din concursul nostru de probleme —

Mottto : „A 5"

(inedită)

Negru:

Rb5, Da8, Nd8 și h1, Pa4, b6 și é5 (7).

Alb :

Rb2, Dc2, Tb8 și f5, Cb4 și c4, Nd1 și d6, Pa3 (9).

Alb joacă și face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 145

Jucată la concursul internațional din Frankfurt în ziua de 9 Septembrie 1930.

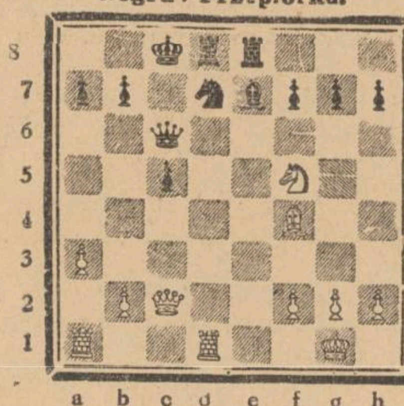
Alb : Mieses **Negru : D Przepiorka**

Apărarea Caro-Kann

1. é2—é4, c7—c6 ; 2. d2—d4, d7—d5 ; 3. Cb1—c3, d5×é4 ; 4. Cc3×é4, Cg8—f6 ; 5. Nf1—d3, Cf6×é4 ; poate mai bine ar fi fost D×d4. 6, Nd3×é4, Nc8—f5 ; 7. Né4×f5, Dd8—a5+ ; 8. c2—c3, Da5×f5 ; 9 Cg1—é2, Cb8—d7 ; 10. Cé2—g3, Df5—b5 ; 11. Dd1—c2, é7—é6 ; felul de desvoltare al negrului a fost bun, dar e greu de înțeles dece n'a jucat acum energic é5. 12. a2—a3 ! la c4 ar fi urmat Nb4+. 12. ...., c6—c5 ; 13. c3—c4, Db5—c6 ; 14. d4—d5 ! é6×d5 ; 15. c4×d5, Dc6×d5 ; 16 0—0, maestrul Mieses e acum în elementul său : linii deschise și bune posibilități de atac. Inainte de toate amenință Té1+ cu pierderea rocadei. 16....., 0—0—0 ; 17. Nc1—f4. Dd5—c6 ; 18. Tf1—d1 !, Nf8—é7 ; 19. Cg3—f5, Th8—é8. Negru și-a terminat desvoltarea, dar urmează imediat o catastrofă împotriva regelui său.

Situația partidei după a 20 a mutare a negrului

Negru : Przepiorka.

Alb : Mieses.

20. Td1—d6 ! foarte frumos ; dacă negru ar fi luat turnul ar fi urmat : C×d6+ și apoi C×é8+ și alb rămâne cu o piesă în plus. 20....., Dc6—c7 ; la Db5 ar fi urmat : Cd4, Da5 ; b4, Dc7 ; Cb5 (mai tare decât câștigarea damei prin Tc6) ; Db8 ; Da4, a6 ; Tc6+, b×c ; D×a6+, Db7 ; Ca7 mat. 21. Cf5×é7+, Té8×é7 ; 22. Td6×d7 ! și negru abandonează, căci după D×d7 ar fi urmat : D×c5+, Dc6 ; D×é7 și alb rămâne cu un nebun în plus.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

„Documentările și lămuririle politice" ale d-lui C. Stere

au apărut în volum.

Sunt *„Preludiile"* în care se face analiza unui partid: partidul național-țărănesc.

Sunt 270 pagini în cari e închisă întreaga istorie politică românească a ultimului deceniu.

Dar, mai presus de orice, e obârșia acelui *„Caz Stere"* de care printr'o stranie fatalitate pare legată viața tuturor partidelor politice în căutarea salvatoarei diversiuni.

„DOCUMENTARILE ȘI LAMURIRILE POLITICE" ale d-lui C. STERE formează o carte ce trebue citită de oricine care e preocupat de probleme obștești.

Citiți:

Documentări și lămuriri politice.

Preludii:

Partidul național-țărănesc și „Cazul Stere".

A apărut în Editura „Adevĕrul" S. A., 270 pagini. Prețul lei 120.

Curiozități

Punctul pe i

Vreți să știți cât cântărește punctul pe *i?* Nimeni până acuma nu-și pusese întrebarea asta. In sfârșit, niște savanți germani au rezolvat această importantă problemă grație unei balanțe extra sensibile pe care au pus-o la... punct.

Precizia acestui remarcabil aparat este atât de mare, încât e posibil să se înregistreze greutăți de a zecea milionime de gram. Și ca să dovedească perfecta sensibilitate a acestei capodopere a balanțelor, au încercat să stabilească greutatea punctului pe *i.*

Pe o foaie foarte subțire de aluminium au scris mai mulți *i* cu o peniță obișnuită. Au cântărit foaia, apoi pe altă foaie identică au scris acelaș număr de *i,* fără punct. S'a făcut diferența de greutate și astfel s'a putut stabili că punctul de pe *i* cîntărește în medie între două și trei milionimi de gram.

Suntem fericiți că putem comunica cititorilor noștri acest important rezultat.

Meteorologie și escrocherie

Intr'un număr trecut am arătat că direcția terenurilor de curse dela New-York a angajat pe un oarecare dr. Sykes ca să aducă deasupra hipodromului ploaia sau timpul frumos după comandă. Sykes a încasat zece mii de dolari ca acont. Inainte însă de angajarea definitivă, Sykes trebuia să facă o experiență de probă, anume să facă să ploaie la o oră fixă. Deși cerul era acoperit de nori, prima experiență n'a reușit. A doua experiență nu va mai avea loc, — deoarece savantul meteorolog a fugit cu banii încasați.

Dibăcia escrocilor nu e întrecută decât de naivitatea Americanilor.

Scriitori mobilizati

Se știe că comitetul executiv al federației scriitorilor sovietici a hotărît, acum câteva săptămâni, să mobilizeze treizeci de scriitori în diferitele regiuni industriale ca să contribue la realizarea planului de ridicare industrială a Rusiei, care trebue să se îndeplinească în timp de cinci ani.

Jurnalele din Moscova publică acuma lista scriitorilor care trebue socotiți printre cei ce au sabotat acest plan, din cauză că nu și-au ținut angajamentul luat. Toți primiseră avansuri asupra valorii lucrărilor pe care trebuiau să le livreze.

A apărut în editura **Societății Române de Filosofie**

FILOSOFIA CONTEMPORANA a ISTORIEI

de **N. BAGDASAR**

Un volum elegant de 320 pagini Prețul lei 180. Comenzile se fac la Administrația **„Revistei de Filosofie**, str Rozelor 9, București, VI. In provincie se expediază contra-ramburs.

Cereți în toate librăriile în ziua de 6 Dec. 1930:

POARTA NEAGRĂ

DE

TUDOR ARGHEZI

Volumele de lux cuprind un portret inedit al autorului de IONESCU-SIN

Editura „Cultura Națională"

2, Pasajul Macca București (I)

Minunata operă

TRANSVAAL

(In împărăția sovietelor)

a apărut în

„Biblioteca Dimineții"

Volumul 8 Lei

DUPĂ VACANȚĂ

Trebue să răscumpărați vremea lecturilor inutile și banale

ORICE IUBITOR AL CĂRȚII VA CITI :

ARIEL sau

VIAȚA LUI SHELLEY

de ANDRÉ MAUROIS

apărută în Editura „Adeverul" într'o excelentă traducere romînească

Cărți și Reviste

Gala Galaction romancier

„Roxana" (apărută în editura Ciornei) este primul roman al lui Gala Galaction. Dela „Bisericuța din răzoare" părintele Galaction nu ne-a mai oferit o carte atât de plină, atât de completă. Pomenesc într'adins de „Bisericuța din răzoare": este volumul cu care Gala Galaction a debutat. Deși acolo materialul părea divers și amestecat, se putea desluși, totuș, firul spiritual, trainic, care lega și înoda totul.

Preocupările sufletești ale părintelui Gala Galaction, vizibile în primul său volum, se afirmă, exclusive și hotărîtoare, în „Roxana".

Literatura lui Gala Galaction conține un amestec de sensualitate și de spiritualism din care cu greu se poate desprinde procedeul de creație. Cel puțin, în aparență. De fapt procedeele literare ale lui Galaction sunt simple și limpezi. Poate tocmai din pricina asta sunt greu de pus la punct. Nu mai știm să fim simpli. Simplitatea ne supără — ca o enigmă. Ne-am învățat să căutăm înțelesuri ascunse în lucrurile cele mai explicite.

Dealtfel literatura lui Gala Galaction ne invită ea însăși (cu malițiozitate) să căutăm în ea alte înțelesuri decât acelea, clare și imediate, care ne vin în minte, spontan, când o citim. Cred că la aceasta contribue, stilul lui Galaction plin la tot pasul de citații biblice.

Fiindcă (cel puțin la noi) foarte rari sunt cei care citesc Biblia în fiecare zi și fiindcă stilul biblic nu este atât de cotidian obișnuit, citațiile pomenite pot, câteodată, stingheri înțelegerea omenească a lieraturei lui Gala Galaction. Pentrucă nu ne putem hotărî să vedem în această literatură *numai* cazuistică religioasă. Ne îndărătnicim s'o considerăm mai întâi și mai ales drept literatură, autentică și de cea mai bună calitate.

Ce se petrece în „Roxana"? Să începem cu subiectul, cu intriga materială, cu faptele exterioare ale personagiilor. E un roman. Intr'un roman *trebue* să se întâmple ceva. Așa e tradiția. (E o tradiție care ar trebui, poate, modificată. Dar aceasta este o chestie care cere un capitol special).

Un preot tânăr, Abel Pavel, e parohul unei enorii de oameni sărmani, meseriași și lucrători, într'un cartier mărginaș al capitalei. In această parohie nu este biserică. Visul tânărului preot este de a isbuti să clădească o biserică, încunjurată de un fel de arhondaric pentru săraci. Pentru aceasta se adresează (după intervenții fără rezultat pe lângă autorități) unui mare bogătaș, Atanasie Ceaur, care locuește, într'un palat, chiar în parohia cea fără biserică. Prim rezultat: bogătașul îl ia pe tânărul preot preceptor al copiilor lui. Preotul găsește în soția lui Ceaur, Roxana, un suflet care îi pricepe idealurile și îi sprijină intențiile. Roxana este profund credincioasă. Intre ea și tânărul preot se leagă o prietenie spirituală (la început, poate, sinceră) care, fatal, tinde să ia aspectul normal al unei pasiuni foarte omenești și foarte naturale. Intre timp, preotul face cunoștință, în casa lui Ceaur, cu bancherul evreu Simon și cu fata acestuia Debora, ființă ciudată, de o rece exaltare. Ciudată, această Debora. Deși sionistă, ideea unei convertiri la creștinism o atrage. (Poate că tânărul preot nu e străin de această dorință, dar acest lucru nu este lămurit de autor, și e foarte bine că nu este lămurit). Rezultat: Debora convinge pe tatăl ei, bancherul, să doneze (sub formă de vânzare) un teren tânărului preot, pentru biserică. Roxana în acelaș timp convinge pe soțul ei să contribue la clădirea bisericii. Visul tânărului preot începe să se realizeze. Aici, o catastrofă: Atanasie Ceaur moare, pe neașteptate. Debora e gata să susțină ea, mai departe, cu bani, lucrările. Dar în sufletul tânărului preot se produce o desagregare. Işi dă seama că o iubește pe Roxana, altfel decât spiritual. Și, mai mult, își dă seama că este și gelos. (Mărturisesc că acest lucru l'am bănuit dela primele pagini. Nu era greu. Dacă ar fi fost altfel, dacă legătura între Roxana și preot ar fi rămas pur spirituală, romanul ar fi fost ratat. Părintele Galaction, cu tactul lui și cu simțul lui realist, a știut să evite acest lucru).

Povestea lui Abel Pavel și a Roxanei este scrisă sub formă de spovedanie. Este spovedania tânărului preot, pe care el vrea s'o trimită duhovnicului lui, bătrânul lui magistru și părinte sufletesc, care e în hagialîc la Ierusalim.

Preotul e gata să trimeată manuscrisul spovedaniei lui, când primește o scrisoare dela Roxana, prin care îl chiamă lângă ea. Scrisoarea aceasta este anexată restului manuscrisului. Confesiunea se sfârșește cu vorbele acestea:

„O părinte Duhovnice! O prea sfinte Veniamine, întinge în apă vârful degetului tău și răcorește limba mea, căci în groaznică văpaie mă chinuiesc!"

Și atât. Nici-o soluție. Autorul își lasă eroul în situația asta de desnădăjduită îndoială și șovăire. Sfârșitul acesta este neașteptat și impresionant. In lumina lui întreaga spovedanie apare tragică și adânc omenească.

Părintele Galaction a dovedit cu „Roxana" că e un mare artist. Nu atât prin conflictul romanului, simplu și limpede, cât prin meșteșugul cu care a dozat și a gradat efectele. A știut să nu lămurească prea mult unele aspecte și să insiste just cât trebuia pentru a da eroilor săi o aparență puțin enigmatică.

Dar, încă odată, ceeace e enigmatic în „Roxana" este numai aparent. Este drept, — conflictul romanului e destul de special, din pricina eroului care nu e un om obișnuit, nici prin firea lui, nici (mai ales) prin rolul lui în societate. Mișcările, gesturile, faptele personagiilor se pot însă bănui dela început. Sfârșitul, numai, este neașteptat, și tocmai de asta, de un efect profund. Acest sfârșit, dealtfel, dovedește arta mare a autorului.

Această artă, pretutindeni prezentă în paginile romanului, face din „Roxana" — cu toată lipsa unui conflict general omenesc — o carte interesantă, o carte de o reală frumusețe.

Mai sunt problemele de morală religioasă pe care le poate ridica această carte. Ele nu intră, însă, în cadrul unei cronici *literare*. Ar cere alte multe considerații, care nu-și au locul aici, dar care n'ar fi, desigur, cele mai puțin interesante.

AL. A. PHILIPPIDE

PAUL VALÉRY: Varieté II

Acest volum de esseuri este consacrat în întregime criticii literare. In el Valéry își dă părerea asupra lui Descartes, Bossuet, Mallarmé, Huysmans, Stendhal, marii Latini, cărora le datorează Europa claritatea și frumusețea simplă a spiritului său. Din aceste esseuri se deseneazǎ lămurit esența criticii creatoare.

Valéry caută să creeze personalitatea acestor mari scriitori nu din documente, note, jurnal intim, ci din analiza operei în modul cel mai obiectiv.

„In efortul său cel mai mare se răsfrânge mai lămurit cugetarea, pe când cugetarea fără obiect e nebunie". Dar înțelegerea sa matematică nu recunoaște numai cugetătorii mari ca Descartes sau Leonardo da Vinci, ci și individualitățile tranșante ca Stendhal și artiștii puri ca Baudelaire. Arta de altfel nu se distinge de alte discipline ale spiritului decât prin acceptarea unei anume materii și a unei anume technici, dar spiritul ce creiază este unul și acelaș în artă ca și în filosofie și știință.

De altfel titlul de „Variétés" pare a desemna mai mult genul în care aceste esseuri sunt scrise, decât variația subiectelor. Ele sunt variații strălucitoare executate asupra subiectului dat mai mult decât o tratare reală a acestui subiect.

ANDRÉ THÉRIVE: Le Charbon Ardent

André Thérive este un scriitor realist, dar un realist sobru. Subiectul acestui roman e luat din viața măruntă și ștearsă a mahalalelor pe care o cunoaște și o poartă adânc întipărită în memoria sa, sub toate formele senzibilității. El primește această lume așa cum e și ceiace face adevărata sa artă, este justeța de ton cu care știe să trateze sentimentele personagiilor situate în cadrul acestei realități: legătura dintre Jean Soreau și Gabriela în care e multă grație și natural. Mai ales tipul mediocru și totuși atât de complex în scrupulele sale de conștiință, în neliniștea sa religioasă, a lui Jean Soreau este foarte solid construit și nuanțat în redare. Nu acelaș lucru se poate spune despre personagiile secundare: socrul jandarm, medicul naționalist care sunt șarjați și simplificați în mod prea naiv și neîndemânatec.

Revue de Genève scrie cu prilejul morții lui Alois Jirasek, poetul romanelor istorice, care alcătuesc o epopee națională a Cehoslovaciei, următoarele:

Jirasek a adus servicii patriei sale prin scrierile sale deși nu se găsește în ele nici un fel de principii naționaliste pure. Jirasek nu cunoaște ura împotriva străinătății. El propovăduește numai iubirea pur și simplă a națiunii sale, iubirea Istoriei naționale, o iubire însă care să nu excludă toleranța politică și religioasă, dar să se ridice înpotriva pesimismului atât de dăunător.

Soarta a voit ca Cehoslovacia să posede, în cele mai critice momente istorice ale sale, doi oameni mari, Masaryk și Jirasek. Unul a reprezentat partea politică și socială a revoluției, altul ceiace a posedat mai esențial sufletul poporului. Nimeni mai mult ca Jirasek nu era îndrituit a ura bun sosit lui Masaryk în numele literaților cehi, când a sosit din America în 1918 și a fost ales președintele noului stat. Jirasek l'a salutat cu vorbele unui vechiu psalm husit: „După izbândă, fii binevenit!" Jirasek a avut și norocul de a trăi clipele de înălțare a patriei sale. Și-a petrecut toamna vieții liniștit ca un țăran, care după ce a făcut o sămănătură strașnică veghează să nu i se risipească recolta. El a cunoscut recunoștința unei națiuni întregi și a fost întruparea sufletului său național. El, care a propovăduit renașterea istoriei vechi, a devenit colaboratorul unei epoce noi.

De aceia opera sa va rămânea în ochii generațiilor viitoare ca o pildă de virtuți cetățenești, poporului sau ca o pildă de iubire de adevăr, iubire de țară și de neam.

Curierul Literar

Le ministère Clemenceau de general Mordacq. Volumul postum al lui Clemenceau *„Gandeurs et misères d'une victoire"*, deși conține pagini admirabile din toate punctele de vedere, are inconvenientul de-a fi o lucrare de polemică.

Cartea generalului Mordacq, fost șeful cabinetului militar al lui Clemenceau, deși este o apologie a marelui om de stat, ne dă totuși o frescă obiectivă și sobră a activității prodigioase a fostului senator din Var din ziua în care a luat asupra lui răspunderea puterii, în cursul marelui război.

Subtitlul cărții, din care a apărut primul volum, sună: *„Journal d'un têmoin"* și este, într'adevăr, o descriere amănunțită și cotidiană a peripețiilor ce s'au desfășurat sub puternica influență a personalității lui Clemenceau.

* * *

„Donul liniștit" de M. Șolochov este un roman în câteva volume. Șolochov aparține nouei generații de scriitori ruși. Deși comunist, știe să-și păstreze obiectivitatea artistică într'o măsură atât de mare, încât „propaganda" lui dispare sub avalanșa realității pe care o redă cu un talent desăvârșit.

In primul volum, Șolochov zugrăvește, cu trăsături puternice și în culori vii, Rusia până la izbucnirea războiului civil. Al doilea volum redă drama sângeroasă a luptelor civile. Donul și tipurile de cazaci sunt descrise cu o putere vizuală extraordinară.

Primele două volume au apărut în limba germană cu titlul *„Der stille Don"*.

„Souvenirs d'un vieil amateur d'art de l'Extreme-Orient" de Raymond Koechlin. Autorul rezumă într'o plachetă amintirile vieții sale de colecționar. Tonul de perfectă sinceritate care se degajează din această lucrare, o face agreabilă și prețioasă.

Koechlin aduce o mărturie justă despre intrarea Chinei și Japoniei în sfera culturii contemporane. Acest eveniment, descris cu savantă pricepere, reprezintă nu numai o îmbogățire, ci și o înobilare a sufletului european, evadat din cătușele civilizației greco-romane.

Obiectul de artă, pentru care colecționarul adevărat manifestă adesea o pasiune de îndrăgostit, ne deschide nu numai sufletul unui artist necunoscut, ci ne introduce, printr'o meditație magică, într'o lume nouă pe care am ignorat'o până acum.

Reviste

„Die Literatur", — Ernst Heilbron aduce interesante aprecieri despre mișcarea teatrală contemporană. André Gide are un esseu despre „Pământul Franței". C. v. Scholz se ocupă cu cazurile juridice din literatura modernă.

* * *

„Der Kreis", revistă pentru cultura estetică, publică, între altele, un articol remarcabil despre „Politica mondială a scriitorilor", în care autorul, Johannes Tralow, pretinde pentru creatorii de valori spirituale o mai mare atențiune din partea lumii politice.

* * *

„Annales Contemporaines" (Sovremennăia Zapiski), marea revistă rusească care apare la Paris, conține câteva articole politice relative la evenimentele din Rusia, semnate de Kerenski, Vișneak, Zernov și Brutkus.

Scriitorul Boris Zaițew publică un studiu mai mare despre „Viața lui Turghenev". Miakotin se ocupă într'o recenzie cu scrisorile lui Korolenko adresate d-nei Ivanovskaia (sora d-rului Petru din Tulcea). — *D.*

Plăci flexibile,—nu se sparg, nu se strică, sunt ușoare și cântă clar și puternic la orice gramofon sau patefon

Cu 20 lei

o placă de pathefon „WECO"

Ultimele noutăți muzicale din filmele sonore; cele mai noui și mai frumoase tangouri, fox-trotturi, valsuri și marșuri.
Au apărut până acum 40 de cântece, orchestră sau voce
„O, donna Clara!".
„Când vei spune da?".
„Și tu ai să mă 'nșeli odată"
„Două inimi într'un vals"
Wann sagst Du ja?
„Aș dori atât de mult să te revăd!"
Ich wuerde Sie so gern mal wiedersehen.
„Imi promiteți tango-ul următor?"
Darf ich um den naechsten Tango bitten.
„Dacă vrei să mă săruți..."
Wenn Du mich kuessen willst.
„O prietenă atât de bună ca tine" (tango).
Eine Freundin so goldig wie Du.
„Cânt pentru tine" (slow-fox)
Ich singe fuer dich.
„Nu mă uita!" (tango.
Vergissmeinnicht.
„ Caut un bébé pentru mine" (fox-trot)
Ich suche ein Baby fuer mich.
„Dacă Elisabeta..." (fox-trott).
Wenn die Elisabeta....
„Eu sunt din cap până'n picioare" (vals boston).
Ich bin von Kopf bis Fuss.
„O să râdeți, dar îmi iubesc nevasta!" (fox-trott)
Sie werden lachen, ich liebe meine eigene Frau.
„Când vei spune da?" (One-step).
Wann sagst Du ja.
„Dacă vrei să mă săruți" (fox-trott).
Wen Du mich kuessen wilst.
„Pepita mia" (tango argentinian).
Pepeta mia.
„Song of Hawai" (vals boston).
„Liliacul" Vals.
Fledermaus — Walzer.
„Dunărea albastră".
An der schoenen blauen Donau.
„Două inimi într'un vols" (Valsul)
Zwei Herzen in 3/4 Takt.
„Cavaleria uoară".
Leichte Kavallerie
„Marșul încoronării" din Profetul de Meyerbeer.
Kroenungsmarsch Prophet.
etc., etc.
De vânzare cu 20 lei placa „**Tonbild Weco**", la toate magazinele și librăriile principale.
„Novitas" București IV, str. D. Onciu No. 11.

RECENZII

LEON DONICI: Floare amară
Traducere din rusește de G. M. Ivanov
Edit. „Cartea Românească"

DR. A. KORALNIK: Scriitori și artiști
Portrete literare, trad. de C. Săteanu

C. SĂTEANU: Carnaval Literar
Anecdote Culturale
Tip. „Albina" Iași

Pesimismul opac, greu ca un capac de plumb pe un sicriu din nuvelele lui Leon Donici, nu îndritueşte numele de „Floare Amară" decât pentru două din bucățile sale „Bunica" și „Dătătoarea de viață". Celelalte nu sunt flori, ci spini crescuți pe savane arse de vântul cel mai uscat și mai aprig al pustiei.

In nuvela „Profesorul de teologie" este pusă problema legăturilor dintre părinți și copii, problemă pusă și de Turgheniev în Părinți și copii, dar departe de a fi ceiace este în acel roman: opoziția de concepții și atitudini în fața vieții. Este mai de grabă o formă a revoltei fiului „însetat de libertate" împotriva tatălui „beat de autoritate", problemă pusă în Germania de scriitorii din ajunul cataclismului marelui războiu în opere ca *„Der Sohn"* a lui *Hasenclever* „Tu mi-ai stricat viața, tu m'ai făcut beteag!" strigă Alexandru, fiul lui Terpsihorov, profesor de Teologie morală în Academia Spirituală. „Tu ești inamicul meu de moarte! Iezuit blestemat!... Voi pleca din casa ta, nu mai pot să rămân aci, dar vreau odată să-ți spun ce simt și ce gândesc! Vreau să-ți spun ce ai făcut din noi toți, să-ți arăt cine și ce ești tu!"

Și aci ca și în drama lui Hasenclever avem un simbol. In Terpsihorov se încarnează toată tirania societății și mai ales a acelei societăți de farisei care erau teologii cu tot arsenalul lor de vorbe prefăcute, de principii de morală verbală în dosul cărora se ascundea cea mai profundă turpitudine sufletească:

„Ți-ai dat toate silințele... da, ți-ai dat toate silințele ca să scoți din mine un ticălos și un bigot... Numai pe ăștia îi socoți tu oameni..." Și în adevăr toată lumea aceasta din jurul Academiei spirituale este arătată, cam schematic și simplificată e drept, dar profund impregnată de iezuitism și ticăloșie morală.

Decât aci nu avem aface cu lumea germană din ajunul revoluției, pentru care nu era de ajuns o plecare a fiului risipitor. „Nu suntem nebuni, suntem oameni, trăim și trăim cu puteri îndoite pentru că ați vrut să ne omorâți.... *dă-mi, dă-mi libertatea*" zice fiul răzvrătit din piesa lui Hasenclever. Pe când Alexandru din nuvela lui Leon Donici afirmă:

„N'am devenit nici ticălos nici bigot, dar *n'am devenit nici un om* și acum — sunt nimic! Ințelegi? Sunt nimeni, cineva fără față, fără un eu al său; sunt o cârpă fără fapte îndrăznețe, fără avânturi, sunt un vierme care se târăște și nu om, și asta datorită ție! Auzi tu? Auzi sau nu auzi?"

In nuvela lui Donici tatăl nu sare să se apere cu cravașa, nu chiamă poliția, legea și ocrotirea socială ca să-l apere. El nu moare de apoplexie ca în drama germană. Autoritatea bazată pe iezuitismul sistematic a omorât cu desăvârșire omul real și viu. Ea a devenit un mecanism neînsuflețit, o armură sub care se adăpostește omul primitiv cu egoismul lui nemărginit și cu instinctele cele mai animalice. Sociabilitatea nu i-a dat decât masca morală și spirituală sub care bestia să poată prospera fără grijă.

Profesorul de teologie în mijlocul ruinelor familiei lui, mama nebună, fiica redusă la complectă anihilare de sine, fiul un răvrătit fără putere de viață și de perseverență, un client al viciului și al beției cu toată dorința lui de mai bine, în fața trădării evidente a amantei lui nu are nici o tresărire de umanitate. Iată cum termină Leon Donici nuvela sa, după ultima eșire a fratelui mai mare, bețiv și el, numai instinct dar crezându-se în drept să-și spuie gândul:

— Alexandru pleacă... își strânge cărțile, zice că nu se mai întoarce....

— Ei și?

— Și e adevărat, prea scumpule?

— Cred, dacă zice el! Și poate bine zice.

— Dar eu știu de ce pleacă!... Am auzit eri când strigați aici!...

— Foarte bine, și te rog să mă lași în pace! Sunt ocupat acum...

Ivan tăcu și rosti încet și răspicat:

— Și totuși, prea scumpule, ești un mare ticălos! Iți spun ca un frate mai mare ce-ți sunt. Am dreptul ăsta. Ai înțeles?

Terpsihorov se smunci în jilț, dar nu răspunse nimic și-și vârî capul în carte. Ivan bodogănind zgomotos din cisme, trecu prin coridor.

Domnea liniștea și în birou și în toată casa. Terpsihorov încetul cu încetul pătrundea în Grützmacher. făcându-și însemnările necesare. După ce sfârși de citit, se rezemă de speteaza jilțului, își scoase ochelarii și zâmbind, începu să-și amintească de succesul lui de ieri în ședința Alianței poporului rus, de mulțumirile gubernatorului și invitația lui la un prietenesc pahar de ciaiu... în dosul peretelui se auzi, înnăbușit, un plâns de femee, ca un geamăt prelung, îndepărtat, amarnic.

Terpsihorov ascultă o clipă, cu mâna la urechea dreaptă și strâmbă supărat din buze: plângea Catia (fica lui)".

In nuvela *„Familia Gronschi"* e aceiaşi problemă ca și în „Strigoii" lui Ibsen, fatalitatea moștenirii de familie. Drama ca și în celelalte nuvele ale lui Leon Donici se petrece numai în suflete învinse, fără rezistență, fără luptă cu alții, cu o fatalitate oarbă. In „Bunica" avem în adevăr drama, lupta cu fatalitatea și suferința celui mai covârșitor eveniment: războiul. Acolo e reacție, emoție adevărată și zguduitoare, dar sunt în joc numai ființe instinctive, naturale, femei și copii!...

Reacția izvorăște puternică și reală, ca la toți scriitorii ruși din epoca dinainte de războiu ,numai din temeliile cele mai adânci ale conștiinței omului și din natura instinctivă. Viața adevărată, puterea sufletească e numai în marginea zdrențuită a conștiinței care plutește în inconștient, în adâncurile vieții afective. De acolo izvorăște arta, inspirația creatoare și mijește o morală difuză, măreață în aspirațiile ei, dar nelămurită, ca acea „Dătătoare de viață" de care e vorba în nuvela cu care se termină volumul lui Leon Donici.

După războiu scriitorii ruși, începând cu Evghenie Zamiatin (1916) au încercat a reacționa împotriva acestei stări „statice" a producției lor, dar citind operele celor mai reprezentativi ai impresia că nici până în prezent autorii nu tind la crearea unui univers logic și organizat. Este încă în ele reacțiunea puternică împotriva a tot ce pare intelectual, deci factice și artificial, ura comentarului psichologic mărunt și prețios care a fost odată practicat în literatura de după Tolstoi și Dostoiewsky.

Traducerile d-lui C. Săteanu selecționate din opera d-rului Koralnik, un ukrainean format în cultura rusească dar adânc influențat de cultura universală, sunt de o mare importanță pentru toți cei ce vor să-și facă o ideie mai clară de felul cum se oglindește în sufletul slavilor de azi această cultură universală. Apoi ca unul pe care marele războiu și revoluția rusească l'a găsit în plină activitate de ziarist și colaborator de reviste, el ne aduce un prețios material de informație și documentare asupra stării de spirit, a ideilor și sentimentului intelectualității rusești de pe acele vremuri. Iată de pildă ideile sale asupra ironiei și humorului, în special a humorului englez: Ironiștii ca Heine, Aristofan, Molière, Dickens și Gogol, ne țin sub puterea lor, ne silesc să râdem, să plângem. Dar ei n'au fost umoriști, n'au voit să facă glume. Lumea, în închipuirea lor, zice Koralnik, în speranțele lor, a fost atât de mare, încât față de realitate ne apare ca o glumă. Comicul lui Molière, de pildă, acolo unde ne arată o realitate strâmbă, unde are o țintă serioasă, acolo râsul său răsună deasupra generațiilor, în țări îndepărtate. Humorul englezilor nu are decât un răsunet local, nu poate să facă să râdă decât pe englezi. Dickens este umorist numai pentru că nu a vrut să fie câtuși de puțin ironic, Pickwick, Sam Weller, Mr. Micowber, nu sunt decât oameni naturali puși în situații comice. Dar Jerom C. Jerome? E moralism englez îndulcit cu puțin humor! Ce puțin lucru îi trebuie unui englez ca să râdă! In definitiv, constată el, Englezul e omul cel mai naiv din lume!... Pas tant que ca! i-am putea noi răspunde dar interesul este atitudinea acestui ukrainian față de humorul englez!

Iată acum cum caracterizează pe Krapotkin: el a crezut toată viața că un lup față de un lup e un om.

Dar el a cunoscut prea puțin pe om poate mai puțin decât pe lupi. Iar pe dânșii i-a idealizat!"

Despre Arzibașev zice: Sărmanul Arzibașev! Literatură copilărească, antibolșevism naiv și isteric și o dramă naivă! sau: Un copilaș care se apropie de mare cu un degetar și vrea s'o sece și plânge într'una că nu poate!

Foarte interesantă este ședința la societatea scriitorilor ruși în Petrograd. Dar toată cartea e interesantă, vioi scrisă, inteligentă, plină de idei originale și paradoxe, ea e tradusă bine de C. Săteanu, căruia îi mai datorim și trei volume de „siluete literare" traduse din Eulenberg, tot atât de prețioase deși mai puțin scăpărătoare ca ale lui Koralnik.

D-l C. Săteanu a scos și un volum original „Carnavalul literar", extrem de interesant și foarte amuzant, în care a strâns anecdote curente și în mare parte cunoscute asupra scriitorilor noștri din toate mediurile literare și din diferite epoci. Volumul e nu numai o colecție de anecdote, ci prin modul cum au fost alese și grupate, el ne dă și un fel de album humoristic, dar și documentar, caracteristic și pentru oameni și pentru epoca din care aceste clipe au fost prinse.

IZABELA SADOVEANU

INSEMNĂRI

Femeile despre covoare şi drepturi politice

Vă mărturisesc că sunt un partizan înflăcărat al drepturilor femeii. Nu numai din motive principiale — fiind un democrat convins. Ci şi din motive de ordin personal; cred — sau, mai bine zis, sper — că în ziua când vor avea drepturi politice totale, depline, nelimitate, femeile vor fi mai puţin sâcâitoare decât astăzi...

Ca atare, citesc cu mare plăcere toate tipăriturile, în care femeile îşi susţin revendicările lor. E drept că nu particip la întrunirile politice organizate de femei. Dar ziarele şi revistele lor — v'o jur! — le citesc cu entusiasm. In genere, e mai agreabil să asculţi un discurs, decât să-l citeşti. Discursurile femeilor sunt însă excepţia, care confirmă regula. O femee care vorbeşte, — iată ceva exasperant de obicinuit... O femee care scrie şi care, deci, cel puţin în timpul cât scrie, *trebue* să tacă, — iată ceva senzaţional!

Nu ştiu care din marii satirici ai Franţei spunea că tipul ideal al monarhului constituţional este surdo-mutul. Cred că şi femeea ideală ar trebui să fie surdo-mută...

Am primit zilele trecute o foarte interesantă gazetă — *Tribuna femeii*. Am răsfoit-o în pripă. M'am oprit, fireşte, la rubrica „sfaturi". Fiindcă nimic nu este mai amuzant decât o femee, care dă sfaturi... Şi cum gazeta e scrisă, probabil, de mai multe femei, vă închipuiţi cât de amuzant este să vezi mai multe femei dând sfaturi!

Am citit, de pildă, aceste lămuriri:

„CUM SE CURAŢA COVOARELE. —*Intindem covorul pe zăpadă curată. Apoi cu un băţ, îl batem bine de tot până ostenim. Ridicăm covorul, care va fi perfect curăţat, iar zăpada o scuturăm cu o mătură curată*".

Foarte simplu! Numai că reţeta aceasta este destinată, probabil, laponilor, care au fericirea de-a avea totdeauna zăpada la îndemână. Ce te faci însă, în restul omenirii, unde zăpada a devenit — mai ales în timpul din urmă — un lux?

Cât despre „procedură", — explicaţia e puţin cam vagă: de pildă, ni se spune că trebue să batem covorul „*bine de tot, până ostenim*". Atunci, covorul „*va fi perfect curăţat*". Dar dacă ostenim — ca să zicem aşa — mai înainte ca infamul covor să fie perfect curăţat? S'ar părea, după teoria aceasta, că există o proporţie matematică între forţa musculară a stăpânei şi rezistenţa fizică a covorului...

Dar sfaturile, în genere, se primesc aşa cum se dau. Să nu insistăm, prin urmare!

Am trecut la rubrica politică a revistei mele. O proclamaţie — literă mare, text pe două coloane:

„*Ca un protest al opoziţiei împotriva ilegalităţilor comise de guvernul lui Ismed-Paşa, partidul liberal radical de sub conducerea lui Fethy-Bey s'a desfiinţat — guvernul turcesc rămânând astfel fără opoziţie şi fără scandal în parlament. Nu ne putem turci şi noi odată?!*"

Mărturisesc că nu ştiu ce ar câştiga „femeia română" — vorba lui Caragiale — dacă ne-am „*turci*" şi noi, fie şi numai o singură dată! Dar dacă totuşi, ar fi vorba să ne turcim, cred că în politică nu e bine să ne turcim niciodată!

De-asupra acestei proclamaţii, în care *Tribuna Femeii* ne invită — după cum văzurăţi — „*să ne turcim odată*", — este un apel adresat regelui:

„*Democratismul Tău a hipnotizat publicul, pentrucă spiritelor simple le plac procedeurile simple.*

„*Parlamentul s'a deschis pentru întâia oară sub pumnul Tău viguros, sub pumnul Tău trebue să se simplifice totul, trebue să se facă treabă.*

„*Şi pentrucă din prima zi aceleaşi mârâieli au început şi aceiaşi sarabandă năprasnică se anunţă, ia biciul, Măria Ta!*

„*Genul Tău de suveranitate se ajustează minunat cu autonomia sufletească a supuşilor Tăi, şi fiind răni destule — tae Măria Ta!*"

Nu mai continui... Imi voi permite numai să amintesc femeii, care a scris această proclamaţie — cu „*gen*" cu „*autonomie*" şi alte năzdrăvănii! — că îl invită inutil pe rege să „*ia biciul*" şi să „*tae*", fiindcă — din păcate — cu biciul, nu se tae, cu biciul, se bate...

Indiferent însă, de aceste mici detalii, un lucru apare limpede; că femeile, cerând drepturi pentru ele, încep prin a cere să se anuleze drepturile bărbaţilor.

Nu credeţi şi dv. că e puţintel cam excesiv?

TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

O „glumă" a lui G. Sion

Este publicată în gazeta umoristică „*Ghimpele*", 1867, no. 43. O scoatem la lumină, prin coloanele noastre, nu atât pentru forma ei literară — care totuşi nu-i încă „veche" şi de dispreţuit, — ci mai ales pentru sentimentul satiric care o însufleţeşte şi care, după şasezeci şi trei de ani, încă mai este de actualitate, chiar de plină actualitate. Iată compoziţia în versuri a lui G. Sion, intitulată:

O GLUMA

Mă plângeam că murdă[...]
Zace la fereastra mea.
Şi că poate Primăria
De aceasta nu ştia !...
Eaca însă că o ceată
De câini mari şi leşinaţi
La fereastra mea s'arată
Cu dinţi aprigi înarmaţi.
Ei au mirosit îndată
Un cal mort aici uitat,
Şi, bucată cu bucată,
Intr'o noapte l'au mâncat..
Iar un ispistat a zis,
Că primarul i-a trimis !

G. B.

Curente literare în China

Inceputurile primitive ale literaturii chineze dispar în secolul al IV-lea şi al V-lea înainte de era creştină, pentru a face loc unei renaşteri literare în care limba ajunge la maturitate. In această epocă, a dinastiei Hang, apar opere filosofice de valoare şi primele producţiuni literare scrise în proză.

In secolul al VII-lea şi al VIII-lea, după era creştină, lirica chineză atinge punctul ei culminant cu opera poetului Li-Tai-Pe.

După cucerirea Chinei de către Mongoli, se ivesc în literatura chineză două genuri noui, necunoscute până atunci: romanul şi piesa de teatru.

După liberarea de sub jugul Mongoliei, intervine o reacţiune. Scriitorii se supun tradiţiei literare şi devin preţioşi. Limba îşi pierde orice mlădiere firească, devenind manierată şi sarbădă. Această decădere durează până în secolul al XIX-lea, când intervine, din afară, un impuls puternic. Chinezii fac cunoştinţă, pentru prima dată, cu marile opere ale literaturei europene. Se ivesc traducători. Printre aceştia stau în primul plan Nin-Fu, care traduce pe Darwin, Spencer, Adam Smith, şi Lin-Kin-Nan care tălmăceşte pe Walter Scott, Dumas, Charles Dickens. Aceşti doi scriitori şi traducători eminenţi, urmaţi de o pleiadă întreagă de tineri literaţi, provoacă renaşterea literaturii chineze.

In 1917 apare, în sfârşit, puternica mişcare, cunoscută sub formula „4. V", având orientare politică şi luptând pentru ideile republicane în China. Revistele de căpetenie ale acestui curent sunt „*Renaşterea*" şi „*Tineretul nou*", al căror program se rezumă în patru puncte: simplicitate, cuvântul şi scrisul trebue să fie adecvate; conţinut; sensibilitate adevărată şi subiecte din viaţa cotidiană. Cu alte cuvinte: programul şcoalei realiste. Partizanii aceştei şcoli sunt: Dr. Hu-Ehe, Fu-Senn-jen şi Lo-Kia-lung. Din iniţiativa d-rului Hu-Ehe se introduce în scrisul chinez punctuaţia care permite posibilităţi noui de exprimare.

In acelaşi timp se înfiinţează două societăţi literare: una care se ocupă cu studiul literaturei şi cealaltă cu scopul de-a stimula creaţia literară.

Primei societăţi îi aparţine marea revistă „*Magazinul din Shanghai*", redactată de către Tscheng Tschanpao. Cealaltă societate publică o revistă care stă sub influenţa scriitorilor ruşi Dostoievski, Turghenev, Cehov şi Gorki.

Printre autorii moderni ocupă un loc de frunte Mao Tang care a scris o trilogie în care se oglindeşte în mod magistral psichologia tinerei generaţii chineze.

Din această pleiadă de scriitori chinezi face parte şi tineretul chinez care trăeşte în străinătate şi scrie în limbi străine. De pildă: Shen Tscheng care a scris renumitul roman „*Ma Mère*" în franţuzeşte şi Liu Tschujenns autorul dramei „*Le jade brisé*" care a fost reprezentată la Bruxelles şi în care se reflectează conflictele dintre China veche şi cea nouă.

Naţionalismul lui Mistral

Intr'un articol publicat în „Le Temps", André Thérive constată că Mistral a devenit clasic, adică „unul din acei autori despre care nu se vorbeşte decât odată la o sută de ani". După Thérive, succesul lui Mistral a fost de ordin strict literar. „El n'a atras nici consecinţe politice, nici linguistice, nici morale. Provincia lui n'a devenit iarăşi o ţară aparte, nici dialectul nu s'a transformat în limbă de cultură. Şi, mai ales, civilizaţia agricolă şi tradiţională n'a încetat de a da înapoi, în Provenţa ca şi aiurea, cu toată publicarea poemelor *Mireille* şi *Calendal*".

Vorbind despre naţionalismul latin, Thérive se întreabă: „In primul rând, întrucât provensala ar fi mai latină decât franceza din nord? Ba, din contra, e mai puţin latină, pentru că e mai puţin savantă şi mai rustică. O mare parte din rădăcinile ei sunt de origine necunoscută. Tot cu atâta drept ar putea fi numită limbă celtică. Cu ajutorul limbii latine, un străin ar izbuti poate să-l înţeleagă pe Racine, dar nu pe Mistral. Mi-e teamă că latinitatea e aici un nume de climă şi că, pentru unii, civilizaţia e acolo unde sunt greeri".

Dumas şi Remarque

„Pe frontul de Vest nimic nou" a avut un imens succes în Franţa. Gloria lui Remarque a ajuns şi până în Gasconia, unde primarul unui orăşel, care e în acelaş timp şi bibliotecarul comunal, a trebuit să rezolve o grea problemă: face sau nu face ca un exemplar al cărţii lui Remarque să fie cumpărat şi instalat pe rafturile bibliotecii comunale?

In acest scop a fost convocat consiliul municipal (ergo, comitetul bibliotecii) şi primarul a declarat textual, în mijlocul unei profunde tăceri, după cum ne relatează „Paris-Soir", următoarele:

— Cartea lui Remarque e prea puţin interesantă. Deşi autorul pretinde că descrie războiul, el nicăieri nu zugrăveşte vre-o bătălie. Propun deci, cu banii destinaţi pentru cumpărarea acestei cărţi să procurăm pentru biblioteca noastră încă un exemplar din excelentul roman „Cei trei muşchetari" de Dumas... — *N.*

James Joyce indecent

Profesorul englez J. L. Morison, suplinitor la catedra de istorie modernă la universitatea Newcastle-on-Tyne, şi-a înaintat demisia din societatea literară şi filozofică a acestui oraş. Motivul acestui act este că societatea a decis să institue nişte conferinţe asupra unor scriitori contemporani, pe care profesorul îi găseşte indecenţi: D. H. Lawrence, Aldous Huxley şi James Joyce.

Să fie oare un „truc" de publicitate?

Intre librari şi scriitori

Un librar francez tânăr şi activ, prieten al scriitorilor, reluând o ideie dinainte de război, a decis să acorde un rabat de zece la sută asupra cărţilor, cumpărate dela el de scriitori. Sindicatul librarilor protestează, declarând că nu trebue să se facă nici o reducere, deşi scriitorii sânt clienţi buni şi cei mai buni propagandişti pentru literatura bună. Problema se va discuta la societatea scriitorilor francezi.

Se ştie că profesorii se bucură de reducere la librăriile din Franţa.

Moartea lui Carl Büchner

La Lipsca a încetat din viaţă, la vârsta de 84 de ani, cunoscutul economist profesorul Carl Büchner.

Operele savantului german au fost traduse în toate limbile europene.

Büchner ocupa un loc de frunte printre clasicii ştiinţei economice contemporane; mai cu seamă lucrările sale privitoare la istoria economiei politice se bucură de o mare popularitate.

In ultimii ani, Büchner s'a consacrat studiului gazetăriei moderne, înfiinţând pe lângă universitatea din Lipsca un seminar care se ocupa exclusiv cu această chestiune.

El poate fi considerat ca întemeietorul disciplinei relative la presă.

Reproducerea fotografică a cărţilor rare

In America se practică de mult şi cu succes reproducerea fotografică a cărţilor rare.

Profesorul Nicolas Murray Butler, dela Universitatea Columbia, a declarat că noul sistem este un mijloc foarte practic pentru a ajuta pe istoricieni şi studenţi, punându-le la îndemână textele originale care sunt adesea atât de rare, încât nici milionarii nu şi le pot procura.

S'a obţinut, de pildă, o reproducere fotografică fidelă a unui studiu asupra comerţului între Marea Britanie şi Indiile Olandeze, scris în 1621 de către un economist, contemporan cu regina Elisabetha. — *D.*

Mărunte

— Bronislav Hubermann concertează Sâmbătă 6 Decembrie la „Ateneul Român".

Hubermann revine la noi după o lungă absenţă.

La Bucureşti, Hubermann va executa un program deosebit de interesant, care cuprinde, între altele, Romanţe de Beethoven, Concertul de Goldmarck, 2 Sonete de Cesar Franck.

Biletele s'au pus în vânzare la magazinul Ipcar, Calea Victoriei 34.

— Cunoscutul scriitor I. Mironescu, autorul unui volum de nuvele admirabile, a pus subt tipar un nou volum de nuvele.

Volumul va fi intitulat „într'un colţ de raiu" şi va cuprinde pe lângă câteva bucăţi publicate în „Viaţa Românească" şi o nuvelă care redă, satiric, societatea noastră care se amuză într'o localitate de băi.

— A apărut subt titlul: „Carnaval Literar" un interesant volum datorit d-lui C. Săteanu.

Din bogatul sumar cităm:

Vechea „Junime" literară, „Contemporanul" şi generoşii, „Viaţa", „Evenimentul Literar", „Adevărul Literar", „Curentul", „Viaţa Românească", „Convorbiri critice".

Anecdote despre I. Maiorescu, Gherea, Eminescu, Creangă, Ion Nădejde, Gh. Panu, Anton Bacalbaşa, Traian Demetrescu, Caragiale, Vlahuţă, Delavrancea, Coşbuc, M. Sadoveanu, M. Codreanu, D. Sturdza, Ionel Brătianu, Matei Cantacuzino, Georgel Mârzescu, N. Gane, G. Ibrăileanu, I. Petrovici, I. A. Bassarabescu, C. Meissner şi Agatha Bârsescu.

Editura „Albina", Iaşi str. Săulescu, 1.

— Emil Ludwig, autorul bine cunoscut al *Vieţii lui Napoleon*, publică un volum care conţine trei studii biografice, consacrate lui Michel-Angelo, lui Rembrandt şi lui Beethoven.

In editura **Societăţii Române de Filosofie** a apărut:

B. SPINOZA (250 de ani dela moarte)

Un volum de 450 de pagini pe hârtie velină fină, care cuprinde un interesant studiu asupra filosofiei lui Spinoza, datorit d-lui dr. I. BRUCAR, un profund cunoscător al spinozismului şi Etica lui Spinoza, tradusă din latineşte de prof. S. Katz. Volumul costă 250 lei, se găseşte de vânzare la Administraţia **Revistei de Filosofie,** str. Rozelor 9, Bucureşti, VI. In provincie se trimete ramburs.

CETIŢI SENZAŢIONAL

CURIOZITĂŢI DIN CHINA ŞI JAPONIA

CUPRINSUL:

La Bergen; La Tokio; Oraşul sfânt; Nara; Cum trăesc şi cum mor Japonezii; Spitalele la Yokohama; Kamakura; Cum mănâncă japonezii; Femeea japoneză; Moda japoneză; Caracterul Nipon; China; Peking; Bucătăria chineză; Templul Dalai Lamei; Nankin;

Citiţi azi **Realitatea No. 200**

:: Cu numeroase ilustraţiuni şi un bogat sumar ::

5 culori — 10 lei

Citiţi azi:

LECTURA No. 303

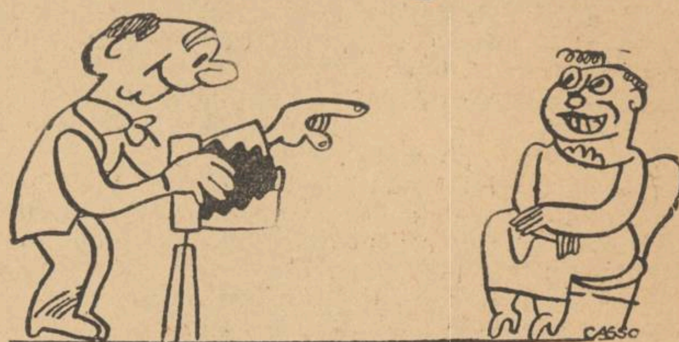
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

VICTOR BLUTHGEN

SPOVEDANIA UNUI MONSTRU

Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari

La fotograf

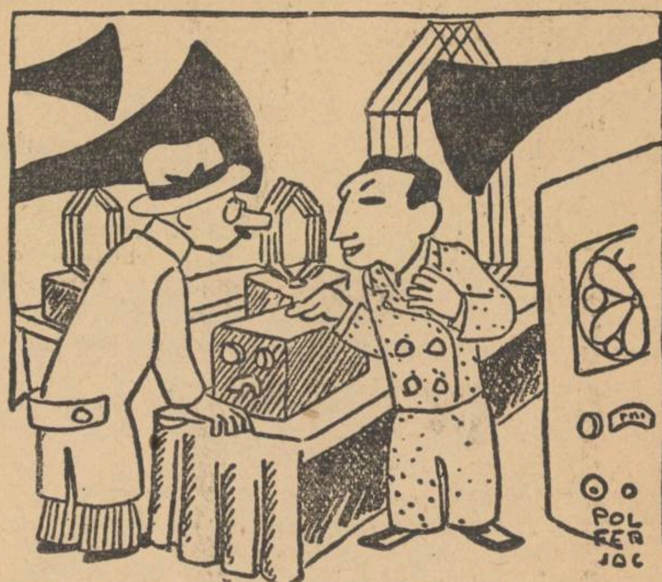
— Doriţi fotografii mari sau mici?
— Mici.
— Atunci, vă rog, închideţi gura.

Răsboiul în China

— Zici că se suspendă ostilităţile...
— Vai de noi ce-o să mai păţim şi cu asta!

La salonul de radio

— Nu uita că sunt unde lungi şi unde scurte.
— Mai bine să nu fie prea lungi, pentru că la mine acasă e cam strâmt.

Opinie autorizată

Dirijabilele ca şi avioanele, au devenit foarte sigure. Din nenorocire, atmosfera nu e sigură niciodată!

(Simplicissimus)

(SABINDAR) No. 7—11 TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE